kaçak yayın

yeryüzüne sürgünlerin dergisi • şubat 2006 - sayı: 34 - 3.00 ytl kdv dahil

TÜRKİYE KİTAP EKİ OKUYOR!

ISSN 1304-1037-0-6

DEUTSCHLAND 3.40 - OSTERREICH 3.50 EUR - SCHWEIZ 6.50 CHF - NEDERLAND 3.50 - BELGIQUE 3.50 - FRANCE 3.50 - GB 2.70 - KKTC 3.250.000 tl.

AYŞEGÜL SAVAŞTA

IRAK ŞAHİNİ

Kemal Gökman

Anlaşılır ve asla anlaşılamaz, çok yönlü ve hiçbir açıklaması olmayan, gerçeği kadar karmaşık ve karanlık, ama bir o kadar da açık ve geri dönüşü olmayan bir insanlık ayıbına sizlerle birlikte tanıklık yapıyorum. Ayşegül tüm yeni hikâyelerinde bir tek inancın temsilcisi olacak: Savaş muhabirliği mesleğinin ortadan kalkmasını isteyen bir yüreğin, bir düşüncenin sesi ve bir vicdanın tarif edilemez "O anda orada olma" isteğiyle öyle sanıyorum ki, ya da ne yazık ki, dünyanın dört bir yanında dolaşıp duracak...

CADDE

KAÇAK

Sayı | 34
Şubat 2006

Aylık yerel süreli yayındır

Sahibi
LM Basın Yayın Ltd. Şti. adına Tuncay Akgün

Yayın Yönetmeni
Tuncay Akgün

Yayın Danışmanı
Adnan Özer

Editör
Aslan Özdemir
aslanozdemir@leman.com.tr

Sorumlu Yazışleri Müdürü
Ayhan Erdoğan

Grafik Tasarım
Tanzer Ercanpolat

Kapak Fotoğrafı
Sinan Göksel

Dizgi
Nurgül Sedef Kıran

Düzelti
Nafer Ermiş

Müessese Müdürü
Ali Yavuz

Satış Müdürü
Hüseyin Gümüş

Baskı Sorumlusu
Ali Polat

Abone-Reklam
Sevinç Selvi
0212 - 292 94 50/119

E-Mail
kacak@leman.com.tr

Telefon
0212 - 292 94 50
0212 - 292 94 51 (4 Hat)

Fax
0212 - 292 44 91

Adres
Firuzağa Mahallesi
Defterdar Yokuşu No:47
Beyoğlu / İstanbul

Baskı
LeMan Matbaası

Telefon
0212 - 858 00 93 (Pbx)

Dağıtım
BBD Merkez

KAÇAK DOSYA

Her eve lazım: Gazete Kitap Eki

05

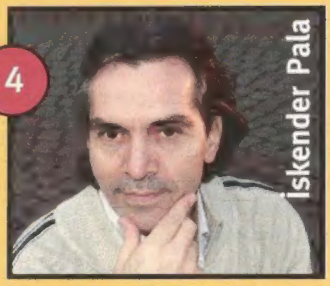

Beş Nesil Beş Hayat

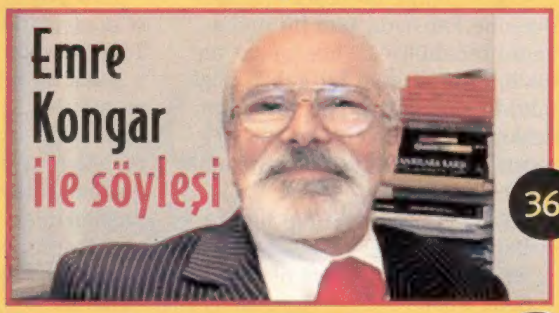

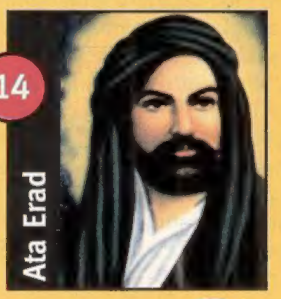

Ali'nin Hayal Şiirleri

Şili'de seçimleri aslında Pablo Neruda kazandı **Venceremos!**

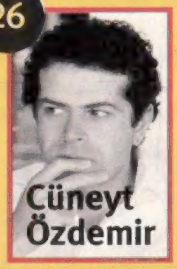

40 Haramiler Masumdur

Hayat Acemileri

Bir kez daha Marsilya

Ünlülerin Kısa Aşk Hikayeleri -III

16 Evrensel edebiyat boyutu ne tür bir virüstür? Eziyetler ve meziyetler! Adnan Özer
18 Acı Böyledir Dostum Metin Kaçan
19 Evrensel Fırtınalar ve İkinci Yüzümüz Metin Aksoy
20 Aşkla Varolan Hayatlar Oktay Taftalı
22 Manası Zamanın Aslan Özdemir
23 Kaçak Şiir Refik Teksoy
24 Sahip Olunamayan Bir Hayat A. Ömer Türkeş
27 Düş Kurgusu Atilla Birkiye
28 14 Şubat Nevzat Çelik
34 Elma Terapisi Nafer Ermiş
42 Bin Hüzünlü Haz İle Romana Yolculuk Elif Türker
46 Aziz Nesin'in Kırmızı Balıkları Eflatun Nuri
48 Belki de unutmak diye bir şey yok Nena Çalidis
49 Çocuk Oyuncular Meliha Savaş
50 Almanya Haber Gültekin Emre
52 Kanat Alıştıranlar
54 Kaçak Aktif
56 Yeni Yayınlar
62 Balkanlar Yayını Alek Popov

DOĞUM

Çook eskiden:

Cüvanîzade el-Hac Mustafa Yümnî Efendi'nin Aksaray'daki konağı. Duvarları hayvan derileri, kürkler, kilimler, halılarla kaplı, gülsuyu ve sandal tütsülü bir odada taze gelin doğum yapmıştır. İki ay evvel Bedesten'deki tacirlere ısmarlanan sedefli sübekli çam oyma beşiğin yanına yaklaştırılan bir seyyar mangal; kandilin ölgün ışığı altında konuşmalar:

-Mücella ebe hanımcım, göbeğini kesmeden bir İlahi okuyuverseniz, mevlid bahrinden...

-O halde müsafirimizin ism-i cemîlini bağışlayınız a benim latif ü zarif hanımefendiğicim.

-Babacığı Ahmed Efendi oğlum Mehemmed olsun dediydi lakin Mustafa olmasını diledi büyükefendi dedesi, hani eşref saat istihracıymış da müneccim Kefevizâde Molla Muhsin Efendi diyesiymiş... Ezanını da Uşşakî dergâhında bizzat Efendi hazretleri okuyacakmış

-Göbeğini Merkez Efendi'ye havale demişdi ya gelin hanım!.. İmdi viladet bahrinden okumalı (ferahfeza'dan girer):

"Mustafa'yı kendüye kıldı habîb
Âmir ü zâhid şekûr olsun mücîb

Tanzimatta:

Kafesli, cumbalı bir odada yer yatağı. Cicim perdelerle aynı desende örtüleri olan, sedef kakma bir beşikte yeni doğan ağlamaktadır. Havada üzerlik kokusu var. Uzak mahalleden koşa koşa getirilen ebe hanım muzaffer bir asker edasıyla ortaya seslenir:

-Çocuğun adı ne olacak hele, söyleyin de göbeğini kesivereyim.

-Biz İbrahim Edhem koyacaktık ama Şeyh Dürri Efendi Kur'an'dan tefe'ül etmiş İsmail Şuayib koymalıymışız. Babası Abdülkadir olsun diyordu, ne de olsa Kadirî ya küçük bey. Gelin hanım da tutturmuş Ziya veya Kemal olsunmuş, hıh!..

-Aman ağzından yel alsın; hafazanallah şair oluverir sonra!.. Ben Besmeleyle keseyim de siz çocuğu Dürri Efendi'nin kucağına verdiğinizde kulağına ne isim okursa onunla müsemma olur masum.

-Bacı kalfa huuu!.. Ebe hanıma loğusa şerbeti ikram et, hâzık elleri dert görmesin, yorgunluğunu alır.

-Bebeği tuzlamaya gelirim, şerbeti Kademhayır kalfa ikram etsin gayrı.

Meşrutiyette:

-Çığlık çığlığa bir telaş. Her ses diğerine karışıyor, tam bir muhavere-i tebabüliye... Ebe beyaz önlüklü, orta yaşlı ve bir nebze bilgilidir. Yanındaki körüklü çantadan keskin makası çıkarırken saçları topuz, elinde yelpaze olan hanıma sorar:

-Oğlumun adı nedir bakalım tazecik babaanne?!..

-Ahmet, Ahmet Niyazi olacak!..

Gelin atılır:

-A aaa!.. Hani Cemal olacaktı, Hasan Cemal!..

-Üstüme iyilik sağlık; bebeği sen doğurdun ama adı bu ailenin mes'uliyetidir.

-Ben olsam Enver koyardım ya, büyükbabası Hürriyet isimlerini sevmiyor; eski kafalı işte, Niyazi'yi zor kabul ettirebildik.

Cumhuriyette:

Hastanedeyiz artık. Erkeklerin girmesi yasak bir koğuş. Her yere beyaz dekor hâkim. Koridorda iyodoform kokusu var. Önlüklü, gözlüklü, ciddi bir ebe hekim, yanındaki iki yardımcı hemşire ile hastaları dolaşıp taze bebeğin annesine gelince nabzını tutar ve hemşirelere talimat verir:

-Bir ateş düşürücü ve diyazem verelim. Bebeği uzak tutunuz. Onu tecrit odasında bekletiniz.

-Bi kerecik görsem doktor hanım!

-Olmaz, röpo absolüdür.

-!?..

Hekim gidince koğuştaki diğer anneler sorar:

-Adını bulamadınız mı hâlâ?!..

-Babasının bakmadığı lugat, karıştırmadığı kitap kalmadı. Tarama ve Derleme Lugatları'nı bile satın aldı. Ural, Altay, Tarkan gibi adlardan biri olsun diye tutturdu.

-Hiç sorma kardeş; benim bey de öyle dediydi de ben bunların modası geçti diye karşı çıktım, ama o ısrar edip durdu.

-Mebus kayınbabamın bir arkadaşı varmış, Dil Kurumu'nda aza, ona sormuşlar, Ünal, Kaya, Atalay, Saldıray falan diye bir liste getirdi.

-Bana kalsa Cem diyeceğim ama kim dinler!..

Bugün:

Yeni doğan ünitesi ile anne odası arasında koşuşturan hemşireler. Tekerlekli karyolalarında numaraları yazılı bir yığın bebek. Pembeler ve maviler... Özel hastane odalarında veya doğumevlerinde yükseltilebilen, ayakları kaldırılabilen, mekanize karyolalarda anneler konuşmaktalar:

-Şekerim, ne koydunuz adını?

-Aysev; Babasının adı Aydın, benimki de Sevgi. Her ikisinden birer hece ile Aysev oldu.

-Aman tatlım senin yerinde ben olsam Sevay koydurturdum.

-Sahi ya!.. Nasıl akıl edemedim; ama ben ondan intikamımı erkek çocukta alırım.

Bir başka hanıma sorarlar:

-Seninkinin adı ne olacak bakalım?!..

-İnşallah sağlık ve afiyetle burdan çıkarsak adını Mehmet Emre koyacağız. Mehmet gelenekten, Emre günün modasından. Babasıyla anlaştık, bir isim o, bir isim ben bulduk. Hem çocuğun iki ismi olursa ileride birini kendisi tercih edebilsin istedik.

-İyi fikirmiş, hiç düşünemedik. Bizim kaynana pek cadı, tutturdu adını ben koyacağım diye. Biz de onun en çok izlediği diziden bir ad bulduk. Melisa. Fatma'dan iyidir ama değil mi şekerim?!..

-?!..

-Şey, acaba doktorlar göbek bağını size verdiler mi; hani bir üniversite bahçesine falan gömsek diyordum.

-Ne göbek bağı ayol, geç böyle hurafeleri, hangi çağdayız!..

-Öyle deme nonoşum; ben Oksan'ımın göbek bağını Okusford'a gönderdim, hem de öyle gömdürtmedim ha, ta çatısına gizlettim.

Desen: **Onur Güçel**

HER EVE LAZIM: GAZETE KİTAP EKİ

Medyanın ulusal pedagoji seferberliği mi, yoksa yeni ilan pastaları mı pişiriliyor?

Gazete alan orta tabaka lümpenlikten kurtulacak mı?

Peki neden ardı ardına gazeteler kitap eki veriyor?

Gazeteler; tabak -çanak, vcd, kaset, boya, kalem vb. gibi 'hayati ihtiyaç'lardan sonra yeni promosyonunu buldu; Kitap Eki! Her eve lazım!

Yakın zamana kadar iki üç gazetenin kitap eki vardı ve ana gazetede de en az iki sayfa kültür, sanat haberleri yer alırdı. Bu gazetelerin kitap eki verme gayreti öncelikle prestij taşımaya yönelikti. Diğer bir neden de gazetenin bu anlamda potansiyel okuru olmasındandı. Belki de yayın evlerinden alınan iki üç kitap ilanıyla da ekin maliyeti hafifliyordu...

Evet işte sihirli sözcük, iki üç yayınevinden gelecek olan ilan geliri. Son zamanlarda yayın sektöründeki hareketlenme ve kitap ilanı gelirindeki artış diğer gazetelerin de iştahını kabartınca neredeyse her gazetenin bir kitap eki oluverdi. Tuhaf olansa bazı gazetelerde, sanat ve edebiyat haber değeri taşımazken kitap ve kültür ekleri verme ihtiyacı duymaları(!) Edebiyat sözcüğü düne kadar, gazete müdürlerinin tansiyonunu düşürebilirdi. Ama ilan pastasından pay kapma telaşı, gazetelerin ilan servislerinde çalışan cicili bicili kızları yayınevlerinin kapısını çalıp kitap eklerine ilan isteme yarışına soktu. Bu sipariş eklerde bir anda ilan patlaması yaşandı. Hatta eklerde kitap kritiği yapan, tanıtım yazıları yazan birçok değerli eleştirmenin yazısının da bu ilanların süsü durumuna düştüğü de görülen bir durumdu. Bu durum, televizyonlarda patlayan dizi furyasına benzedi, bir tanesi bile 'ben şu saatte belgesel vereyim' demediği gibi gazeteler de yeni bir gelir mecrası bulana kadar bu işi sürdüreceğe benziyor.

Gazetelerin kitap eki yöneticilerine sorduk: Gazeteler neden kitap eki verir? Dosyamızda yer alan görüşler ve diğer yazılar ilginizi çekecektir.

Gazetelerimiz kitap ekleri veredursun kültür edebiyat dergileri olarak biz işimize bakalım. Her zamanki çileciliğimizle, eleştiri ve analiz. Kültür edebiyat dergiciliğinin kaderi bu, yıllar yılı sofrayı kurmaya çalışacaksın -konular, yazarlar ortaya çıkaracaksın, binbir güçlük içinde topluma "metinsellik" aşılamaya gayret edeceksin-, sofraya oturmaya gelince, "dur bakalım, sen marjinalsin, marjinal olarak da kal" denilecek. Yayıncılık, kötü, cılız bir piyasa olarak debelendiği günlerde senden gördüğü dayanışmayı unutacak. Araştırmacılarının, eleştirmenlerinin gayretlerini unutacak; dahası onları yeni "kültür"ün kalem erbabı olmaya teşvik edecek. 'Yeni kültür'den kastımız, genişleyen, genişletilmeye çalışılan kitap pazarının arzına uyumlu bir tanıtım, bir "network"tür.

Haklı gerekçelere dayalı bu şikayet bir yana, 'kitap medyası'nın oluşması sürecini bilen bizler için olağan ve olumludur. Yani böyle olmasını bekliyor ve istiyorduk, süreç hızlansın diye. Gönlümüzde bu kitap medyasının tanıtım yazılarında pedagojik işlevin gözetilmesi yatıyor. Ancak burası Türkiye, basın da Türkiye'nin basını. Buna göre gelişmeyi bir daha değerlendirirsek; gecikmiş modernliğin sancıları içinde kıvranan kapitalist ülke koşullarında hem kitap, meta olarak artık daha fazla geride kalamazdı, hem de görece geniş kesimlere hitap eden gazeteler yoluyla kamuoyunun genel görüş alışverişi yaptığı konulardan biri olması daha fazla ertelenemezdi.

Gelişmenin piyasa olarak kalmaktan kurtulup sektörleşmeye doğru yelken açan yayıncılığımıza hayırlı olmasın dilerken, onlara tanıtımın sürekliliğini sağlayan kültür-edebiyat dergiciliğinin yokolmaya doğru gittiğini bir daha hatırlatırız.

Kaçak Yayın yukarıdaki tespitleri ve dilekleri de gözönünde tutarak konuyu incelemeye çalışacak.

BİR MEDYA UNSURU OLARAK KİTAP EKİ

Oktay Taftalı

Holdingler son onbeş yirmi yıldır edebiyat ve kültür yayıncılığını, Batı'dan kopya çekilen usullerle kapitalistleştirmeye çalışıyorlar. Ama ülkenin kapitalistleşme yeteneği, imkan ve azmi, diğer sektörlerde nasıl seyrediyorsa bu alanda da öyle oluyor. Sonuçta, tarihi olarak kapitalizm sürecine kuyruğundan tutunmaya çalışan bir toplumda, zaten başka türlüsü olamazdı. Çarpık, güdük, komik, aşağılık kompleksiyle dolu, holding gazıyla şişmiş, ham çökelek bir piyasa ve bu piyasanın albenisine kapılmış, sosyete düşkünü, haddini bilmez "bestsellerciler", Türkiye gammazcıları, AB muhbirleri... Yani edebiyat gibi bir sanat alanıyla asla bağdaşamayacak, onu tahrip edecek bir ortam.

Öte yandan "bestsellercilerin" dışında, bu ortama sessiz kalan, hâttâ yer yer onları adam yerine koyan öteki iddialı edebiyat yazarları ise, "bestsellercilerin" ayakları altında ezilerek vebâllerini ödüyorlar. Güzel, her şey olması gerektiği gibi oluyor...

Gazetelerin kitap eki yayınlaması, dünyanın her yerinde övgüyle karşılanacak, teşvik edilecek bir eğilim olarak görülebilir, ama bizim memlekette, yukarda kısaca betimlemeye çalıştığım bir ortamda, bu iş sadece "ayar vermek" amacı güdüyor. "Best seller"in edebiyat diye yutturulduğu, yazarlarının ise kendisini edebiyatçı diye tanıttığı holding ortamında, **hizmet sunan** bir kitap eki'nden ne yazık ki söz edemiyoruz.

Sözgelimi, holding gazetelerine reklam vermeyen yayınevlerinin yayınladığı kitaplar, bu gazetelerin kitap eklerinde, bırakın tanıtımı, haber olarak dahi geçmiyor. Yani maddi gücü yetersiz bir yayınevinin veya oyunu kapitalist kurallara göre oynamak istemeyen çevrelerin kitapları, bu eklerde görünme şansına sahip değiller. E, peki biz ne anladık bu işten. Burada edebiyata bir **hizmet** var mı? Ticaret ticaret de, nereye kadar?

Cumhuriyet kitap eki geçmişte; en başında, biraz farklıydı

belki, fakat o camia'nın edebiyatla ilişkisi, zaten kendi başına apayrı bir tartışma konusudur. Geçelim.

İdealizmin olmadığı yerde sanat ve edebiyat olmaz. İnce ve iki yüzlü hesaplar yapmaktan, holding "ayarına" gelmekten ve genel olarak kapitalizmden ötürü artık amansız bir yorgunluk çökmüştür. Dünya yoruldu, kapitalist Batı yoruldu, ama Batı'da ortaya çıkan semptomlar on sene sonra Türkiye'ye yansıyor. Dolayısıyla bizde bu süreç biraz daha böyle gidecek, holdingler, boyalı "çok satarlar" ve onların rüküş yazarları falan filan... Sonra, genelde çekilen ve çekilecek olan acılara koşut olarak ya edebiyatın ve sanatın idealizmi kazanacak ya da hayatın her alanında ve varoluşumuzun sınır durumunda havlu atacağız.

Baştan beri edebiyatını holding etkisi ve medyası dışında, insani (toplumcu) veya rahmani (islami) amaçlar için yapanlar en az zararı görecekler. Ama şeytani amaca hizmet eden yazı ve yazar, **itibarsızlık** gibi ağır bir bedel ödeyecek. Kitap eki meselesine de buradan bakıyoruz.

Adnan Özer

GAZETELERİN KİTAP EKLERİ'NE EK DERS NOTLARI

Düşünsel Temel

Hayatın içindeki bilgi birikimlerinin, insanlığın kültür ürünlerinin "basılı metin"ler içinde saklanması, yaygınlaştırılması, kuşaktan kuşağa aktarılmasıyla bir yazılı kültür, bir basılı kültür oluşmuştur.

Daha önce bu bilgi birikimlerinin, kültür ürünlerinin aktarılması hayatın kendi akışı içinde olduğundan, bunların çözülmeleri ve anlaşılmaları da aynı üslup içinde oluyordu. Kitap ortaya çıktığından bu yana, onunla aktarılanın çözülmesi, anlaşılması ve değerlendirilmesi için yeni yöntemler gerekmiştir.

Yine kitap, içindeki yazı bütünlüğü ve içerik itibariyle donmuş bir şey olmayıp, kendi dışındaki pek çok birikime, ürüne, ve de aynı şekilde farklılaşmış pek çok şeye gönderme yapan bir ürün, bir yapım ve bir fenomendir.

Biz bunların hepsini, yazı kavramının dışında metin olarak adlandırıyoruz.

Metinselleştirme ise, sözünü ettiğimiz aktarımın ve farklılaşmalar ağının durmaksızın çoğalan, karmaşıklaşan izlerinin takip edilmesidir.

Kitap, bir metin'dir; hayatın ve kültürün (ve de dünyanın) metinselleştirilmesinde bir aktördür; varlığından itibaren başka metinlere davetiye çıkarır.

Kitap dolayımında, herkesin kendisini içinde bulabileceği, kolaylıkla ulaşılabileceği ilk farklılaşma alanı, kitap tanıtım yazılarıdır. Bu yüzdendir ki kitap tanıtım yazıları en doğrudan metinselleştirme dili ve üslubu ile kaleme alınırlar.

Kitap tanıtım yazıları (onların taşıyıcısı ve işlevsel bütünlüğü olarak kitap ekleri) kitap piyasasını genişletmeye yarayan ticari maksatlı metinler olduğu kadar, kamusal alanda metinselleşmeye imkân yaratan faaliyetlerdir de...

Tarih

Kamusal alanda metinselleşme burjuva kamusal alanının oluşmasının bir gereği, bir biçimidir. Burjuvazinin monarşik yapının karşısında kendisine otorite alanları açabilmek için kültür kurumlarını kullanması gerekliydi.

Halkın anlatısal söylemleri en geniş anlamda bu kültür kurumlaşmasını oluşturuyordu. Monarşi, mutlakiyetçi devlet ve hiyerarşik toplum yapısı yoluyla bu kültür kurumlaşmasını daraltmış, dolasıyla metinselleşmesini de engellemiştir.

Burjuvazi halkın anlatısal söylemlerinin "edebi yazı"ya dönüştürülmesiyle, en azından okuma yazma bilen yurttaşların dahil olabilecekleri bir kamusal alan oluşturabileceğini keşfetti. Edebiyat; okuma yazma bilen kitlenin kolaylıkla ulaşabileceği bir ortam, bir kamusal alan, ayrıca da onunla toplumu eğitme, kültürün aktarımındaki farklılaşmayı kendi ideolojisine göre yönlendirme imkânı.

XVIII. yüzyıl Fransa ve Almanya'sında "aydınlanmış" bir edebiyat kültürü oluşturmayı amaçlayan metinler, yapıtlar kitap tanıtım yazılarının/kitap eklerinin atasıdırlar.

Kamusal alanın çözülmesi

Başlangıçta aydınlanmış bir edebiyat kültürü (kitap kültürü ve okuma da) oluşturmayı amaçlayan burjuvazi sermayenin giderek artan bir şekilde kitap ticaretine girmesiyle bu pedagojik amacın kâr için sınırlayıcı etkisi olduğunun da farkına vardı. Metinselleştirme artık kitlesel bir tüketimi de çevreleyecekti. Kitap, edebiyat –özelde roman- metalaştı. Kitap tanıtım yazarları da artık pedagojik amaçlarını terketmek zorundaydılar.

İşlevleri

Kitap ekleri kolay edinilebilir, kolay ulaşılabilir (herkesin kolaylıkla metinselleşme içine girebileceği bir üslup ve teknikle hazırlanmaları bakımından) olduğundan toplumu en yaygın olarak "edebileştirme" işlevi görürler. Bu edebileştirme ile de eğitme tabii ki... (Bazı düşünürler buna "ehlileştirme" de diyor.)

Kitap eklerinin kültür alanında demokratik bir işlevi vardır: Metinlere ulaşma imkanı bakımından eşitlik. Toplumsal statü önemli değildir.

Kitap ekleri endüstrileşme ile birlikte toplumdaki yazılı kültürün tarihselliğinden koparılması işlevini görür. Zira endüstri metinselleşmesi yapmak zorundadırlar.

Kitap ekleri genişleyen pazarın arzı içinde okurların yollarını kaybetmemeleri için okurlara kılavuzluk eder.

Kültürel sermayenin oluşumuna katkıda bulunurlar.

Sıradan insanların okuduğu gazeteler vasıtasıyla lümpenleşmenin önlenmesine katkıda bulunurlar.

Kitap üzerine, eleştiri, tanıtım, deneme, değini gibi edebi ve yazınsal kategorilerin ortaya çıkmasını sağlar. (Sanatsal özerklikleri ayrı kalmak koşuluyla.)

Basının kültür ve edebiyat alanına müdahale etmesine imkân sağlar.

Kitap yayıncılığının yönlendirebilme gibi güçleri vardır.

Kitap eklerinin daha birçok işlevi ve gücü vardır, olumlu sayılabilecek ya da olumsuzluğa yol açabilecek. Endüstrileşme ile kitap ekleri sonunda bir kitlesel pazar ürünleri için "vitrin" haline gelerek kendi kültürleri içinde varabilecekleri kültürsüzleşme noktasına varırlar. Bunu engelleyecek olan kamusal alanda "beğeni" adına bir mutabakatın yapılmasıdır. O da kitap ekleri editörlerinin mücadelesine kalıyor.

KİTAP DERGİLERİ

Salih Bolat

Gazetelerin kitap eki vermelerini, kitap konulu dergilerin sayısal artışını, büyük ölçüde popüler kültürle ilişkilendirmek gerektiği kanısındayım. Bu yüzden kitap okumaya artan ilgi, kitap satışlarındaki artış, estetik beğeninin gelişmesiyle, sanata olan ilginin artmasıyla karıştırılmamalı. Kitabın gündelik tüketim mekanizmalarının içinde yer almaya başlaması, örneğin marketlerde satılması, kitabın da artık bir popüler kültür nesnesi, yani bir tüketim nesnesi özelliği kazandığını kanıtlar. Popüler kültür nesnelerinin önemli bir özelliğinin, kolay tüketilebilir ve ikame edilebilir olduğu anımsanırsa, bu durum doğaldır. Popüler kültür nesnelerinin önemli bir özelliği de, anti-estetik olmalarıdır. Çok satan kitaplara baktığımızda, gerçekten de estetik dışı olduklarını görürüz. Bu kitapların, birer popüler kültür nesnesi olarak birtakım estetik hesaplaşmalarla, sanat tarihindeki bir boşluğu doldurma kaygısıyla, eleştirel bir kriteri yıkarak yerine yeni bir kriter geliştirmekle ilgilerinin olmadığı görülecektir. Popüler kültür nesneleri, kitlesel tüketime cevap verir ve bir sanayi ürünü olduğu için, doğal olarak sayısal açıdan büyük miktarlarda satılmayı ve tüketilmeyi gerektirir. Bunun gerçekleşmesi de büyük reklamlarla bu ürünlere dikkat çekilmesiyle olanaklıdır. Apartmanların duvarlarında, dev boyutlarda kitap reklamıyla, kredi kartı reklamını yan yana görmek, iki ürünün de aynı tüketiciye seslendiğinin somut göstergesidir. Demek, popüler kültür nesnesi olan kitap, sanat nesnesi olan kitaptan farklı bir dolaşım mekanizmasında yer almaktadır. Sanat nesnesi olan kitap, "okur" dediğimiz *alımlayıcıya* ulaşırken, **birtakım eleştiri mekanizmalarından** geçer. Oysa popüler kültür nesnesi olan kitap, "tüketici" dediğimiz kitleye ulaşırken, **birtakım ticari mekanizmalardan** geçer.

Popüler kültür ürünleri, kültür endüstrisinin ürettiği, güdülüp yönetilmiş sözde deneyimi yansıtırlar. Kültür endüstrisinin ürettiği kültürel ürünler, toplumsal denetim için birer ideolojik araçtır. İnsanlara istediklerini verdiği zaman bile bu istekler zaten önceden koşullandırılmış istekler. Böylece kültür endüstrisinin ürünleri, kültürel egemenlerin istekleriyle sınırlıdır. Bu duruma ancak yüksek sanat direnebilir. (Enzenberger, H., 1974)

Demek ki popüler beğeni burjuvazinin o çok büyük değer verdiği, eleştiri endüstrisinin böylesine etkin bir şekilde kurumlaştırdığı estetik beğeniden oldukça farklıdır. Kendi sanat biçimlerinin ve kültürel beğenilerinin sınıfsal özgüllüğünü evrenselleştirmesi nedeniyle burjuvazi tarafından çok sevilen bir sözcük olan "nitelik" in popüler beğeni ile hiçbir ilintisi yoktur. Estetik yargılar popüler karşıtıdırlar. Kendi değerlerini metnin yapısında temellendirdiği için, metinle gündelik yaşam arasında karşılıklı ilişkileri bulunan toplumsal bağlantıları görmezden gelir. Estetik, popüler sanatın gelip geçiciliğini doğru bulmaz, toplumsal düzenin sürekli değişmesi nedeniyle, bugüne uygun olan sanatın yarına uygun olmayacağı düşüncesini kabul etmeye yanaşmaz. Estetik, insanların kendilerini toplumsal yapıda çeşitli biçimlerde konumlandırdıklarını, toplumsal farklılıkların kültürel farklılıkları üretmesi gerektiğini kabul etmeye yanaşmaz. Estetik, metnin anlamlarını ve ona gösterilen tepkileri denetleyecek eleştirmen rahiplere gereksinim duyduğundan, insanlara "mükemmel" sanatı nasıl değerlendireceklerini öğreten yerleşik eğitim süreçlerine gereksinim duyar. Estetik, disipline sokucu bir sistemdir, burjuvazinin parasal ekonomi üzerinde uyguladığı denetimin bir benzerini kültürel ekonomi üzerinde uygulama girişimidir.

Popüler kültür ürünleri, kültür endüstrisinin ürettiği, güdülüp yönetilmiş sözde deneyimi yansıtırlar. Kültür endüstrisinin ürettiği kültürel ürünler, toplumsal denetim için birer ideolojik araçtır. İnsanlara istediklerini verdiği zaman bile bu istekler zaten önceden koşullandırılmış isteklerdir. Böylece kültür endüstrisinin ürünleri, kültürel egemenlerin istekleriyle sınırlıdır. Bu duruma ancak yüksek sanat direnebilir. (Enzenberger, H., 1974)

Popüler kültür aşırı olmaya eğilimlidir. Fırça darbeleri kalın, renkleri parlaktır. Bu aşırılık, aşağılayanların ona, "bayağı", "melodramatik",

"apaçık", "sansasyonel", " yüzeysel" ve benzeri suçlamalar yöneltmelerine davetiye çıkarır. Popüler kültürün söz dağarcığı çocukça bir beğeninin söz dağarcığıdır. Olgunlaşmamış, kolay, gelişmemiş bir beğenidir bu. Yetişkin burjuvazinin olgunlaşmış beğenisine göre daha aşağı düzeydedir. Popüler metinler, "söylemek" yerine "göstererek", tek tek her şeyi çizmek yerine kabataslak aktararak kendilerini çeşitli toplumsal ilişkilere açarlar. Yüzeyin altında gizlenen gerçeği söylemek ya da açığa vurmak, kapalı, disipline sokucu bir metnin edimidir, bu tür metin okunmayı değil, çözümlenmeyi gerektirir. Apaçık olanı göstermek, içeride olanı konuşulmayan, yazılmayan olarak bırakır. (Fiske.1999:160) Popüler kültür, sanat yapıtından *anlam* değil *yarar* bekler. Popüler beğeni, nitelikten çok işlevsellikle ilgilenir. Çünkü metnin gündelik yaşamdaki potansiyel kullanımlarıyla ilgilidir. Popüler beğeni açısından, sanat bir amaca hizmet etmelidir. Orta sınıfın bakış açısından, sanatın *ne için* olduğunu sormak, bazı yazarlara göre sanatın ilgisizliğini ya da uzaklığını ister istemez sorgulayacağından dolayı, "barbarlık"tır. Oysa popüler sanat "ilgisine" yani gündelik yaşamla ilgileniş ya da ondan uzak olma ölçüsüne göre değerlendirilir. İşçi sınıfı her imgeden bir işlevi yerine getirmesini bekler, bu işlev de hazzın, ahlakın ya da toplumsal sıradanlık normlarına göre değerlendirebilmeyi umar. Popüler kültür, sanatçı ile izleyici arasında, metin ile okur arasında keskin bir rol farklılaşmasına, dolayısıyla da siyasal bir ayrıma gidilmesini reddeder. Popüler kültür tek yönlü, yukarıdan aşağıya kültürel iktidarı kabul etmez, ama demokratik bir iktidar olarak ona katılacak kadar yeterliği ve beğenisi olanların tümüne açıktır.

Gazetelerin ek olarak verdiği kitap dergilerine, yukarıda belirttiğim önermeler açısından bakmak gerekir. Böyle bakıldığında, yazılı kültür ürünü olan kitabın tanıtım ve pazarlanma ortamlarının da yazılı kültür ürünleri olan dergiler olması doğaldır. Kitlesel tüketim değeri kazanan kitap, gayrı safi milli hasıla içinde belli bir pay oluşturunca, sermaye yatırımcılarının bu ürünlere doğru yönelmeleri de, toplumun yaşama biçimini oluşturan üretim ilişkileri açısından doğal bir sonuçtur. Burada görece olarak kaygı verici olan konu, popüler ürünü olan kitaplarla sanat ürünü olan kitapların yan yana pazarlanması sonucu, sanat alımlayıcısında yanlış beğeni oluşturmasıdır. Gerçi bu durum, egemenlerin istediği bir sonuçtur.

Gazetelerin kitap eki vermelerini kışkırtan başka bir dinamik, söz konusu gazeteleri yayımlayan büyük sermaye kuruluşlarının, prestij kaygılarıdır. Ayrıca "kitap" gibi masum bir nesnenin, sermayenin çağrıştırma olasılığı bulunan birtakım kirlenmeleri unutturacak bir özelliğe sahip olması da ona ilgiyi artıran bir durumdur. Gazeteler hangi nedenle kitap eki verirlerse versinler, kitap gibi bir kültürel nesnenin, ister popüler kültür ürünü olsun, ister sanat ürünü olsun, örneğin bir makarna gibi büyük miktarlarda bir kâr getirisi olmadığı açıktır. Bu yüzden de, hemen hemen her ideolojik yapıya seslenen bütün büyük gazetelerin birer kitap eki yayımlamaları, şişirilmiş bir durumdur. Ayrıca Türkiye'nin bu kadar sayıdaki kitap dergisini besleyecek ve yaşamalarını sağlayacak düşünsel potansiyele sahip olduğu da tartışılır. Bazı kitap dergilerinin, yayınevi reklamlarıyla finans desteği sağladıkları düşünülürse, zaten belli sayıdaki reklam veren yayınevlerinin, bir süre sonra gider-gelir hesaplamaları sonucu reklam vermekten vazgeçmeleri, bu durumun da bazı dergilerin kapanmasına yol açması olasıdır.

FİSKE,John; Popüler Kültürü Anlamak, (Çev.Süleyman İrvan), Ark Yayınevi, Ankara, 1999.
HORKHEİMER, M."Arts and Mass Culture", Studies and Social - Science, no: 2,1941.

"Kitap tanıtım yazarlığı" merhalesinden geçip romancı olanlar bile var.

Aydın Çubukçu / Evrensel Kültür Genel Yayın Yön.

İnsanın sevinesi geliyor! Her gazete okuru, en azından yeni yayınlanan kitapların bir listesine sahip oluyor, piyasada ne var ne yok öğreniyor, kitap okumaya hevesleniyor... Kitap ve gazete okumak birleşiyor, birinden güncel olayları izleyen okuyucu, diğerinden kültürel birikimin derin ve yüksek ürünleriyle beslenerek ufkunu genişletiyor. Her şey daha güzel oluyor!

Bir de yayımlanan kitap eklerinin hemen hemen tüm içeriği, tanıtım yazılarından ve reklamlardan oluşmasa... Kitap tanıtımı yazarlığı diye bir "edebi dal" yaratmış olmak milletimizin şanına elbette yakışır ama, niye hemen hemen tüm yazılar, "keyifli okumalar" dileği içeriyor, "mutlaka okunmalı", "bilmem ne meraklısı için kaçırılmaz fırsat" gibi kalıp laflarla bitiyor? Belki olmuştur da benim gözümden kaçmıştır lâkin, şimdiye kadar hiçbir kitap hakkında tek bir eleştiri yazısı okumadım bu eklerde. Övmek, ola ki okurun gözünden kaçacak "gizli güzellikler" keşfedip allayıp pullamak bu yazıların genel özelliği. Bir zamanlar, eleştiriyi, "okuru cahil yerine koyup yönlendiren iktidar odağı" olarak karalayıp mahkum edenlerin ahfadı şimdi yayınevlerinin maaşlı tanıtımcıları olarak ekmek yiyorlar... Bu iyi galiba... İşsizliğin çözümüne bir küçük katkı olarak... Sonra "kitap tanıtım yazarlığı" merhalesinden geçip romancı olanlar bile var. Bu da iyi galiba... Romancı sayımız epey az... Buradan üreyebiliyorlar... Tabii bir de yayınevleri arasındaki rekabet, her bir kitap ekinde egemen olma savaşına yol açıyor gizliden gizliye. İşler kızışıyor, ortalık neşeleniyor. Hem gazete patronu kazanıyor, hem kitapçı, hem yazar adayı... Bilmiyorum... Her şey çok güzel görünüyor ama, nedense "Sabah ve Vatan da kitap eki verecekmiş" denilince benim içime bir sıkıntı çöktü. Belki havalardandır...

KİTAP EKLERİ, REKABET DUYGUSUNUN ESERİDİR

Necati Güngör

Dışarıdan bakınca adeta göz yaşartıcı bir görünümle karşı karşıyayız: Gazetelerimiz, okurlarını kitaplarla buluşturuyor! Yazarları ve yayıncıları desteklemek, geniş okur kitlesine kitap okuma alışkanlığı kazandırmak amacıyla; kâğıt, baskı, telif giderlerini göze alarak, her gazetenin bir kitap eki vermesi gerçekten göz yaşartıcı değil mi sizce de?

Keşke durum göründüğü gibi olsaydı!

Bir gazete patronunun şu sözünü hiç unutamam: "Bana iyi bir yazar değil, iyi bir promosyoncu tavsiye edin!"

Ülkemizdeki gazete patronlarının, hatta gazete yöneticilerinin portresi de zaman içinde değişti. Gazete sahibi olmak için "başmakale" yazabilme yeteneğine sahip olmak gerekmiyor artık. Bir basın kuruluşunun yönetici koltuğuna kurulup oturmak için, ne "muharrir" duyarlığı, ne de haberci refleksi taşımanız gerekiyor! İşletme bilginiz, asker disiplininiz, çıkar çevreleriyle al takke ver külah ilişkisine yatkın olmanız, yeter de artar bile!

Yine bir basın patronu, bir haber dairesi müdürüne şöyle diyordu şimdilerde: "İyi bir müdür, patronuyla, muhabirlerinin maaşını konuşmaz; kendi maaşını konuşur!" Yeni anlayışa göre, bölüm müdürü kendi çıkarlarını kollar, geri kalanını da patronu adına, üç kuruş aylık karşılığında, işten atılma tehdidini sürekli başının üstünde tutarak köleleştirir!...

Bir zamanlar Babıâli'de, kalem sahibi gazete patronları vardı, evet... Falih Rıfkı'lar, Zekeriya Sertel'ler, Nizamettin Nazif'ler, Ahmet Emin'ler, Sedat Simavi'ler, Nadir Nadi'ler, daha başkaları... Gazete genel yayın müdürleri de öylesine... Onlar, erbabı kalem muharrirleri de çevrelerine toplar; her şeyden önce bir "yazar kadrosu" oluştururlardı... Aralarında romancısından hikâyecisine, röportaj ustasından, dili kıvrak kullanan muhabirlere kadar, edebiyatla az ya da çok ilgisi bulunan kişiler olurdu.

Edip ve muharrirleri, okurlar, gazete sayfalarından tanırdı. Gazeteler, birçok yazar ve şairin ekmek kapısıydı. Genç yaşında ölmesine karşın, ne kadar çok hikâye yazıp bıraktığına şaşılan Ömer Seyfettin, ayda sekiz yazı yayımlayarak, sekiz lira kazanmayı hedeflemişti. (Kiraladığı "Münferit Yalı"nın ve yardımcısının ücretini ancak bu sekiz lirayla karşılayabiliyordu çünkü.)

Bugün hiçbir gazete hikâye yayımlamıyor. Roman tefrikası, eski yazarların unutulmuş anıları olarak tarihte kaldı... Pehlivanlığıyla övünen bir genel yayın yönetmeni, gazetesindeki roman tefrikasını, "okurlar sıkılır!" gerekçesiyle kaldırmıştı, yetmişli yıllarda... (Bırakın onları, edebiyat dergileri bile eskisi kadar hikâye yayımlama gereksinimi duymuyor artık! Yaşar Nabi'nin Varlık'ını nostaljik duygularla anımsıyorum: Her sayısında dört beş hikâye okurduk! Çünkü Yaşar Nabi bizzat, doğrudan edebiyatçıydı! Edebiyat tutkusu, para kazanma tutkusunun önündeydi.)

Diyeceğim, edebiyat dergileri bile, edebiyat adına insanı umutsuzluğa sürüklerken, bugünün basın kuruluşlarının kitap, kültür, sanat aşkına inanmak çok zor! Sanatçı denince, arabesk ya da pop müzik şarkıcıları anlaşılıyor şimdilerde! Sürekli bunlar pompalanıyor topluma. Neden? Basına magazinciler egemen oldu da ondan!... Vaktiyle, bir büyük gazete adına Urfa'ya röportaja gidiyordum; magazincilikten gelme genel yayın müdürü şu tavsiye de bulunmuştu: "Güzel insan fotoğrafları getir!" Bu sözü işiten, bir gazeteci arkadaş, şöyle demekten kendini alamamıştı: "Abi, yanında birkaç manken götürsen iyi olur!" Başka ne denilebilirdi ki, Urfa'dan güzel insan resimleri siparişi veren anlayışa karşı? (Bana sorarsanız Urfalılar gerçekten güzel insanlardır. Ama bu güzellikleri, çoğu zaman onların yanık ve keder çizgileriyle dolu yüzlerine yansımaz!)

Dil duyarlığından, Türkçe kaygısından yoksun magazin adamlarının kitap kültürleri de kendilerine göre... Televizyon ekranlarında magazin programları sunan şirin yüzlü hatunların yazdığı kitapları tanıtıyorlar daha çok... Ya da skandal konusu olan kitapları öne çıkarıyorlar...

Onların hazırladığı listelerde bu türden kitaplar başı çekiyor nedense! "Daha elim ve daha vahim" olanıysa, kitapçı vitrinlerine de yalnızca bu tür kitaplar girebiliyor. Kimi, kimden soruyorsunuz yahu! Kırk yıllık bir sanat dergisinin başında magazinci bir yönetmen var. Bundan bir iki ay kadar önce, bu derginin konu toplantısında, yeni kitaplar yayımlayan iki yazarla konuşma yapmayı önermişler. Biri bu satırların yazarı; biri de koskoca Tahsin Yücel! Sanat dergisinin yönetmeni karşı çıkmış: "Yaşlı yazarları boşverin!"

Beyinsel sapma bu değilse, başka nedir?

Bazı kitap eklerine bakıyorum: Kitap tanıtma yazılarında, özgün bir saptama, özgün değerlendirme, eleştirel bir bakış, hemen hiç yok... Kitapların arkasındaki yazılar, bozuk tümcelere dönüştürülerek alıntılanıyor, o kadar...

Bunca kitap eki var, ama, doğru dürüst bir kitap tanıtımı yapamıyoruz! Okuduğunu anlayan, düşündüğünü kâğıda dökebilen kişilere telif ödememek için, yayınevlerinden gelen kitapları stajyer muhabirlere dağıtıyor birileri; onlar da başını gözünü yararak tanıtma yazıları yazıyorlar! En çok tanıtılan kitaplar da, en fazla reklam veren yayınevlerinin çıkardığı kitaplar! Ya da her kitap eki, her dergi, en fazla kendi kurumu içindeki yayınevinin kitaplarını görüyor; ötekilere gözlerini yummayı yeğliyor... Tabii dergi yöneticisiyle yayınevleri arasındaki "ahbapçavuşluk" da, bu alanda belirleyici bir etken...

Ne demiş deve? "Nerem doğru ki?..."

İstediği kadar gazetelerimiz kitap eki versinler; magazinci zihniyetin elinde birer karikatür olmaktan öteye gitmez...

Kitap Ekleri Çoğalsın...

Murat Yalçın / Kitap-lık Editörü

Sanırım yedi sekiz kitap eki oldu. Hepsini takip ediyorum. Bu ekler gazetelerin satışını etkiliyor mu, umdukları ilgiyi görüyorlar mı, reklam alabiliyorlar mı vs. tartışılıyor çevremde... Okur olarak, ilgimi çekmeyen konular.

İçeriklerine bakıyorum... Açıkçası, baştan sona okumaya değer gördüğüm yazı/söyleşi sayısı oldukça az. Her birinde iki üç yazı bulabilirsem ne âlâ... Bir yazıya "yer vermek"le, bir yazıyı "yayımlamak" arasındaki farkları birlikte düşünelim derim, bu noktada.

Yayıncı gözüyle, sayfa düzenlerini zayıf buluyorum. Daha işçilikli, özenli, metin-görsel dengesini doğru kurmuş, metni ferahlatan ve öne çıkaran, –çok şey mi?– okumaya kışkırtan sayfalar görmek istiyorum. Aceleye, boğuntuya getirilmiş, daha öteye gideceğim, tıkıştırılmış duygusu veriyor çoğu. Zamanla düzelecek sorunlar mıdır yoksa bana mı öyle geliyor, bilmiyorum.

Çünkü bu eklerin beklenen ilgiyi görmesiyle, dahası ömrüyle ilgili konular hepsi. Daha iyi olmalarını ve sayıca artmalarını diliyorum.

Yayıncılık sektörünün sanrısı

Feridun Andaç / Dünya Kitapları Yayın Yönetmeni

Gazetelerin başlattığı yeni bir furyanın adı: "Kitap eki!"

Sanırım bu gidişle medyanın el atmadığı, hatta yönlendirmediği bir konu kalmayacak.

Parçalanan bir sürecin yansımaları olarak değerlendirmek en doğrusu sanırım. Yapılagelenlerin "uygarlığın inşası" adına gerçekleştirilmediği kesin.

Ürettikleri gazetenin yalnızca bakılması için yola çıkanların okur yetiştirmeyi, bu ülkedeki kitap okur sayısının yükseltilmesine yönelik bir çaba içinde olmadıklarını düşünüyorum.

Bu türden eklerin iyi bir kitap dergisi yayımına sekte vurduğunu belirtmek gerek. Hatta, okuru/alıcıyı, ücretsiz ek aldığı için para verip dergi almanın gereksizliğine yönlendirdiğini de söyleyebilirim.

Siz gazetenin yanında "bedava" bir ek verdiğinizde, bunun amacının reklam pastasından pay almak olduğunu baştan belirliyorsunuz. O kitap ekinin de içeriğini buna göre biçimliyorsunuz.

Eğer basın kuruluşu olarak yayıncılığa da soyunmuşsanız, kendinizi baş köşeye koymanız kaçınılmaz. Bundan sonraki sıralama işi, teslim ettiğiniz kişilerin bilgi/görgüsü, eş/dost ilişkisine göre belirleniyor.

Gözlenen şu: işin ehli insanların elinde olmayan bir gidişatın yolunun giderek açıldığı.

Kitap okumayan insanlara kitap okumayan kişiler yazı yazıyor. Kapak arkasına, basın bültenine bakarak tanıtımın yapıldığı bir dolu sayfa. Özgünlük, yenilik yok; bilgiden, birikimden söz etmeniz olası değil.

Edebiyat/sanat ortamında eleştiri, işlevini yitirdiği, yok olduğu için; kitap üretip piyasaya süren her "yazıcı" yazar, kitabı ise "yapıt" olarak değerlendiriliyor. Bu türden eklerin çoğu da bunları öyle sunup, değerlendiriyor.

Kapitalizmin çılgın yanı da bu olsa gerek; sektör olma derdinde bir alan olan yayıncılık böylesi bir mecradan geçerek kendi yolunu bulacak sanırım.

Dikkat edersek, sektörün dışındaki kanallar çalışıyor, yayıncılarımızı çoğu parmağını kıpırdatmıyor. Bu ülkede kabzımallık yapacakken yayıncılığı seçip kitap yayımlayarak "kültür işi"ne soyunanların durumuna denk gelen bir furya... Çünkü bunlar vitrin ve keseleri için çalışıyorlar. Dildir, edebiyattır, sanattır, yapıttır, yazarlık ne anlama gelir onların sokağından geçmez.

Kitap ekleri furyasını sürdürebilmeye birçoğunun soluğu yetmeyecektir. Yetenler ise bu işi daha bilinçle, yararı olduğu kanısına inanarak yapanlardır.

Bir sıralama yapalım dilerseniz: Bu işi ilk başlatan Cumhuriyet gazetesiydi, gerçekten de bir kültür hizmeti olarak sundu, devam ettirdi. Açılan bu kapıyı Dünya, Radikal gazeteleri pekiştirdi. Sonrasında Akşam, Zaman, Sabah, Vatan, Yeni Şafak, Milliyet, Evrensel, Birgün kitap ekleri vermeye başladılar.

Ötekilerin var, bizim de olsun.

Parti kurar gibi, tepede karar verilerek oluşturuluyor. Sonrasında da, oy ister gibi, yayıncının kapısı çalınıyor: "Hadi bakalım, ver bir ilan!"

Bence asıl bu soruyu onlara yöneltmek gerek; "Neden kitap eki vermeyi düşündünüz?"

Bunlara kitap dergisi demek çok yerinde değil üstelik.

1970'li yılların başını hatırlıyorum. Abdi İpekçi Milliyet'in başındayken, haftalık ekler vermeye başlamışlardı. Bunlardan biri de "Milliyet Sanat Dergisi"ydi. Doyurucu, nitelikli bir ekti, sonrasında dergiye dönüştürüldü. Bir boşluğu dolduruyordu o günlerde.

Yayıncılıktan beklenen, bence, yayın dünyasının nabzını tutabilecek; birçok alanda iyiyi kötüden, nitelikliyi niteliksizden ayırabilecek, yönlendirici, verili ve verimli bir kitap dergisinin çıkarılması.

Gazeteler, bunun önünü kapatıyor ne yazık ki!

Aradan çekilerek kendi kıyılarında kalıp, kültür sanat alanında haber/yorum görevlerini yapmaları daha uygun olur. Bir iki gazetenin dışında bunu hakkıyla yerine getiren yok. Gazetelerin kültür-sanat sayfalarında haber/yorum yazılarını yazmak, bunları özlüce hazırlamak başlı başına bir iş. Yetişmiş insan gerektiren bir alan. Kendini okutan gazeteler zaten bunun farkında. Ama ne yazık ki, insanımızın her aşa nane olma özelliğinden kaynaklanan bir yersizlik/densizlik var. Haber yazamayan insanlara siz gazetelerinizde "köşe yazarı" payesi verir, o sayfaların editörlüğünü onlara teslim ederseniz düzeysizliğin de önünü açıyorsunuzdur.

Yayıncılık sektörü önce kendi içinde kitabın kitabevine/okura ulaşabilmesinin kanallarının neler olabileceğini belirleyip, bunun iletişim/tanıtım ağının yayın/tanıtım organlarını oluşturmalıdır.

Remzi Kitabevi'nin ilk sayısını Ocak 2006'da çıkardığı "Kitap Gazetesi" bu anlamda sektör için umutlu bir başlangıç.

Gelin görün ki, sektör kendi içinde tutarlı olmadığı için, böylesi bir yayın organının yaşaması, bütün kitabevlerine, okurlara ulaşması için desteklemek yerine, gider en olmadık eklere, gazete sayfalarına çarşaf çarşaf ilanlar vermeyi yeğler.

Şunu unutmamak gerekir; "iyi kitap" ilanla/reklamla satılmaz. Gerçek okuruna ulaştırılabilirse alıcısını bulur. Bunun yolu da kitap tanıtımını/eleştirisini yayın ilkesi edinmiş kitap dergilerinden geçer.

İlan Potansiyeli Gazetelerin iştahını kabarttı.

Cem Erciyes / Radikal Kitap Yayın Yönetmeni

Türkiye'de son beş yılda yayıncılığın sayısal bir gelişme gösterdiği çok bilinen ve kabul gören bir gerçek. Belki birçokları katılmayacaktır ama bence Türk edebiyatı ve düşünce hayatı da gelişiyor. Hangisinin hangisini, kimin bir diğerini tetiklediğini kestirmek kolay değil. Aslında bu konuda iktisatçıların da söz almalarının vakti geldi...

Eğer sözü onlar alsaydı, yayıncılığın da büyüyen her endüstri gibi çevresinde yan sanayiler oluşturarak geliştiğini anlatırlardı. Türkiye'deki kitapların çoğunu hazırlayan küçük yayınevlerinin pek de farkında olmadıkları bir gerçek var. Tek tek her biri yüzlerce milyon dolarlık bu sektörün parçası. Sadece reklam ve tanıtım için onlarca milyon dolar harcadığını sanıyorum. Bizler iyi edebiyatın peşine düşüp biraz müşkülpesent, biraz maymun iştahlı, bazen de coşkulu okuma serüvenlerine dalarken gezindiğimiz sokakların hâlâ tenha olduğunu sanıyoruz. Oysa edebiyat ortamı bir agoraya dönüşeli epey oldu. Yayıncılık salt nitelikli edebiyatın aranıp tarandığı, şanslı ve sabırlı olana biraz dünyalık da kazandıran bir meslek olmaktan çıktı. Büyük sermayelerin, derin stratejilerin, saldırgan pazarlama politikalarının da kendini gösterdiği bir alan oldu.

Sözü fazla uzatmayayım. İşte herkesin iyi bildiği bu tür gelişmelerin sonucunda kitap eklerinin sayısı da arttı. İki yıl önce üç tane kitap eki vardı, şimdi dokuz tane. 2004 ve 2005 yılı boyunca mevcut kitap dergilerinin sahip oldukları ilan potansiyeli tüm gazetelerin iştahını kabarttı. Mesela Radikal Kitap'ın üç kat artan sayfa sayısı, ilan geliri ve on binin altına hiç düşmeyen tiraj getirisi kimsenin dikkatinden kaçmadı! Böylece 'kitap ekleri ailesi' kalabalıklaştı.

Tam bu noktada büyük bir yanılgıyı da düzeltmek isterim... Gazeteleri kitap eki çıkartmaya yönlendiren tek sebeb ilan toplayıp para kazanma hedefi değil. Bir kitap eki, bir gazete için başka anlamlar da ifade eder, farklı fonksiyonlar da üstlenir. 150 binin üzerinde basılan bir gazete için 'kitap eki' hiçbir zaman büyük bir kazanç kapısı olamaz, önce bunu bir kenara yazalım. Sonra kitabın Türkiye'de her zamankinden daha fazla gündeme gelen bir olgu halini aldığını hatırlayalım. Gazeteler, kitap ekleriyle bu gündemde etkin olmayı, okurlarına bu hizmeti vererek prestijlerini artırmayı da tasarlıyorlar. Unutmamak gerek ki, kitap yayınlamak da kitap tanıtmak, kitap seçip onu tavsiye etmek de son derece politik, ideolojik ya da hiç değilse pragmatik bir tavırdır. Tıpkı her tür haber yazma, yorum yapma pratiği gibi... Gazeteci, kendi beğenisini, ilişkilerini, kimliğini empoze etme fırsatını bazen büyük bir keyifle kullanabilir. İşte şu günlerde yaşadığımız durum biraz da bu, yayıncılık sektörü Türkiye medyasına bu tavrı takınmak için fırsat sunuyor, kitap üzerinde söz söyleyebilmenin tüm risklerini ve maliyetlerini üstleniyor... Medya da bunun keyfini sürüyor...

Hafiften medyanın tipik promosyon savaşlarını çağrıştıran bir havası var bu işin. O nedenle kimse ne kadar sürekli olabileceğini bilmiyor. Ben kendi adıma, rekabetin dinçleştirici etkisinden memnunum. Umarım bu kitap ilaveleri, onları hazırlayanlar, oralara yazanlar zamanla kalıcı yayınlara, sayfalara, köşelere dönüşüp Türkiye medyasının ayrılmaz parçaları halini alırlar.

Son bir söz söylemek yerine son bir soru sormak istiyorum. Madem kitap dünyası büyüyüp serpiliyor, neden bu iş sadece kitap ilavelerine yarıyor? Neden edebiyat dergilerinde bir kıpırdanma yok?

İki soru oldu, ama kusura bakmayın artık...

Kitap Metalaştıkça

Ömer Türkeş / Birgün Kitap Eki

Uzun yıllar boyunca Türkiye'de kültür, sanat ve edebiyatın taşıyıcılığını dergiler üstlenmişti. Dergiler kimliklerini bağlandıkları fikirler, aldıkları tavırlar, önerdikleri hayat tarzlarıyla kazanmış ve okuyucularıyla dinamik bir etkileşim kurmuş, entelektüel üretimin merkezine ise toplumsal çıkarlar yerleşmişti. 80 darbesinden sonra hayatın diğer alanları gibi yazınsal alanın üretim ve tüketim konjonktüründe de önemli değişikler oldu, tüketime göre yapılan üretim yeni türler, biçimler ve konular doğurdu. Bunların en yenisi ise hemen her gazetenin bir kitap eki vererek kültür endüstrisine eklemlenmesi oldu. Söz konusu süreç hiç kuşkusuz yayıncılık alanının büyümesiyle, kitabın metalaşmasıyla ilgili. Diğer metalar gibi kitapta pazarlanmak zorunda. Pazar kavgası büyüdükçe reklam pastası da büyüyor. Ve ortaya kitap ve kültürle ilişkisi ikincil olan bir yayıncılık anlayışı çıkıyor. Bu anlayışın özellikle kitap fuarı dönemlerinde açığa çıktığını, her türden kitapla birlikte peryodu değil ayda bir, yılda bir olan dergilerle de karşılaştığımızı belirtmeliyim. Elbette bu dergilerin kültürel hayatımıza katkıda bulunmak gibi bir dertlerden muzdarip olmadıkları çok açık. Hedef fuarda tavan yapan reklam gelirinden pay kapmak.

Ne kitap sektörünün ne pazarın ne de reklam pastasının büyümesine itiraz edemeyiz. Alandaki kitap dergisi bolluğu da rededilemez. Mesele alandaki bu hareketliliğin gelip geçici ilgilenmelere seslenen niteliksiz kültürel ürünleri öne çıkarmasında, onların ezici çokluğu karşısında kültürün kazanç hanesine kaydedeceğimiz ürünlerin boğulmaya terk edilmesindedir. Belli bir perspektifi olan, bir geleneğe, deneyime, bilgiye yaslanan kitap eklerinin ya da dergilerin yaşaması için gereken girdinin sektörle hiç işi olmayan kimi gazete ekleri tarafından yüksek tirajlarının da etkisiyle yutuluvermesi, uzun vadede kültürel alanı yoksullaştırabilir. Bu eklerde karşılaştığımız ve eleştirinin yerine -reklam ve tüketim olgusunun etkisiyle- kitabı ve yazarı öne çıkaran deneme, değini ve kitap tanıtma yazıları, ilk bakışta tüketimi arttıran ya da arttıracağı varsayılan bir durum. Ancak kültürel alanın canlı kalmasının eleştirel düşünceyi yaygınlaştırmaktan, yazarı ve magazini değil, kitabı ve içeriğini öne çıkarmaktan geçtiğini düşünüyorum. Elbette bir kitap ekinin "kitap okumayı" teşvik etmesi de gerekir. Ama bu, kitap ekinin "yayınevlerinin ortak vitrini" olması, "tüketim için tüketim" sloganına bağlanması anlamına gelmez; tersine, kitabın tüketmek için değil, üretmek için satın alınacak entelektüel bir ürün olduğu düşüncesini savunmalıyız.

Aslında kitap eklerinin veriliş mantığını haklı çıkaran yayınevlerinin tutumudur. Kültür alanında "yol arkadaşlığı" yapabilecek dergiler yerine "ürünümü en çok kişiye nasıl gösterebilirim" kaygısına cevap veren platformları tercih edenler, bu alanda görünürlüğün sanıldığı kadar önemli olmadığını umarım anlayacaklardır. Umarım diyorum, çünkü eğer onların tercihi haklı çıkarsa bizlere sanat ve edebiyatın eğlence endüstrisinin bir kolu haline gelmesini izlemek düşecek.

"İlan Pastasından bir dilim almak"

Turhan Günay / Cumhuriyet Kitap Yayın Yönetmeni

Sayın Aslan Özdemir, benim asıl anlamadığım, ayda bir -hatta yılda bir kez yayımlananları bile var- yayımlanan kitap dergilerine, kitap yayıncılarımızın ilan vermesi. Bizim ilan servislerimiz ilan istediklerinde mırın kırın edenlerin bu tavrına anlam vermek zor. Gelelim çok satışlı gazetelerimizin ayda bir yayımladıkları kitap eklerine. Kitabı tanıtmaya yönelik hiç bir yayının karşısında olmak mümkün değil. Kültürü sayfalarından kovalı neredeyse 30-40 yıl geçmiş gazeteler, bir kültür ürünü olan kitaba neden sahip çıkmaya kalkıyorlar. Sorun sanırım, çok küçük olan ilan pastasından bir dilim almak. Asıl yapılması gereken ise "yılda 22.000 (yirmi iki bin)'in üzerinde kitap yayımlanan bir ülkede ayda 60-70 civarında kitap tanıtılarak nereye varlabilir?" sorusunun yanıtını bulmaktan geçiyor.

Yayımcılarımız bu soruyu yanıtlamayı unutmamalılar. Bir de uzun zamandır aklıma takılan ve telefonda konuşurken sizin de belirttiğiniz gibi kitabın metalaşması sorunu, bu ülkede hiç tartışılmadı. Kitabın meta olmaması bir erdem olarak düşünüldü. Oysa kitap bir meta, başılıyor, pazarlanıyor ve satılıyor. Bu onun değerini azaltan bir şey değil. Bu sorun da tartışılmalı bence.

Kitap ekleri gazetelere ek satış sağlamakta...

Okay Gönensin- Vatan Kitap Yayın Danışmanı

Gazetelerin kitap ekleri vermeleri, "kültür" işlevlerini unutmadıkları ya da yeniden hatırlamak zorunda kaldıkları için çok olumlu bir gelişmedir.

İlk düzenli kitap ekini 20 yıl önce Cumhuriyet başlatmıştı. Ve bu ek çok uzun süre tek başına kaldı.

Bu eklerin çoğalmasının, elbetti ki bir de "ekonomik" kaynağı var. Bu da kitap sektörünün reklam harcamalarının birden fazla kitap ekini ayakta tutabilecek düzeye gelmiş olmasıdır. Bu, kitap sektörünün son yıllarda sağladığı gelişmenin göstergesidir.

Ancak bu etleri "büyük basın reklam için bunu yapıyor" diye almak yanıltıcı olur. Çünkü kitap ekleri, Cumhuriyet Kitap'ın tek başına olduğu yıllar dahil maddi açıdan ancak kendilerini idare edebilmektedir.

Burada "daha karlı" ekler yerine kendini ancak idare eden kitap eklerine yatırım yapmayı sağlayan da yine okur ilgisidir. Şu anda kitap ekleri gazetelerine ek satış sağlamaktadır.

Gazetelerin yine son yirmi yılına bakıldığı zaman bütün sanat dallarına ayrılan alanların son birkaç yıldır önemli ölçüde arttığını görebiliriz.

Bardak dolmaya devam etmektedir ve buna olumlu yönden bakarak destek olmak önemlidir.

"Ek çoğunluğu sürecinin vebali varsa benim boynumadır"

Kürşad Oğuz / Akşam Kitap Yayın Yönetmeni

Gazeteler neden kitap eki verir? Kısaca sıralayalım: 1) Prestij için, 2) Para kazanmak için, 3) Az da olsa tiraj almak için, 4) Kültür dünyasına katkım olsun diye, 5) Diğer gazetelere hava atmak için. Bu maddelerin önem sırası gazeteden gazeteye değişir tabii. Şu anda kitap eki veren gazetelere bakalım: Cumhuriyet, Radikal, Akşam, Vatan, Birgün, Sabah, Milliyet, Yeni Şafak, Dünya... İlk ikisi haftalık ve tarihleri daha eski; dolayısıyla onları bu işin kurucuları olarak görmekte ve her zaman ayrı değerlendirmekte fayda var. Onların bu yola çıkarken kendi gazetelerinin kimliklerine uygun bir iş yaptıklarını sanırım herkes takdir eder. Sonraki ikisini (Akşam ve Vatan) ben yaptım; yani "ek yoğunluğu" sürecinin vebali varsa benim boynumadır, ki çeşitli yayıncılardan bu yolda esprili serzenişler de aldığımı söylemeliyim; "bu işleri başımıza sen açtın" gibi. Pişman mıyım, değilim. İlk 17 sayısının yayın yönetmenliğini yaptığım Vatan Kitap'ı çıkarmakta amacım kültür dünyasında yeni ve daha renkli, kendini haberleriyle de okutan bir kulvar açmaktı. Kitap eklerinin kendilerine gelen yazıları çok fazla süzgeçten geçirmeden yayımladıklarını, bu yüzden sıkıştıklarını düşünüyordum. Aslında bunda haksız da sayılmazlardı çünkü yıllardır haftalık yayınlarda çalıştığım için bilirim; bu periyod gerçekten zordur. Mütevazılık yapamayacağım; aylık Vatan Kitap benim imza attığım 1.5 yılda kendi kimliğini oturttu, gelir olarak da kimsenin tahmin edemeyeceği rakamlara ulaştı. O grubun çapına göre en çok gelir getiren yayın organı odur bildiğim kadarıyla. Bunda oradaki reklamcı arkadaşların payı benden fazladır, emin olun. Ve Vatan Kitap için son söz: Tam da bu yüzden ilk satırda yaptığım sıralamanın onlar için değiştiğini düşünüyorum. Birinci, yerini ikinciye kaptırdı. Ben de daha sonra diğer işlerimle birlikte o gruptan ayrılıp Akşam Kitap'ı çıkarmaya başladım; yazı ekibinin önemli kısmını da yanıma alarak. Yine mütevazı olamayacağım; şu anda yayımlanan kitap ekleri arasında en kaliteli ve en okunacak yazılar -yine haftalık yayınları bir kenara koyarak söylüyorum- bu ekte yayımlanmaktadır. Beş aylık Akşam Kitap entelektüel farkını hemen ortaya koydu. Dolayısıyla yukarda bahsettiğim sıralamanın birinci maddesini yerine getirdi. Şu anda para kazanmıyor, tiraj katkısı yapıyor, kültür dünyasında da konuşuluyor. Çocukluk evresini tamamladı, büyümeye başladı. Benden beklenen de buydu, benim istediğim de. Ardından Sabah, Milliyet, Yeni Şafak'ın ekleri geldi. Yine lafı dolandırmadan söyleyim. Pek çoğunun rüzgâra kapılıp çıktığını düşünüyorum. Bir yandan kitapların (gazetelerin tirazlarını dikkate alırsak) bir milyondan fazla gazete okuruna dolaysız olarak ulaşması beni mutlu ediyor; ama bir yandan da şu soruyu sürekli kendime soruyorum: Türkiye'de böyla bir pasta var mı ve okur bu pastayı yemeye meraklı mı? Açıkçası emin değilim. Bu kitap eki yoğunluğunun yayınevleri ve kitap ekleri yöneticileri arasında 'danışıklı dövüşe' neden olacağını da hissediyorum. Çünkü kültür dünyasında rekabet başka sektörlerdeki gibi işlemez; yozlaştırır. Kimse kızmasın ama sonuçta şu olacak: Ya bu ekler çeşitli yayınevlerinin, kişilerin yayın organları haline dönecek; ya da rüzgâr dinecek, kalan sağlar bizim olacak...

KAÇAK
ELEŞTİRİ
Ata Erad

Geçen sayımızda merhum araştırmacı İsmet Zeki Eyüboğlu'nun bir araştırmasını yayımlamıştık. Eyüboğlu İslâm'ın bu büyük figürünün aynı zamanda şair de olduğunu ifade ediyordu. Yazının sonunda Hz. Ali'den çevrilmiş şiirlere de yer vermiştik. Yine Eyüboğlu'nun çevirisiyle. Kaynağımız 90'lı yılların başında çıkan "Düşler" dergisiydi. Bizi telefonla Tahran'dan arayan İranlı gazeteci-yazar Ata Erad bu araştırmanın oldukça su götürür olduğunu belirterek bir karşı yazı yazacağını söyledi. İran kaynakları Hz. Ali konusunda oldukça önemlidir. Bu bakımdan Ata Erad'ın yazısını yayımlamayı uygun gördük. Eyüboğlu yaşıyor olsaydı, kendisine bu araştırmanın kaynaklarını sormak mümkün olacaktı. Belki başka araştırmacılar da tartışmaya dahil olur, konu aydınlanır.

Ali'nin Hayal Şiirleri!!!

Günler, aylar, yıllar var ki **Hz. Ali** için yazmak istiyorum. Lakin her düşündüğümde içimden bir ses: "Yavaş ol. Bu ne küstahlık? Deyip, beni engelliyor. Bir damla misali deryada kendimi gösterme arzum hiç olmadı. Diğer taraftan kuşku yok ki, bir avuç su deryayı ne eksiltir, ne de zarar verir. Onun için değerli dergi *Kaçak Yayın*'da yayımlanan "Hz. Ali'nin Şiirleri" başlıklı yazı beni harekete geçirdi ve yazmaya başladım. Evet, bendenizin gücü Hz. Ali'yi anlatmaya asla yetmez tabi. Ama sözü geçen yazıyı okuduktan sonra anladım ki, Sayın Zeki Eyüboğlu (ki bahsolunan yazının sahibi) bu konuda benden daha aciz ve güçsüz kalmışlar. Öyle ki, konuyu hesapsız, referanssız ve yanlış beyan etmişler.

Nehcul Belage Hz. Ali'nin kitabıdır. Bu kitapta ilim, edebiyat, din, sosyal meseleler, ahlak ve siyaseti çok iyi görmek mümkündür. Sayın Eyüboğlu yazının tam başında Hz. Ali'nin en önemli rolünü tasavvufta belirtmiştir. Halbuki tasavvuftan önce Ali'nin İslam taban felsefesindeki düşünceleri hem teorik, hem pratik olarak göze çarpıyor. Bundan dolayı müslüman halk, hazretin zamanında ikiye ayrılıyor: Ali taraftarları ve Ali karşıtları. Bu farklılık felsefe ve inançta İslam âleminde hâlâ devam etmektedir. Hatta iki önemli mezhep (Ehli Tesenun ve Ehli Teşeyu) meydana gelmiştir. Ali'nin düşmanları ve dostları, başka bir kategoride de tabi ki ele alınabilir. Mesela, **Prof. Dr. İslami Neduşen** *Hz. Ali* adlı kitabında Ali'yi anlatırken şöyle diyor: "Ali dünyada gelmiş geçmiş tek insandır ki, onun sevenler o kadar sevmişlerdir ki, onu Allah makamına yükseltip ona tapmışlar, sevmeyenleri ise ondan nefret edip onu öldürmüşlerdir. Ve Her iki tarafda yanlış yapmışlardır."

"Hz. Ali'nin Şiirleri" (!) diye bir şey söylemek bu hazret için yanlıştır ve gerçekten uzaktır. Zira Ali'nin en önemli kitabı *Nehcul Belage* olup, bu kitapta şiire rastlamak mümkün değil-

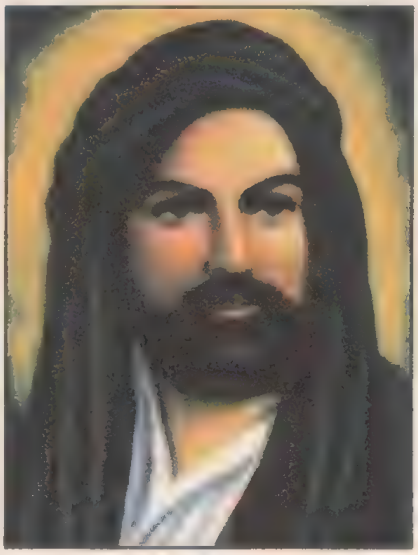

dir. Hele hele bu zat sevişmek "veya cuma geceleri sevişmekten" hiç bahsetmez. Bunları avam ya fazla sevgilerinden Ali'ye yapıştırmışlar ya da Ali'nin düşmanları hazretin makamını halk huzurunda düşürmek için kaleme almışlardır. Hz. Ali bir ediptir. Arapçayı çok iyi, hatta en iyi bilen insandır. Arapça, Ali'den önce düzenli bir gramere sahip değildi. Büyük islami düşünürlere göre Arapçanın "Serv ve Nehu" ini yani gramerini Ali düzenlemiştir. Gerçi bazı düşünürlere göre de **İbn-i Subiye** yapmıştır. Lakin büyük ihtimalle bu işte Ali'nin rolü daha önemli ve büyüktür. "Gadır-Hum" olayında **Hz. Muhammet** Ali'yi kendisinden sonra halife tayin etmiştir ama ondan seneler önce Hz. Muhammet "Cohfe"nin evinde hactan döndüğü zaman, Haşimi Kabilesi'ne şöyle demiştir: "Herkes ki, ben onun mevlasıyım, Ali de onun mevlesidir." Bu faktörden yola çıkarak, Ali'nin hilafeti konusu, Gadır-Hum Olayı'ndan daha önce belli olmuştur. Fakat, bu olay Gadır-Hum'da Hz. Muhammet tarafından halka açıklanmıştır. *Bu şiirde Hz. Ali imamet ve vilayetine Hz. Peygamberden sonra dile getiriyor. Lakin, hiçbir somut delil bu beyitin Ali'den olduğunu kanıtlamaz. *Nehcul Belage* kitabı o kadar güzel kalem ve sehih arapçayla yazılmıştır ki, hazretin satırları şiire benzemektedir. Ama hiç biri şiir değildir.

Hz. Ali çok güçlü bir pehlivandı. Bunu Hendek Savaşı'nda da kanıtladı. Bir kâfir pehlivanla - ki adı **Emre İbn-i Abdued** idi- güreşmeye başladı. Ali bu adamı öldürdü. Fakat ilk başta kafiri öldürmeden etrafında dolaşıyordu. Sonradan Hz. Muhammet Ali'ye sordu: "Neden ilk başta adamı öldürmedin?" Ali cevapladı: "Anneme küfretti ve yüzüme tükürdü. Korktum ki, onu o halde öldürürsem kendi sinirim için öldürmüş olacağım. Etrafında döndüm ki, rahatlayayım. Sonra öldüreyim." Bu hikaye "Gazali" ve "Termezi" tarafından da şiir olarak yazılmıştır.

Hatta Mevlana, latif tarifleriyle hikâyeyi kaleme almıştır. Rivayete göre kendi pehlivanlığını bu şiirde beyan etmiştir. Lakin bunun için hiçbir somut kanıt elde değildir.

Sayın İsmet Zeki Eyüpoğlu, Hz. Ali'nin şiirini **Hesiodos**'un şiirlerine benzetip, oradan çok gizemli bir hareketle "Cuma gecesi doyulmaz sevişmenin tadına" diye bir mısrayı Ali'ye malediyorlar. Enteresandır ki, ilk başta Yunan antik şairi Hesiod ya da Hesiodos M.Ö. 700 yıl önce yaşamıştır. Bir şiirinde, bazı günler için bazı öğütleri vardır. Ve bazı işler için bazı şans günleri saymaktadır. Felsefesinde hayatı dört döneme bölüyor; Altın Dönem, Gümüş Dönem, Bronz Dönem ve demir dönem. Bu dönemleri anlatıyor ve. Ve, ve.....Efendim! Burada Hz. Ali'yle alakası nerede, çözemedim? Ayrıca eğer Ali'nin şiirini (tabi böyle bir şey varsa) bu şairin tesirinde bilirsek, Ali nasıl bu şair ve şiirine ulaşmış olabilir? Zira İslam âleminin 3. ya da 4. yüzyılındadır ki, ilk Yunan ve Nesrani metinler Arapça ve Farsçaya çevrilmiştir. Ali, İsmet Bey'in iddaa ettiği gibi asla bir ozan değildi ve hiç olmadı. Ali İsmet Beyin dediğinin tersine, hiç de yaşama bağlı biri değildi. O, Allah'a islama ve Hz. Peygambere aşıktır. Bu aşk, hayata

bağlılığı ortadan kaldırır. Hz. Ali'nin en büyük özelliği, adalete olan sevgisidir ki bu hayata bağlı bir insanın taşıyabileceği bir özellik değildir.

Efendim! Hz. Ali tevazu, insanlık ve mertlik abidesidir. Böyle bir insan, böyle bir lider ve kahraman tasavvuf ve aşkın baş neferi olmuştur. Nasıl şiirinde kendisini över? Nasıl kan dökmesinden bahseder? Ali senelerce bekledikten sonra hilafete geldiği zaman, insanlara hitap ederek hilafeti kabul etmemiştir. Zira ona göre Hz. Muhammet'ten duyduğu şu söz geçerlidir. "Yanlış düşünce, liderlikte, kıyamet gününde sırat köprüsünü lider olana tüy kadar ince eder."

Hz. Ali'nin adaleti ümmetini korkutur ve onlara zor günler vaad eder. Zira zenginler onun İslami rejiminde, yoksullar ve yetimlerin hakkını artık yiyemeyeceklerdir. Batıl ve hak, Ali'nin nazarında her şeyden daha önemlidir. Bunun üzerine daha fazla eğilmek gerekmektedir. Hazrete göre, Ali adaletinin peşinde "kıst" konusunu ortaya çıkarıyor. Ne Ali'den önce, ne de Ali'den sonra hiç kimse bu konu üzerinde çalışmamış ve pratiğini yapmamıştır. Kıst, adaletin mükemmelidir ve beraber İslam ve gerçek sosyalizm güç kazanabilir. Ali'nin pehlivanlığını öven avam, Ali'ye illa ki şiirler yapmıştır. Ve bu şiirleri Hz. Ali'nin dilinden beyan etmişlerdir. *Nehcul Belage* bin sayfa kadar bir kitap olup, Ali'ye aittir. Fakat bu kitapta bir dize şiire bile rastlanmadığını daha önce belirtmiştik.

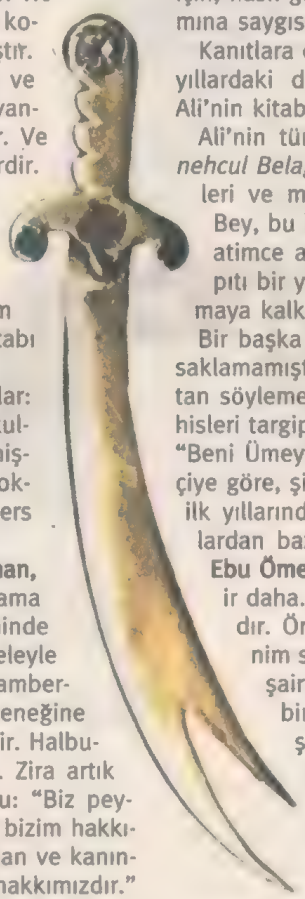

Hz. Ali'nin şahsiyet ve düşüncelerini öğrenmek için şiirlerine (!) bakmak gerekmez. İslam tarihi, Ali'nin hilafet dönemi ve Ali'nin yazılı kitabı bunları anlamak için yeterlidir.

Sayın İsmet Bey, sonra da bir soru soruyorlar: "Neden Ali'nin şiirleri öğretim kurumlarına sokulmamıştır. Öğrencilere örnek diye gösterilmemiştir?" Efendim yanıtlayayım: "Zira böyle şiirler yoktur." Halkın dilinden Ali'ye maledilen şeyleri ders olarak öğrencilere vermek yanlıştır.

İslamın ilk üç halifesi, sırayla **Ebubekir, Osman, Ömer** değildir. Bu sıra yanlıştır. Doğru sıralama Ebubekir, Ömer ve Osman olup, halife seçiminde Hz. Muhammet'in vefatından sonra halk aceleyle "sakife ben-i sait" e geldiler. Ve telaşla peygamberden sonra lider aramaya başladılar. İslam geleneğine göre, ölüyü yıkamak ve kuylamak gerekmektedir. Halbuki herkes geçmişine dönmekten korkmaktaydı. Zira artık Hz. Muhammet yoktu. Güneyliler şöyle diyordu: "Biz peygambere yer verip ona destek olduk. Hükümet bizim hakkımızdır." Kuzeyliler ise: "Biz peygamberin ırkından ve kanındanız, biz Kureyşliyiz...O halde hükümet bizim hakkımızdır." Herkes kendini düşünüyordu. Bu arada Ebubekir, Hz. Muhammet'ten bilir hadis söyledi: "hilafeti Kureyş'in hakkı olarak zikkretti." Böylece " Ensar" bu yarıştan kenara itildi. Bunun sonucunda muhacirler Ebubekir'i seçtiler. Bu mecliste Ali yoktu zira, Hz. Muhammet'in ölümünden yıpranmıştı ve yastaydı.

Sayın İsmet Zeki Bey yazısında "Ali'nin, ne kadar güçlü olursa olsun, doğanın çizdiği çizgiyi silmekte gücü yoktur." gibi bir laf kullanıyor. Burada zikretmemiz gereken önemli bir konu var. Ali âşık bir insandır. Ali'nin aşkı üç önemli ve büyük şeyin etrafında dolaşır durur. Allah, Kur'an ve Hz. Muhammet. Peygamberden sonra kim iddaa edebilirdi ki, Kuran'ın teorisini pratikte uygulayabilir. Ali bu sorunun yanıtını kendisi veriyor ve şöyle diyor: "Hz. Peygamber'e nazil olan hiçbir ayet yoktur ki, peygamber onu bana imla etmesin, onları kendi yazımla yazardım. Ve peygamber bu ayetlerin tefsir ve manasını bana öğretti. Peygamber, Allah'tan benim için zekâ ve bilim istedi. Benim göğsüme elini koydu ve ve Allah'tan benim yüreğimi ilim, anlayış, hikmet ve ışıkla doldurmasını istedi."

İmam, insanlar için ruh demektir. Öyle ki, vücut ruhsuz yaşamaya devam edemez.

Tasavvuf, bu ruhu bulmak için Ali'yi göz önüne alıyor. Allah'a varmak bir yoldur. Tasavvufun mezhebi aşktır. Sufi, aşkı bulmak için devamlı harekettedir. Tasavvufa göre aşk, âşık ve maşukun ittihadı, batini yani gizli bir tevhidin anahtarıdır. Ateşe âşık olan pervane, ateşe vardığı zaman, ateşin gücüyle daha aşkla uçar. Ateş hiçbir zaman pervaneye uymaz. Fakat, pervane ateşe uymak zorundadır ve bu büyük bir sır sayılır. Tasavvuf adamlarına göre, sırrı çözen tek insan Ali'ydi. Böyle bir insan kişiliğiyle, pehlivanlığıyla, gücüyle, ilmiyle ve en önemlisi aşkıyla nasıl şiir yazabilir ve İsmet Bey'in dediği gibi bu şiirlerde fani dünyaya, yaşama bağlı olabilir, nasıl zevk ve nefsten konuşabilir? Dahası bunun için, nasıl gün belirler? Acaba bu benzetmeler Ali'nin makamına saygısızlık değil midir?

Kanıtlara dayanmayan Ali'nin şiirlerine bakarak İslamın ilk yıllardaki durumunu öğrenmek yerine, doğru ve gerçek Ali'nin kitabına bakmak daha doğru olmaz mı?

Ali'nin tüm düşünceleri ve bilimi, büyük yapıtında yani *nehcul Belage*'de mevcuttur. Bu kitap Ali'nin sözleri, hutbeleri ve mektuplarından meydana gelmiştir. Sayın İsmet Bey, bu kitaptan bahsedip onu methediyor. Lakin, kanaatimce asla bu yapıtı okumamıştır. Zira tescilli olan yapıtı bir yana koyup, temeli olmayan şiirlerle, Ali'yi anlatmaya kalkıyor.

Bir başka taraftan, İslam hiçbir zaman şiir ve şairleri yasaklamamıştır. İslamın ilk yıllarında şiir, pehlivanlık ve destan söyleme şeklinde ümmeti, cihada teşvik etmiştir. Hatta hisleri targip edip, Allah'a kulluk etmenin üzerine basmıştır. "Beni Ümeyye Halifeleri", "Jirji Zaydan" meşhur Arap tarihçiye göre, şiir en önemli ahlak ve edep meselesidir. İslamın ilk yıllarından itibaren, önemli şairleri görebiliyoruz. Bunlardan bazıları **Himat Raviye Deylemi, Halef-İbn-i Hayan, Ebu Ömer, Ebu Übeyde, Esemi** ve bunun gibi bir çok şair daha... Şiirde sahtekârlık aynı dönemlere raslamaktadır. Örnek olarak, Ebu Ömer Ala şöyle demiştir: "Benim sadece bir şiirim var, lakin beni herkes büyük bir şair olarak tanır." Himat Raviye'nin de buna yakın bir söylemi vardır. Eskiden, cehalet zamanında her şairin yanında bir yazıcı bulunurdu ve ilham anında yazıcı şairin şiirini kağıda dökerdi. Tabi ki, bu durumda yanlışlıklar da ortaya çıkıyordu. Şiirleri toplayan, yazan veya saklayan kişilere "raviye" denirdi.

Sayın İsmet Bey'in söylediğinin tam tersine, İslamın doğuşundan sonra dünyanın en önemli şairlerini araplar arasında bulabiliriz. Bu şairlerden bazılarını *"Hısan Bin ", "Emro İbn-i Ebi Rebiye", "Cerir", "Ferzdeg", "Nesib", "Ehves"* olarak sayabiliriz.Arap şiiri zaten islamla güç kazanmıştır. Bu doğrultuda arap eski şiirini dört kategoriye ayırmışlardır. 1- Eski Arap Dönemi Şiirler, 2- İslamın başlangıcından Ben-i Ümeyye'ye kadar şiirler, 3-Abbasiler Dönemi Şiirleri, 4-Muheddesin.. Bu kategorileri tek tek anlatmaya kalkmayacağım. Belirtmek istediğim tek konu, islamın şiir ve edebiyata karşı olmadığıdır. Kısacası, Sayın İsmet Zeki Eyüpoğlu'nun dediğinin tam tersine şiir islamın hiçbir döneminde yasaklanmamıştır. Aksine şiire büyük destek verilmiştir.

Şiirin, İslamdan sonra gelişmesi ve ilerlemesi, islami halifelerin şair olmasına bağlanıyor. *Yezid İbn-i Muaviye* (Lanetullah) büyük bir şairdi. Ayrıca *Harunul Reşid* şiir yazardı. *Elrazı Billah* divan sahibidir.

KAÇAK ELEŞTİRİ

Evrensel edebiyat boyutu ne tür bir virüstür? Eziyetler ve meziyetler

Kemal Tahir Hintli şair **Tagore**'u suçlarcasına niye eleştirmiştir? Nobel alabilmek, Batı'da iyi kabul görmek için Doğu'yu, ülkesini satmakla suçlamıştır onu. Tagore gerçekten de Batı'da XX. Yüzyılın Doğu'dan gelen evrensel edebiyat örneği olarak sunulmuştur. Hintli büyük şair ve düşünür 'evrensel edebiyat ailesi'nin kalbi sayılan (!) Orta Avrupa ve kıta Avrupası'ndan dünyanın diğer taraflarına lanse edilmiştir. Geçtiğimiz yıllarda ölen Amerikalı romancı **Saul Bellow** 'evrensel edebiyat ailesi'ni -buna Avrupalı kökeni itibariyle Amerika'nın da katılması gerektiğini belirterek- kutsamış ve modern edebiyat için onun ölçütlerinin geçerli olduğunu ifade etmiştir. Bu savını kanıtlamak için de pek çok Batılı okur-yazarın bilinç altını dışa vuran bir soru yöneltmiştir: " Afrika edebiyatı falan diyorsunuz; sorarım size Zulular'ın **Tolstoy**'u kimdir o zaman?"

Afrikalı eleştirmenlerin bir kısmı bu soruyu saçma ve Orta-Avrupa merkezi kültür hegemonyasını, düpedüz sömürgeci beyazın kültür hegomonyasını, haklı çıkarmak adına maksatlı bulmuş, bunlardan **Mazisi Kunene** "Bizim kendimize özgü bir gerçekliğimiz ve kültürümüz var, biz Avrupa edebiyatının geçtiği aşamalardan birebir geçmek zorunda değiliz, edebiyatımız da onlara göre yargılanamaz," demiştir. Bir kısmı da 'Şayet illa ki Afrika'da bir Tolstoy aranacaksa, bunun adı **Amadu Hampate Ba**'dır, Rusya kırları için Tolstoy neyse, Afrika savanaları için de Amadu Hampate Pa odur' gibisinden savunmaya geçer. Batılının böylesi yaklaşımlarına çok sert tepki gösteren Afrikalı yazarlar olduğu biliniyor. Lakin Afrikalı yazarların pek çoğu boyun eğseler de eğmeseler de başlarının üzerinde demoklesin kılıcı gibi bir 'evrensel edebiyat boyutu'nun sallanmakta olduğunu bilirler.

Evrensel edebiyat boyutu, kavram olarak değil içeriği ve verimiyle, bir numaralı kültür markası olarak Batı'nın gezegenimize bir armağanıdır. Armağanıdır çünkü **Cervantes**'in roman formunu aradığı *Novelas Ejemplares* (Örnek Alınacak Hikayeler) ana başlığı altında kraliyet kütüphanesinin okutmanlarına teslim ettiği elyazmalarından (yaygın olan kanı *Don Quijote* olsa da bu satırların yazarı olarak biraz daha geriye gidiyorum) **Milan Kundera**'nın, **Umberto Eco**'nun yapıtlarına varıncaya muhteşem bir 'insanlığın yazılı kültür mirası' vardır. Eski Yunan metinlerinin Roma'ya ulaşıp orada çözümlenmesi, kanon (ölçüt) kabul edilmesi, bu iletinin sonradan Orta-Avrupa'da yoğrulup, Avrupa rönesansının başlıca kaynağı olmasıyla oluşan hümanist ileti çizgisi 'evrensel edebiyat boyutu'nun bir insani uyumlulaştırma olarak ortaya konulmasına yol açmıştır.

Bugün dünyanın hiçbir yerinde, buna Zulu kabilesinin yaşadığı topraklar da dahil, hümanist iletinin vaazlarıyla gelen 'evrensel edebiyat boyutu' hesaba katılmaksızın edebiyat yapılamaz. Buna kafa tutan örnekler yok mudur? Elbette ki var. **Malili Bou Bou Ha-**

ma'nın *Kara Ruh* adlı romanı en ehlileştirilemez örneklerden biridir. Bu yüzden de yoksayılmıştır. Çinli büyük yazar Lu Xun'un *Eski Hikâyelerin Yeniden Söylenmesi* var. Perulu **Jose Maria Arguedas**'ın Quechua dilinde yazdığı romanlar var. Kübalı siyahi şair **Nicholas Guillen**'in Afrika ezgi formundaki şiirleri var. Var da nerdeler, ya yok sayılmışlar ya da 'folklorik, antropolojik yapıtlar' raflarına kaldırılmışlar.

Evrensel edebiyat boyutu akademik koruma altındadır. Bunu ilk keşfeden Perulu sosyalist kuramcı ve eleştirmen **Jose Mariategui** olmuş. Mariategui, Lima Üniversitesi'nin edebiyat bölümüne 'karşılaştırmalı edebiyat' programı konulmasına karşı çıkar. Yukarıda sözünü ettiğimiz bir kısım Afrikalı eleştirmenlerin kaygısıyla: 'Biz Perululular, Avrupa edebiyatının geçtiği aşamalardan birebir geçmek zorunda değiliz.' Mariategui 'evrensel edebiyat boyutu'nun boyunduruğu altına girmek istememektedir, bu açık.

Edebiyatın bir insanlık edimi olarak evrensel olması ile, sözünü ettiğimiz 'evrensel edebiyat boyutu'nun bir ilgisi yoktur. Edebiyat yapmak evrenseldir, çünkü "İnsan başlangıçta dile güvendi; nesneler ve onları temsil eden işaretler birbirlerinin aynısıydı. Heykel (ya da mask) modelin eşi, dinsel ayin gerçekliğin yeniden üretilmesi. Konuşmak, işaret edilen nesnelerin yeniden yaratılmasıydı. Etkinliklerinin temel koşullarından birisi, sihirli sözcüklerin en doğru şekilde telaffuz edilmesiydi," (*El Arco y La Lira -Yay ve Lir-* **Octavio Paz**). 'Evrensel edebiyat boyutu' ise, kurumlaşmış, patenti kurumlaştırıldığı yerin elinde; bir görüş, kültür ürünlerinin de pazar için kitlesel üretim espirisinde sunulur olmasıyla (kapitalizm) markalaşmış bir fenomendir. Güç'tür. Şimdilerde ise dünya güçleri arasında. Küresel güç. Amerikalı yaşayan marksist kuramcı **Peter Mc Larren** "Küresel Pazar rekabeti tüm beceri ve yetenek alanlarında etkilidir," diyor.

Bu marka, yani 'evrensel edebiyat boyutu', bir başka markalaşmış, küresel güç olmuş fenomen ile de korunuyor. O da "özgürlüğün evrensel boyutu." Böylece asıl konumuza geliyoruz: Dünyanın neresinde olursa olsun ezilenlere kimliklerini kazandırmak, baskı görenlerin önündeki engelleri kaldırmak "özgürlüğün evrensel boyutu" ilkesi indinde değil midir? 'İlkesi' ise, evet, 'markası' ise orada durmalı.

Dünyanın demokrasisi (Batı standartlarında) gelişmemiş ülkelerinde yazarlara uygulanan baskılara karşı militan bir Avrupa (ABD entelektüelleri de buna katılıyor) gerçeği görüyoruz.

Burada yine başa dönelim; Tagore ülkesinde baskı görüyor muydu? Sosyal baskı da dahil nice. Sosyal baskı derken, öykündüğü Hintli balıkçılar tarafından dövülmesi de var. (Bizde, yadsıma, ihbar, linç.) Özgürlüğü, kimliği korkunç tehditler altındaydı. Peki Kemal Tahir onu ne diye böylesine şiddetle eleştirsin?!

Jose Maria Arguedas, Julio Cortazar'ın Arjantin Yazarlar Birliği üyeliğinden çıkarılmasını teklif eder. O Julio Cortazar ki, Arjantin askeri cuntalarının insan kıyımını protesto etmek için destansı bir mücadele vermiştir. Öyleyse niye?!

Bunlar yerli, yerel komplekslere dayanan tepkiler midir? Ya da sadece o kadar mıdır?

Martinik asıllı olduğu halde Cezayir Ulusal Kurtuluş Ordusu'nun saflarında Fransız sömürgecilerle mücadeleye atılan **Frantz Fanon**'un bir deneyimini aktaralım. Fanon 'evrensel özgürlük dayanışması' adına **Jean Paul Sartre** ile görüşmeye gider. Ateşli Fanon'un Sartre'a aktaracak çok şeyi vardır. Lakin konuşma esnasında yanlarında bulunan **Simone de Beuovair**'in sıklıkla saatine baktığını görür. Onca yoldan, nice tehlikeleri göze alarak gelmiştir. Görüşmede bir saat dolunca, Beuovair uyarır; "Sartre size bir saatlik vakit ayırmıştı," der. Fanon, Batı zihniyeti karşısındaki şoklarından birini daha yaşamıştır. O Sartre ki, **Çağdaş Kara Afrika Şiiri** antolojisine "Kara Orfe" başlığıyla ünlü önsözü yazmıştır. Böyle olunca düşünmeden edemiyoruz; "evrensel edebiyat boyutu", "evrensel özgürlük boyutu", bunlar açık olmasa da zimni olarak bir program mıdır? Programatik nerden geliyor, yani eylemlilik? Biraz daha ileri götürelim; Alman filozof **Martin Heidegger** 'Avrupa'nın tarihsel dünyasını militan hümanizmlerin tiyatrosu' olarak yorumlamıştır. Heidegger'in Avrupa hakkındaki fikirlerine değer vermemek olabilir mi? (Nazizmi de militan hümanizm olarak destekleme yanılgısına düşen Heidegger'i!)

Militan hümanizm yine işbaşında, demokrasisi sıkıntılar içindeki ülkelerde haklı gerekçeler buluyor. Despotluğu elden bırakmayan istemeyen yönetimler, bürokrasiler, yargı sistemleri (korkularla ateşlendirilmiş kamuoyu da) acul baskı girişimleriyle buna çanak tutuyor. "Acul" nitelemesi boşuna değil, sonuçta baskı görenler, 'risk ve kâr maksimizasyonu' denkleminde olduğu gibi, önünde ve sonunda bu işten, giderek kör döğüşü haline gelen bu boğuşmadan 'beceri ve yeteneklerinin maksimize edilmesiyle' çıkıyorlar. Minimize olan bir şey var bu arada: entelektüel kimlik. Aydın ya da entelektüel, her neyse, önemli olan duruşlarıyla sürece kimliklerini kabul ettirebilmeleri. Yoksa despotlar elbetteki ellerinden geleni yapacaklardır. Haklı bir davadan yabancılaşarak çıkmak, bu, post modern trajedi Heidegger'in sözünü ettiği militan hümanizm tiyatrosunda temsil olunmakla kalsa iyi, bizim gibi ülkelerde sahne bulması gerçekten can acıtıyor.

Despotluğa karşı samimi şekilde mücadele veren entelektüellerden bir kesimine sesleniyoruz (liberal olsun, post modern kültür eleştirisi yapanlar olsun, akademik marksistler olsun, türlü çeşitli kimlik mücadelesi verenler olsun, Avrupacılar olsun hepsi bir görüş sahibi olarak saygıdeğerdir, bu ülkenin pek görmediği zenginliklerdir), bu satırların yazarının, belki sezgisel, kimbilir belki de aşırı 'entelektüalize' olmuş olarak (onların, eğer varsa, bu sapmayı çok iyi anlayabileceklerini biliyorum) yapacağı uyarıyı aynı saygıyla karşılamalılar. O da şudur: **Jacques Lacan** "kayıp hedef narsisizmi" diye bir kavramdan söz ediyor ya, onu geçtiğimiz yıllarda solun bir kesiminin yürüttüğü, yürütmesiyle de solun diğer kesimlerinin vicdanlarını ezdiği "kriminal muhalefet"e benzetmekteyiz, ikisi de çözümsüzlükleriyle toplumdaki "potansiyel özgürlük patlaması"nı engelliyor, erteliyor, belki de 'toprağa veriyor'. Lümpen yığınlara yenileri katılıyor, sistemin sosyal kârı da bu. Muhafazakârlar üzerinden, sistem tehlikeye atılmaksızın, bir kör döğüşüyle 'uyduruk', 'yığma' (sistem sözcüleri buna 'tavizler' diyor) bir demokrasidir koştuğumuz. Bu demokrasi (!) evrenselcilik kalkanı altındakiler için süfli liberal kazanımlar (o da daha çok hâkim medyatik kültürün yalıttığı alanlarda) getirebilir. Biz bir demokrasi yapacak mıyız? Mesele bu. Tabii başta aydınlarımızla, entelektüellerimizle yapacağız. Yazarlarımızla da. Ama ezilmekten, sömürülmekten başka hiçbir mecraya entegre olamayan geniş yığınlarla da. Dahası işveren, sivil olsun, asker olsun bürokrasiyle de.

Edebiyat konusunun boyutlarını çoktan aştık. Dönelim. Biz bu yazıyı edebiyat ortamımızdaki "eziyet çeken Türk yazarları" tartışmaları üzerine kaleme almaya kalktık. Geçmişte **Sabahattin Ali**, Nazım Hikmet, **Necip Fazıl**, Aziz Nesin, **Hasan İzzettin Dinamo** ve daha pekçokları... Şimdilerde **Orhan Pamuk** olayı, işte biliniyor; hırsızın hiç mi suçu yok derler ya, var elbet, ama Pamuk ve onu 'çevreleyen' bir kesim de süreç böyle mi yönetilmeli diye de düşünmeli. Kibiri bir yana bırakıp, lütfen; her şeyi bilemezler, her şeyin doğrusunu onlar biliyor olamaz. Düşünmeliyiz, hepimiz.

Yok, Orhan Pamuk olayı değil, onu aşmalıyız, dediğimiz gibi hep birlikte, o değil, 'el insaf' dedirten bir gelişme oldu; İtalyan basınında yer almış; dünyada "eziyet gören" yazarlar listesi yayımlamışlar, içlerinde Türkiye'den Murathan Mungan ve Elif Şafak da varmış. Bu doğruysa, yani bizzat bu yazarların bilgisi dahilinde yazılmış ise, zihinlerimiz iyice bulanıyor; zaten "evrensel boyut markacılığı" üzerine son derece girift düşünceler içindeyiz, acaba modası geçmiş üçüncü dünyacı popülist görüşlerin çekiciliğine mi kapıldık, milliyetçi (mitik, muhafazakâr) refleksler mi sergiliyoruz diye... bu karmaşa içinde onlara yapılan eziyeti göremedik, bundan bir haber alamadık mı? Devletin yaptığı eziyet, söz konusu olan, ontolojik ve sosyal, kültürel eziyetten söz edilmediğine göre. Umalım ki bu bir şaka olsun, bir yanlış aktarım, yanlış duyum, maksatlı yakıştırma olsun. Yoksa "evrensel edebiyat boyutu pazarına," "evrensel özgürlük boyutu"na ulaşmaya çabalayan bir "meziyet" olarak görülecektir.

Eziyetler ve meziyetler arasında gerçekten sıkıntı duyup, kafası karışanlara yazık!

Metin Kaçan

ACI BÖYLEDİR DOSTUM

"Azamet sahibi yüce Allah'tan başka kudret ve kuvvet sahibi yoktur."
Kuran-ı Kerim

Bir yazar her şey yolunda gittiği halde bile acı çekebilir. Yeter ki bahis konusu olan yazar, "yazar" olsun. Devlet suç işlemiş ya da işleme olasılığı olan veya suç işlemediği halde suç işlemiş tanısı ve zanıyla prosedür gereği ceza keser. Kimine üç, kimine beş diğerine on beş, yek diğerine otuz yıl ıslah cezası keser. Cezası bitince kamu kurum ve kuruluşlarından yazarı men ederek aidiyetini ve istikbalini koruduğunu gösterir. Devlet bu konuda adildir.

Peki, bu yazar diye adlandırdığımız insan modeli kimdir; nasıl yaşar, neden birçok meslek ve birçok "mutluluğa giden yol" varken yazarlık denen dönemece sapmıştır?

Yazar vicdanıyla yaşar. Onda bu vicdan duygusunu oluşturan Allah'tır. Sırtındaki ilim çuvalına gerekli-gereksiz bilgileri toparlayan bunları renklerine, ağırlıklarına, şekillerine, kokularına, nedenselliklerine göre tasnif edip çuvala "gelişigüzel" yerleştiren yazar içgüdüsel, hezeyanlarla birlikte sezgisel mutluluklardan oluşturduğu kalbini rasyonel mantıkla, objektif ahlakla temizler.

O sırada bir ambulans Bakırköy Akıl ve Ruh Hastalıkları Bölümü'nün önüne doğru gazlamaktadır. Diğer ambulans Adli Tıp Kurumu'nun önünden havalı bir kalkış yapar. Nedeni belki de, içeride çalışanlara "Bakın, dışarıda gaddar bir hayat var. Sizler akıllı olun ve insanların hayatlarını alt-üst edecek raporlarınızı yazmadan lütfen ince eleyip sık dokuyunuz" anlamındadır.

Neyse, siz hiç yazı masasında donan bir yazar gördünüz mü? Ben gördüm. Soğuk bir havada, uyumakta olduğu yataktan alevler çıkaran bir yazar da gördüm.

Çok uzaklara bakarken kendini o uzaklıkların çok yakınında bulan ve bundan derin bir keder duyan nice yazar vardır. (Ermeni'yim ya! "vardır", "anlorsun?" sözcüklerinden uyanıyorsunuz.) Ama, ne önemi var; benim Hititli, Sümerli, Kapadokyalı oluşumun. Ben burada size bir iks (x) yazardan bahsediyorum. Tabi ki benden yansımalar olabilir ama, bu da çok doğaldır. Biliyorsunuz işte... bahsi uzatmayalım!

Neyse, acı illa cezaevi, işkenceler, trafik ya da ev kazaları, düşünsel acılar, kozmik acılar, kozmik sosyalizmin imgesel (yani bin defa daha elekten geçirilmiş) acıları, toplumsal acılar, vs, vs...

Peki, nedir gerçek acı? Ülkeye ihanet midir, ulusa madrabazlık yapmak mıdır, vatandaşa katakulli çevirmek midir? Yoksa, en beter acı "içiniz kor gibi yanarken susmaktır" diyen **Lorca**'ya mı hak vermeli?

Peki, yazar tersoya bağladıysa ve artık gözleri görmüyorsa ve elleri tutmuyorsa, okuyacak kitap alamıyorsa "Zaten kör niye alsın?" şu kış günü paltosunu üzerinden sıyırıp "Ulan, şu Pierre Lotti Tepesi'ne çıkıp hafif bir acı çekeyim" der mi? Tabi ki der ve bu sadece yazarlardan biridir. Özgürlüğü seçmiştir. Bedelini ödemiş, hatta son taksitini o gün yatırmıştır. Edatlardan, zamirlerden ve rasyonel düşünceden kurtulma günüdür bu gün. Eyüp Mezarlığı'nın önünden geçerken hayat ve ölüm kulvarında durup eski bir Eyüp darbukasından gelen çocuksu seslerle mezarlığın kenarında dans eder. Hem aşırı acı çeker, hem de bu acıdan büyük keyif alır. Minicik de olsa mest olur.

Bir diğer yazar, bir yayınevinden diğerine geçerken geçeceği yayınevinin de idealindeki yayınevi olmadığını hissettiği anda yine tarifi mümkün olmayan acılar çeker. Bir ara "Seneca"yı anımsar. "Hafif acılar konuşulabilir ama, derin acılar dilsizdir." Fakat, olan olmuş yayınevinde yazarla asla göz göze gelmeyen bir patron, bir genel yayın yönetmeni, yanında yayın yönetmeni veya bir editörle telif sözleşmesinin imzalarını atmaktadır. Kitabının satışından alacağı teliflerin çeşitli kurnazlık taktikleriyle çok azının ödeneceğini anladığında müthiş acı çekmeye başlar. Ansızın aklına "eser"ini sattığı gelir, üzülür, çatlayıp ortadan ikiye ayrılıp yere düşerken bir de dörde bölündüğünü hisseder. Ağlar, tek gözünden yaş gelir. Diğerinden gelmez kaşar bir yazardır.

Orospu çocuğunun teki, en şefkatli abi, sevecen bir baba, duygusal bir anne, dürüst bir emekçi, kerhanelerin en pervasızında peçeteci bir pezevenk, yırtmaçlı bir kumarbaz, kendini bilime adamış bir entelektüel, kendini bilimden ilme vakfetmiş bir âdem, pire torbası, minare gölgesi, Bursa şeftalisi, Adana pamuğu, Diyarbakır karpuzu, Urartu bileziği, Toros kralı, Kapadokya muamması, Babil estetiği, Letonya zımbırtısı, Latince grameri, Arnavutköyciğeri, idam sehpası, icat furyası, Sürmene yaslaması, Bulgar böreği, Dominik Cumhuriyeti, Bitlis'te beş minare ve Kayseri pastırması ve Trakyalı Dianisos... yazar tüm bunlardan ayrı değildir. Lakin gayrı da değildir. Yine acı çeker. Hepsinin ve her şeyin içinde kaybolup gitmekte (yüzmekte) olduğunu bilir, sezer, acı çekmeye devam eder. Bu cins yazarların aklına **Eflatun**'un şu deyişi gelir: "İnsanlar akılsızlıkları yüzünden alınlarında yazılı olandan, daha çok acı çekerler." Eeee, tabi ne diyebiliriz.

Bir yazar daha vardır ki, bu yazar hiç acı çekmez. Bu günümüzün çok satan yazarıdır. Bir lakerdadan anlamazlar, cahildirler. Onlara **Balzac** yıllar önce seslenmiştir. " Hayat herkes için acı, çünkü benim boş yere dilediklerime sahip olmuş nice insanlar gördüm, onlar da mes'ut değil." Fakat ve lakin, bu piyasa yazarları bukalemunun tersi olduklarından gerçekçidirler. Evlenir, çocuk yaparlar, ayrılır, barışır, tekrar ayrılır ve ardından barışırlar. Yemek yerler lüks yerlerde, dans ederler şık kulüplerde, canlarının çektiği her şeyi para ile satın alırlar ama aşağılık ve süflidirler. Hurice anlatırsın anlamazlar, Hatice konuşursun neticeyi tanımazlar. Kommagene dersin bi tuhaf bakarlar, Ur dersin seni mazoşizme maşa yaparlar. İskitçe mi konuşsam acaba?

Parkta iki yazar sallanmaktadır salıngaçlarda. Bir yazar acı çektiğini bilerek sallanır, yine de mutludur. Diğer yazar sadece sallanır. Çünkü, çok korkuyordur. Tarifi imkânsız vesveseler içindedir.

Not: Teliflere bir minik zam yapsak mı diyorum abiler?

Metin Aksoy

EVRENSEL FIRTINALAR VE İKİNCİ YÜZÜMÜZ

Kuş gribinin vahim sonuçları ortaya çıkınca ister istemez ünlü İspanyol ressam **El Greco**'nun *Toledo* adlı tablosunu hatırladım. El Greco *Toledo* adlı tablosunda, yaklaşan bir fırtınayı tasvir etmiş. Ufukta kümelenen bulutlar Toledo şehrini kara bir gölge gibi sarmış. Kentin üzerine çöken bulutlar, uzaktaki tepelerin ve ağaçların rengini bile değiştirmiş. Yapıların, ağaçların arasındaki ırmak bile hareketsiz duruyor. Fırtına kara bir haber gibi adım adım şehre yaklaşırken, iyimser bir dünyadan çok karanlığı, korkuyu, tedirginliği sunan El Greco bize gelecekte evrensel fırtınaların yaklaştığını haber verir gibi.

Nükleer, biyolojik savaşları anımsatıyor *Toledo* ya da çeşit çeşit hastalıkları. AIDS, SARS ya da kuş gribi. Yakın geçmişte AIDS vardı, bütün dünyayı kasıp kavurdu. Yıllarca AIDS hastalığının yayılışını, AIDS'ten ölen insanların hikâyelerini gazetelerden okuduk, görsel basından duyduk. Öyle ki AIDS hakkında bir sürü kitap da yazıldı, nasıl öldürdüğünü, suçsuz, günahsız insanlara nasıl bulaştığını okuduk. En korkunç olanlardan birisi ise Urfalı imamın ailesine verilen AIDS'li kandı. Aile kâbuslar yaşamış ve Türkiye Sağlık Bakanlığı olayın sadece bir kaza olduğunu illeri sürerek sorumluluktan sıyrılmayı başarmıştı. Urfalı imamın ailesinin hikâyesi basın tarafından öyle sulandırıldı ki; bir kez daha gazetelerde gördüğümüzde abartıldığını düşünmekten kendimizi alamadık. Ve buna benzer onlarca saçma sapan doğru olmayan hikâyede duyduk. Elbette ki; bu durumu fırsat bilip meşhur olmak isteyenler de çıktı. Bazı açıkgöz Amerikalılar AIDS'i nasıl yendiklerini, AIDS ile nasıl başa çıkılacağını yazdılar. Ardından İngiltere'de ortaya çıkan meşhur deli dana hastalığı kırmızı et severlerin kâbusu oldu ki; sokakta saçma hareketlerde bulunanlara deli dana olmuş demekten kendimizi alıkoyamıyorduk. Deli dana hastalığı kısa sürede ortadan kalktı ve Türkiye'ye sıçramadığı için de o dönem kendimizi çok şanslı hissettik. Eğer öyle bir şey olmuş olsaydı Anadolu'daki çiftçinin hayvan üreticisinin nasıl yasaklarla karşılaşacağını düşünmek bile ürperticiydi. Dahası Çin'den yayılan SARS hastalığı da kâbus gibi çöktü dünya gündemine. Bir virüs çok kısa sürede insanları öldürebiliyordu. Aylarca süren bilimsel araştırmalar sonucunda o hastalığın tedavisi bulundu bulunmasına ancak SARS binlerce insanın ölümüne neden olduktan sonra ortadan kaldırıldı. Türkiye'de o dönem nasıl önlemler alındığını eminim ki hiç kimse hatırlamaz. Dönemin yetkililerinin yaptığı açıklama çok basitti: Türkiye'de SARS tehlikesi yok.

Şimdi kuş gribi denilen hastalık çıktı ki, haftalar önce bu konuyla ilgili haberler okumuştuk. Kara haber yavaş yavaş yaklaşıyordu ve ne yazık ki, geçtiğimiz günlerde Türkiye'de kendini gösterdi. İlk haberlerin yayımlanasının üzerinde neredeyse bir ay geçtikten sonra Türkiye'de görülen kuş gribi Doğubayazıt'ta birkaç çocuğun ölümüne neden olduktan sonra önlemler alınmaya başlandı. Sağlık Bakanı **Recep Akdağ** şöyle bir açıklama yapıt: Kümes hayvancılığını sonlandırmak gerekiyor. Ardından Tarım Bakanı **Mehmet Mehdi Eker** de benzer bir açıklama yaptı. Bana göre tuhaf açıklamalardı. Çünkü kuş gribi Romanya'da da görülmüş, Romanya yetkilileri ilkokullardan başlayarak sıkı bir eğitim kampanyası başlatmışlar ve bir tek kişi ölmeden herhangi bir yasaklama getirilmeden hastalığın insanlara bulaşmasını önlemişlerdi. İki ülke arasındaki bakış açısına; kültür ve eğitim farkı mı desek? Batılı ve doğulu olma farkı mı desek ya da devlet anlayışı mı desek? Başka ülkeler vatandaşlarını nasıl koruyacaklarını bildiklerinden, hastalıklara, afetlere karşı aldıkları önlemlerle sonuca giderken, Türkiye "yasaklama" önerileriyle sonuca gitmeyi tercih ediyor. Kuş gribinde olduğu gibi, birkaç insan öldükten ve milyarlarca dolarlık zarardan sonra ortaya atılan çözüm, "yasaklama" önerisi oldu. Kültürsüz, bilinçsiz oluşumuzun sorumlusu kim?.. Zavallı ailelerin yaşam kaynaklarından biri olan hayvancılığın, kümes hayvancılığının ortadan kaldırılması çözüm mü? Bu olay da gösterdi ki; devlet eğitimli ve kültürlü bir nesil yetiştirmekten çok yasak kavramını kullanmayı ve uygulamayı seviyor. Öte yandan basın da sadece olayın komik, reytin yapacak bölümlerinin peşindeydi. İki çocuk ölmüştü ve hâlâ yazılı ve görsel basında sadece haberler vardı. Milli Eğitim Bakanlığı'nın hiçbir eğitim çalışması olmadığı gibi, medya kuruluşları da kuş gribinden korunmak için kampanya yürütmedi.

Diyelim ki, birkaç yıl sonra köpek gribi, at nezlesi, kedi vebası yayılırsa ne yapılacak? Eminim ki yine sağlık bakanı çıkıp şöyle diyecektir: Köpek beslemek, kedi barındırmak, at binmek yasaklansın. Olayları çözüm gücümüz, yasaklardan geçiyor ne yazık ki.

Bütün köylülerin, emekçilerin anısına burada **Van Gogh**'u hatırlamakta yarar var. Onun *Orakçı* adlı tablosu bize bir ders veriyor. Tabloda genç köylünün gövdesi yaptığı işle burkulmuş yapayalnız çalışmakta. Ekmeğini kazanmaya çalışan köylü orakçı yılmış, güvensiz ve her türlü tehlikeyle karşı karşıya. Yüzünde bezginlik, yorgunluk görülüyor; sanki bir süre sonra bütün gücünü yitirip yere yığılacakmış gibi duruyor. Van Gogh bu tablosunun gücünü halkın bağrından almış. Van Gogh'a göre güzel günler asla gelmeyecek.

Anadolu insanı asla güzel günler göremeyecek çünkü her salgında, her doğal felakette, her fırtınada yapayalnızdır.

AŞKLA VAROLAN HAYATLAR

Oktay Taftalı

KAÇAK FELSEFE

Tam ayrıntılarıyla hatırlıyamıyorum ama lise fizik dersinde, evrendeki bütün cisimlerin, kütleleri oranında bir çekim gücüne sahip veya tâbi oldukları yönünde bir şeyler öğrenmiştik. Benim anladığım kadarıyla, evrende var olduğu iddia edilen düzenin veya kimilerine göre kaos'un, uyum ve çatışmanın, kısacası her türlü hareketin kaynağını bu çekim gücü oluşturmakta. Ayrıca cisimlerin, uzayda kapladığı yer; hacim, hız, kütle, yoğunluk, ağırlık, vb. nicel ve nitel özellikleri arasındaki ilgileri ifade eden bir yığın denklem, formül, falan da öğrenmiştik. Ama bütün fiziki ve matematik açıklamalara rağmen, "çekim gücü" denen gizemli olaya benim aklım bir türlü ermemiştir.

Bu gücü mümkün kılan enerjinin kaynağı nedir; bizzat maddenin kendisi midir, yoksa madde ve enerji bir ve aynı şey midir, enerji niçin kendisini başka biçimlerin yanı sıra "çekim gücü" biçiminde de dışa vurur, bütün bunlara kim karar verir ve niçin? Bu ve benzeri sorulara bilim adamları, ilahiyatçılar, onlarca, hatta yüzlerce yıldır türlü çeşitli yanıtlar veriyorlar. Ancak, kimse noktayı koyamıyor olsa gerek ki, bu sorular dönüp dolaşıp çeşitli çevrelerce yeniden ve yeniden soruluyor. Birbirini yadsıyan yeni cevaplar veriliyor. Boşlukta sürekli devinen; savrulan, belli bir yörüngede dönüp duran, birbirine yaklaşan ve uzaklaşan, çarpışarak birleşen ve ayrılan, dağılan ve toparlanan irili ufaklı sonsuz cisim, çekim gücüne sahip ve tâbi olmasalar, bütün bu hareketleri nasıl gerçekleştirebilirlerdi? Belki de öncelikli olan harekettir, hareketle çekim gücü arasında nasıl bir ilişki vardır? Bunu fizikçiler biliyorlar. Ama nereye kadar? Onu da ben bilmiyorum.

Böylesi bir tablo içinde evrene kaos mu, yoksa düzen mi, yoksa kaos içinde düzen veya düzen içinde kaos mu egemendir? Tartışılıyor ve sanırım hep tartışılacak.

Elbette bu ebedi sorulara benim kesin ve doyurucu yanıtlar vermem mümkün değil; ancak ben buradan bir tek şeyi net olarak anlayabiliyorum: "Çekim gücü" varlığın temel imkânlarından birisini, belki de en önceliklisini oluşturuyor. Evrendeki herhangi bir cismin, cisim haline gelebilmesi, bir kütle, bir ağırlık edinebilmesi, kısaca vücut bulabilmesi, bana kalırsa "çekim gücü" sayesinde mümkün olabiliyor. Tasarlanabilecek en küçük maddi varlıkların bir araya gelerek, bir takım cisimler oluşturmasının, hatta olası bir anti-maddeden, maddeye geçişin bile "çekim gücü"yle ilgisi olduğunu seziyorum. Evrenin bir parçası olarak üzerinde yaşadığımız bu gezegen de, kuşkusuz aynı çekim gücüne tâbi. Dünyanın kendisinde ve dünya üzerinde sayısız örnek kapsamında "çekim gücü"ne tanık oluyor ve bu gücün etkisini bizzat algılıyoruz.

İNSAN VE ÇEKİM GÜCÜ

Bizim insan olarak, evrene ve gezegenimize hâkim olan çekim gücünden yalıtılmış bir biçimde var olmamız elbette düşünülemez. Gezegenimizdeki tüm diğer varlıklar gibi, biz de tabiatın fizik yasalarına ve bu arada "çekim gücü"ne tâbiyiz. Bundan ötürü, uçurum kıyısında yuvarlanma tehlikesi geçiren bir dağ keçisiyle, aynı uçurumun kıyısındaki bir insan arasında herhangi bir durum farkından söz edemeyiz. Sonuçta yerkürenin "çekim gücü" hepimiz için geçerli.

Ancak kuşku yok ki, tabiattaki tüm canlı ve cansız varlıkların da kendilerine özgü bir "çekim gücü" var. Başını okşamaktan kendimizi alıkoyamadığımız bir kedi, seyrine doyamadığımız İstanbul Boğazı, baktığımızda içimizi yücelik duygusuyla dolduran Palandöken Dağları, kokusuyla adeta başımızı döndüren bir iğde, bir ıhlamur ağacı, bizi kendisine doğru çeken, yönlendiren, araya bir engel girdiğinde rahatsızlık duymamıza yol açan, nice canlı ve cansız varlık. İşte evren ve hayat bu noktada ifadesini buluyor: "Çekim gücü". Öte yandan benzer kutupların ve benzer niteliklerin birbirini itmesinden yola çıkarak, evrende "çekim gücü"ne karşılık, bir "itme gücü"nden de söz edilebilir. Fakat bana kalırsa evrende, tabiatta, insan ve toplumda "benzerlik" ikincil, "benzemezlik / farklılık" ise birincildir. Bu anlamda, **insanın ve evrenin zenginliği birbirini iten benzer kutuplardan değil, birbirini çeken benzemezliklerden, farklılıklardan kaynaklanmaktadır.** Tüm farklılıklarına, benzemezliklerine rağmen insanların tabiatta tek başlarına değil de, bir arada, toplum halinde yaşamalarının derin ve gizli anlamı işte burada yatıyor.

Elbette insan olarak bizi iten, aslında ittiğini varsaydığımız karşı güçlerden de sıkça söz ediyoruz. Ancak bize itici gelen şey, bize çekici gelen bir başka şey nedeniyle itici gelmektedir. Örneğin: Kötülüğün iticiliği, iyiliğin çekiciliği dolayısıyla ortaya çıkar; farkedilir. Yoksa **iyiliğin unutulduğu bir dünyada, kötülük asla itici değildir.** Öyleyse esas olan "itici değil, çekici güç"tür. Dolayısıyla hayatın oluşumu, sürekliliği ve anlamı açısından "çekim gücü"nü esas almak gerekiyor.

Fiziki bir yasa olan "çekim gücü", insanla ilgili bağlamlarda, tinsel / manevi bir nitelik kazanır. Çünkü insan için evrenin maddi varlığı, sadece maddi varlık düzeyinde kalmıyor. Değer üreten ve o değerlere bağlı olarak çeşitli anlamlar tasarlayan insanoğlu, tasarladığı anlamları, hemen her kültür ve her zaman diliminde, çevresindeki canlı ve cansız varlıklara atfedegelmiştir. Denizlerin *engin*, dağların *yüce*, aslanın *soylu*, baykuşun *bilge*, tilkinin *kurnaz* olduğuna karar veren, onlara bu anlamları yakıştıran insanoğlundan başkası değildir. İşte "çekim gücü" de, yer, zaman ve duruma göre, nsan tarafından böylesi anlamlarla ilgi içerisinde algılanmış ve ide-

alize edilmiştir. Sıkça vurguladığım gibi: İnsan, idealize eden, anlamlar üreten, bu anlamları, başta kendisine, tabiata, maddenin hareketine yükleyen bir varlıktır ve kuşkusuz bu, insanı öteki canlılardan ayıran çok yüksek bir niteliktir.

"ÇEKİM GÜCÜ"NÜN İLAHİ ŞEKLİ AŞK

"Çekim gücü" gerek fiziki, gerekse fizikötesi şekliyle insanı her zaman düşündürmüş, şaşırtmış, ona karşı koyma isteğiyle birlikte merak ve heyecan uyandırmıştır. Yaygın bir tutku olarak uçma tasarımı, bu konuda herkesçe bilinen bir örnektir. Uçmak yerkürenin "çekim gücü"ne karşı koymanın, kendini ondan bağımsız kılmanın hazzı dolayısıyla, çok "çekici" bir tasarımdır. "Çekim gücü"nün maddeden, antimaddeye; fiziki olandan, fizik ötesine geçişi mümkün kılma yetisine en güzel örnek budur: "çekim gücü"ne karşı koyabilmenin "Çekiciliği".

Dilimizde "mutluluktan uçmak" deyimi, insanın mutluluğunu adeta "uçmanın çekiciliğiyle" özdeşleştirmiştir. Yine aynı bağlamda, mistisizm açısından maddenin; maddi dünyanın "çekim gücü"nden kurtulmak, manevi "çekim gücü"ne ulaşmanın, kendini ilahi aşkın cazibesine koyvermenin biricik imkânıdır. Mevlevi dervişlerin sema ayini, bir uçma, "dünyevi çekimden" kurtulup, kendini "ilahi çekime" bırakma sürecidir. Olgunlaşan bir dervişin "kırklara" karışarak uçup gitmesi, hintli yogi'lerin uçması, manastıra kapanan Hıristiyan keşişlerin yıllarca konuşmadan kendilerini "maddi çekim"e karşı olgunlaştırmaları, budist rahiplerin nefs'lerini terbiye etme disiplinleri, vb. etkinlikler maddenin çekiminden kurtulup, madde ötesinin çekimine ulaşma çabasından başka bir şey değildir.

"Çekim gücü" açısından bakıldığında, aslında yeryüzünde birçok din olmasına rağmen, mistisizm tektir. (Konumuzla doğrudan ilgisi olamamakla birlikte, yeri gelmişken belirtmek gerekiyor: Günümüzde emperyal amaçlar doğrultusunda tek bir dünya dini oluşturulabileceğini tasarlayan ABD ideologları, "ilahi çekim" esas alındığında mistisizmin tek olmasından cesaret alıyorlar. Dolayısıyla Batılıların Mevlana, Yunus, Alevilik, Zen Budizm, vb. yönelik aşın ilgilerine, bir de buradan bakmakta yarar var.)

İnsanoğlunun varlığa vücut veren "çekim gücü"ne ilahi bir anlam yüklemesi son derece doğal ve anlaşılabilir bir şeydir. İnanç açısından ise bu anlam, insandan bağımsız olarak zaten ve kendiliğinden mevcuttur. Ve yine din açısından elbetteki "çekim gücü"nün yani aşkın kaynağı, o dinin Tanrı'sıdır. Dolayısıyla farklı dinler açısından da "aşk" ilahidir. Böylece, farklı dinlerden kaynaklanan mistik anlayışların ilahi aşkı esas almaları, sonuçta bir tek mistisizmin ortaya çıkmasına neden olur.

BİREYLERARASI ÇEKİM GÜCÜ / BİREYSEL AŞK

Bir insanın, bir başka insana kapılmasını, onun etrafında dönüp durmasını anlamak ve açıklamak binlerce yıllık bir meseledir. Şairler yazdı olmadı, filozoflar söyledi olmadı, bilim adamları araştırdı yine olmadı. Aşk, soyumuzu devam ettirmemiz amacıyla kurulmuş bir tuzak mıdır, bir yücelme imkânı mıdır, yoksa insan âşık olunca alçalır mı? Aşk, karşılıksız olunca mı aşk olur, yoksa karşılıklı ve huzurlu bir aşk var mıdır? Para mı, aşk mı..? Say sayabildiğin kadar.

Ancak başından beri, vurgulamaya çalıştığım gibi aşk "çekim gücü"yse, bunların hepsi mümkündür. Çünkü iki insan arasındaki aşk, gökcisimlerinin hareketlerinden ve hareket olasılıklarından farklı bir seyir izlemez. Birbirinin çekim gücüyle karşılıklı olarak çarpışan ve birbirine kaynayarak birleşen veya çarpışan ve her ikisi de dağılan cisimler bir örnektir. Birbirinin yörüngesinde dönen, fakat hep aynı mesafeyi koruyan cisimler bir başka örnek oluştururlar. Güzel güzel kendi halinde ve birbirinin yörüngesinde dönerken aniden bir başka cismin "çekim gücü"ne kapılarak savrulan cisimler olabilir. Tek taraflı olarak bir cismin "çekim gücü"ne kapılan ve ona çarparak kendisi dağılan veya çarptığı cismi dağıtan cisimler de olabilir.

Aslında tıpkı ölüm ve doğum gibi, aşkın da içinden çıkılmaz bir muammaya dönüşmesiyle, insanın tabiattan sıyrılıp çıkarak, kendisini tabiatın dışında bir varlık sanması arasında yakın bir ilgi seziyorum. İnsanın, kendisini tabiatın dışında bir varlık olarak algılaması, onda, tabii olandan bağımsız, kendi başına buyruk yaşadığı sanısının doğmasına yol açmıştır. Bu, bin yıllık bir hikâye olmakla birlikte, kapitalistleşme yüzyılları özellikle ibret vericidir. Ve **aşk, insanın tabiat karşısındaki kibirli duruşuna verilmiş bir cezadır.** Âşık olan insan, önemini kavrayabilirse aslında hanyayı konyayı anlamak için paha biçilmez bir fırsat yakalamıştır. Aşkın çoğunlukla toy zamanlarda, gençlik dönemlerinde sıkça görülen bir durum olması, yeni yetme insanın tabiat karşısında olası kibirini bir an önce gidermesi için erken bir uyarıdır. Ancak bu uyarı fazlaca dikkate alınmayarak aşk hakkındaki sevinç ve acılar, hayal ve tasarımlar tabii olanın dışında bir muamma olarak görüldüğünde, tam akıllanıncaya veya hepten delirinceye kadar âşık olmak kaçınılmazdır. "Âşık'a Bağdat sorulmaz" deyişi, aşk ile delilik arasındaki bağıntıyı güzel ifade etmiyor mu?

Ancak burada meselenin bir başka yönü göze çarpıyor. Kendini onulmaz bir deliliğe, esrikliğe verecek kadar aşık olan insan, artık karşısındakinin "çekim gücü"nün farkında mıdır? Yoksa, çokca söylendiği gibi başkasında sevdiğimiz, aslında kendimiz miyiz? Âşık Veysel'in ünlü deyişini anımsıyoruz: "Güzelliğin on para etmez, bende bu aşk olmasa." Belki de insanın kendi "çekim gücü" kendi kendisini tuzaklamaktadır. Bu memleket, yüzünü bile görmediği, sesini bile duymadığı insanlara âşık olanların yurduydu bir zamanlar. Kaldı mı hâlâ? Bilinmez.

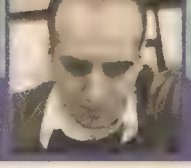

Aslan Özdemir

MANASI ZAMANIN

Şehirde öfke vardı, şiddet vardı, korku vardı. Toplumsal bir paranoya kol geziyor, duygusal düşünceler sığınacak beden arıyordu. Aşk yoktu, sevgi bencildi, saygı uzaklarda oturan (istenmeyen) bir akrabaydı. İyilik para etmiyor; ahlaklı olmaksa çok gülünesi bir meziyetti artık. Kötülük sınavlarına başvuru yapmış son birkaç saf insansa, merakla, vicdan muhasebesinden çıkacak sonucu bekliyordu. (Ezilmiş olmaktan bıkmışlardı!) Şehrin camlı tepelerinde kâğıt oyunları oynanıyor, bulunan her teknolojik zımbırtı insani bir ihtiyaç olarak reklam ediliyor, on iki taksit halinde halka dayatılıyordu. Sanayi bölgelerinden yükselen kirli, paslı çekiç sesleri kente acı çığlıklar bırakıyordu. Sıkışık caddelerin süsü sürücüler, olduğu yerde yakıt tüketen otomobiller, çirkin sokak tabelaları sakilliğin, izbeliğin bir başka resmiydi. Hırsızı, dolandırıcısı, katili, namussuzu ve üzeri kirlenmesin diye özen gösteren bir başka teba (namuslusu) aynı cadde de yaşıyordu, polis herkesi görüyordu. Aslında herkes ikiyüzlülüğün en âlâsındaydı.

Kenar mahallelerdeki sefillik, gelişmemiş ilkel bir toplumun, geri kalmış eski bir uygarlığın açık havadaki temsiliydi sanki. Buralarda ağlamaklı rüzgârlar esiyor, fakir duygular ise kentin içine varmaya çalışıp, daha temkinli dolanmayı seçse de şehirlilerin aşağılanmasına karışarak yeni bir yaşam biçimi oluşturuyordu.

Şehirde hastalık vardı. Kışın son günleri yaşanıyordu. Meteoroloji uzmanları yanılmış, kar bir türlü yağmamıştı. Şiddetli yağmurlarsa daha kendini sevdirememişti sokaklara. Şehir kirliydi, pisti; sokaklarda mikrop, havada isli, sisli dumanlar iş başındaydı. Nezle-grip soluyordu sokaklar, yanında tükürüklü kaldırımlar veriliyordu; her türlü hastalık açıkta satılmaktaydı. Şehir bir an önce dezenfekte edilmeliydi. Bir tek şehir mi? Ya insanlar!

Evet insanlar... O büyük kıyımın gerçekleştiği gün, adam da kendine söz verdi, artık kar yağana kadar evden çıkmayacaktı. Evden çıkamayacak olması esaretin başka adıydı... Kızgındı, mutsuzdu günün kendisine sundukları karşısında. Binlerce yıllık bir gelenek tekrar edilmiş, milyonlarca hayvan katledilmişti. Her yerde kan, her yerde et parçaları; her yerde korkulu/donmuş hayvan bakışları vardı. Kıyımlar üç-dört gün sürmüştü, bütün şehir kirlenmişti. Hastalık şehrin bütün sokaklarına, aralarına, çıkmazlarına sirayet etmişti. Şehirde dökülen kana, hayvanlardan akan kanlar da eklenmişti. Kan her yere akıyordu. Tanrılar kurban istiyor yalanı tekrar edilmişti. Adaklar sunulmuş, kurbanlar yenmişti. Mikroplar sığınacak beden arıyordu. Kesilen hayvanların kanları, sokaklardaki gündelik kiri pası yanına katarak caddelere, caddelerden apartıman önlerine yetişmişti, cümle kapısından girmiş, yükselerek merdivenlerden bir ayakkabı tabanında evlerin yatak odalarına kadar ulaşmıştı.

Herkes hastaydı. Bir adam yastaydı. Adamın tutulduğu yas gündelik yaşamın karmaşasından uzaktı ama bu başka hastalıktan sızlanmasına engel değildi; Aşktı acısı!

Yatıyordu büyük bir odanın sıradanlığını bozmadan. Kocaman bir yalnızlıkla baş başa kalmıştı işte ve sürekli o tatlı kadını düşünüyordu sokakları unutup. Araya başka düşünceler katmadan kadından kalan boşluğu iliklerine kadar duyumsuyor, tavandaki işlemelerin labirentinde geziniyordu. Kin, nefret, öfke gibi sözcükleri hayatından uzaklaştırmıştı ve durmadan kendisini terk eden kadını düşünüyor, yüceltiyordu ki bu da daha fazla hatırlamasını sağlıyordu. Değil unutmak; her ana, her eşyaya her anlama kadının varlığını yakıştırıyordu. Adam durmadan tasarlamış, kadın gittikçe bu yüksek tavanlı salonda daha çok hissedilir olmuştu. Ansızın hayalden gerçeğe bir oyun oynandı ve salonun ortasında bir kadın belirdi. Önce perdenin nakışlarından içeriye sızan ışık alameti sandı olan biteni. Çünkü bir süredir duvarlardaki ışık kırılmalarında bile kadını rahatlıkla seçebiliyordu. Evdeki her eşya kadının bir başka hali olabiliyordu isteyince.

Bu hayal değildi, sanrı olamazdı. Düşlerde değildi artık; işte karşısındaydı kurgunun gerçeğe hediye ettiği kadın. Gülümsemesi içini okşamış, bakışları tahrik etmiş, dokunuşları şaşırtmıştı bu heyecanlı adamı... Ardından kadını öylesine düşünmüş, geçmişin sarmallarında o kadar çok dolanmıştı ki, sonunda düşlerden başka bir kadın yaratmıştı. Kurgulanan sevgili galip gelmişti gerçeğin yokluğuna, unutturmuştu tüm hatıraları da... Artık gelecek için besleyeceği bir hatırası kalmamıştı adamın, geçmişin tozlarından da yeni aşk sunulmuştu ona... Daha ilk öpüşmelerinde bu farkı görüyordu, şu yanındaki kadın düş olmayacak kadar gerçekti, bunu biliyordu. Peki geçmiş ne olacaktı? Hatırlanmaya değmez bir dostu muydu? Ne olmuştu da bu kadar rahat davranıyordu, karşısında beliren aşka hayır mı demeliydi? Birden durdurdu kafasından akan tüm görüntüleri; silkinmek istiyordu düşünceler silsilesinin bağrından. Biraz önce kendi ücrasındayken şimdi bir ilahenin kollarında gülümsüyordu hayata. Aslolan buydu!

Zaman durmuş, bir akşam üstü epeydir pencereye dayanmıştı. Sokakların gürültüsü kesilmiş, bulutlar havada asılı kalmıştı. Hayat en kısa zaman diliminde çekilmiş bir fotoğraftı artık. Gün sıkışıp kalmıştı minik bir an'a... Aydınlanmış insanların yegâne amacı, an da yaşamanın sırrına erişmek değil miydi?

O da bu anı yakalamış şanslı insanlardan biri olmuştu işte.

Gözbebekleri kımıldasa, anlar geçecekti, nefes alsa, zaman işlevini sürdürecekti, düşünse, yaşam var olacaktı, soluklansa odanın ısısı değişecekti. Tüm bunlar olamayacak kadar geçti vakit, çoktan soğumaya başlamıştı bile adamın katı bedeni.

Az önce aldığı madde vücudun olağan kimyasını bozmuş, kanındaki değerleri tahrip etmişti. Kana karışmış zehir damarlardaki turunu bitirdiğinde, adamın da dingin bedeni koca salonda eşyalar arasındaki yerini almıştı.

Adamın kimsesi yoktu artık ve yalnızlığını intiharla süslemişti.

Fotoğraf: **Sinan Göksel**

Refik Teksoy

Durak

"Ben bir yalancıyım" dedi kadın.
Otobüs durağında oturuyorlardı. Adam kadını tanımıyordu, sakallıydı. Kadın da adamı tanımıyordu, bluzundan göğüs uçları belli oluyordu, sarışındı. Birkaç gün sonra regl olup vücudundaki kirli kanı dışarı atacaktı.

Adam kirliydi, elleri küçüktü, üşüyordu. Hava soğuk değildi oysa. Adamın aklı büyüktü, sakallarının altında sakladığı bir yüzü vardı ve yüzü kalbinin diğer yanıydı.
Kalbi de büyüktü.

"Ben bir yalancıyım" dedi kadın yine. Giderek sarışınlaşıyor ve göğüs uçları büyüyordu. Ay yoktu, bir hafta hiç çıkmayacaktı. Üstelik gece de değildi. Sabahtı belki... Belki de değil. Zaman kadının kanındaydı, kirliydi ve akacaktı hepsi bu.

Adam kadına bakmıyordu. Kadın da adama. Otobüs durağına sığmıyordu ikisinin bakışları. Adamın umutları yoktu, hepsini verip bir otobüs bileti almıştı. Belki de bir parkta oturup kuşları yemlemişti onlarla.

Adamın yüreği büyüyordu. Dünya büyüyordu sanki onunla. O nefes alıp verdikçe gök de genişleyip daralıyordu. Kadın içindeki eski bir deftere bir şeyler karalıyordu. Kanı akmıyordu. Otobüs durağı yorulmuştu. Yol hüzünlüydü. Bir kuş geçiyordu otobüs durağının üstünden, yukarılardan, çok yukarılardan. Başka bir kuş, kanatları kırılmış yere düşüyordu. Tam yere çarpacakken adamın gözleri oluyordu.

Olmuyor, diye düşündü kadının iç organlarından biri. (Beyni belki.) Ölümü düşünüyordu.

Omuzları çok sakindi kadının, kendine güveniyordu. Elleri kararsızdı ama omuzları onu destekliyordu. Elleri de birazdan kendine güvenecekti.

"Ben bir yalancıyım" dedi kadın yine. Üç olmuştu. Adam farkına vardı birden. Heyecanlandı. Elleri pantolonunda bir cep aradı, hiç cep yoktu. Vücudunun en gizli yeri bacaklarının arasındaydı. O da bunu düşünüp ellerini bacaklarının arasına aldı. Hazırlanıyordu.

Adam ona şöyle söyledi gözlerini yoldan ayırmadan.
—Eğer sen bir yalancıysan ve bu söylediğin doğruysa o zaman sen bir yalancı olamazsın, çünkü doğru söylüyorsun ama bu kez yalancı olmadığın halde yalancı olduğunu söyleyip yalan söylüyorsun ki bu da seni bir yalancı yapar. Diğer yandan sen bir yalancıysan ve bu söylediğin yalansa sen yine bir yalancı değilsin ama bu durumda yine yalan söyleyip yalancı durumuna düşüyorsun.
Bence sen bir yalancısın, dedi.

Kadın adamla yatmayı düşünüyordu. Adam konuşurken gözlerini onun dudaklarından hiç ayırmadı. O gece sabaha kadar sevişip birbirlerine doyacaklardı. Sabah adam gidecekti. Kadının kaldığı evin pis kapısını kapatırken,
"Sen bir yalancısın" diyecekti ona.

Kadın regl olacak ve zaman kadının içinden akıp gidecekti.

Harfler

A, aramızdan ayrıldı
B, bitti. Bitmesini istemedik.
C, cezasını çekiyor. Pişman değil
D, dilsizleşti. Dinsizleşti. Dilini kestiler
D'nin,derisini yüzdüler.
E, eskidi.
F, farksızlaştı.
G, gitti. Çok oldu gideli. G geri gelmeyecek.
I, ıztırap çekiyor. Her gece daha çok.
İ, imkânsızı denedi. Başaramadı.
J, joker hakkını deniyor hayatın.
K, kararsız. Kendini küçümsüyor.
L, Laf ebesi.
M, macera arayışında. Mantıksız davranıyor.
N, Neden, neden, neden, diye soruyor kendine.
O, "O olabilir mi," diye düşünüyor. O olamaz o!
Ö, öldü. Ölmeden önce ölümsüz olduğunu iddia etti.
P, pazarlık yapıyor hayatla. P şunu bilmiyor. Hayat teoridir, ölümse pratik.
R, rol yapıyor hep rol yapıyor hep rol.
S, suratsızın tekidir.
T, tükendi kendi peşinde koşmaktan
U, umutsuzdu hep. Hep umutsuz olacak
Ü, ürkek davranıyor. Üstüne gelmesin istiyor hayat.
V, vazgeçti bu anlamsız oyundan
Y, yalnızlığı seçti. Y, yanıldı.
Z, zehirli bir yılan gibi tedirgindi hep, zerafeti zehrini gizliyordu
W, turist olarak geldiği bu ülkede kalan bir yabancıdır.
X'se piçin teki.

A. Ömer Türkeş

Sahip Olunamayan Bir Hayat

"Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer" **Hüsnü Arkan**'ın üçüncü romanı.

İlk romanı *Ölü Kelebeklerin Dansı*'nda (1998) fantastik bir hikâye anlatıyordu Hüsnü Arkan. Bir cinayete kurban gittiğini bilmesine rağmen, katilini hatırlayamamaktan dolayı sıkıntılar çeken genç bir adamın, ölüler ve canlılar dünyası arasındaki yaşantısını; duyguların, düşüncelerin, zamanın ve mekânın önemsiz olduğu, insan yaşamının canlı ya da ölü oluşunun bir düşe, her şeyin bir yanılsamaya dönüştüğü bir metinde işlemişti. Dar anlamda bir polisiye kurgu, romanın meraka ilişkin gereksinimlerini karşılıyor, ama, aslolan ölümün, gerçeğin, zamanın sorgulanışı oluyordu. Yine "Gerçeğin ne, düşün ne olduğu" sorularına yer verdiği *Menekşeler Atlar Oburlar* yakın tarihin yaşanmış siyasi olaylarına yapılan göndermelerle, mekân kullanımıyla ve polisiye yanıyla daha çekiciydi.

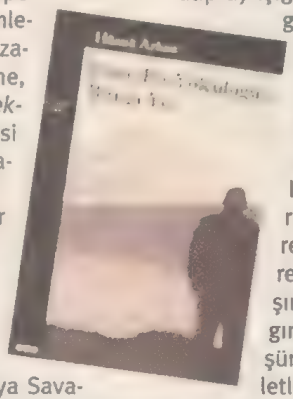

Menekşeler Atlar Oburlar (2000) üzerine bir eleştiri yazısı kaleme alırken, bölüm başlıklarından ilkine "Sahip olunamayan bir hayat" ismini vermişim. Bu başlığı *Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer* için de kullanıyorum. Çünkü bu hikâyede de hayat bir sabun köpüğü gibi kayıp gidiyor roman kahramanlarının elinden. I. Dünya Savaşı yıllarında tarihin karşı konulmaz akışına kapılan ve İstanbul'a, ailesine, evine bir daha dönemeyen Abdülhalim kadar torununun oğlu gazeteci Enver Rıza da –12 Eylül darbesine adım adım yaklaşılan günlerde- bireysel kaderine yön vermekte zorlanmaktadır.

Hüsnü Arkan, tarih ile insan arasındaki ilişkiler diyalektiğini, yani tarihin canlı akışı ile kahramanların kaderleri arasındaki canlı bağlantıyı çizebilmek ve Anadolu'nun yüzyıllık kanlı tarihini sergileyebilmek için paralel bir kurgu kullanmış: Büyükbaba, hatıralarıyla çocukluğundan onu Ekim devrimi Rusya'sına savuran olaylara bağlanırken, Enver Rıza ile ülkeyi 12 Eylül'e sürükleyen siyasi ve toplumsal koşulları yaşıyoruz. Ama her ikisi de bu özel tarihleri bireyler olarak göğüslüyorlar; aşkları, umut ve umutsuzlukları, acıları ve yitirdikleriyle... Birbirini hiç tanımayan bu iki insan, büyükbabanın en sonunda fırsat bulup ailesini bulma isteği sonucunda karşılaşacaklardır. Ancak zaman hızla akmaktadır...

Güçlü Bir Anlatım

Hüsnü Arkan, önceki romanlarında da seçtiği anlatım yöntemiyle zaman akışını doğrusal bir biçimde sürdürmemiş. Başlangıç ve sonun yine aynı zaman diliminde yaşandığı romanda, anımsamalar yoluyla sık sık geriye dönüyor ve roman kahramanlarının hayatları hakkında bilgi sahibi oluyoruz. Abdülhalim ve Enver Rıza dışındaki roman kişileri çok fazla öne çıkmamakla birlikte, ortaya çıktıklarında hikayeye olumlu katkıları var.

Sarıkamış gazisi dede ve 12 Eylül'ün şiddetine maruz kalması muhtemel torun ilişkisiyle kuşaklararası ilişkileri ortaya koyarken bir yandan da iki çöküş dönemi üzerinden Türk aydınının yüz yıllık misyonunu hatırlatıyor. Hikâyedeki şizofren kız Kırlangıç'in şizofrenisi ise milliyetçiliğin düşünsel yapısının simgesi olmuş.

Hikâyesi ve kurgusu kadar kullandığı diliyle de etkileyici bir roman *Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer*. Savaşın ve şiddetin yarattığı felaketleri çok iyi canlandırmış yazar. Örneklemek için tek cümlelik uzun bir bölümü alıntılayacağım:

"Kazakların boşlukta sallanan kılıçları, ağaçların arkasında parıldayan namlular, karanlığa suya atılmış bir taş gibi düşen ve halka halka aydınlık saçan fişekler, tenvir topları, patlayan lağımlar, siperlerin üstünden kuş sürüleri gibi geçen, sonra karlara sessizce gömülen kurşunlar, bir kurşunun kalbini delip geçeceğini düşünen, bin yıldır sakladığı bu korkusunu birdenbire açığa vuran, yirmi kiloluk ağırlığını karlara atıp ay ışığında büyülenmiş gibi yavaşça siperden çıkan gölgeler, gölgeleri görmek istemeyen, kaputunun içine çekilen başka gölgeler, kütüklüklerden telaşla çıkardıkları mermileri buz tutan yuvalara sokamayınca her şeyi fırlatıp çılgın gibi koşmaya başlayanlar, toprağa basıp donmamak için ağaçlara tırmanan, dallarda uyuyakalan etten meyveler, karınları kurtlar tarafından boşaltılmış, gözlerini kargaların oyduğu, bir zamanlar soluk alıp veren kaskatı heykeller, düşman pususunda dağılıveren, sonra beyaz kayaların arkasında yaralıların başında ağlaşan ve ağlarken gözyaşı dökmeyen yılgınlar, taştan sert buzun üstünde kaymadan, düşünmeden, kazma kürekle yol açmaya çalışan hayaletler; burunları artık koku almayanlar, elleri artık çarıklarını çıkaramayanlar, çıkarmaktan korkanlar, komutanları emrettiğinde çıldırmış gibi zıplayanlar, ölen katırların karnını yarıp içine girenler, yaralılarının kaputlarını, gömleklerini alıp çırılçıplak bırakanlar, ölülerin sırt çantalarına, battaniyelerine dokunamayanlar, tükenip yol kıyısına yığılanlar, onları görmemek için başlarını eğip geçenler, fırsat bulduklarında birbirlerini ayartıp yamaçlara vuranlar, köylerine dönenler ve köylerinden geriye hiçbir şey kalmadığını görüp yeniden birliklerine dönenler; bir zamanların yağız oğlanları, bir zamanların sevgilileri, bir zamanların umutları, beklentileri, çocukları; köylerin, şehirlerin sakinleri, çobanlar, kunduracı yamakları, barış halinin sessiz onaylayıcıları, kıdemliler, acemiler, tüyü bitmemişler, yorgunlar; bir çağın yaralarını sarsın diye kollarını, bacaklarını sessizce sıhhiyecilere uzatanlar."

Enver Paşanın Kurbanları

Osmanlının son yüzyılı sürekli bozgunlara ve daralan sınırlara sahne olmuştu. Ancak bunlar Cumhuriyet müfredatına, tarih kitaplarına silik harflerle yansımıştır. Çünkü Cumhuriyet'in ilk yıllarında Bir Türk dünyaya bedeldir" şiarını harekete geçirmek ve ulus devletin bu oluşturucu ideolojisini işlemek için yenilgilerle dolu yakın dönem tarihi hiç de uygun değildi. Çanakkale Savaşı'nı kurucu bir mit olarak anarken Balkan bozgunlarından, Allahuekber dağlarında kırılan yüz binlerden söz edilmemesi işte bu nedenledir. Balkan Savaşı, Sarıkamış, bu ülkede yaşayan insanların başlarına gelen şeyler olmaktan ziyade, batan bir imparatorluğun serüven tutkusuyla, beceriksizce yapmış olduğu şeyler gibi görülür. Bütün başarısızlıklar, ölümler, tarihe ya da ortak bir bilince mal olmak yerine, tarihin büyük anlatısı tarafından dışlanan, edebiyata da tam olarak geçirilemeyen, giderek silinen sözlerde tutunmaya çalışan şeyler olmuştur... Çevremiz, yası tutulmamış yenilgilerle, onların yerine ikame edilen boş kahramanlık anlatılarıyla dolu. Yakın zamanda hatırlanmaya ve anılmaya başlandı **Enver Paşa**'nın Doğu "macerası". Ne var ki bir hiç uğruna yitirilen gencecik insanların akan kanlarının, feda edilen canlarının garip bir şehvetle dillendirildiği, kahramanlık pelerinine bürünmüş bayağılığa övgüler düzüldüğü hamasi anlatılar, savaşa karşı bir tarih bilinci yaratmaktan çok uzak. Şimdiye dek yazılanlar arasında edebiyata yakışan belki de yegane anlatı Yaşar Kemal'in kaleminden çıkmıştır: "Bir Ada Hikayesi"...

İlginçtir, toplumsal bellekteki bu kıpırdanış romanlara yansımaya başladı. 2005 yılında Hüsnü Arkan'ın *Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer*'i dışında üç roman daha yazıldı I. Dünya savaşının en hüzünlü coğrafyası hakkında: **Hakan Gezik**'in *Buz Yarası*, **İsmail Bilgin**'in *Sarıkamış Beyaz Hüzün*, ve **Şeref Tipi**'nin *Pışıbba 1860-1926* romanlarında düşmana bir kurşun bile sıkamadan kara ve soğuğa teslim olan Osmanlı ordusunun bozgun sahnelerinden sahneler izledik. 2006'da ise bu cephenin trajedisine –şimdilik- Şevki İşbilen'in *Hz. Davud'un Yıldızı* ve **Attila İlhan**'ın *Gazi Paşa, Ankara'dan Uçan Kuşlar* romanlarında değinildi. .

Pek çok kez vurguladım; edebiyat açısından savaş atmosferi tarihsel süreçlerin insan kaderlerine yaptığı etkileri göstermesi açısından önemlidir. Bireysel ve toplumsal kaderler kendilerinin dışında gelişen ve asla önünde durma imkânı olmayan bu büyük kıyamet anında yeniden şekillenecektir. İyi bir yazar için bu; görev, sorumluluk, kin, nefret, korku, ihanet, kaçış, günah, vicdan azabı gibi insani duyguların en çıplak gözlendiği anları ve bireyin çığlıklarla yatıştırılabilecek acılarını dile getirmek iyi bir imkândır. *Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer*'de Hüsnü Arkan da söz konusu imkanı sonuna kadar kullanmış; insanın dünya ve toplum içindeki konumunu, insanın yaşam, toplum ve öbür insanlarla olan ilişkilerini I. Dünya savaşından 12 Eylül'e kadar uzanan bir tarihsel zaman içerisinde sorgulamış. Ancak bu sorguda eksik kalan yerler olduğunu, Abdülhalim'in İstanbul'dan Kafkasya'ya bütün bir Anadolu'yu kat edip uzanan serüveninde nasıl olup da Ermeni meselesini hatırlatan herhangi bir vakayla karşılaşmadığını anlamak mümkün değil. Bir sakınma diyelim, ama hatırlamayla ilgili bir roman için sakıncalar yaratan bir sakınma!..

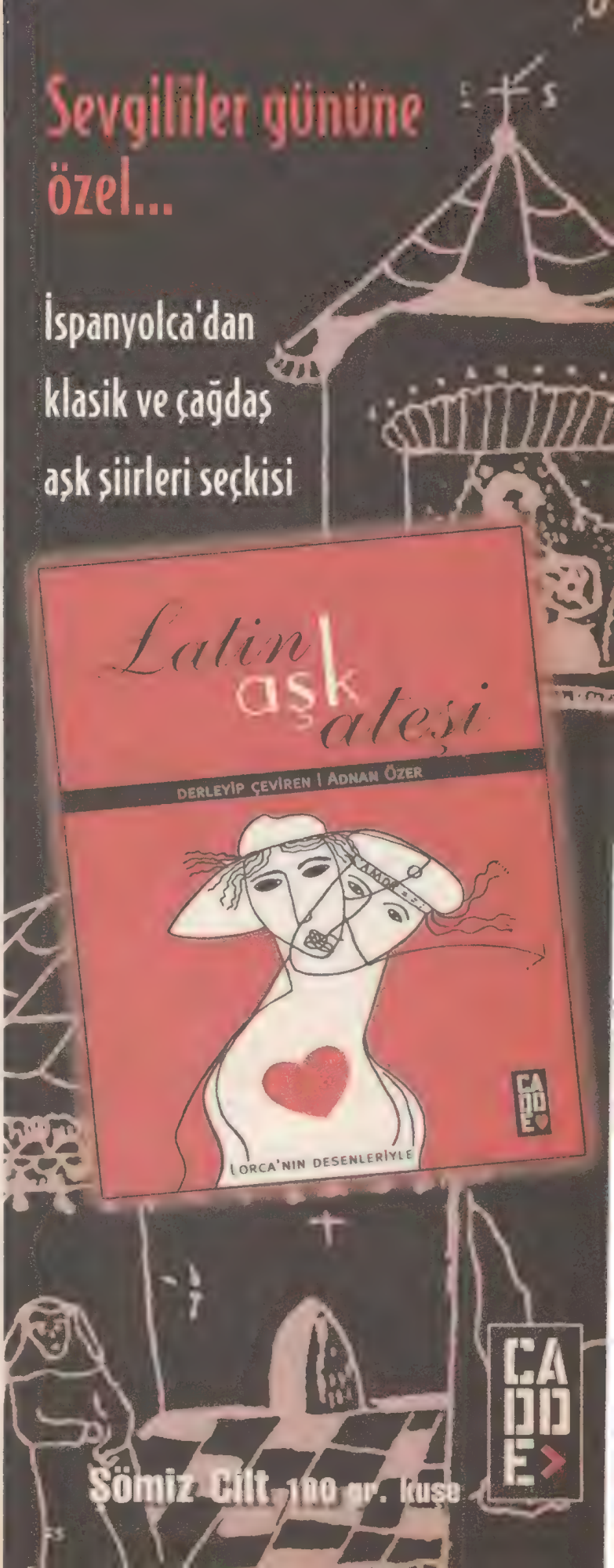

KAÇAK ANLATI

Cüneyt Özdemir

40 Haramiler Masumdur

Ali baba iki yüzlü bir sahtekârdır.

Hırsızdır.

Karısı bu hırsızlığın, hırslı ortağıdır.

Ali Baba'nın kardeşi Kasım, Ali Baba'dan da beterdir. Hırsızlığını aç gözlülüğü ile taçlandırmıştır. Kasım'ın karısı hırsızlığa hem teşvik eder hem ortaktır. Ali Baba'nın evinde çalışan hizmetçi kız hırsız değildir ama katildir. Toplu katliam yaparken sadistçe bir zevk alır öldürmekten. Kızgın yağ döküp insanları haşlar, masalın sonunda biraz da bu sayede mutluluğu yakalayacak kadar pervasızdır, vicdansızdır, bencildir.

Bu hali ile Ali Baba ve ailesi bir hırsızlık ve cinayet çetesidir.

Bir organize suç örgütüdür.

Hortumcudur. Mafyadır. Cinayet şebekesidir. Toplu cinayet sanıklarıdır.

Ali Baba ve 40 Haramiler masalının tek masumları bu tablo içinde 40 haramilerdir.

Unutanlar için masalı hatırlatalım.

Ali Baba, ormanda şans eseri 40 Haraminin servetini gizlediği mağaraya rastlar. 'Açıl susam açıl' şifresini öğrenir. Öğrenmekle kalmaz, mağaraya girip üç çuval altın çalar. Karısı ile altını bahçeye gömerler. Ali Baba'nın kardeşi Kasım, durumu öğrenir. Karısının teşviği ile o da mağaraya, bu sefer develerle hırsızlığa gider. Mağaraya girer çıkamaz. Haramiler Kasım'ı bulur, öldürür. Ali Baba sonrasından mağaraya gider, cesedi eve getirir. Bunu anlayan Haramiler Ali Baba'nın peşine düşer. Saklandıkları küplerin içindeyken Ali Baba'nın hizmetçisi tarafından üzerlerine kızgın yağ dökülerek öldürülürler. Ali Baba'nın oğlu bu hizmetçi kızla evlenir ve sonsuza dek, çaldıkları altınlarla yaşarlar.

Masal güya işte bu 'mutlu son'la biter...

40 Haramilerin masalda işledikleri tek suç, Kasım adlı bir aç, gözlüyü öldürerek, ölçüsüzce cezalandırmalarıdır. Sonrasında ise başkalarından çaldıkları ve kendilerinden çalınan altının peşine düşmeleri...

Oysa karşılarında orta sınıf hırslarını kuşanmış Ali Baba ve ailesinin oluşturduğu organize hırs ve cinayet şebekesi vardır.

40 Haramiler nasıl haramiye dönüşmüştür, kimi öldürüp bütün o serveti o mağaraya nasıl doldurmuştur ya da sese duyarlı sensörle o yüzyılda açılan bir mağara kapısını nasıl icat etmiştir, bilinmez.

40 kişi...

Nereden geldikleri, nereye gideceleri, hedefleri bilinmeyen 40 tek adam. Atları ve kılıçları ve başlarında adı bile anılmayan bir Başharami ile masalda yalnızca tek bir cinayet yüzünden -ki Kasım'ı kendi mağaralarını soyarken içerde bulmuşlardır- "kötü" ilan edilmişlerdir.

Haramiler belki bu masal öncesi ve sonrasında suçludurlar. Ama masalın en masum kahramanları onlardır. Yine de hedef tahtasında onlar gösterilir.

Ali Baba kurnaz köylülerin, ahlaklı gözüken ahlaksızıdır.

Haramileri soyacak kadar gözü dönmüştür.

Masum olmanın kıyısından köşesinden geçmese de masalı Nasrettin Hoca figürüdür.

Ali Baba ve ahlaksız ailesini sizlere daha fazla teşhir etmek niyetinde değilim.

Benim derdim 40 Haramilerle.

Çünkü masalın değişik versiyonlarını okuduğunuzda karşınıza artık şehirde yaşamayan, insanların arasına karışmaktan çekinen, hayli zengin olmalarına rağmen -ki bir mağara dolusu altın zümrüt servetleri tescillidir- çalmaktan vazgeçmeyen, bir garip topluluk var.

"Neden?" diye sormak gerekiyor.

40 Haramiyler hayatları boyunca yetecek kadar altınları olmasına rağmen neden hâlâ çalmaktadırlar. Eğer haramilikten emekliliği beklemiyorlarsa belli ki o mağara dolusu serveti kendi çıkarları için kullanmayacaklardır. Acaba bir davanın peşinde mi sürüklenmektedirler?

Ali Baba'nın peşine düşmeleri meselesi ise daha esrarengizdir. Dağın başında bir mağarayı 'açıl susam açıl' ile açmayı başarabilmişken Ali Baba şifreyi biliyor diye öldürmeyi, evini basmayı planlamışlardır. Bedelini hayatları ile ödeyecekleri risk almışlardır.

Bunun da nedeni, masalda karanlık bırakılmıştır.

Oysa şifreyi değiştirmeyi, altınları başka bir yere taşımayı düşünmemişlerdir hiç...

Demek ki mesele altın meselesi değil. 40 Haramiler bilinmekten de rahatsızlar. Ya da bu sahtekâr masalda bile anlatılmayacak kadar intikamcılar(!)

Haramilerin başı, zeki bir adam oysa. Haramilerin çalışması, Ali Baba'yı tespit edip evini işaretlemeleri bir çeteden çok bir istihbarat teşkilatının işi kadar profesyonelce. 40 Haramiler'in hesaba katamadıkları Ali Baba ve ailesinin kriminal kimlikleri. Karşılarında bir suç örgütü olduğunun farkında olmadan bir köylünün evini basmaya gitmeleri.

8 harami, zeytinyağ, küplerinde şeflerinden gelecek haberi beklerken şefleri de Ali Baba'nın evinde, sıradan bir köylünün evinde oturur gibi oturmaktadır. Doğal olarak evin hizmetçisinin, adamlarının başından aşağı kızgın yağ dökeceğini tahmin edemez.

Kim edebilir ki?

Ev sahibi hırsız. Hizmetçi katil. Kardeşi, karısı daha da beter...

Ne aile ama ?

40 Haramiler'in nasıl harami oldukları, neden dağa çıktıkları, soygun yaptıkları ise kasten anlatılmayan ayrı bir masalın konusudur...

İstihbarat dilinde buna dezenformasyon denir.

Haramilerin geçmişleri, hedefleri, kimlikleri hatta isimleri ve gelecekleri kasten karanlıkta bırakılmıştır. Haramiler topluca nesneleştirilmiş ve resmi masal tarihinde bir isim bile verilmesi çok görülmüştür.

Olaylar Nasrettin Hoca gözünden anlatılmış ve daha ortada bir suç yokken sadece isimleri vesilesi ile haramilerin üzerine suç yıkılmıştır.

Asıl ürkütücü olansa çocuklara anlatılan bir masalda orta sınıf hırsızların yüceltilmesi, mutlu sonla aklanması ve bir organize suç örgütünün meşru gösterilmesidir. Ali Baba ve ailesinin tek masum ferdi masalın sonunda ortaya çıkıp katil hizmetçi ile evlendiği söylenen Ali Baba'nın oğludur.

Tabi her masalın bir anlatıcısı var. Buradan yola çıkarak diyebiliriz ki, asıl suçlu Ali Baba ve organize suç örgütü ailesi de değildir.

Suçlu, bu masalı böyle anlatanlardır. Masalı çarpıtan, yönlendiren, hedef saptıranlardır. Üstelik bunu yaparken büyükleri değil, çocukları hedef seçenlerdir.

Kuvvetle muhtemel ki bu masalı böyle anlatanlar ile 40 haramilerin hikâyesi arasında bir paralellik, bir alıp verememezlik, bir çekememezlik vardır.

Hem durun bir dakika! Hırsızları, katilleri bizlere iyi insanlar olarak sunmaktan sabıkalı bu masal anlatıcısına ne kadar güvenebiliriz ? Sadece o dedi diye Haramiler'i "Harami" ilan etmek ne kadar doğru olabilir? Ortada atlarının terkilerinde altınlarla dönen 40 adam var.

O kadar...

Kanıtlanmamış suç, suç değildir.

Bunca soru işaretinden sonra şimdi, bir kez daha gönül rahatlığı ile 40 Haramiler'e geç de olsa itibarlarını iade etmeliyiz. Hepimizin bu isimsiz 40 adama çocukluk günlerimizden, hayallerimizden, resmi masal yalanlarından kalma bir özür borcumuz var.

40 Haramiler masumdur.

...masum onlar.

MAVİ SAATLER

Mavi bir yalnızlık şimdi; sen gittikten sonra evin içinde kalan. Tüm duvarlara sinmiş olan, pencereden dışarı bakışta, çay bardağında, masa örtüsünün kıvrımında, tüm eşyalara sinmiş mavi bir yalnızlık...

Gece karanlığında, benden biraz uzak, biraz ötemde uyuyor, soluk alışını verişini duyuyorum, yorganın hışırtısı, bedeninin dönüşü, sessizliğin sesinde uyur gibi gecemde kulaklarımın içinde, kalbimde.

Tarifsiz bir hüzün gerçekten de, dokunabilecek kadar yakın olup da dokunamamak, arzuyla yandığın bedene!

Sonra gece gelen ses, şarkı söylüyor, başka âlemlere uçuyor, ne ben zihnindeyim ne bir başkası ne de dünya... Başka denizler, başka aylar, başka mevsimler ama hepsi mavi, mavi çünkü gözlerini kapatışından belli. Şarkıyı içine çekiyor, bedeni şarkının sözleriyle bütünleşmiş...

Bu kadar mı hüzünlenir insan sensizliğe, ama bu güzel yanı da olan hüzün! Hani geceden güne uzanan saçların hep gamzelerini örtüyordu ya...

Bulutların üstünde belli, parmakları ele veriyor mutluluğunu, mutluluk da az ya neyse, öyle diyelim. Yüzündeki gülümseme, oyuncağına kavuşmuş bir çocuk hınzırlığı hafiften. Yüreğinin atışını dinliyorum, gözlerini yummuş, karşımda; gerçekten tarifsiz hüzünleniyorum.

Bu kadar yakın dudaklarına bu kadar uzak olmak, hemen yanında orkide gamzeler, hayat işte.

Bir geçmiş sorgulaması mı? Sevilmeyen bir soru, biliyorum ama, yine de sen benim için nesin, ben senin için ne?

Birden kendi başına tutuşmuş bir aşk mı? Ümitsizce yanan yalımlar mı? Gerçekten gözlerimden kalkan gemi, hiç dönmeyecek mi?

Zamana mı bırakmalıyım, "belki bir gün" deyip bilge yanımla övünmeli miyim? Yoksa kalbimi, senle atan kalbimi dinleyip, umutsuz bir yolcu gibi, o geminin ardından yüzmeli miyim? Sular soğuk ve mavi...

Etkilenmemek elde mi, elleri ve sesi iç içe bir şarkının büyülenmiş atmosferi, bir resim karşımda, belleğimden hiç çıkmayacak olan!

Nasıl da geçti bunca zaman, henüz dündü, gencecik bir çocuk, henüz yirmisinde bile değil, tek başına, hep tek başına aslında o çocuk; yaz gecelerinin yalnızlığında, hani şiirler okur da, aşk, ayrılık ve yalnızlık şiirleri tabii ki, aya bakar, tek başına yalnız bahçelerde utangaç ve kederli rakısını yudumlayarak.

Ne garip, o yüreğindeki atan hiç dinmemiş, şimdi ellisini biraz önce geçti, yine yalnız, ama yüreğinde uzun zaman önce bıraktığı sevinç patlaması. Aşk bunun adı, ama, yine yalnız.

Yıllar önce annem demişti, "sen mutlu olamazsın" diye. Sezgisiyle bilmişti geleceğimi, annem hep haklı çıktı. Mutlu olamadım hiç, olsam da kısa sürdü, sonra bitti.

Ben de mutluluk ile mutsuzluğu defterimden sildim, yani demem o demek ki bunu yaşamsal bir sorun yapmadım ama yüreğim, seni gördüğünde hep çarpıyor, yalnızlığım yine var. Yıllar çabuk geçer, yine de hep mutlu olmak ister insan, mavi denizlere açılmak ister, ister ki biri saçlarını karıştırsın kucağına yattığında; elinden tutulmak ister, on dokuzunda da ellisinde de. Dudaklarında bir öpüş ister, "yaşam ne güzelmiş" dedirtecek! Tutkuyla erimek ister tek bedende...

Gidişin maviydi, gelişin mavi, kalışın mavi, sen mavisin, zaten söylemiştin mavi olduğunu, o giden gemi de mavilikte gidiyor hâlâ...

Şimdi yağmurun sesi kederli, hüzünlü; olsun bu da yaşamın içinde, bir kuş, serçe olmalı, Eylül ağacının yaprakları dökülmüş dallarında ıslanıyor. Islanıyor ama bir türlü uçamıyor, uçmuyor, ağacı bırakıp gitmek istemiyor belli ki. Boğaz gri bir mavilikte, yağmur üstünde, ikisini izliyorum: Eylül ağacı ile serçeyi.

Sonunda serçe uçtu, ağır ağır bir yük gemisi geçiyor, ellisini henüz geçmiş bir adam, pencerede, gemiyi izliyor, biraz önce o da Boğaz gibi serçe ile Eylül ağacını izliyordu, gemi çekip gidiyor, Boğaz yine gri mavi, sensiz bir ev, hiç konuşmayan, biraz ağlamaklı eşyalar.

Çünkü yüreğimde mavi bir sızı, belki artık belleğime işlediğim anlarla yetinmeliyim!

Önce hayranlık sonra aşk, belki çok çabuk ama keder, karşılıksız, "ben çok zor âşık olurum" diyor; yine de söylemeliyim, artık zamanı geldi, öyle hissediyorum: "seni seviyorum"...

Genç bir kadın bir başka dünyada, ki yalnızca mavi bulutlar var orda, şarkı söylüyor. Gözleri kapalı, yüzünde saf bir gülümseme, yok olup gidiyor, sonra alkışlarla geri geliyor.

Aramızda artık, bizim dünyada, hem çok yakın bir dokunuş kadar, bir öpüş kadar hem de çok uzak, kalbini kapamış; asla merhamet istemiyorum!

Biraz ötemde, soluk alışını verişini duyuyorum, yorganın hışırtısı, bedeninin dönüşü...

Bir ayak sesi, hafif, ürkek, odama geliyor, gece karanlık; çıplak ayaklarla yanıma yatıyor, yorganın altında iki beden sarılıyor, ince bedeni, yıllar önce yitirdiğim mutluluk, ensesini öpüyorum, hayat veren duru bir su, ben öptükçe o uyuyor...

Düşülkesindeki gözleri hep kapalı bir düşkız bize bakıyor, bu kez gözlerini açmış gülüyor. İlk kez gözlerini açmış, meğersem maviymiş gözleri, bize gülümsüyor, yağmurun sesi geceden güne uzanıyor...

Nevzat Çelik

14 Şubat

Hasan, iki haftadır, Gülçin'in hayalini karşısına alıp konuşuyor, sorular soruyor, istediği yanıtları bir türlü alamıyor, alamayınca da çılgına dönüyordu. Ettiği küfrün haddi hesabı yoktu. Günde belki elli kez, kararlı bir şekilde eli cep telefonuna gidiyor, hızlı aramadaki ilk numaraya basmak istiyor, basamıyordu. Basamıyordu çünkü, Gülçin'in sesini duyacak olmak, ağzını dilini kurutuyor, öfkesinden nefes alamaz hale getiriyordu Hasan'ı. Zaten ezberlediği cümleler de, geride tek bir kelime bırakmadan uçup gidiyordu aklından. Üstelik telefon etmesi gereken biri varsa o da Gülçin'di. İnsan arkasında bıraktığı enkaza dönüp bakmaz mıydı? Gerçi, gittiği akşamın gecesinden itibaren cep telefonunun ekranında numarası görünmeyen aramalar çoğalmıştı, ama bu Hasan'ın sinirlerini daha da bozmaktan başka bir işe yaramamıştı. Çiğnenmiş gururunu bir kez daha ayaklar altına alıp arasa bile bulabileceğini hiç sanmıyordu. Büyük bir ihtimalle yeni bir telefon numarası edinmişti. Bu denli acımasız ve kararlı giden bir kadın, eskiye ait hiçbir şey taşımazdı yanında. Üstelik telefon Hasan'ın adına kayıtlıydı. Hâlâ aynı telefonu kullanacağını düşünmesi de aptalcaydı.

Evde yapamıyor, duramıyordu; duvarlar etrafını çeviriyor, daralıyor, bir mezar gibi üstüne kapanıyordu. Ölecek gibi oluyordu Hasan. Sağını solunu incitmek pahasına tekme tokat kavga ediyordu duvarlarla, eşyalarla, kendisiyle... Tam boğulacakken, başını son anda sudan çıkarabilen biri gibi soluk soluğa fırlıyordu evden. Eğer gündüzse Bostancı sahiline iniyor, oradan Maltepe'ye, bazen de Kartal'a kadar amaçsız bir şekilde yürüyordu. Çok uzun sürmüyordu rahatlaması. Gülçin'siz akıp giden günlük hayat, çok sıradan, anlamsız ve bomboş geliyordu. Gülçin'in bulaştırıp gittiği zehri adeta okşayarak büyütüyor, kalbine akıtıyor ve ancak bu şekilde yaşadığını hissedebiliyordu. Hasan için bundan daha büyük bir acı, bundan daha yakıcı bir gerçek yoktu.

Gülçin'le konuşamamış olmak Hasan'ı kahrediyordu. Bir konuşabilseydi, içini boşaltabilseydi, her şeyden ama her şeyden vazgeçebilirdi. En zayıf ve beceriksiz olduğu şeyden medet umacak kadar çaresiz kalmıştı: Madem konuşamıyordu o zaman mektup yazacaktı Gülçin'e! Ayakkabılarını giyip, kapıdan çıkarken, mektup yazma fikri aklına gelmiş, çantasında ajanda taşımak gibi bir alışkanlığı olmamasına rağmen, geri dönüp kitaplığın alt rafında yığılı duran küçük boy ajandalardan birini yanına almıştı. Kapıyı da kilitlemeden cekip çıkmıştı. Eve hırsız girse ne olacaktı ki? Hiçbir anlamı ve önemi yoktu evin de, eşyanın da...

Küçük omuz çantasının bir gözüne ancak sığdırabildiği ajandayı, Beyoğlu'nun nispeten tenha sayılabilecek sokaklarından birinde üç dört ay önce açılan Arka Kahve'de, garson Ali'nin rakı servisini yapıp çekilmesinden hemen sonra çıkarıp masanın üzerine koydu. Sigarasını yaktı, rakısından büyük bir yudum aldı, ağzında bir süre dolaştırıp yuttu. Rakı zehir gibiydi ya da ona öyle geldi. Mekânın ilk müşterisi Hasan'dı. Gerçi Arka Kahve gececi bir bardı ama yine de akşama, zehir zemberek öfkesiyle, bu kadar erken tek başına başlayacağını düşünmemişti. Yazdı, sıcaktı ve saat akşam sekize geliyordu.

Yalnızlığından erken sıkıldı, garson Ali'den gazete istedi. Terk edildiğinin ertesi günü, işyerine telefon ederek yıllık iznini -O da Gülçin gibi- erkene almıştı. Hemen aynı gün kentten ayrılmak için Rıhtım Caddesi'ndeki otobüs firmalarının önünde dolaşıp durmuş, birinin bile içine girmeden evine dönmüştü. Gidemezdi. Aklına, kalbine, bedenine bu kadar yabancılaşmışken, bir başka kente gidemezdi. Cinayet mahallinden uzaklaşamayan bir katil gibi, kanatıldığı kentten kaçamıyordu. Oysa vurulup da ölemeyen kendisiydi. Güneye gitse ne olacaktı? Bedenini dalgaların kucağına atsa, derinlere dalsa... uzakları, başka hayalleri kulaçlayabilir miydi? Kollarından, bacaklarından önce kalbine kramp girerdi, biliyordu. Barlarda yalnız oturmanın, pansiyon odasında çığlık çığlığa uyanıp yapayalnız olduğunu bir kez daha görmenin iyileştirici yanı ne olabilirdi ki? Acının da hakkı verilmeliydi! Hasan, giderek böyle bir düşünceye kapılmıştı: "Acının hakkı verilmeli!" diyordu. Kötü bir şekilde terk edildiğini ne kadar saklayabilirdi? Sonuçları ne olursa olsun, yaşadığı kentte bu gerçekle yüz yüze gelmek istiyordu. İşte bu düşüncelerle, bir saatin sarkacı gibi aklıyla duygusu arasında gidip gelirken, yolu durmadan Beyoğlu'ndaki Arka Kahve'ye çıkıyordu.

Bu küçük, bu kapalı, bu iki pervaneyle serinletilmeye çalışılan mekâna, hemen hemen her akşam uğruyor, kimi zaman kapanana kadar oturup içiyordu. Birileriyle konuşmak, başka hayatlara karışmak geçici bir süre de olsa rahatlamasını sağlıyordu. Kendinden söz etmiyor, edemiyordu. Bir başkasının sorunlarını dinlerken içinde kopan fırtınaların yelkenlerini yırtarcasına indiriyor, azgın sularda çırpınırken masada konuşulanları dinliyor, zaman zaman bir iki cümleyle katıldığı da oluyordu. Biliyordu ki yalnızlık paylaşıldıkça çoğalırdı. Bu yüzden de içinde aralıksız kopan fırtınaları kimselere üfleyemiyordu.

Elinde karıştırıp durduğu gazeteyi, tek bir haber bile okumadan, katlayıp masanın köşesine koydu. Okuyabildiği tek gazete vardı: Gülçin'in, sekiz sütuna üç kelimelik bir manşet atıp, sonra da bir el bombası gibi kıvırıp kucağına bıraktığı boş gazete! Manşeti gözünde bir gözlük gibi dolaştırıyor, başka hiçbir şey görmüyordu. Gazetenin boş sayfaları giderek çoğalıyordu. Öyle böyle bir çoğalma değildi bu; üç yüz altmış beş gün, çarpı beş yıl! "Manşeti ben buldum, gerisini sen yaz!" dercesine çekip gitmişti Gülçin.

Tabağından birer parça peynir ve domates aldı. Sigarasını tazelerken, ajandanın kimi bilgiler veren sayfalarını geçip yazıya uygun ilk sayfasını açtı ve Gülçin'in el yazısıyla karşılaştı:

"Bugün 'Sevgililer Günü' Hasan!"

İki haftadır bir saniye bile aklından çıkmayan Gülçin'in el yazısıyla karşılaşmak, bir ölüyle karşılaşmaktan daha şaşırtıcı ve altüst ediciydi. Elleri titreyerek ikinci sayfayı çevirdi; boştu. Hızla diğer sayfaları çevirdi; boştu. Sayfaların sıkıca birbirlerini tutmasından ajandanın kullanılmadığı belli oluyordu. Başka bir not, gizli bir not, bir kâğıt parçası bulma umudu Onu öylesine heyecanlandırmıştı ki, kalbi göğsüne sığmaz olmuştu. Sanki ilahi bir güç Hasan'ın eline o ajandayı bilerek vermişti. Öyle ya, bir sürü ajanda arasından neden onu çekip almıştı? Tekrar tekrar karıştırdı, boştu. Saçma bir umudun peşinde koştuğu için kendinden utandı. Bütün enerjisi bedeninden akıp gitmişti. Boş bir çuval gibi yığılmak üzereyken başını ellerinin arasına alıp alnını, şakaklarını sıktı, uzun uzun ovaladı.

1997 yılının ajandasını tek bir cümleyle doldurmuştu Gülçin: "Bugün 'Sevgililer Günü' Hasan!"

'Hasan' diye yazdığını yeni fark etti. 'Hasanım' derdi oysa. 'Hasanım' derken bir 'Hasanım' daha dökülürdü ağzından. Ölüsüne fazladan bir kurşun daha sıkılmış gibi titredi bedeni.

Ajanda ilk sayfasıyla Pandora'nın Kutusu'na dönüşüvermişti elinde. Her boş sayfa bir başka odaya açılıyor ve Hasan, Gülçin'i orada birisiyle yakalıyordu. Başkaları tarafından görülecek, zihni okunacakmış gibi, acıyla ve elleri titreyerek ajandayı kapatıyor sonra yine açıyordu. "Kafayı yiyorum galiba!" diye kork-

tu. Derin bir nefes alıp pencerenin pervazında sıralanmış fesleğenlerin, sardunyaların ve kekiklerin arasından sokağa baktı: sağlı sollu işyerleri, tek tük meyhane ve kafe barlarla uzayan sokak sessiz, sakindi. O kadar sakindi ki, bir ajanda sayfasının kalbinde büyüttüğü öfke mekândan dışarı taşan tek gürültü olabilirdi. 14 Şubat'ta ne yapmışlardı, daha doğrusu ne yapamamışlardı, hatırladı. Gülçin, anneannesinin hastalandığını bahane ederek Denizli'ye gitmişti. Gitmiş miydi? Doksan yaşını devirmekte olan birinin hastalanmasından doğal ne olabilirdi ki? Madem öyle, gitsin oraya yerleşsindi! Nasıl olsa her gün hastalanacaktı anneannesi! Uzun süre homurdandığını hatırlıyordu. Bir önceki 'Sevgililer Günü'nde de sudan sebeplerle tartışmışlar ve günlerce konuşmamışlardı.

Aklından geçenleri bir an önce kâğıda dökmek için ajandanın bir sonraki sayfasını açtı. İçi kabarmıştı, ajandanın bütün sayfalarını dolduracak kadar kabarmıştı. Cümleler Gülçin'e çıkan kapıdan fırlayabilmek için adeta birbirlerini eziyorlardı. Günün tarihini atıp bir çırpıda ilk iki cümlesini yazdı:

"Bugün 'Sevgililer Günü' değil Gülçin. Belki birilerinin günü ama benim günüm değil!"

Sonraki cümleyi bir türlü toparlayamadı. Kalemi elinde çeviriyor, atıp tutuyor, hedefine saplanacağını hissettiği an bir ok gibi ajandaya yöneltiyor ama sonuç alamıyordu. Kalemi elinden bıraktı.

Saat: 20.55'ti. Arka Kahve'nin tek müşterisi hâlâ kendisiydi. Birileri geldiğinde yalnızlığı azalacak mı, çoğalacak mı bilmiyordu. O haliyle yalnızlığının hem azalabileceğini hem de çoğalabileceğini düşünüyordu. Çoğalmakla azalmak arasında bir yudum rakı içiyordu. Sigarasının dumanı gözüne kaçıyordu. Kül tablasını masanın neresine koysa, dumanını ne tarafa üflese gözüne kaçıyordu. Sigara dumanı yalnız olanın gözüne özellikle mi kaçardı?

1997 yılının 14 Şubat'ını ajandanın ilk sayfasına tereddütlü düşmüş, temmuzunda da terk edip gitmişti Hasan'ı muhasebeci Gülçin. Muhasebecilerin en güzeli, kızıl saçlı Gülçin. Ne güzel bir kızdı. Kâküllerini yüzüne düşürüp etrafına bakınmadan gideceği yere dosdoğru gider, dosdoğru gelirdi. Başını kaldırıp bir başkasını görebileceği aklına mı gelirdi Hasan'ın! Kim bilir ne zamandır süslenip püslenip bir başkasına ya da başkalarına gitmişti? İnanamıyordu. İnanamadığı için de inandığı her şey sıralı sırasız yerle bir oluyordu. Tanıştığı güne, eski günlere gitti aklı. Eski günler. Eski Gülçin. Eski Hasan! Gülçin'in kısacık bir cümlesiyle nasıl da eskimişlerdi. Koskoca beş yılı yele mi vermişlerdi?

Düşündükçe acı bir şey olup çıkıyordu. Büyük bir umutsuzluğa düşüyor, "Aklı ve ruhu acıyan insandan hayır gelmez, iflah olmaz!" diyordu. "Bacağı kırılan bir at gibi çekip vurmalıydı aklı ve ruhu acıyan insanı!"

Birileriyle konuşmayı, hatta profesyonel yardım almayı, aklının acı tarafından henüz işgal edilmediği bir yerlerinden de geçirmiyor değildi. Ne yani terk edilen ilk erkek kendisi miydi? Akl-ı selim olmaya çalışmanın, yaşadığı acının büyüklüğü karşısında zavallı bir çaba olduğunu anlaması uzun sürmüyor, "Bana sığmayan acı, bir başkasına nasıl sığsın ki?" diyordu. Kar gibi acı da yolları tutmuştu. Kabul etmeliydi artık, paylaşılamazdı acı da, yalnızlık da! Madem ki tek başınaydı, bir başkasına bulaştırarak kurtulmaya kalkmanın ne âlemi vardı? Anka, kendi küllerinden doğduğu için Anka değil miydi? Anka'yı hatırlamak iyi gelmiş, hırslandırmıştı Hasan'ı. Sevecek, okşayacak, derinleştirecek, dibine kadar yaşayacak, bir anlamda sırrına varacaktı acının!

Ne var ki, ajandanın ilk sayfasını silip atamıyordu aklından. İçindeki deniz kabardıkça, fırtınasını bir sert bir yumuşak vurdukça ağlamamak için kendini zor tutuyordu. Daha fazla dayanamayacaktı. Ali'nin mutfağa girmesini fırsat bilerek parasını bırakıp sessizce çıktı kapıdan. Bir saat içinde bedenine doldurduğu ufak rakıyı İstiklal Caddesi'nin kalabalığında buharlaştırarak yürüdü. AKM'nin yanından Bostancı dolmuşuna bindi, parasını uzatıp, arka koltuktaki üç kişinin arasına sessiz, uslu bir çocuk gibi oturdu.

Son bir yılını, kendine ve arkadaşlarına vakit ayıramadan, Gülçin'i anlamaya çalışarak geçirmişti Hasan. Sürekli yorgun ve uykusuzdu Gülçin. Ev ve yemek işlerine pek karışmaz olmuştu. Düzenli yaptığı tek şey, eve iş getirmişse onları halletmek, duşa girmek, bornozu ve başına doladığı havluyla koltuğa oturup ojelerini silmek, tırnaklarını törpüleyip tekrar boyamak ve dönüp kıçını uyumaktı. Otuz kişinin çalıştığı işyerinin muhasebesinden sorumlu olmak kolay değildi. Canı sağ olsundu. Patronun gevezeliği yüzünden akşam geç saatlere kadar süren toplantıları da ilelebet sürmeyecekti elbette. Önceki yıllarda olduğu gibi birbirlerine zaman ayırabilecek, birlikte dışarı çıkabilecek, arkadaşlarıyla buluşabilecek ve hatta tatile gidebileceklerdi. Her sevgi bir saflığı, her akıl bir aptallığı gölge gibi yanı başında taşırdı! Hasan bunu henüz bilmiyordu.

Akşam geceye dönmüş, ay yüzünü göstermişti. Eve girer girmez ilk işi terasa çıkmak oldu. Niyeti serinlemekti ama yaprak kımıldamıyordu. Bedenine yapışmış olan tişörtünü zorlukla çıkarıp salona attı. Aylardır temizlenmeyen terası bok götürüyordu. Martılar, güvercinler, evleri bellemişlerdi terası. Çiçekler tıpkı Hasan gibi boyunlarını bir tarafa bükmüş, kurumaya yüz tutmuştu.. Canı fena halde sıkıldı. Ev de, çiçekler de, kendisi de göz göre göre çürüyordu. Bugüne kadar ölenle ölmemişti de gidenle mi gidecekti? Olacak şey değildi! Bütün öfkesini ve nefretini kendisine yöneltti. Dizlerine derman, koluna kuvvet geldi. Ne kadar zor görünürse görünsün hiçbir iş başlamadan bitmiyordu. Üst üste derin nefesler alıp bıraktı. Anka olmaya karar verdi. Evet Anka olacaktı!

Küçük tuvaletin musluğuna hortumu takıp çiçekleri, gül ve çam ağaçlarını her zamankinden daha bir özenle sulamaya başladı. Hortumun ucunu su giderine yakın bir yere bırakıp mutfaktan bira almaya gitti. Islanan pantolonunu çıkartıp şortunu giydi. Hortum birkaç yerinden çatlamış sağa sola su fışkırtıyordu. Umursamadı. Salonunun girişini, gerekirse salonu da yıkarım, diye düşündü.

Saat 23.00'e geliyordu. Dudaklarının kenarına zoraki de olsa bir ıslık yapıştırmış, saksıları ve kaplarını terasla birlikte yıkamaya başlamıştı. İki kez hortum musluktan çıkmıştı ama yıkamayı yarım bırakmamıştı. Komşularının rahatsız olabileceği umurunda bile değildi; gerekirse, pimaş borusundan kirli suyla birlikte sokağa akıp, önüne çıkan ilk mazgaldan kanalizasyona karışıp yok da olabilirdi. Gülçin'in gidişinden sonra ilk kez bu denli şiddetli hissettiği özgürlük duygusunu sonuna kadar yaşamak istiyordu. Suyun tazyiği hortumun inceliğine sığamıyor, güllerin ve çamların dallarını kıracakmış gibi fışkırıyordu. Başlangıçta ıslanmamak için gösterdiği özenli çabayı çoktan bırakmış, çıplak ayaklarına, bacaklarına sıçrayan çamura aldırış etmez olmuştu. Islanmıştı, kirlenmişti. Dahası kendisini kirletilmiş hissediyordu. Terasın ortasına bıraktığı hortumun sıçrayışlarını izlerken bira şişesindeki son yudumu içti. Aklında banyoya gidip sabunlanmak ve uzun uzun yıkanmak varken, sağa sola saldırarak akan su daha çekici göründü gözüne ve hortumun ucunu bir yılanın başını tutar gibi kaparak kafasına yöneltti. Sonra da bütün bedenine... Bedeni günlerdir yanıyor ve kaşınıyordu. Tazyikli suyu kalbine, bedenine, çüküne tuttu. Tepeden tırnağa solgun bir yaprak gibi üşüyüp titredi. Çamur aktı, kir aktı, serin suda yanan çıplak eti aktı. Gülçin akmadı. Ama akacaktı. Akmalıydı!

Gece rengini bulmuş, sonsuza kadar lacivert kalacakmış gibi kentin üstüne yerleşmişti. Çiçekleri ve terası alışkanlığın ötesinde, hayata yeniden başlayacak olmanın heyecanıyla sulayıp yıkamıştı. Değilse hiçbir şey içindeki sıkıntıyı alıp götüremezdi. Sıkıntısı, bakamadığı, baş edemediği bir kedi, bir köpek olsa denizaşırı bir yerlere çoktan bırakırdı.

Ev telefonu uzun uzun çaldı. Bir ara duyar gibi oldu ama, ses, suyun bedeninde yarattığı haz karşısında o kadar uzak ve yabancıydı ki, ilgilenmedi. Hortumu son kez tepesinden aşağı tutarken bu kez de cep telefonu çalmaya başladı. Sus-

muyordu telefon. Biraz da aceleyle kapıya doğru yürüdü.

Teras kapısının yüksek eşiğinden salonunun girişindeki ıslak taş parkeye bıraktı çıplak ayağını. Yer ıslaktı. Hasan ıslaktı. Kayacaktı. Görmek, anlamak, adımını atmış ıslak bir ayağı havada tutmaya yetmiyordu! Bunu olanca çıplaklığıyla hissetti.

İki ayağı birden yerden kesildi, bir seksenlik sağlam, atletik bedeni havalandı... Kuru kafa işaretini görmesi gerekmiyordu. Ölüm tehlikesi nerede ne şekilde karşısına çıkarsa çıksın hemen tanırdı. Bu kez de öyle oldu ve hemen bedenine yabancılaştı. Ne zaman bedenine yabancılaşsa ölümle burun buruna geldiğini anlıyordu. Ölümü kokluyor ve korkmuyordu. Aklından binbir türlü şey ışık hızında geçiyordu. Işık oluyordu. Yükselip hızla yere çakılmakta olan bedenine 'zavallı' sıfatını yakıştırıyor, otuz beş yıllık ömrü tek bir gününü atlamadan gözünün önünden hızla akarken, bunca ayrıntıyı nasıl oluyor da hatırlayabildiğine şaşırıyordu. Sanki bir başka âleme geçmişti. Bedeninin yerçekimi kanununa çaresizlikle boyun eğmesinden adeta zevk alıyordu.

Tam yaşamaya karar verdiği sırada, ayağı kayarak öldü diye kimse kendisini suçlayamazdı. Gövdesi yere düşmüyordu da havaya yükseliyordu sanki; öyle hissetti. Terasla salonu ayıran bölümün tavanında bir örümcek hareketlenmişti ansızın. Zikzaklar çizerek gidip geliyordu. Öylesine hızlı hareket ediyordu ki, Hasan düşmesini tamamlamadan örümcek bir an içinde dantel örer gibi ağını kurmuştu. Tarantula geldi aklına. Yuvasına saldıran yılanı avlayıp, içini boşalttıktan sonra da, derisini kapıdan dışarı atan tarantula! Aynı şeyi derisinin altında uzun kanallar ve çukurlar açarak dolaşan uyuzböcekleri yapar mıydı? Apartmanın arkasındaki küçük bahçedeki otların, böceklerin arasına atar mıydı? Derisinin altında gezinen uyuzböceklerini çıkarıp ezesi geldi. Önceleri uyuzun Gülçin'den bulaşacağı aklına gelmemiş, sonrasında da yakıştıramamıştı. Başka nasıl olabilirdi ki? Son zamanlarda kız arkadaşlarıyla sık buluşuyor ve bazı akşamlar onlarda kalıyordu. Öyle söylüyordu. Kız arkadaşlarından birisiyle daha samimiydi. İşyerinden birine âşıkmış ve kocasından ayrılmak üzereymiş, çok acı çekiyormuş, falan filan... Gülçin, kız arkadaşını teselli etmek için evine gidiyor, bazı geceler de orada kalıyordu. Bu durum Hasan'ın sinirlerini fena halde bozuyordu. Gülçin kendini dışarı attıkça, Hasan tam tersine eve kapanıyordu. Bir yerlere çıkıp gitse ev dağılacak, ilişkileri bitecekmiş gibi tuhaf bir hisse kapılıyordu.

Hasan'ın bütün ısrarlarına rağmen Gülçin, anneannesinin hastalığını da bahane ederek, çalıştığı yerden yıllık iznini on beş gün erkene almış ve böylece birlikte tatil yapma imkânlarını ortadan kaldırmıştı. O akşam, incelik gösterip sorunlu kız arkadaşını teselliye gitmemiş ve evde kalmıştı! Sakin bir şekilde valizlerini hazırlıyordu. Onun bu sakinliği Hasan'ı deli ediyordu. Sinirinden ve sıcaktan bütün vücudunu ter basıyor, üstüne üstlük bir de kaşınıp duruyordu. Gülçin'e çatmak istiyor, son akşamları olduğu için bundan vazgeçiyordu. Sonunda dayanamamış, yüksek ve gergin bir sesle:

"Galiba ben uyuz oldum" demişti başına dikilerek.

"Galiba ben de!"diye yanıt vermişti Gülçin, elindeki işi bırakmadan gayet sakin bir sesle.

"Sağda solda kalmalara bir son ver artık. Bu yaştan sonra uyuz mu taşıyorsun bana ya!" diye bağırmıştı.

"Ne malum senin bana taşımadığın?"

Başını kaldırıp sakin ama kavgaya hazır bir şekilde Hasan'a bakmıştı. Tartışmak anlamsızdı. Yapacakları tek şey vardı; eczaneden uyuz kremi alıp, keselenerek yıkanmak ve kremi vücutlarına sürmek. Onlar da böyle yapmışlardı zaten. Gülçin'e en son o zaman dokunmuştu. Küçük diri memelerinin üzerinden kremli kayışını ne zaman hissetse, elleri kendiliğinden yumruk oluyor, bir yerlere vurup parçalamamak için kendini zor tutuyordu. Ki bunu her zaman beceremiyordu!

Evet, ayağı kaydı diye kimse Hasan'ı suçlayamazdı. Çocuk değildi ki, düştü diye annesi tarafından omzu, sırtı itilip kakılan, kafasına şaplak atılan. İşte tam o anda dank etti kafasına! Kafasını, yani omuzlarının üzerinde taşıdığı yuvarlağı teras kapısının keskin kenarlı eşiğine çarpacaktı. Kafası yarılacak ya da kırılacaktı! Belki gözleri yuvalarından fırlayacaktı!

Can havliyle kollarını siper etti taş parkeyle gövdesinin arasına. Gözlerini kapadı. Elleri var gücüyle betonu tokatladı, arkasından dirseğine kadar kolu, sonra da sırasıyla kalçaları, beli ve sırtı. Gözlerini sıkıca yumdu ve asıl darbeyi bekledi. Geriye doğru hızla devriliyordu. Sert ve sıcak bir temas hissetti başının tam arkasında. Binlerce yıldız çakıp söndü gözlerinde. Hemen ayağa kalkmak istedi, kalkamadı. Başı mermerden kayıp yere düştü. Ayakları evin duvarına değiyordu. Tavandaki ampul güneşi içine saklanmış gibi aydınlık ve sıcak sarkıyordu yüzüne. Suyun ıslaklığı ve serinliği uçup gitmiş, bedenine ter yürümüştü. Sağ elini oynatabiliyordu. Yavaşça ayağa kalktı. Rahat bir yatakta bir tarafa dönüyormuş gibi döndü, ayağa kalktı. Sarsak mı, sarsılmış mı, parçalanmış mı bilemediği ruhunu, bedenini kapıdan içeri sokup, salonda her zaman oturduğu koltuğa alışkanlıkla bıraktı. Telefon susmuştu.

Salon darmadağınıktı. İki haftadır ütülenmeyi bekleyen gömleklerin, tişörtlerin, pantolonların, şortların, havluların, nevresimlerin, çarşafların, iç çamaşırların üstüne, yanına, ortasına bıraktı kendini. Bedeninde öldüremediği uyuz böceklerini giysilerini ütüleyerek öldürmenin ne anlamı olabilirdi! Beyni çıkarılmış bir kuş gibi hareket etmeden üst üste iki sigara içti. Üçüncüyü eklerken daha öncesinde iki sigara içtiğini hatırladı. İçinde belli belirsiz bir sevinç vardı. Ucuz atlatmıştı. Duyduğu sevinç, yaşamanın, yani nefes alıyor olmanın ve hatta midesinde acıkmaya benzer bir şeyler hissetmenin sevincinden çok, terası yıkarken aldığı karar nedeniyleydi. Kendisine rağmen içindeki direnmeye alışmış bir başka ben, yıkılmış bedenine rağmen bedensel refleksi kafasının kırılmasını önlemişti Ona göre. Zoru başarmak... Zafer duygusu... Bedensel ve zihinsel reflekse yapılan övgü... Ne kadar sürebilirdi ki? Sadece damarlarındaki kanın değil, kemiklerindeki iliğin çekildiği o akşam, şu an içindeki hızın ve onun getirdiği hazzın ve hatta olası bütün anların üstünü koyulaşarak kapatmayacak mıydı? Bilmiyordu. Bildiği tek şey kapatmasını istemediğiydi.

Koltuğa koltuğun bir parçası gibi oturmuş, iri papatya desenli örtüsünün içinde kaybolmuştu adeta. Sol kolu tutmuyordu, soğumuştu. Elinin üstü şişiyor, damarları kayboluyordu. Bir eli ölüyordu, ötekinin ona hayrı dokunmuyordu. Parmağını oynatmaya kalksa buzdan sarkıtlar gibi kırılırdı. Buz soğuğu anlatmıyordu artık, başka bir şeydi. Sıcak, sımsıcak bir şeydi. Derisinin altındaki uyuzböcekleri anlaşmışlar gibi hep birlikte ama dağınık bir şekilde yürümeye başlamışlardı. Kolunu kıpırdatacak hali yoktu.

Gülçin'in uyuzböceğini bir başka erkeğin bedeninden alıp kendisine bulaştırması -bu Hasan için artık kesindi- kaşıntısını dayanılmaz kılıyordu. Koltukaltlarını, apış arasını, kollarının, bacaklarının iç yüzlerini, kıvrımlarını, karnını, ellerini, ayaklarını kazırcasına kaşıdığından bütün bedeni kanamalı yaralarla dolmuştu. Koltukta öylece oturup kalmasını ruhunu dinginleştirme çabasına yoruyordu. Oysa ütünün fişini takıp, sapını bir kazmanın, bir baltanın, bir tabancanın kabzasını tutar gibi tutmak, her şeyi yakarcasına ütülemek geliyordu içinden. Mümkünse derisini çıkartıp ütülemeliydi. Ütüleyecekti de. Şimdi yapamazsa bile, sabah erken kalkacak ve ne var ne yoksa her şeyi ütüleyecekti.

Gülçin karşısına geçmiş beş yılını sergiliyordu. Her halini giyinip karşısına geçiyor, hiç konuşmadan bakıyordu. Hasan sarı, kırmızı, pembe, beyaz güller yakıştırıyordu saçlarına. Hangi rengi yakıştırsa, gül tomurcuğu kusar gibi döküyordu yapraklarını. Başı çok ağrıyordu. Canı bedeninden çekilmişcesine kendini güçsüz hissetmesine bir anlam verememişti. Az zamanda çok rakı içmişti! Olacağı buydu! Gülçin'in hayaline sırtını dönmek istiyor, dönemiyordu.

Ellerini, kollarını hareket ettirmeden konuşamazdı Hasan. O yüzden "Neden?" diye soramıyordu Gülçin'e. Gülçin bunu çok

iyi biliyordu. Belki de bu yüzden Hasan'ın karşısına bu denli rahat ve umursamaz dikiliyordu. Uyanıkken görülen, yaşanan karabasan insanın etini kemiğinden ayırıyor, kemik eti, et kemiği tutmaz oluyordu. Bütün yaşadıklarının uyanıp kurtulacağı bir kâbus olmasını istiyordu. Bir içine dönüp, bir dışına çıkıp ağlamak istiyor, yapamıyordu. İnsan bazen çaresizliğine ağlayamayacak kadar çaresiz kalıyormuş! Bunu da öğrendi!

Gülçin bir uzun yalanı bulaştırmıştı yürüyüşüne, gülüşüne, öpmelerine, sevmelerine... Düşündükçe aklı ve ruhu acıdan küçülüyordu. Uyumak istiyordu. Uyumadan bu gözü açık görülen kâbustan kurtulamazdı. Uyumak kim bilir ne büyük mutluluktu? Şehirlerarası bir otobüsteydi de tam gaz gidiyorlardı. Gözlerini kapattı. Gözlerini ne zaman kapatsa, şoför uyumaya başlıyordu. Hayır, uyumak ona göre değildi. Ne içindeki bataktan çıkabiliyor ne de koltuktan kalkabiliyordu.

Sonunda ağlayabildi. Sesli ağlayamayacak kadar yorgun ve hareketsizdi. Gözkapaklarını sadece gözyaşları aralayabiliyordu. Damarlarında Gülçin'in yokluğu akıyordu. Başka türlü nefes alamayacağı düşüncesine kapılıyor ve Gülçin'in damarlarına bir panzehir gibi zerk edilmesini istiyordu... Gülçin'in gitmesinden sonra boynu sol omzuna doğru bükülmüştü. Otururken, konuşurken boynu kendiliğinden sol omzuna doğru bükülüyordu. Kendisini bunca giyinik sanırken çırçıplak bırakıldığını, bir yıla yakın süredir maymun götü gibi ortalıkta dolaştırıldığını düşünüyor, çok utanıyor ve isyan ediyordu. Ona öyle geliyordu ki, o güne kadar bu durumdan herkesin haberi vardı da bir kendisinin yoktu. Düşündükçe kalbi o kadar acıyordu ki, bedeninde yürümekte olan öteki acıları hissetmiyordu. Gülçin ölmüş gibi kahırlanıyordu. Yaşamak, bir kez daha anlamını yitiriyordu. Gülçin gitmişti. Kime gittiğini bile bilmiyordu. Sevmek an'a ait bir şeyse, bilmenin ne faydası vardı? Bir an, öteki an karşısında anlamını yitiriyorsa yaşanan anın ne anlamı olabilirdi ki? İnanmak ve güvenmek insanı bu kadar mı salaklaştırıyordu? Gülçin'le yaşadığı beş yılın her anını yeniden yeniden sorguluyor, yakıştırmalar yapıyor, anlamlar çıkarıyordu. Beş yıldır kendisini aldatıyor olabilir miydi? Sorguladıkça ruhu küçülüyor, kuşkuları büyüyordu. En sevdiği arkadaşlarından bile kuşkulanıyor, kuşkulandığı için utanıyor ama tersine işlemeye başlayan zihniyle baş edemiyordu. Gülçin bile aldatıyorsa kime güvenebilirdi? Kuşkunun, güvensizliğin ve umutsuzluğun göğsünün üzerine bir yılan gibi çöreklendiğini açıkça görüyor ama en küçük bir müdahalede bulunamıyordu.

Cep telefonuna art arda iki mesaj geldi. İçeri girmeden önce de arandığını hatırladı. Bu saatte kim aramış, kim mesaj çekmiş olabilirdi ki? Ev telefonu da çalmıştı. Belki de acil bir şeydi? Unuttuğu için kendine küfretti. Birisi ondan yardım istemiş olabilirdi? Biraz sağ kolundan, daha çok da karın kaslarının gücünden destek alarak doğruldu, sehpanın üzerindeki telefonu aldı. Kısa bir süre bekledikten sonra, telefonun tuşuna bastı. Arayan numara gözükmüyordu. Mesaj bölümüne girdi, gördüğü isim ona nefes almayı unutturdu.

İnanamıyordu. Öylece bakakaldı. Mesajı gönderen Gülçin'di. Büyük ihtimal arayan da oydu. Adını görür de açmaz diye numarasını gizlemişti. Yeniden hayata dönercesine bütün vücuduna kan yürüdü. Mesajı okumaya başladı. 'Hasanım' diyerek başlamıştı Gülçin. Bu başlangıç bile Hasan'ın kalbinin deli gibi atmasına yetti.

"HASANIM, BENİ AFFET. SENİ DE KENDİMİ DE ÇOK ÜZDÜM, BİLİYORUM. UZUN UZUN DÜŞÜNDÜM. SENSİZ YAPAMAM, YAŞAYAMAM. HEM BİR ŞEY DE OLMADI. BİRKAÇ KEZ ÖPÜŞTÜK O KADAR. ONA GİTMEDİM. SENDEN KAÇTIM. GELİYORUM. SENSİZ YAŞAYAMAM BİLİYORSUN. BENİ AFFET HASANIM. AĞLIYORUM AMA BUNLAR MUTLULUK GÖZYAŞLARI! HER ŞEYİYLE SENİN OLAN, SENİ ÇOK AMA ÇOK SEVEN GÜLÇİNİN."

Hasan yavaşça geriye yaslandı, gözlerini kapattı. Kirpikleri hala ıslaktı. Telefonu avucunda sımsıkı tutuyordu. Mesaj bir bütün olarak gözünün önünde duruyordu. Ezberlemesine rağmen gözleriyle takip ederek defalarca okudu. O ana kadar ne düşünmüş ne yaşamışsa hepsini unutup, güzel şeyler düşünmeye çalıştı. Bir bok da olmamış zaten! Olsa ne diyecekti? Sikilmiş amın davasını mı güdecekti! Yok hayır bunu yapmayacaktı. Yeni duruma alışması kolay değildi. Aklını toparlayıp sakinleştikten sonra yanıt vermeyi düşündü. Eskisinden de iyi olacaktı her şey. Tatlı bir gülümseme yayıldı yüzüne.

Hasan, iki hafta önce, Gülçin'i Haydarpaşa Garı'nda trene bindirmiş, valizlerini yerleştirmiş, camını aşağı indirmiş, sarılıp öpmüş, dışarı çıkmış ve trenin kalkmasını beklemeye başlamıştı. Bütün günü kavgasız ve sessiz bir hüzünle tamamlamışlardı. Daha önceki gidişindeki gibi gerekli olan eşyalarını almıştı Gülçin, o kadar. Olağanüstü bir durum yoktu.

Biri içerden öteki dışardan birbirlerine bakıyorlardı. Bu sahneyi bir kez daha yaşamışlardı. Ama bu kez farklıydı. Bir ay ayrı kalacak olmanın hüznü değildi sadece. Az önce köfte ekmeğini, ayranını, çikolatasını, iki kutu birasını almamış, yataklı vagonun koltuğunu düzeltip valizlerini yerleştirmemiş, öpüp sevmemiş gibi yabancılaşmıştı Gülçin'e. Bir şeyler, bilmediği bir şeyler oluyordu. Sanki bu tren Gülçin'i alıp götürecek ve bir daha getirmeyecekmiş, getirse bile karşılayanı kendisi olmayacakmış gibi.

Tren hareket etmek üzereyken Gülçin pencereden kolunu sarkıtmış, Hasan elini tutmuştu. Gülçin'in gözleri dolmuş, eli elinin içinde tedirgin kıpırdıyordu. Bir şey söylemek istiyor da ağlamasının buna engel olmasından korkuyordu sanki. Hasan bunu bir ay ayrı kalacak olmaya yormuş ve tam yatıştırıcı sözler söylemeye hazırlanırken, "Bir başkası var!" deyivermişti Gülçin, çatlayan acılı bir sesle. Aynı anda tren hareket etmişti. "Beni Affet Hasanım!" diyen çığlığının arkasında gözyaşlarına boğulduğunu görmüştü. Tren onu elinden koparıp uzaklaştırmaya başladığında, yağmurlu bir camın arkasından bakar gibi son kez bakmıştı Gülçin'e.

"Bir başkası var!" lafını duyduğunda donup kalmış, sadece başını çevirebilmişti Gülçin'e. Kalbi göğsüne sığamayacak kadar büyümüş, nefes alamaz hale gelmişti. Bütün vücudu tepeden tırnağa atıyor, bacakları titriyordu. Konuşamamıştı. Bademcik ameliyatından çıkmış biri gibi dili dönmemiş, ağzında şişip kalmıştı. Neden diye soramamıştı, kim diye soramamıştı, ne zamandır diye soramamıştı. Kavga etme hakkı bile elinden alınmıştı. Bir taksiye binip treni istasyonlarından birinde, daha da olmazsa İzmit'te yakalamayı düşünememişti. Böyle bir terk edilme biçimi var mıydı? Buna terk etmek değil, taammüden öldürmek denirdi. İnsan oracıkta ölemese, sonrasında hırsından, öfkesinden çatlar, yer bitirirdi kendini! Tuhaf bir şey olup çıkmıştı Hasan. Gövdesi boş raylara dönükken başı sola çevrilmiş, bükülmüş, kaybolan trenin arkasından ağlayan bir heykel olarak bakakalmıştı.

Kimi zaman herhangi bir yerde ağlayan birine rastlarsınız. Kendisine kapanıp öyle ağlar ki, çok istemenize rağmen yanına yaklaşma, nedenini sorma ve dokunma cesareti gösteremezsiniz. Aklınızda kalır uzun süre, sonra unutur gidersiniz. Acı, paylaşılamayacak kadar şiddeti bütün bir şeydir çünkü!

İki haftadır kalbinde fokurdayan acı yerini sevince bırakmakta o kadar da aceleci davranmıyordu. Kafasının ve kalbinin içinde müthiş bir itiş kakış vardı. Gözlerini kapatmış, sol eli kucağında, sağ eli koltuğun kenarından sarkmış bir şekilde hareketsiz duruyordu. Kafasının içine ve dışına akan kan, okyanusa dökülen küçük bir ırmak kadar bile ses çıkarmadı. Bu incecik sızan, ılıktan soğuğa, ıslaktan kuruya dönen kanı ve elinden düşen telefonu hiç ama hiç hissetmedi Hasan!

2004

SEVGİLİLER GÜNÜ 1

bir elinden satın aldığım çiçeği
verdim öteki eline çingene kızının

1990
(Sevgili Yoldaş Kurbağalar)

Çeviren: **Nafer Ermiş**

Ünlülerin Kısa Aşk Hikâyeleri-III

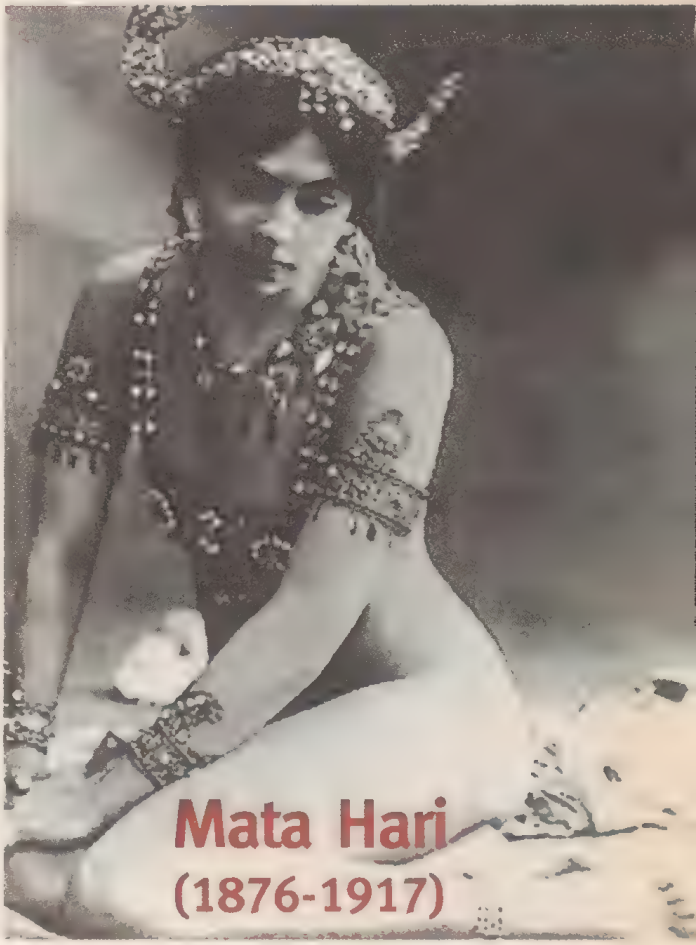

Gerçek adı **Margaretha Geertruida** olan **Mata Hari** başarılı bir iş adamı olan **Adam Zelle**'nin kızıydı. Babası onun iyi bir eğitim alması için bütün imkânları hazırlamıştı. Ama Mata Hari diploma almadan eğitimini yarıda kesti ve bir striptizci olarak renkli bir hayata atıldı. Casus olarak çalıştığı iddiasıyla suçlu bulundu ve Fransa'da idam edildi.

"Güney Hindistan'dan Hollanda asıllı bir subay şu sıralar tatil amacıyla ülkesinde bulunuyor ve ilerde evlilik düşüncesiyle kendine hoş bir bayan arıyor," deniyordu bir arkadaşının Hollanda Sömürge Ordusu'ndan yüzbaşı **Rudolph Macleod** için gazeteye verdiği ilanda. Evlenme arzusundaki subay on beş başvuru aldı. Mektuplardan on dördünde genç bayanlar kendi tercihlerinden ve drahomalarından söz ediyordu. Sonuncusu ise sadece drahomayla ilgileniyordu ve kendinden çok az söz etmişti. Bayan Zelle ile bir kaç kez yazıştıktan sonra Macleod bir buluşma teklif etti ve güzel Margaretha'dan öylesine etkilendi ki, ilk buluşmadan altı gün sonra nişan törenleri yapıldı. Son derece heasplı bir kadın olan Margaretha bu zengin görünümlü üniformalı adama, eğitimini bir gönül ilişkisi yüzünden bıraktığını ve daha önce şansını birçok genç subayda denediğini anlatmaktan özenle kaçındı. Zira Margaretha bir üniforma fetişistiydi. Birkaç apolet, bir miktar sırma, kılıç ya da ona benzer bir şey görür görmez dizlerinin bağı çözülüyordu ve kendini askerin kollarına bırakıveriyordu. Macleod'un yüzbaşı üniforması da hedefi şaşırmadı ve tahminen Margaretha düğünden önce yüzbaşıyla yatmaktan çekinmedi. Düğün töreni 11 haziran 1895 tarihinde gerçekleşti. Ne genç gelinin yaşının küçük olması, ne de Macleod'un bütün hısım akrabasının bu evliliğe karşı olması bu düğünü engelleyebildi. İki yıl sonra oğulları **John Norman** dünyaya geldi; 1898 yılında da John'un **Louise** adında bir kız kardeşi oldu. Tropik bölgelerde geçirdiği 17 yıl Macleod'un sağlığını bozmuştu. Sıtma, romatizma ve şeker hastalığının pençesi altındaydı. Genç karısının parayı avuç avuç sokağa atışını ve diğer erkeklerle flört edişini homurdanarak izliyordu. Macleod giderek kabalaştı ve Margaretha'yı sürekli dövmek ve emrinde çalışan kadın personelle yatmak yoluyla intikam almaya çalıştı. Çocuklarına bakan genç kızın erkek arkadaşı sevgilisini ve çalıştığı evin beyini uygunsuz bir vaziyette yakalayınca korkunç ve ustaca bir intikam planladı. Evin küçük oğlu Norman ve küçük kızı Louise'yi zehirledi. Bunun sonucunda küçük çocuk acılar içinde ölürken Louise'nin hayatı kurtarılabildi. Oğullarının ölümü zaten bir kriz içinde olan evliliği tümüyle çökertti. Macleod geçici olarak ayrılmalarına karar verdi. Margaretha kızını alabilmek için çok uğraştıysa da başarılı olamadı. Bunun üzerine bayan Macleod Paris'e gitti. Resim modelliği yaparak hayatını kazanamayacağını anlayınca klüplerde dans etmeye ve muhtemelen büyük paralar karşılığında zengin beylerle yatmaya başladı. Ortalıkta bu güzel dansözle bir gece geçirmenin 7 bin dolar olduğu söylentileri dolaşıyordu.

Ama sıradan bir vatandaş ismi bu değişen hayat biçimine uymuyordu. Bunun üzerine Mata Hari doğdu. Mata Hari, rütbesi ve ismi olan herkesle ilişkiye girdi. Hâlâ üniformalı erkekleri tercih ediyordu. Ama **Puccini** ve **Massenet** gibi besteciler, Fransız büyükelçi **Jules Cambon** ve zengin bankacılar da onnun ayaklarına kapanmaktan geri kalmadılar. Bir kabul sırasında Alman Büyükelçiliği'nin basın ateşesi **Karl Kramer**'le tanıştı. Mata Hari, onu "Aptal Âşıklar" sınıfına yerleştirdi ve ilk randevularında adam ondan beklenenden çok farklı bir şey isteyince şaşkınlıktan donakaldı. Profesyonel bir gizli ajan olan Kramer birçok dil bilen Mata Hari'ye casusluk teklif etti. Başlangıç görevi çok basitti ve ücreti de çok yüksekti. Mata Hari teklifi heyecanla kabul etti. Aktif olarak göreve başlamasından kısa bir süre sonra yüzbaşı **Vadime** de **Massloff**'a tutuldu ve duygu dünyası altüst oldu. Kendisinden yirmi yaş genç olan bu subayla aralarında tutkulu bir ilişki başladı; ilişki, bir evlilik sözü ve sonsuz bir bağlılık yeminine kadar vardı. Ancak Mata Hari bunu söylediği anda yeminini bozmuş oluyordu. Çünkü bir yandan da rütbesi ve ismi olan beylerle yatıp kalkmaya devam ediyordu, zira onun da bir şekilde geçimini sağlaması gerekiyordu. Almanların hizmetindeyken Fransız hükümetinden kendileri için casusluk yapması konusunda bir teklif aldı. Kendine sınırsız bir güveni olan naif dansöz, durumu son derece yanlış değerlendirerek büyük bir hata yaptı ve ölümcül bir tuzağa düştü. Kolay para vaadiyle çabucak ayartıldı. Boyundan büyük işlere kalkışan amatör casus tehlikeli bir oyun oynuyordu; yanlış bir yerde, yanlış bir zamanda, yanlış kelimeyi söyledi ve bir anda kendini hapishanede buldu. 25 Temmuz 1917'de vatana ihanetten suçlu bulundu ve kurşuna dizilerek idamına karar verildi.

Grigorij Jefimoviç Rasputin (1864/65-1916)

Rasputin, 1901 yılında gezgin bir peygamber olarak dolaşmak için baba ocağından ayrıldığında herhangi bir eğitimi olmayan bir köylüydü. Ama "mucize tedavileri" ile kısa sürede kendine bir isim yapmayı başardı, 1905 yılında Çar'a takdim edildi ve imparatorluk varisinin kan hastalığını biraz hafifletti. Bunun sonucu olarak Çariçe üzerinde derin bir etki bıraktı ve kısa sürede etkili bir kişi haline geldi.

Rasputin genç bir delikanlıyken köy yaşamını, şarabı ve hafif meşrep kızları seviyordu. Babasının tarlalarında oldukça hamarat bir şekilde çalışıyor, bol bol içiyor ve çırılçıplak suya girerek köyün güzel kızlarını o aşırı boyutlardaki organıyla korkutuyordu. Yirmi yaşına geldiğinde **Praskoviya Feordorovna Dubruvina** ile evlendi ve ondan dört çocuk yaptı. Çocuklardan biri erkenden öldü. Genç baba bu dünyaya daha yüce şeyler yapmak için geldiğini hissediyordu. Bu nedenle ailesini terk etti ve yollara düştü. "Chlysti" adındaki bir tarikatın "Günah işle ki tövbe edebilesin," düsturundan çok etkilendi ve bitmek bilmez erkeklik gücünü bu amaç için her fırsatta kullanmaya başladı. Bir orman adamı olan Rasputin kısa sürede öyle büyük bir karizma oluşturdu ki, günahlarına ortak olacak kadın bulmakta hiç zorluk çekmiyordu. Onlarla ahırlarda, ormanlarda, kulübelerde, avlularda akla hayale gelmeyecek seks âlemleri yapıyordu. Bir yandan da ülkeyi dolaşıp Chlysti tarikatının mesajını yayıyor arkasında bir sürü tatmin olmuş, genellikle de hamile kadın bırakıyordu.

Bu mistik ve mucize şifacının ünü kendinden hızlı ilerliyordu ve sonunda Çar ailesinin kulaklarına kadar ulaştı. Aile, imparatorluk varisi **Alex**'in hastalığı yüzünden büyük bir sıkıntı içindeydi ve bu saçı sakalı birbirine karışmış ve uzun süredir banyo yapmamış olan köylü kendilerine takdim edildiğinde büyük bir şükran duydu. Gerçekten de Rasputin'in muayenesinden sonra küçük Alex kendini daha iyi hissetmeye başladı. Anne Çariçe büyük bir çoşkuya kapıldı ve Rasputin'in saygın bir şekilde topluma kabul edilmesini sağladı. Gerçi Rasputin hâlâ yıkanmıyordu, ama kısa süre içinde yatak odasının kapısı önünde kuyruğa giren aristokrat kadınlardan son derece memnundu. Bazıları onun karizmasını ve saraydaki pozisyonunu anlayamıyordu, ama Rasputin tarafından kucaklanmanın ve taşkın seks âlemlerine kabul edilmenin gerçekten bir onur haline geldiğini görmekten de kendilerini alamıyorlardı. Doğal olarak Rasputin elindeki bu güçle bazılarının planlarını bozuyordu ve bu yüzden de bir takım düşmanlarının ve çekemeyenlerinin olması kaçınılmazdı. Bunlar Çar'ı Rasputin'e karşı kışkırtmak için Çariçe'yle aralarında bir ilişki olduğu söylentisini yaymaya başladılar. Oysa büyük bir ihtimalle Rasputin'in ilişkiye girmediği çok az kadından biriydi Çariçe. On yıl boyunca St. Petersburg ve çevresinde yeterince günah işleyip bol bol tövbe etme imkânı bulduktan sonra 1916 yılında bu tutkusu Rasputin'in başına bela oldu. Bir grup tutucu soylu, aralarında zehirli şarabın da bulunduğu bir dizi komplo hazırladı ve başarıyla Rasputin'in hayatına son verdi.

Aşk üzerine Aforizmalar...

"Evlen ya da evlenme, her ikisinden de pişman olacaksın." **Sokrates**

"Aşk insanın nesneleri, olmadığı şekliyle gördüğü durumdur." **Nietzsche**

"Aşk dünya tarihinin nihai amacı, evrenin amen-(tüsü)dür." **Novalis**

"Tanrı yarattıklarına tek bir dayanak verdi: Aşk" **Carmen Sylva**

"Aşk doğanın toplumdan aldığı ganimettir." **Rivarol**

"Bir kadının dudakları onun ruhuna açılan en güzel kapıdır." **Nietzsche**

"İnsan kendini sevmeden, başkasını sevemez." **Albert Camus**

"Aşk, bir başkasının ruhu olma isteğidir." **Friedrich E. Schleiermacher**

"Bir damla sevgi bir akıl ve irade okyanusundan daha fazladır." **Blaise Pascal**

"Bazıları kafasını kaybetmeden kalbini bulamaz." **Nietzsche**

"Sadece, aşka tutunabilme gücü olanlar sevebilir." **Adorno**

"Aşktan korkmak, hayattan korkmaktır ve hayattan korkanın dörtte üçü ölmüştür." **Bertrand Russel**

"Aşk, doğanın bireyi kendinden çıkarıp bir başkasına doldurma deneyiminin belki de en yüksek derecesidir." **Jose Ortega y Gasset**

KAÇAK ÖYKÜ

nafer@leman.com.tr

Nafer Ermiş

Sevgiliyi Unutma Teknikleri-II

Elma Terapisi

Ankara sokaklarında turuncu renkli bir kız vardı. Çok sakin, çok güzel ve çok turuncuydu. Yüzüne bir kere baksa insanın bütün yorgunluğu geçebilirdi. Öylesine huzurlu bir yüzü vardı. Diyelim ki o sıralar Bremen'de yaşıyordun. Yaz tatili için gelmiştin. O günlerde sık sık karşılaştınız o turuncu kızla. Sokakta, kafede vs... Adını bilmiyordun. "Kız ne kadar turuncu," demiştin, "portakal gibi." kabuğunun değil de daha çok dilimlerinin rengine benziyordu. O günden sonra onu hep "portakal" diye andın. Bir gün bir kafenin kapısında karşılaştınız. Gözgöze geldiniz. "Merhaba," dedin... O da aynı şekilde cevap verdi ve birbirinizi geçip gittiniz. İlk defa, daha önce hiç konuşmadığın birine selam vermiştin. Sesi kulaklarında kalmıştı. Ama kendisi yoktu. Onu nerede bulacağını bilmiyordun. Bir gün evde nedense duramaz hale geldin. Aklında bu kavuniçi renkli kız vardı. Onu görmek istiyordun. Ama nerede göreceğine dair hiçbir fikrin yoktu. Evden çıktın. İçinden bir şey seni her zamanki yönün tersine itti. Sinemanın önünden geçip adını şimdi hatırlamadığın Sokak'a yöneldin. Biraz dolaşarak da olsa bu yoldan da Konur sokağa gidilebilirdi. Aslında Konur Sokağ'a da gitmek değildi amacın. Sen sadece Portakal'ı görmek istiyordun. Sokakta elli metre kadar yürümüştün ki, birden bir şey parladı. Sokağın karşı tarafından bir ışık geldi ve sen kafanı kaldırıp o yöne baktın. Portakal el sallıyordu. Bir kafenin bahçesinde oturuyordu. Muhtemelen o da ilk defa, tanımadığı birine el sallıyordu. Yapacak bir şey yoktu. Sen de el salladın ve hiçbir şey olmamış gibi yoluna devam ettin. Hiçbir şey de olmamıştı. Sen sadece amacına ulaşmış, Portakal'ı görmüş ve yürümeye devam etmiştin. Artık eve dönüp uyuyabilirdin. Arka sokaklardan dolaşarak eve döndün.

Yine o günlerde, belki bundan önce, belki de sonra, bilemiyorsun şimdi, birlikte evi paylaştığınız bir arkadaşınla evden çıktınız. Konur Sokak'a gittiniz, İmge Kitabevi'ne girdiniz, ama kitaplara bakamıyordun. İçinde başka bir şey vardı. Kitapçıda duramıyordun. "Hadi çıkalım burdan," dedin, O da itiraz etmedi, hemen çıktınız. Hep oturduğunuz kahvenin, Engürü'nün önüne geldiniz. Nedense ayakların gitmiyordu. Her zaman yaptığınız şeyi yapmak gelmiyordu içinden. Kahvenin önünde durdunuz. Uzun süre. Sonunda arkadaşın şöyle dedi: "İçinden bir ses, 'şu köşeye git ve orada dur,' gibi bir şey söylüyor mu sana?" "Evet," dedin, "tam da bunu söylüyor!" "Hadi o zaman," dedi arkadaşın. Konur Sokak'la Selanik Sokağı'n birleştiği yere, Mülkiyeliler Birliği'nin köşesine gidip öylece durdunuz. Geçen insanlara bakıyordunuz. Aradan iki ya da üç dakika geçti. Portakal'ın, yanında bir arkadaşıyla hızlı hızlı yürüdüğünü gördün. Onlar da sizi görüp yanınıza geldiler. Alelacele bir şeyler konuşuldu. Kızların acelesi vardı yanlış hatırlamıyorsan. Sen yine hiç konuşmadın. Muhtemelen Portakal da hiç konuşmadı. Sonra gittiler.

Günler geçti. Daha önce kapısında karşılaştığınız kafede bir kez daha karşılaştınız. Bir masaya oturup uzun uzun konuştunuz. "Ben Bremen doğumluyum," dedi. İnanmadın. Kimliğini çıkarıp gösterdi. Doğum yeri: Bremen, yazıyordu kimlikte. Rastlantılar ne kadar rastlantıdır bilinmez. Ama insanı hep heyecanlandırır. Bir başka gün bir akşam yemeği yediniz birlikte, bir gün sinemaya gittiniz, sokaklarda dolaştınız. Hep aynı kafede buluştunuz. Orası artık sizin kafenizdi. Hiç kimseyle bu kadar anlaştığın, bu kadar çok kokuştuğun olmamıştı. O sanki sen biriyle konuşabilesin diye vardı yeryüzünde. Ya da sen, o konuşabilsin diye.

Bir akşamüstü serinliğinde terasta oturuyordunuz, ellerinizde şarap kadehleri vardı. Bir gün sonra Bremen'e geri dönecektin. Tatil bitmişti. Ama içinde daha yeni başlamış bir sel vardı. Kendini tutamadın. "Seni seviyorum," dedin. "Ama bu elmayı, portakalı sevmek gibi değil. Başka türlü sevmek," dedin. "Biliyorum," dedi. İkiniz de gülümsediniz. Başka ne yapabilirdin bilmiyordun. "Sen ne düşünüyorsun?" diye sordun. "Düşünüyorum," dedi. "Yanıma gel, beraber düşünelim," dedin. Kalktı, bir adım attı, uzanıp elinden tuttun, ama o ikinci adımı atmadı. Bir süre öylece durdunuz. "Ne oldu?" dedin, "gelsene, niye durdun?" Ama gelmedi, tekrar yerine oturdu. Bir süre daha konuştunuz. Hâlâ her şey çok güzeldi. Sonra gitti. Sen de Bremen'e geri döndün.

Hemen hemen her hafta mektup yazdı Portakal. Yeşil, kırmızı, turuncu zarflarda. Bir daha ne zaman geleceğini soruyordu, "şubatta" diyordun, birkaç ay kalmıştı, "seni özledim" diyordu. Sen de özlüyordun. Ona mektuplar yazıyordun sen de. Hikayeler yazıyordun, masallar yazıyordun. "Şubatta geliyorum" diye yazıyordun. Sonunda Şubat oldu, "hafta sonu geliyorum" diye yazdın. Cuma günü telefonla aradı. "Yarın mı geliyorsun?" diye sordu. "Evet," dedin. "Uçağın kaçta?" dedi. "12'de," dedin, "saat üçte Ankara'dayım. "Bekliyorum," dedi. Telefonu kapattınız. Ankara'ya hiç bu kadar yoğun duygularla inmemişti uçak. Evler bulutların arasından sıyrılıp gözlerinin önüne serildiğinde, "Burası Ankara," dedin, "Portakal'ın yaşadığı şehir." Eşyalarını eve bırakıp hemen o hep buluştuğunuz kafeye gittin. Oturduğun terastan görülebiliyordu kafe. Oturanların yüz ifadelerini görebiliyordun. Seni orada beklediğini sanıyordum. Ama yoktu. Evine telefon ettin. Telefonu kimse açmadı. Sonraki 15 gün boyunca her gün aradın. Telefon açılmadı. Hep aynı sokakları, hep aynı kafeleri dolaştın. Portakal yoktu. Hiçbir yerde yoktu. Telefonu kimse açmıyordu. Korkmaya başlamıştın. Sonunda bir akşam üstü yine aynı kafede karşılaştınız. Koşarak yanına geldi, sarıldı. "Nerelerdesin?" dedin. "Kuzenler vardı, başka şehirden geldiler. Onlarla ilgilenmek zorunda kaldım, hatta şu anda birisi burada, onunla oturuyoruz," dedi. "Peki, sen keyfine bak, biz nasıl olsa görüşürüz," dedin. "Bu akşam gidiyorlar," dedi, "yarın ararım seni." Aramadı.

Bir kaç gün sonra sokakta yürürken arkandan birinin seslendiğini duydun. Döndün, Portakal'dı. "Bir arkadaşımla şurada oturuyoruz, gelsene," dedi. Gittin. Bir kız daha vardı. Bir bira söyledin. Her şey güzeldi yine. Bir bira daha söyledin. Sonra bir arkadaşları geldi. Sonra biri daha. Masa giderek kalabalıklaşıyordu. Bir masa daha eklendi, sonra bir masa daha. Yaklaşık 20 kişi olmuştunuz. Ama sorun değildi. Sen hâlâ Portakal'ın yanındaydın ve çok eğleniyordun. Sonra tuvalete gittin, giderken garsona bir bira daha söyledin, yaklaşık beş altı kişinin arkasından duvara sürtünerek geçebildin. Döndüğünde yerinde başka birinin oturduğunu gördün. Herkes bir sıra kaymıştı. "Sen de artık orada bir yere otur," dedi Portakal. O sırada çekip gitmek geldi içinden. Bir sıra kaymalarını Portakal söylemiş olmalıydı. Çünkü hiç kimse tuvalete giden tanımadığı birinin yerine oturmazdı. Tanıdığı biri davet etmedikçe. Giderken söylediğin bira gelmiş, eski oturduğun yere konmuştu. Biraya baktın, Protakal'a baktın. Portakal birayı sana ulaştırdı. Sen de söylendiği gibi oraya bir yere oturdun. Artık dünya başka bir şeydi. Daha karanlık bir yerdi. Birtakım sesler geliyordu. Daha fazla oturamadın orada. Birayı da içemedin. Gittin. İki gün sonra eve geldi Portakal. Yanında bir kız vardı yine. Hiçbir şey olmamış gibiydi. Belki de hiçbir şey olmamıştı. O gün de bir şey olmadı.

Sonra bir süre yine ortadan kayboldu Portakal. Telefonla aramadı, telefonlara çıkmadı. Derken bir gün aradı. "Yarın ti-

yatroya gidiyoruz, sen de gelsene," dedi. "Bir arkadaşın mezuniyet gösterisi." "Olur, geleyim," dedin. Tuhaf bir yerdeki tiyatro mekânını uzun uzun tarif etti. "Neden birlikte gitmiyoruz ki," dedin. Nasıl olsa buradan gitmeyecek misin?" "Biz okuldan gideceğiz," dedi. "Okul da zaten çok yakın buraya," dedin. "Ben okula geleyim birlikte gidelim, bulamam şimdi orayı ben," dedin. "Bulursun, bulursun," dedi. Aynı uzun tarifi, kelimesi kelimesine bir kere daha yaptı. Telefonu kapattın. "Kimdi arayan?" diye sordu ev arkadaşın. "Portakal," dedin, "tiyatroya çağırıyor." "Ne güzel işte, sevinsene, ne bu halin?" "Bilmiyorum," dedin, "içimden bir ses gitme oraya, ya da yanında bir kızla git," diyor "Saçmalama," dedi arkadaşın. "Kafanda senaryolar kurma, hayata bir şans tanı." "Haklısın," dedin. Ertesi gün kararlaştırılan saatte gittin. Kimse yoktu. Biraz bekledin. Portakal'ın gülümseyerek geldiğini gördün sonra. Yanında birkaç kişi daha vardı. Gençlerden bir tanesiyle sürekli flört ediyordu Portakal. Belli ki yeni tanışmışlardı. Küçük, romantik şakalaşmalar geçiyordu aralarında. Portakal hep onunla yan yana olmaya gayret ediyordu. Yedi sekiz kişi olmuştunuz. Kimse birbirini tanımıyor, herkes Portakal'ı tanıyordu. "Salona geçelim," dedi Portakal. "Beni takip edin, size yerlerinizi göstereyim. En önden girdi. Koltukların arasından bir merdiveni çıktınız. Portakal'ın hemen arkasında sen vardın. Portakal gidip boş bir koltuk sırasının başında durdu, "Buraya geçin," dedi. Sen geçtin, sonra senin arkandaki, geçti, sonra o genç geçti, sonra Portakal geçti, sonra da geri kalan iki kişi. Bir tuhaflık vardı. Ya baştan girmeliydi Portakal, ya da sonuna kadar beklemeliydi. Ama o onunla yan yana oturmaya gayret etmişti. Şaşırdın. Tiyatro'dan sonra yemeğe gitmeye karar verildi. Sen eve gitmekle, kalıp olanları izlemek arasında karasız kaldın. Sonra kalmaya karar verdin. Belli ki asıl oyun başkaydı. "İzleyelim bakalım," dedin. Beş kişi bir arabaya doğru giderken Portakal arabada nasıl oturulacağını planlıyordu. "Sen öne otur," dedi sana. "Arabayı kullanacak olan senin arkadaşın, sen öne otur," dedin sen de. "Ama ben arkaya oturmak istiyorum," dedi. "Öyle mi?" dedin, "ben de arkaya oturmak istiyorum. Önde oturmaktan nefret ederim." Arabanın arka kapısını açıp girdin. Çaresiz öne oturdu Portakal. Çaresiz o genç de arkaya gelip yanına oturdu. Lokanta da yine sana oturacağın yeri gösterdi. Kendisi de o gencin yanına oturdu. Sen yine uzak kaldın Portakal'a. Çünkü bütün gösteriler uzaktan izlenirdi. Oradan kalkıp bir kafeye gittiniz. Sen önden girmiştin. Boş bir masanın yanına gelip durdun. Oturmadın, Portakal'ı bekledin. "Söyle bakalım, nereye oturayım ben?" dedin. Portakal buna çok sinirlendi. "Ne bileyim ben, nereye otursan otur," dedi. İki gün sonra o gençle el ele senin evin önünden geçti. Sen terasta oturuyordun. Sonra geri döndüler. Uzun zaman sokakta elele, bir o tarafa bir bu tarafa gidip geldiler. Günlerce. Sonra gidip o hep karşılaştığınız kafeye oturdular. Her gün. El ele, yanak yanağa. Sanki Ankara'da başka kafe yoktu. Sanki Ankara'da başka sokak yoktu. Artık terasa çıkamaz oldun. Kafeye gidemez oldun. Evden bile çıkamazdın artık. Korkunç bir karanlık kaplamıştı etrafı. Dünyada olup biten hiçbir şeyi anlamıyordun. Her şeyi unutmak için ne yapman gerektiğini bilemiyordun. Tek bildiğin bütün olanları unutmak zorunda olduğundu. Bu karanlıkta yaşayamazdın. Ama ışığı nasıl açacağını bilmiyordun. Bir ışık var mıydı onu da bilmiyordun. Yapılacak hiçbir şey yoktu. Yapılacak olan her şeyi yapıyordun zaten. Yemek yiyordun, kitap okuyordun, uyuyordun, arkadaşlarınla konuşuyordun. Ama işe yaramıyordu. Çünkü bütün bunları yaparken bir şeyi yanlış yapıyordun.

Bazen dolaptan bir elma alıp kitap okurken yerdin örneğin. Merdivenleri bir koşuda çıkardın. Aklında bir an önce dairenin kapısına varmak olurdu. Anahtarı deliğe sokup hızla çevirerek içeri girerdin. Bir an önce tuvalete yetişmek, ya da hemen çay koymak, ya da duşa atlamak için. Duş alırken duştan sonra yapacaklarını düşünürdün. Aklında hep Portakal olurdu. Bir sonraki şeyi düşünürdün. Ya da geçen günleri. Yaşadığın sahneleri. Mutfakta yemek hazırlarken yemekten sonra ne yapacağını düşünürdün. Televizyonun karşısına geçip, ayakları uzatıp sıcak bir çay içmek. Çay içerken bugün neler yaptığımı düşünmek ya da yarın neler yapacağımı gözden geçirmek. Bunları yaparken aslında aklın hep daha uzak geleceklerdedir.

Oysa bir gün eline bir elma al. Gözlerinin önünde döndür ve her yerine bak. Renk değişimlerini incele. Onun aslında hiç de yuvarlak olmadığını gör. Her tarafının kırmızı olmadığını gör. Sağa sola serpiştirilmiş yeşillikleri fark et. İnce çizgileri. Belli belirsiz noktacıkları. Tüm vücudunu sana sunan elmayı avucunda sıkıca tut. Aklın avuç içlerinde olsun. Her zaman bir sapı olduğunu algıla onun. Bu sapın kopmamak için verdiği mücadeleyi parmaklarında hisset. Her şeye rağmen kopan sapın ucuna bak. Nereden koptuğuna dair en ufak bir ipucu ara onda. Sonra yavaşça kül tablasına bırak. Ya da tezgâhın üzerine. Asla çöp tenekesine fırlatıp atma. Onun da bir şeyler hissedip hissetmediğini asla bilemezsin. Elmanın kabuklarını soyma. Dişlerini elmaya geçir. Onun dişine gösterdiği direnci hisset. Sen ısırırken elmanın tüm bedeninde meydana gelen minik sarsıntı elinden geçip senin de bütün bedenini sarssın. Dudaklarına yapışan suları yala, ısırdığın yerden elmanın parlak yüzeyine sızan o belli belirsiz sıvıyı da unutma. Onu da yala. Gözünü elmadan ayırma. Başka hiçbir şey düşünme. Evrende iki şey vardır. Elma ve sen. O sırada bir tek şey yapıyorsun. Elmayı yiyorsun. Dişlerini bir kez daha batırıyorsun onun o gergin gövdesine. Bir parça koparıyorsun, parça ağzında dolaşıyor, dilinde bir ağırlık hissediyorsun. Hücrelerine daha önce hiç fark etmediğin bir lezzet yayılıyor. Parça giderek daha çok parçaya bölünüyor, dişlerinin arasında bir şey küçüldükçe küçülüyor ve etrafa lezzet saçıyor. İnanılmaz bir kokusu var elmanın. Daha önce hiç böyle bir koku duymamışsındır. Duyduğun hiçbir koku buna benzemez. Sonra ağzında unufak olan parçaları yutarsın, midene doğru inişini hissedersin. Artık ısısı vücut ısınla bir olmuştur. Kısa bir süre daha takip edebilirsin elmaların yemek borundan inişini, sonra izlerini kaybedersin. Ama elinde hâlâ kocaman bir parça vardır. Daha bir ısırık almışsındır. O bitse bile bir başka elma daha vardır. Elmalar hiç bitmez. Gerçek portakallar da vardır. Gerekli olan bir şeyden başlamak ve hayatın sonsuz olduğunu görmektir.

Çünkü ki her şey unutulur, ta ki o şey bir gün kendini tekrar hatırlatana dek...

Ben eleştiriyi Haldun Taner'den, insan sevgisini Sait Faik'ten öğrendim.

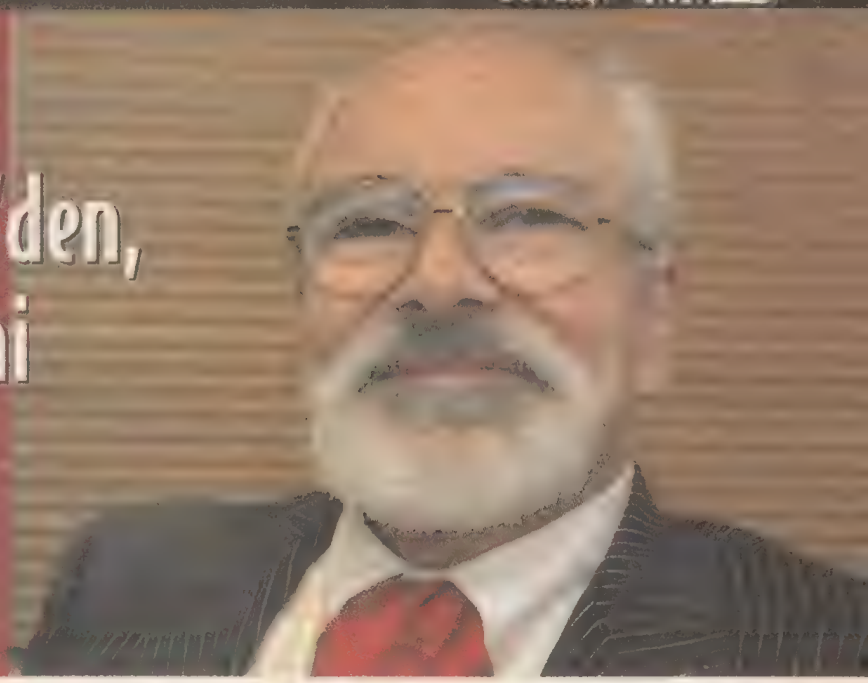

Emre Kongar ile gençliğin sorunlarından, sanatsal kurumlaşmaya kadar her telden konuştuk. Emre hocanın Cumhuriyet'in kültürel kurumlaşması ve eksik bırakılanlar üzerine yorumları dikkat çekiyor.

Adnan Özer: Değerli hocam, sevgiyle başlayalım. Bizim camiadan, LeMan'dan, *yeniHarman*'dan, Kaçak Yayın'dan size sevgi mesajları getirdim.

Emre Kongar: Kalp kalbe karşıdır. Sizin camia beni seviyorsa bu benim de sizin camianızı seviyor olmamla ilgili bir şey. Ben duygularını sahici yaşayan bir insanım. Onları saklamayan, gizlemeyen, rol yapmayan, hava atmayan... NTV'de her gün program yapıyorum, orada gördükleri Emre Kongar ne ise, öğrencilerimin sınıfta gördükleri Emre Kongar da odur. Müsteşarlık makamında otururken de Emre Kongar, evde çocuklarımın gördüğü baba da Emre Kongar'dır, şu an sizinle konuşan Emre Kongar da aynı adamdır. Aynı Emre Kongar'dır ve sahici bir Emre Kongar'dır. Duyguları, sevgileri, kızgınlıkları olan, etten kemikten yapılmış Emre Kongar'dır. Hayatım sevgi ve güven üzerine kuruludur. Benim için yaşamın maksimizasyonu, yani hayattan en yüksek verim almanın yolu, mutluluktur, bunun temelinde de sevgi üretim ve güven vardır. Bu benim bütün ilişkilerimde egemendir. Dolayısıyla öğrencilerim de beni seviyor. Ben de öğrencilerimi seviyorum. Yazarçizer takımına gelince; zaten ben kendimi onlardan hissediyorum. Elimde olanak varken, müsteşarken filan her türlü imkânları o insanlara vermeye çalıştım. Bana sataşanları da seviyorum. Aleyhime yazanlar, karikatürümü çizenler, onları da seviyorum.

Tabi sizin üslubunuz da önemli. Sizin hakkınızdaki ilk intibaımı söyleyeyim, bu hem karikatür çizenler hem de dışarısı için öyle algılanıyor: Emre Hoca'sınız. Arkadaş hoca vardır ya, arkadaş, dost, her zaman konuşabileceğiniz. Biliyor musunuz, halk katında da böyle bu, ben denemek için taksiciye söyledim, aa Emre Hoca dedi.

Bu televizyon programı çok etkiledi. Maalesef popüler kültür her yerde egemen, benim zaten 30 küsur kitabım var, müsteşarlık yapmışım, gazetede yazıyorum bir popüler kimliğim var ama televizyon programı çok daha popülarize etti beni. Ama onlar beni kötü anlamda değiştirmez. Tabi bu yaşamınızı sınırlıyor, bir kafede oturup tek başınıza içemiyorsunuz, ya da birisiyle birlikte. Hemen birisi gelip yanınıza çöküyor, ya ülkeyi kurtarıyor sana veya size bir sürü sorular soruyor. Yani ben insanları seviyorum Adnan. Onlara hem güveniyorum hem seviyorum. Hakikaten seviyorum. O sevgi öyle bir şey ki verdikçe çoğalır. Karşılıklı bir şey. Tabi bu sizin çevre, özellikle mizah, edebiyat, karikatür çevresi deyince yaptığınız ince bir iş. Hem ince bir zekâ gerektiriyor, hem toplumsal olaylara derin bir bakış, hem onların ayrıntıdaki yorumlarını gerektiriyor. Mizah, edebiyat ve ikisinin birleşimi olan ve bu alanlarda çalışan insanlar ince zekâlı ve derinliği olan insanlar.

Kendiliğinden bir gözlemcilik gelişiyor.

Sosyoloji eğitimi alıp almamaları önemli değil. Onların hayata ve topluma bakışları, konuları irdeleyiş biçimleri zaten sosyolojik. O açıdan onları önemsiyor, beğeniyorum. Örneğin bizim gazetede **Turhan Selçuk** çiziyor, benim bir kitapta anlatacağım düşünceleri küt diye insanın beynine vuruyor.

Buradan hareketle, Aristo sanat piramidinde komedyayı en aşağıya koyuyor, en yüksekte şiir, ikinci basamak olarak da müziği koyar. Şimdi aramızda tartışma çıkıyor, biz yıllardır mahalle arkadaşıyız, biz yüksek sanat yapıyoruz diye takılıyorlar bize karikatüristler, biz yazarlar da düşük sanat yapıyoruz. Müzisyenlere gelince, onlarla bir bağımız yok. Onlar etik ve felsefi meselelerde de çok düşünmüyorlar açıkçası. Böyle bir alışkanlık oluşmamış, yanılıyorsam da beni bağışlasınlar. Biz daha çok okuma süreçlerine girdiğimiz için, tuhaf tartışmalar çıkıyor aramızda. Siz nasıl bakıyorsunuz, edebiyat saf bir şey, eleştiri olmadan kibarlık budalalığına dönüşmez mi?

Karikatür ve edebiyat birbirinden farklı iki sanat dalı. Her ikisinin de baktığı şey aynı. Toplum ve insan. Her ikisi de topluma ve insana baktığı için çok ortak yanları var. Karikatür tabi daha eleştiriye dönük, edebiyat daha gözleme dönük. Edebiyatta eleştiri olabilir de olmayabilir de. Bir yapıtın iyi edebiyat yapıtı olması için mutlaka eleştiri gerekmez. Ama karikatürde eleştiri olmazsa olmaz. Sanıyorum ki bu iki sanatı birbirinden ayıran öğe eleştiri öğesi. Eleştiri karikatürün olmazsa olmaz koşuludur. Çizgilerde ya da yazısında bir eleştirel ruh, bir eleştirel yönelim, okuyan ya da bakan bunu arıyor. Biraz karikatürcülere fazla prim veriyor olabilirim ama az çizgiyle, az sözle çok şey anlatmak çok daha zor. Edebiyat bu açıdan daha kolay. Edebiyatta daha uzun anlatma olanağı var. Bundan başka şu var; iyi edebiyatı kötü edebiyattan ayırmak daha zor. Oysa iyi karikatür ile kötü karikatür hemen ayırt edilebiliyor. Bir baktığınız zaman onu hemen algılayabiliyorsunuz. Kötü edebiyatı iyi edebiyat diye yutturmak mümkün ama kötü karikatürü iyi karikatür diye yutturmak mümkün değil. O açıdan bu tartışmalarda ben biraz karikatüristlerden yana tavır

koyuyor gibiyim. Soğukkanlılıkla düşününce karikatürde başarıya ulaşmak çok daha zor.

Kültür meselelerine dönelim. Çok genel olacak ama bir Alman filozof var Peter Slotardjik; diyor ki endüstrileşme sonucunda ulusal hümanizmler çözülüyor, tek tek ülkelerde böyle bir durum söz konusu. Bizde bunu yeni yaşıyoruz. Yayıncılık, kültür sanat imkânları bakımından söylersek, geçmişin ulusal kültür politikalarının halkçı özü, kurumsallaşma, halkevleri, halka yönelik, yazan okuyan insanlara yardımcı olan kütüphaneler bugün yok. Tamamen kötü bir liberalizm çerçevesinde bu alan terk edildi. Ve de çok merkezleşti. İstanbul'da belli merkezlerin dışında kültür sanat imkânları yok ve taşralılaştırılmış ama devlet ortada. Devlet vergi alıyor. Devletin Kültür Bakanlığı var. Devlet çok müdahale etmesin ama devletin görevleri bitmiyor?

Hayır. Hayır...

Devlet vatandaş ilişkisinde gerekli olan birtakım kurumları kurabilir, yaşatabilir miyiz?

En genelde bir teşhis koyarak başlamak lazım. Türkiye Cumhuriyeti bir endüstrileşme süreci sonunda kurulmadı. Yani bir endüstri kültürünün üzerine kurulmadı. Tam tersine Türkiye Cumhuriyeti dinci gelenekçi bir toplumun, dinci gelenekçi olduğu için geri kalması ve geri kalmasından dolayı mağlup edilmesi, işgal ve yok edilmesi üzerine bir bağımsızlık savaşı temelinde kuruldu. Tamam, bağımsızlık savaşını verdik. Nerede verdin? Bir din gelenek toplumu üzerinde verdin; dolayısıyla 1923'te cumhuriyet ilan edildiği zaman cumhuriyetin alt yapısı bir endüstri toplumu değil bir din, tarım ve gelenek toplumu.

Askeri bürokrasi de var.

Askeri bürokrasi öncü ama ne bu kesimin değer yargıları bu toplumda kabul görmüş, ne de bir endüstri toplumu var. Dolayısıyla ne oldu, cumhuriyet dünyada endüstri kültürünün yarattığı kültürel, sosyal, ekonomik, hukuki yapıyı da tepeden indirerek üretmeye çalıştı. İşin siyaset tarafını bir yana bırakalım. Siyaset tarafı için bir cümle söyleyeyim; Türkiye'de demokrasi endüstrileşme sonucu aşağıdan oluşan işçi sınıfının ve burjuva sınıfının talepleriyle değil, yukarıdan, biz bu toplumu endüstri toplumu yapacağız diyen devrimci bir kadronun reformlarıyla geldi. Türkiye'de demokrasi Batı'da görüldüğü gibi aşağıdan yukarı taleplerle gelmedi, yukarıdan aşağıya empoze edildi. Bu, bir sürü insanın aklını karıştırıyor. Diyorlar ki bu ne biçim özgürlükçülük. E öyle... Din, tarım, gelenek toplumunda özgürlükçülük aşağıdan yukarıya olmuyor. Olursa ya Kabakçı Mustafa isyanı oluyor ya da Patrona Halil isyanı oluyor. Veya yeniçeri isyanı oluyor. Halen bu bir sürü insanın aklını karıştırıyor. Aşağıdan gelen talepler din tanım toplumlarında köylü talepleridir, din talepleridir. Dolayısıyla onların demokratik talepler olarak algılanması mümkün değildir. Demokratik talepler bireyin özgürlüğünü, özerkliğini savunan ve tabii sınıfsal, tarihsel olarak önce burjuva sınıfının toprak ağalarına ve asilzadelere karşı, sonra da işçi sınıfının hem burjuvaziye hem de toprak ağalarına karşı taleplerinin bir toplamıdır. Türkiye'de bu böyle olmadı. Türkiye'de bir sivil-asker bürokrasisi yukarıdan aşağıya cumhuriyeti kurdu, başlarında **Kemal Atatürk** vardı. Başka da adam yok. Çünkü bütün Kurtuluş Savaşı komutanlarının hepsi halifeci. **Kazım Karabekir, Fevzi çakmak, Rauf Orbay** hepsi halifeci. Dolayısıyla Atatürk hep yalnız bir devrimci. Bir tek **İsmet Paşa** var yanında. O da onunla eşit bir düzeyde değil, onun yardımcısı. Şimdi bu yapı, hukuk devrimindeki eksiklikler siyasette ve demokrasideki eksiklikler hep bu yapıdan dolayı. Batıda önce endüstrileşme oluyor. Endüstrileşmeye bağlı olarak kentleşme gelişiyor, bu burjuva sınıfını işçi sınıfını geliştiriyor. Bu sınıfın talepleri, özellikle işçi sınıfının burjuvaziye karşı talepleri demokrasiyi getiriyor. Türkiye de bu böyle olmamış. Kültür rejimi bunun bir parçası. Roman, edebiyat en klasik anlamda endüstri toplumunun öğesi. Türkiye endüstri devrimini özümseyerek yaşayamadığı için bir sözlü kültürden yani din, tarım, gelenek kültüründen elektronik kültüre sıçradı. Yazılı kültür aşamasını yeterince yaşamadan ve özümsemeden. Dolayısıyla Türkiye'de edebiyat her zaman eksik, güdük, yeterince gelişmemiş bir alan, özellikle roman böyle bir tür olarak kaldı. Bir defa bunu tespit edelim. Roman endüstri toplumunun sanatıdır diyelim. Türkiye endüstrileşmeyi yeterince kendi üreterek ve yaşayarak özümseyemediği için din, tarım kültürünün sözlü kültüründen elektronik kültürün yani endüstri ötesi toplumun, bilgi toplumunun kültürüne sıçrama yaptığı için bir sözlü kültürden diğer bir sözlü kültüre atladı. Tabi elektronik kültürü sözlü kültür sayarsak. En önemli sorunlarımızdan biri bu. Şimdi mizah da karikatür de bu çerçevede ele alınmalı. Tabi Anadolu'nun müthiş bir mizahı var. Din-tarım toplumunun baskıcılığına özellikle Alevi-Bektaşi kültürü Bektaşi fıkralarıyla, Nasreddin Hoca fıkralarıyla cevap veriyor. O halkın kültürü oluyor. Bu yapının üzerine cumhuriyeti koyduğumuz zaman endüstri kültürünü topluma empoze ederek benimsetmeye çalışıyorlar. Roman da budur resim de budur. (Ayrıca İslam'da resim de günah.) Çok sesli müzik de budur. Üç tane alan koyalım; edebiyat, resim, müzik. Müziğin yanına sahne sanatlarını da koyalım. Opera, bale, tiyatroyu da koymak lazım. Bunların hiçbirisi din-tarım-gelenek toplumunda, Osmanlı'da yok. Bunların hepsini cumhuriyet getiriyor ve bence bilinçli bir şey yapılıyor, Anadolu halkının kökenlerine yönelik çalışmalar da yapılıyor. Ressamlar Halk Partisi tarafından Anadolu'ya yollanıyor. Resimler yaptırılıyor, yarışmalar düzenleniyor.

Halkçı diyebilir miyiz?

Elbette diyebiliriz. Bence Cumhuriyet dönemi mükemmel bir kültür sentezi peşindedir. Evrensel kültüre kendi halkçı kültürünün kökleriyle ulaşmak. Yani zeybeği çok sesli müzikle yeniden düzenlemek, Anadolu halkının yaşamını resim sanatıyla ortaya koymak, edebiyatta bir zaman çok revaçta olan sonra küçümsenen köy edebiyatı, **Mahmut Makal**'ın öncülüğünü yaptığı, sonra **Fakir Baykurt**'un liderliğini aldığı edebiyat türü ve sahne sanatları vs... bu çok başarıyla uygulanan bir programdır. Tek parti dönemi, baskıcı rejim diye insanlar burun kıvırıyor, ilgisi yok. O dönemde **Bedri Rahmi**'ler falan ortaya çıkıyor. Türk resim sanatı gelişiyor, müzikte Türk beşlileri ortaya çıkıyor, romanlar yazılıyor, **Yakup Kadri**'ler şunlar bunlar... radyo kuruluyor, radyoda çocuklar korosu var, Türk halk müziği de gelişiyor. Bence son derece başarılı bir dönem. Köy Enstitüleri kuruluyor. Fakat bütün bu atılımlar, Türkiye'de çok fazla tartışılmıyor. 1945'e kadar sürüyor kuruluş dönemi. Hem siyasal, hem ekonomik, hem de kültürel olarak. 45'te İkinci Dünya Savaşı bitince soğuk savaş başlıyor. Ve maalesef Sovyetler'in Boğazlar ve Kars-Ardahan bölgesindeki toprak istekleri Türkiye'yi korkutuyor, Türkiye soğuk savaşın başladığı andan itibaren Batı'ya sığınıyor. Sığınmak tabi en nazik terim. Dolayısıyla bu sığınma, soğuk savaşın başladığı andan itibaren bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de antikomünizmi egemen kılıyor. Şimdi antikomünizm nedir? Antikomünizm dinciliktir, milliyetçiliktir. Sovyetler Birliği'ne karşı. Çünkü Sovyetler Birliği sınıf devleti olduğunu iddia ettiği için hem dine hem de milliyetlere karşı bir tavır içindedir. ABD ve Batı dünyası da bununla mücadelede hem içerde hem de dışarıda milliyetçiliği ve dinciliği pompalıyor. Hıristiyanlık, Ortodoksluk, Katoliklik başta, Slav milliyetçiliği, Sırp milliyetçiliği başta ve arkadan Müslümanlık ve Türk milliyetçiliği geliyor.

Türk İslam sentezi değil mi?

Tamamen öyle... Türk-İslam sentezin üreten süreç soğuk savaş süreci ve antikomünizmdir.

Hangi yıllarda başlıyor bu süreç?

45'te tohumlar atılıyor. Çünkü toplumsal süreçler pat diye ortaya çıkmıyor. 1970'li yıllarda antikomünist cuma namazlarını düşünün. Gençler toplanır, kahrolsun komünistler diye Cuma namazına gider, solcu çocukları taşlarlardı. 70'lerdeki antikomünist namazların ilk tohumları 45'lerde atılıyor. Bu hareket CHP'nin çok partili düzene geçtiği andan itibaren CHP'nin iktidarında başlıyor. Köy Enstitüleri kapatılıyor, ilahiyat fakülteleri açılıyor. Ezan 18 yıldır Türkçe okunurken, biz elli seçimlerinde iktidara gelirsek ezanı Arapçaya çevirebiliriz diyor CHP, Nihat Erim'in beyanatı var. Derken Demokrat Parti iktidara geliyor.

Evet, kesinlikle bu. Kesinlikle bu. Gayet açık, İsmet paşa bağımsız Türkiye'nin bağımsız ve bağlantısız cumhurbaşkanı olarak **Hasan Ali Yücel**'i Milli Eğitim Bakanı yapıyor. **Tonguç**'u İlköğretim Genel Müdürü yapıyor, projenin başına geçiriyor, hızlı çalışın çocuklar vaktimiz yok diyerek onları teşvik ediyor, sonra Sovyetler Birliği'nden korkup Batı'ya sığınan Türkiye'nin, bağımlı Türkiye'nin Cumhurbaşkanı olarak bunlardan geri adım atıyor. Toplum zorluyor. Bugünkü AB taraftarı Türkiye kamuoyu gibi, o zaman da toplum yeniliklere karşı, çünkü çok partili düzen aşağıdaki hiç de demokratik olmayan dinci ve köylü baskılar, artık yönetimi etkilemeye başlıyor.

Müsteşarken. Bir sanat kurumu oluşturmaya çalıştım, 40–50 tane sivil toplum örgütünü, sanatçı örgütlerini bir araya getirmeye çalıştım, fakat bizden sonra yürümedi. Benim üç Ö formülüm vardı, Özgün, Özerk, Özgür olacak.

Bir de komprador burjuvazi var, onun etkisi...

Orada çok tatsız bir şey çıkıyor. Komprador burjuvazi dediğiniz Batı'nın, Amerika'nın önderliğindeki antikomünizmi aşağıda henüz endüstrileşememiş, köylü ve dinci kitlelerin geleneksel istekleriyle buluşuyor ve sistem olduğu gibi sağa kayıyor. Çok özeti budur. Demokrat Parti bunun simgesi olarak iktidara geliyor. Demokrasi gibi bir kaygıları yok. İlk iş olarak muhalefeti sınırlıyor, basın özgürlüğünü sınırlıyor. Sonunda maalesef askeri darbeyle gitmek zorunda kalıyorlar. Hakikaten demokrasiyi yok ediyor. Halbuki tek parti sistemin Halk Partisi savaş alanlarından muzaffer komutan olarak gelmiş iktidara oturmuş, onlar demokrasiye geçiyorlar. Demokrat Parti sandıktan çıkıyor. Demokrasi, koruması ve geliştirmesi lazım. Kendi bekası ve devamı için. Fakat tek parti zihniyeti devam ediyor. **Menderes** de **Bayar** da tek partiden gelen adamlar. **Koraltan** da **Köprülü** de tek parti döneminin insanları. Ve tek parti gibi yönetiyorlar bu bir. Üç tane faktör var Demokrat Parti'nin neden demokrasi getirmediğini anlama noktasında. İlk faktör bu. Yöneticileri tek parti yöneticileri, onların içinde bir tane hakiki demokrat var, o da İsmet Paşa. Diğerleri, Demokrat Parti'yi kuranlar dahil hepsi tek partici. İkinci faktör Amerika Birleşik Devletleri öncülüğündeki antikomünizm, yani soğuk savaş, uluslararası konjonktür onları sağa, milliyetçiliğe itiyor. Üçüncü faktör seçmen kitlesi, köylülükten, tarımdan ve gelenekçilikten dincilikten kurtulamamış olmaları.

Gelenekselcilik, İslam anlamında mı?

Tabii tabii, elbette. Bunları demokrasi adı altında, çok partili düzen içinde sandığa yansıtınca, o komprador burjuvazi dediğiniz soğuk savaştaki Amerika'nın öncülüğü, artı aşağıdan gelen özgürleşmemiş, özerkleşmemiş dinci ve gelenekçi bireylerin istekleri buluşuyor. Dincilik ve komprador burjuvazinin buluştuğu yer, soğuk savaş ve çok partili düzendir. Lider kadroda tek partiden geldiği için, Demokrat Parti demokrasi adına Türkiye'nin 10 yılını çöpe atıyor. Ekonomik kalkınma var ama demokratik gelişme yok. Kültürü bunun içine oturtursak, koyduğumuz teşhisin ne kadar doğru olduğunu anlıyoruz. Yerel kültür öğelerinin evrensel boyutlarda geliştirilmesi olayı 45'te bitiyor. Aynı şekilde bu geri dönüş artık evrensel ölçülerde yerelliği bastıran, dinci ilkelerin yeniden evrensellik üstüne, yerellik adına evrenselliği yok ettiği bir dönem başlıyor. Demokrat Parti iktidara gelir gelmez ezanı Türkçeden Arapçaya çevirmekle başlıyor işe. Arap kültür emperyalizmi komprador burjuvaziden daha güçlüdür Türkiye'de, çünkü tabanda vardır. Arap kültür emperyalizmine teslim oluyor. Ve hatırlayın, ikinci yaptığı iş ezanı nasıl Arapçalaştırdıysa, okul kitaplarının dilini geriye döndürüyor. Anayasa tekrar Teşkilatı Esasiye Kanunu oluyor. Genelkurmay Başkanı Erkanı Harbiye Umumiye Reisi oluyor.

Tabanda bir folk İslam da yok mu?

Var tabi, Alevi kültür, diye bir şey var, Bektaşi kültürü var, artı Sünni kesim politize olmuş, İslamın çok dışında. Bugün bile hâlâ türban olayı maalesef politize olmuş kesimlerin olayıdır. Köyündeki kadının türban diye bir meselesi yoktur, zaten başını da türban gibi bağlamaz. Fakat o soğuk savaş dönemindeki politika bunu militan bir biçimde siyasal İslama dönüştürüyor, kültür de bundan etkileniyor. Kültür açısından 50–60 arası Haldun Taner, Sait Faik gibi öykücülerin ortaya çıktığı ama bunların dışında çok fazla bir üretimin görülemediği yıllardır. Nitekim **Haldun Taner** dahil bunların hepsi son derece baskıya uğramış, üretimleri desteklenmemiştir. Allahtan, Varlık Yayınevi bunlara destek vermiştir. Yine 50–60 döneminin şiirde İkinci Yeni okulunun ortaya çıkması var, fakat bakıldığında en önemli ürünleri **Sait Faik** ve Haldun Taner'in verdiklerini görüyoruz. Ben en çok bunları önemsiyorum. Ben eleştiriyi Haldun Taner'den, insan sevgisini Sait Faik'ten öğrendim.

Kanonik gelişim duruyor.

Evet.

Bundan sonra örnek yok, bir sosyalist gerçekçilik dönemi geliyor.

Doğru ama sosyalist gerçekçi ürünler maalesef çok fazla yok, bir **Erol Toy** var biyografik denemeleri, köy edebiyatı Mahmut Makal sayesinde başlıyor, Fakir Baykurt'la gelişiyor. Ama biliyorsunuz Makal da çok baskıya uğruyor. Köy edebiyatı yapmak komünistlik sayılıyor. Sonra 60'lar kargaşa içinde geçiyor, bir sosyalist gerçekçilik... şiirde daha çabuk yansıyor, ama edebiyatın diğer dallarında onun ürünlerini çok fazla görmüyoruz. Derken yeniden bir evrensellik, yeniden popüler kültürün yükselmesi ve **Orhan Pamuk**'lar ortaya çıkıyor. Elektronik kültürün, popüler kültürün yerelliği, özgünlüğü ezdiği, yok ettiği bir kültür ortaya çıkıyor. Popüler kültür o kadar egemen, o kadar güçlü ki, mutlaka içine sızmak ve onu kullanmak lazım. Mizah dergisi mi çıkarıyorsun, o mizah dergisini mevcut popüler kültürün olanaklarından yararlanarak tanıtacaksın, satacaksın. Televizyonda ilan, reklam vereceksin, çizerlerin programlara katılacak, orada karikatür çizecek, popüler kültür tabanca gibi bir araç, adam öldürmekte de kullanabilirsin kendini korumakta da. Türkiye bu küreselleşmeye o kadar entegre oldu ki, diyelim Sultanahmet Köftecisi, Mc Donalds'la mücadele ederken gelişmek, büyümek zincir dükkânlar açmak ve diyelim Moskova'da da şube açmak zorunda, o açıdan devletin rolü için benim söylediğim şu var, destekle fakat karışma. Devlet fon verecek ama karışmayacak. Bizim politikacılar olur mu diyor, parayı veren düdüğü çalar, ben YÖK'e parayı veriyorum, üniversiteleri kontrol ederim, hayır parayı verecek kontrol etmeyecek. Neden, çünkü para hükümetin, partinin parası değil, para vatandaşın vergisinden toplanıyor. Dolayısıyla o vergiden sanata, edebiyata, bilime bol pay ayıracak ve denetlemeyecek. İsraf devletin olduğu her yerde olur, fakat bir şeyi üretmek için maalesef o israfı bir ölçüye kadar kabul edeceksiniz. Fakat devletin denetimini asla kabul etmeyeceksiniz. Devlet memuru tiyatrocu olur mu, olur! Eğer devlet tiyatrocuyu denetlemekten kendini alıkoyabilirse olur. Bizde olmuyor çünkü o tiyatroda oynanacak oyuna da müdahale etmek istiyor, desteklediği edebi kuruma da müdahale etmek istiyor. O sanatçının beyanatına da müdahale etmek istiyor. **Devletin imkânları kamunun imkânları, dolayısıyla biz onu kullanabiliriz vatandaşlar olarak. Burada birtakım mekanizmalar gerekmiyor mu? İngiltere'de bu şekilde çalışan bir kurum var. Biz bunları niçin kuramıyoruz, daha çok sosyalist olan ülkelerde, akademiler de var, o yapı bize de uygundur bence. Niye böyle kurumlar oluşturamadık.**

Ben bu yönde çok çalıştım. Müsteşarken. Bir sanat kurumu oluşturmaya çalıştım, 40–50 tane sivil toplum örgütünü, sanatçı örgüt-

lerini bir araya getirmeye çalıştım, fakat bizden sonra yürümedi. Benim üç Ö formülüm vardı, Özgün, Özerk, Özgür olacak.

Özerk olması, politikadan.

Siyasal partilerden, iktidardan özerk olacak, tabii bunların fonlarını kamu verecek ama özerk olduğu için denetlemeyecek. Kendi içinde denetim olacak. Türkiye'de bunlar gündemden düştü gerçi. Fakat bir kültür ve sanat kurumunun kuruluşu gereklidir, biz bunu 70 seçimlerinden sonra Ecevit'le oluşturmuştuk ama kabineye 11'ler girince Kültür Bakanlığı'nı korumak zorunda kaldı, o yüzden kurulamadı.

Bunun vebali var.

Haklısınız var. Ben **Ecevit**'le Göreme Sokak'ta 77 seçimlerinden önce CHP'nin yeni programını yapan grupla birlikteydim, **Gündüz Ökçün, Birsay Kuluç, Cahit Kayra** ve ben. Ayrıca Vural Güçsavaş'ta oradaydı, biz Bülent Bey'le oturduk CHP'nin yeni programını yazdık. Bu özerk kültür sanat kurumu vardı, hatta iktidara geldikten sonra onu ben örgütleyecektim. Ama 11'lerle ittifak yapınca kabinedeki sandalye sayısı filan, o yüzden **Ahmet'i (Kışlalı)** kontenjandan milletvekili yapıp, Kültür Bakanı yaptık. Proje de askıda kaldı.

Yazık olmuş, ulusal sanat konseyi kurulamamış.

Ecevit'in vebali vardır, halen de son derece gerekli buluyorum. Bir özerk kültür ve sanat kurumu kurulmalı, Kültür Bakanlığı kaldırılmalı. Türkiye'deki opera, bale gibi desteğe muhtaç olan sanatlara bu kurum destek vermelidir.

Bu bakanlık doğru biçimde kullanılamaz mı?

Nasıl kullandığınıza bakar. Biz mesela çok iyi kullandık. Sinema ve filmlere destek verdik, o kurumların temsilcilerini para dağıtacak komisyonlara üye yaptık. Bakanlık temsilcilerinin sayısı daha azdı. Sinema fonunda tiyatro komisyonunda, kitap basılırken de, dolayısıyla nasıl kullandığınıza bağlı. Ancak orada bir çelişki var, politikacı parayı kontrol ettiği zaman kendi politikasını da getirmek istiyor. Politika yanlış biçimde iki ayrı kanaldan beslenir hale geldi. Biri İslami kanal, diğeri normal kanal, diyelim. İslami kanaldan desteklenen politika kültüre hiç müsamaha göstermiyor, operaya filan hiç para vermiyorlar. Maaşlar bile zor ödeniyor. Radikal İslamın türban olayı gibi, YÖK'e saldırı gibi projelerinden vazgeçmesi lazım. Türkiye'nin selameti için bu gerekli, yoksa hiçbir sorunu çözemeyiz. Yüksek öğrenimde türbanla uğraşıyorlar. Bilgisayarda dünyada yokuz. Çocukları Kur'an kurslarına yolluyorlar. Dogmatik, ezberci bir biçimde yetiştiriyorlar. Okul öncesi eğitimde el becerisi, sözel beceri geliştirilemiyor. Müfredat böyle, ne Atatürk'ü ne Batı'yı öğretiyor, ne sözel yetenek ne sayısal yetenek öğretiyor, lise mezunları hiçbir işe yaramıyor. Maalesef kitlenmiş durumdayız.

Avrupa'da bazı üniversitelerde kariyer dışı, akademi dışı projeler kullanılıyor. Bizde bir sıkıntı var, yazarlardan ricamızdır, pek çok kendini yetiştirmiş yazar arkadaşımız var, düzenli, disiplinli, özelliği olan kitaplar var. Lakin bir üniversite kariyerinden geçmemişler, zaten bizde o da demokratik değil, ben kendi adıma Batman Lisesi'nde okudum, bu yüzden akademik kariyer yapamadım, bir sürü arkadaşım var bu durumda olan. Biz medyada çalışmak zorunda kalıyoruz, medyada çalışmanın koşulları da çok ağır aslında. Bizler aslında aydınlık taşıyacak eğitimli insanlarız, doğal bir formasyonumuz var, acaba Almanya'daki gibi edebiyat doçentliği kullanılamaz mı Türkiye'de?

Sizi şaşırtayım, öğretim görevlisi diye bir müessese var, bütün bu değerli insanları, yalnız edebiyat alanında, sanat alanında da değil; mesela dış politika alanında bir büyükelçi hiç akademik kariyer yapmaksızın, diyelim ki Afrika'yı çok iyi biliyor, üniversitelerde öğretim görevlisi kadrosu bu tür uzmanların istihdamını mümkün kılıyor. Herhangi bir yasal düzenlemeye gerek kalmaksızın her üniversite kendi bünyesinde bunu kullanabilir. Birtakım üniversiteler bunu kullanıyor. Mesela **Hikmet Altınkaynak** Yıldız Teknik Üniversitesinde hocalık yapıyor. **Feyza Hepçilingirler** yapıyor, birtakım karikatüristler, yazarlar, müzisyenler de öyle. Bunu sistematize etmek lazım. Burada yasal zemin tamamen hazır. Üniversite kamuoyunun bu değerleri bütün alanlarda kullanması lazım, önünde bir engel yok.

Bu, üniversitelere kalite de getirir.

Katılıyorum. Üniversite kültürünün temelini sanat, edebiyat oluşturmalı. Ben öğrencilerime her hafta bir roman okumalarını, her hafta bir sinema filmi görmelerini tavsiye ediyorum.

Hocam şöyle söylemek istiyorum, dünya korkuyla yönetiliyor sanki, genç kadın yaşlanmaktan korkuyor, buzullar eriyor mahvolacağız, edebiyatta bazı toplumlar üzerinde bir dünya gücü olarak özellikle roman... Buna karşı ne yapmak lazım.

Romanın gücünü bence çok fazla abartmamak lazım, çok daha güçlü bir silah var, televizyon. Televizyon dizileri ve programları dünyayı biçimlendiriyor. Romanı ben biraz kurtuluş alanı gibi görüyorum. Roman dünyasını, edebiyat dünyasını biraz da televizyon dünyasının çok yönlendirici, çok itip kalıcı yanlarını biraz hafifleten bir âlem olarak görüyorum ve olumlu karşılıyorum.

Peki insanımızı televizyon karşısından nasıl kaldıracağız, evlerinden nasıl çıkaracağız?

Çıkaramazsın. Hem ekonomik hem sosyolojik hem medya yönleri var, kolay bir iş değil. O araçları kullanmak lazım. Romanı da popüler kültüre entegre etmek lazım. Televizyonlarda romanlara ilişkin okuma programları olabilir. Romanlardan uyarlanmış senaryolar olabilir. Reklam ve ilan aracılığıyla okumaya yönlendirilir. Bütünleşeceğiz. Başka çare yok, reddederek olmaz.

Gençlerde bir sosyalleşme biçimi olarak, sinemaya gitmekten, kitap taşımaya kadar bir mesaj verme, bir kimlik arayışı görülüyor. Özellikle genç kızlarımız kitap okuyarak sosyalleşme sürecine giriyor. Bunun artması için yayınevleri ne yayın dünyasına neler söylersiniz?

60'larda edebiyat okuru üniversite öğrencileri ve öğretmenlerdi, şimdi edebiyat okuru kadınlar. Bunun sebebi kadınların sosyal statü kazanması, entelektüel gelişmelerine paralel olarak toplumda yeterince kendini kanıtlayamamaları, kadınlar biraz ezilmiş, entelektüel gelişmeleri daha hızlanmış, erkekler tarafından bastırılan bir grup olarak edebiyata ve sanata biraz daha yöneldiler, kızlara yansıması da bu. Hem kimlik hem kişilik ediniyorlar. Bu çok olumlu bir gelişmedir. Kadın yazarların çok ön plana çıktığını görürsünüz. **Buket Uzuner, Ayşe Kulin, Adalet Ağaoğlu, İnci Aral** gibi önemli yazarlarımız var.

Kadınlar bir şeyler okuyorlar ve gelişir diyorsunuz...

Gelişir, gelişir.

Hocam *Cumhuriyet* Gazetesi okurunu kaybetmiyor.

Artıştayız, şimdilik artıştayız.

Genç kuşakları sürekli kazanmasını neye bağlıyorsunuz, kristalize olmuş olsa böyle devam etmez.

Cumhuriyet olarak biz hem genç kuşakları hem yaşlı kuşakları yeniden kazanmaya başladık. Ben 2001 yılında başladım Yayın Danışmanlığı'na, 96'da yazarlığa başladım. Ben yönetici olduğumda tirajımız 35–38 bindi. Şimdi 65 binlerde. Sürekli okur kazanıyoruz. Genç okurlar büyük bir çoğunluk. Daha çok kent merkezlerinde satıyoruz. Uluslararası olayları çok iyi izliyoruz, daha dışa dönük bir gazete yaptık. *Cumhuriyet* bağımsız bir gazete. Diğer gazeteler ya dinci ya da holdinglerin.

Yerel basınımız çok zayıf bunun gelişmesi gerekmiyor mu?

Elbette ama, maalesef olsun demekle olmuyor. Yerel televizyonlar gelişti, dileriz ki yerel basın da gelişsin. Yerel halk kendi kişiliğini ve kimliğini kazanınca kendi basınını da talep edecek.

Son olarak gençlere mesajınız.

Gençlere bir tane mesajım var: Okusunlar. Okusunlar. En büyük eksiklikleri gerekli, bedeli ödemeden en büyük ödülü istemeleri.

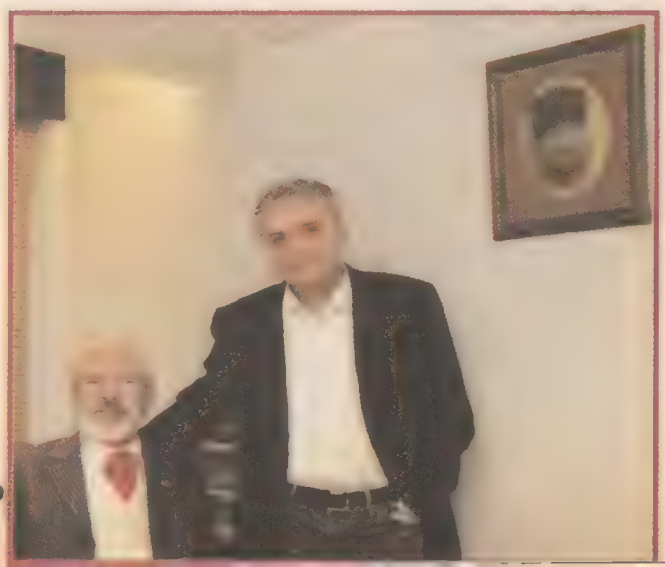

KAÇAK ANLATI

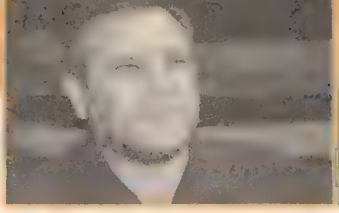

Cezmi Ersöz

Hayat Acemileri

Anlamakta zorluk çekiyorum, dahası hayret ediyorum. Hangi kesimden olursa olsun, ülkemizdeki insanların birçoğu kendilerini nasıl da dengeli, tutarlı buluyor. Ve en önemlisi, bu insanlardan kime sorsanız kendisini tereddütsüz nasıl da haklı görüyor. Yine bu insanlarda şaşırdığım, hatta "hayran olduğum bir yetenek" var. Duygu durumları bulundukları yere göre anında değişiyor ve ona göre vaziyet alıyorlar. Örnekse, içki içerken her şeyin çok anlamsız olduğunu, mücadele etmenin bir şeyi değiştirmediğini, dahası hancının da ve yolcunun da sarhoş olduğunu, hatta bir an önce meyhanenin bütün kapılarını kapatıp toplu olarak intihar edilmesi gerektiğini söyleyen birisi, ertesi sabah karşınıza son derece mücadeleci ve yalnız bir savaşçı olarak çıkabiliyor, hatta siz bu kişiyle konuşmanıza akşam kaldığınız yerden devam etmek isteyince anında sizi pasifist, bireyci, ya da uzlaşmacı olarak suçlayabiliyor, ama sen dün akşam hani, toplu olarak intihar etmemizi söylemiştin, diyecek olursanız da, bak arkadaş, orası başka burası başka diyor ve siz de apışıp kalıyorsunuz.

Bense yapıp, ettiklerime, hayatıma bakıyorum da hiçbir zaman bu insanlar gibi dengeli, tutarlı ve kendimden emin olamadım. Mekânları, duyguları hep birbirine karıştırdım. Hiç duruma uygun vaziyet alamadım. Sürekli çelişkilerimle boğuştum. Ve kendimi hep tanımakta anlamakta güçlük çektim. Oysa bu insanlara sorun, hemen hepsi kendilerini çok iyi tanıdıklarını, hemen hiçbir çelişkileri ve iç bozuklukları olmadıklarını söyleyeceklerdir size. Her şeyleri yerli yerindedir bu insanların. Kendilerini normal ve uyumlu bulurlar. Hatta sizin çelişkilerinizi, duygusal alt üst oluşlarınızı, kendinizi kimi zaman tanımakta zorluk çekmenizi ve huzursuzluklarınızı oldukça garip, dahası saplantılı ve marazi bir durum olarak görürler.

Bense çelişkilerim ve sık sık içine düştüğüm yanlışlıklar bir yana, bu dünyada bulunduğum yer bir süre sonra bana yabancı ve garip gelmeye başlamıştır hep. Hiçbir yere tam olarak ait değilimdir sanki.

Siz de benim gibi düşünüyorsanız bu duygunuzu kendilerini hep yerli yerinde ve bulundukları yere anında uyum sağlayanlara sorun isterseniz. Size tuhaf bir mahluk gibi bakacaklardır hemen. Ne demektir efendim insanın kendisini her yerde yabancı ve iğreti hissetmesi, olur muymuş öyle şey. Evet, bunu derler. Örnekse, bu tip insanlara içtenliğinize kapılır acılarınızdan bahsedecek olursanız, size hemen, biraz sarhoş, biraz deli, biraz da çocuk muamelesi yapmaya başlarlar ve peş peşe şunları söylerler: "Bak, hayat her şeye rağmen devam ediyor... Topla bakalım kendini... Hayata dört elle sarılmalısın... Senin bir arkadaş çevren yok mu?"

Kimi kez, bu tip insanlarla birlikteyken, bir söz, bir ayrıntı, bir davranış kafanıza takılır, günlerce çıkmaz aklınızdan ve olup biteni açıklığa kavuşturmak ya da doğrulamak istersiniz bir an önce. Öyle ki günlerce gözünüze uyku girmez, kıvranıp durursunuz. Ve adeta bu yüzden hayatınızı başından itibaren sorgulamaya başlarsınız. Ve o gün çıkar gelir siz bütün o kaygılarınızı bu insana anlatırsınız bir çırpıda. Ama çok tuhaf bir şey olur, karşınızdaki oralı bile değildir ve oldukça sakin bir şekilde: "Yahu büyüttüğün şeye bak, inan hiç üzerinde durmadım. Nelerle kafanı yoruyorsun?" der. Çıldırtıcı bir kayıtsızlık içindedirler ve her duruma uygun saptamaları ve çarpıcı analizleri hazırdır sizi yargılamaları için...

Farklı sosyal kesimlerden ve karşıt görüşlerde de olsalar bu insanların birbirlerini tanımalarını sağlayan ortak bir şifreleri vardır sanki. Hiç ummadığınız anda hemen anlaşıp kendilerinden olmayanı anında saf dışı bırakırlar. Hayatım boyunca bu gizli dilin şifrelerini çözmeye ve bu insanları daha yakından tanımaya çalıştım, ama asla başaramadım.

Var olan sınıfsal çelişkilerin üstünde, sonsuza dek sürecek olan çok temel, varoluşsal ve çözümü imkânsız bir çelişkidir bu... Öyleyse dünyanın tüm hayat acemileri, beceriksizleri, hayalperestleri, romantikleri ve tutunamayanları birleşiniz. Çünkü o şaşkın, o tuhaf, o duygusal, o çocuksu ruhunuzdan başka kaybedecek bir şeyiniz yok!..

Desen: **Kutlukhan Perker**

Björn Kern- *Bir Kez Daha Marsilya* adlı romanından

Yavaş yavaş kilo kaybediyor, dedi babam, tekerlekli sandalye tek başına elli kilo gelir. Teleferik istasyonundaydık ve yavaş yavaş süzülerek yükselen vagonların arkasından bakıyorduk. Annem başını soldan sağa çevirdi, bir tenis maçı izliyormuş gibi, dedi ki: Parlak kar üzerinde ne kadar da güzel görünüyorlar. Bu arada ben fiyat listesini inceliyordum.

Annemi biniş rampasına doğru ittim. Yukardan vadiye doğru inen kayakçılar baş döndürücü bir hızla kayıyorlardı, annem onlara alkış tuttu ve kayak yapan bir çocuk gibi sevinç çığlıkları attı. Çelik halat aşağıya doğru indi ve durdu, kontrolör bize doğru başını salladı, annem dedi ki: Bakın, benden korkmuyorlar.

Hiç de pahalı değil, dedim, üç kişilik bir kombine bilet alıyoruz. Annem enerjik bir şekilde gerindi. Dedi ki: Ben bedavaya biniyorum ya. Babam ayaklarıyla yerdeki karları soldan sağa doğru kürüyordu. Annem, hadi çabuk ol, yoksa yukardaki kafe kapanacak, dediğinde bakışları hâlâ yerdeydi babamın.

Hâlâ ayaklarıyla kar küremeye devam ediyordu, tekerlekli sandalyenin vagonun içinde bir yerlere takılıp kalacağından korkuyordu, ama annem dedi ki: Eğer oraya girebilirsem, çıkabilirim de. Bir kayakçı keskin bir virajda fren yaptı, karlar annemin yüzüne sıçradı, annem diliyle onları yaladı ve güldü.

Aldım bile, dedim ve bileti babama gösterdim. Tam bi çete olmuşsunuz, diye homurdandı, anneme doğru eğildim, kafa kafaya verdik ve gürültülü bir şekilde fısıldaştık, ta ki annemi gülmekten hıçkırık tutana dek.

Babam öfkelendi. Eğer annen nefes alamayacak olursa size hasteneye götürmem haberiniz olsun, diye bağırdı, annem, gelin size sarılayım, dedi. Babam yavaşça yaklaştı, evet, dedi annem, sana da sarılayım.

Teleferik sadece yarım dakika durmak zorunda kaldı, vagonda bize üç kişilik yer gösterdiler, tekerlekli sandalye kapıya takılmadı, vagonda oturan diğer kayakçılar da kendi aralarında konuşmadı. Ama babam yine de sanki bir stadyum dolusu seyirci sanki parmağıyla onu gösteriyormuş gibi görünüyordu, kaşları derin bir şekilde çatılmıştı, ağzı titriyordu ve annemin bakmadığı zamanlarda eliyle karnını ovuyor ve yutkunuyordu.

Kontrolör bize iyi yolculuklar diledi ve annem açık olan pencereden el salladı. Teleferik hızlandı, istasyondan ayrıldık, vagon sallanıyordu.

Buraya sığacağımızı sanmıyordum, dedi babam. Bunun üzerine elimi annemin koluna koydum ki, bak gördün mü, demesin.

Altımızdaki ağaçlar ve kayak yapanlar giderek küçüldü, buzlarla dolu bir uçurumun üzerinden geçtik, bacaklarım ve kollarım bazen ağırlaşıyor, bazen hafifleşiyordu, midemse bir parça yolunu kaybetmiş gibiydi.

Ne kadar fantastik bir hava, dedi annem ve benden camı biraz daha açmamı rica etti. Babam kapşonu başına çekti ve sordu: Ne zaman varırız ki? Annem de şöyle dedi: Umarım hiçbir zaman.

İnerken tekerlekli sandalye yine de birkaç metre sürüklendi, çünkü kontrolör vagonu çok geç durdurdu. Babamın suratı tebeşir gibi bembeyaz oldu, sonra bir an bağıracak gibi oldu, sesi giderek azaldı ve bir bağırmaya dönüşmedi. Vagon nihayet durup da annem kurtulunca sadece bir an tedirgin bir şekilde baktı ve dedi ki: o kadar güzeldi ki, bir tur daha atayım diye düşündüm.

Kafeye giden yol tam bir işkence oldu, tekerlekli, sandalyenin tekerlekleri her iki metrede bir kara saplanıyordu, babam da küfürler savuruyordu. Sonunda dişlerimizi sıktık ve annemi kaldırıp kafeye kadar taşıdık.

Manzara nefes kesiciydi, güneş pırıl pırıldı, vadinin derinliklerinde cam gibi donmuş bir göl uzanıyordu. Annemin, en iyisi yarın kalkar kalmaz yine gelelim, demesine rağmen babamın yüzündeki asıklık bir anda dağıldı.

Bu Nordwand olmalı, dedi babam, elindeki panoramik haritaya bakarak ve belli belirsiz bir el hareketiyle karşıdaki tepeyi gösterdi. İki bin yedi yüz otuz metre yüksekliğinde. Annem gözlerini kapadı ve şöyle dedi: Bunun kimseyi ilgilendirdiği yok, önemli olan, burası çok güzel. Sadece güneşe bak ve sessiz ol.

Kısa bir süre sonra gökyüzü bulutla kaplandı, rüzgâr şiddetini arttırdı, babam sinirli bir şekidlde oturduğu bankta bir oraya bir buraya kayıp duruyordu. Şöyle dedi: "Artık yavaş yavaş gitsek." Annem huzurunun bozulmasına izin vermiyordu, üzerinde hâlâ güneş olan bir başka masaya geçmek istedi, babam çaresizlik içinde peşinden gitti. Artık yavaş yavaş gitsek, dedi tekrar, önce oturdu, sonra hemen ayağa kalktı, gözlerini kısarak güneşe baktı, ufuk çizigisini bulmaya çalıştı ve ancak annem, fırtına çıkmayacak korkma, deyince yerine oturdu ve birkaç dakika hiçbir şey söylemedi.

Nihayet sakinleştiğini düşünüyordum, ama o sırada rüzgâr yeni bir hamle yaptı ve masalardaki bardakları savurdu. Babam hiçbir şey söylemeden atkısını aldı, paltosunun düğmelerini iliklediı ve arkasına bakmadan teleferik istasyonuna doğru yürüdü.

Onun adına üzülüyordum.

Annem garsona eliyle işaret etti, haşlanmış patates siparişi verdi ve ekledi: Bol peynirle birlikte lütfen. Akşam babamı otelde tekrar gördüğümüzde solgun bir şekilde yatakta uzanıyordu. Bir eliyle karnını ovuşturuyor ve yutkunuyordu. Annem sessizce inledi.

Fırtınadan sağ çıktı, dedi annem.

Bir masa ayırttım, dedi babam.

Biz yedik.

KAÇAK DENEME

Elif Türker

BİN HÜZÜNLÜ

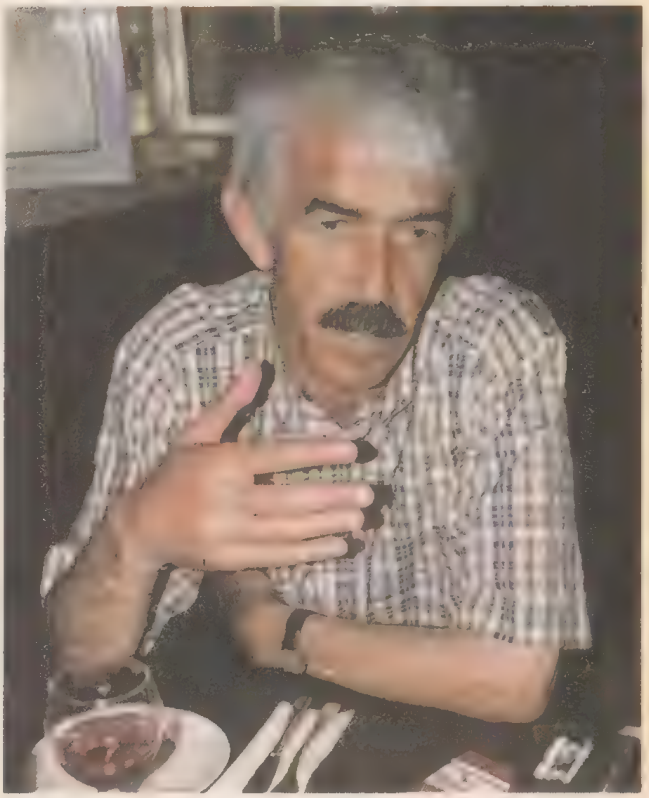

Edebiyatımızın ödül zengini yazarlarından biri olan **Hasan Ali Toptaş**, gündeme geldiği ilk dönemlerde kendisinden, "Türk edebiyatının **Kafka**'sı" ya da "Yeni **Yusuf Atılgan**" şeklinde söz ettirdi. Ancak, son romanı *Uykuların Doğusu* ile birlikte artık o, sadece Hasan Ali Toptaş'tır. Edebiyat çevrelerinde giderek yaygınlaşan, hakkında sıkça yazılar yazılmaya başlanan, hatta araştırma projelerine konu olan bir yazardır.

Toptaş'ın, bir röportajında, "...romandan ne anladığımın romanı" dediği *Bin Hüzünlü Haz* adlı öncül romanı üzerinde duracağız.

Bir arayışın ifadesi olan Bin Hüzünlü Haz'da klasik roman kavramaları (kahraman-anlatıcı-olay-olay örgüsü...vs) içinde değerlendirebileceğimiz herhangi bir kavram yoktur. Hepsi birbirinin içinde, estetik bir helezon gibi devinmektedir. Hareketin içinde var olan; ancak zamanını kendisi yaratan başka türlü bir yapıttır.

Bin Hüzünlü Haz için, Hasan Ali Toptaş'ın roman anlayışının kılavuzudur da diyebiliriz. Esere bu gözle bakıldığında, diğer romanlarının daha net bir bakış açısıyla değerlendirilebileceği kanısındayım.

Bin Hüzünlü Haz'da anlatıcı, roman boyunca Alaaddin'i arar. Alaaddin ise suçtan arınmışlığından tedirgin olan ve bu nedenle kimliğini oluşturamadığını düşünen biridir. İnsan olarak tasavvur edilen Alaaddin, roman boyunca çeşitli şekillere girer.

Alaaddin bir sınırsızlıktır. Her şey olabilir. Roman boyunca Alaaddin ismiyle ifade edilen "şey" sabit bir "*kimi zaman gözünü budaktan sakınmayan zorlu bir cengâvere, kimi zaman kadınsı davranışlar sergileyen cariye yüzlü mahcup bir şehzadeye*" dönüşebileceği belirtilen Alaaddin için anlatıcı bir yerde "*insan değildir bu Alaaddin*" der. Yine başka bir yerde de Alaaddin'in sınırını tamamen kaldırmak için şu ifadeyi kullanır, "*hiç tadılmamış bir özlemin, kelimelere dökülmemiş bir duygunun, henüz şekline göz değmemiş bir eşyanın, ya da hayali bile kurulmamış bambaşka bir hayatın adı olabilir.*"

Bir konuşmasında da **Oğuz Atay**'ın "*ben buradayım sevgili okurum, peki sen nerdesin?*" sözünü kendisine geçmişte çok yinelediğini söyleyen Toptaş'ın okuruna sunduğu özgürlüğün adı olabilir Alaaddin. Toptaş'ın, *Bin Hüzünlü Haz*'la ve diğer romanlarıyla, okuyucusuyla var olabilecek metinler sunmasını Alaaddin ve sihirli lambası ile özdeşleştirebiliriz. İçinde ona dilediğini verebilecek bir cin bulunan sihirli lamba vardır ortada; ancak bu lamba, kendisini ovacak Alaaddin'i, okuyucusunu aramaktadır. Eserin başındaki epigrafta Haraptarlı Nafi'nin "*Hayat nedir diye sorarsan, bilmiyorum evlat; sormazsan biliyorum...*" cümlesinden de bu yorumu çıkarabiliriz. Toptaş, eserlerinde okuyucusuna yol gösterici olmaktan çok, ona anlatmak istediklerini sezgi/yorum yoluyla hissettirmeyi seçer. Anlatmak istediği "anlam"ı okuyucusuyla kurmak isteyen yazar-anlatıcı eserin bir yerinde bunu açıkça ifade eder: "*Hikâyenin bütünlüğü daha fazla çözülmesin diye, bu bölümde de boş bırakılmış birkaç sayfa tadı bulunsun istiyorum çünkü ve böylece hikâye, bir süre de olsa benliğimin sınırlı bakışından kurtulup rahat bir soluk alabilsin, kendisi kalabilsin, ya da anlatmakla ben onu bir yandan yaşatıp, bir yandan öldürüyorsam, bu güzel günahın birazı da sizin* (okuyucunun) *olabilsin, istiyorum.*"

Şükrü Erbaş'la yaptığı bir röportajda da Toptaş, okuyucusu için şu sözleri sarf eder: "ben okuruma –varsa eğer, bir yerlerde yaşıyorsa ya da olacaksa- güveniyorum; en azından benim okurum, benim bir oturuşta tüketiliverecek türden romanlar yazmadığımı bilen bir okurudur."

Alaaddin, Samuel Beckett'ın *Godot'yu Beklerken* adlı muhteşem oyunundaki gibi yokluğun varlığı da olabilir. Yazar-anlatıcı "*henüz Alaaddin'in yokluğunu kaybetmeyi göze alamıyorum. Elimde o yokluktan başka hiçbir şey yok çünkü...*" der. Buradan Alaaddin'in, yazar-anlatıcının yazma sebebi olduğu yorumuna ulaşabiliriz. Alaaddin'in sınırsızlığı daha pek çok şeyle doldurulabilir. Yazar, Alaaddin'le muhteşem bir görecelik kurgulamaktadır. Bu görecelik, eserini uzun yıllar yaşatabilecek güçtedir. Alaaddin, Türk edebiyatındaki en güçlü imgedir.

Toptaş'ın "roman anlayışının romanı" gözüyle baktığımız *Bin Hüzünlü Haz*'da imgelerle düzenlenmiş; ancak, roman kuramlarıyla ilgili akademik yapıtlardaki bilgileri ve titizliği aratmayacak derecede ustaca düşünülmüş ayrıntılara geçelim. Eserde, *MOTEL ROM* ve *orman* kelimeleriyle kurulan imgeler, roman geleneğini ifade etmektedir. Ancak bu gelenek ne Batı edebiyatıyla ne de Doğu edebiyatıyla sınırlıdır. Asya ve Avrupa kıtaları arasında köprü vazifesi gören Türkiye topraklarında var olup, bir şekilde bu topraklara girerek vücut bulan iki kültürün de geleneğini yansıtır.

MOTEL ROM'daki kadın, motelin üst katlarında gezinmesi için ısrar ettiği yazar-anlatıcıya romanın geçmişini daha

HAZ İLE ROMANA YOLCULUK

yerinde bir ifadeyle edebiyat tarihini sunmaktadır. Ancak, daha sonradan merak etmesine rağmen, dönmediği bu tarihe ormanda rastlar. Ormanda, Kırmızı Başlıklı Kız'dan, Kırk Haramiler'e, Ormancı ve Çocukları'na, Don Kişot'tan, Gregor Samsa'ya kadar çeşitli masal kahramanlarına ve Dünya edebiyatının ölümsüz tiplerine rastlıyoruz. Yazar-anlatıcı bu bölümün sonunda "*derken, ormandan ancak ormanın içindeyken, dışını hayal ederek çıkabileceğimi düşündüm*" diyerek, geleneğin içinde var olup, kendisini oluşturanları yok saymadan kendi düş gücü ile özgünlüğünü elde edebileceğini belirtiyor.

Eserin bu bölümünde söz konusu kahramanların yanı sıra yazar-anlatıcı ormanda gezinirken ağaç diplerine çökmüş tinerci çocuklara, ellerinde çocuklarının fotoğraflarıyla gezinen gözü yaşlı annelere, toplumsal düzen için sokaklarda boykot yapan göstericilere rastlar. Bu çeşitliliğin sebebini dönemin zihniyetini vermek amacı ile özdeşleştirebiliriz. Eserdeki toplumsal eleştiri, edebiyat geleneği ile

birlikte ortaya çıkmaktadır. Yazar-anlatıcı, edebiyat tarihi içinde gezinirken, içinde bulunduğu topluma gözünü kapatmadığını bu şekilde göstermektedir. Toplumdaki zıtlıkları yine zıtlıklarla ifade etmektedir. Kırmızı Başlıklı Kız'ın yanından geçtiği ağacın altında bir tinerci çocuk vardır sözgelimi.

Toptaş'ın eserlerindeki toplumsal eleştiri, Yusuf Atılgan'ı andırır. Çünkü Atılgan da *Anayurt Oteli*'ndeki, eskiden konak olan otelin yapımını ve otele dönüşümünü verirken, örtük bir biçimde ciddi bir toplumsal eleştiri yapmaktadır. Toptaş'ın özgünlüğü su götürmez bir gerçek olduğundan bu benzerliğin tamamen bir tesadüften ileri geldiği kanısındayım. Çünkü yazının başında da belirttiğim gibi, eserleri muhteşem bir helezon gibi devinmektedir. Masal ve gerçek, tarih/geçmiş ve şimdinin eş zamanlı birlikteliğidir Toptaş'ın kurmak istediği. *Bin Hüzünlü Haz*'daki helezon ise baştanbaşa imge ve çağrışımlarla nakış gibi işlenmiştir. Yazar-anlatıcı, söz konusu helezonun katlarını işlerken anlattığının en nihayetinde bir roman olduğunu ara ara okuyucuya " *ve her şey kelimelerdendi artık kelimelerdendi sessizlik kelimelerdendi kız kâkül kelimelerden gerdan (...) Hayatın akıl almaz dercede oyuna dönüştüğü, hayallerin sınırı aşıp aşıp gerçeklere karıştığı, yerini göğünü ne idüğü belirsiz kıpırtılarla uzun kuyruklu, güzel güzel yalanların doldurduğu ve her şeyin kelimelerle yaşatılıp kelimelerle öldürüldüğü, acayip ve soluk renkli bir dünya*" sözleriyle hissettirir. Başka bir yerde de " *Ama gene de, o karmaşanın ortasında yürüyorum diye bir süre belleğimdeki bakırcılar sokağının ıssızlığında (bir bakıma kendi yarattığım zamanda) yürüyordum sanki*" der.

Hasan Ali Toptaş'ın eserlerinde dikkat çeken bir diğer nokta " sözgelimi" kelimesini çeşitli anlamlarda, hatta bazen kavram olarak kullanmasıdır. Bazı tasvir cümlelerinde kullandığı bu sözcük, okuyucusuna sunduğu yorum özgürlüğüdür. Zaten eserdeki yazar-anlatıcının şu sözleri, bu kavramla oluşturulmak isteneni açıklar niteliktedir: "*Belleğinizde yer eden bir yığın kokuyu, korkuyu, rengi, ışığı ve kıpırtıyı kullanarak, sizin* (okuyucunun) *sahneyi gözlerinizin önünde çoktan canlandırdığınızı düşünüyorum.*"

Bazı yerlerde de okuyucunun, aslında var olmadığı sürekli tekrar edilen olayın akışına kendini kaptırmasına engel olmak için kullanır. Okuyucuyu anlatılanın gerçekliğinden uzaklaştırma amacı güder. Aynı amaç bazen cümlenin yarıda kesilip paragraf başına küçük harfle "derken" sözüyle girilerek gerçekleştirilir. Okuyucunun hızı bir anda kesilir ve yeni bir hayal âlemine sürüklenir. Bazen de yazar-anlatıcı hız kesme eylemini "*Şimdi gözlerimi elimdeki kalemin uçlarında ezilen sessizliğin cızırtılarından ayırıp o ikindi vaktine çevirdiğimde*" diyerek gerçekleştirir.

Hasan Ali Toptaş'ın romancılığının romanı olan *Bin Hüzünlü Haz*'da yazar-anlatıcı yer yer de yazma sürecinin sancılarından ve keyfinden söz eder. "*Kenarları, bize dünyanın öteki ucunda yankılanıyormuş gibi gelen incecik kalem cızırtılarıyla süslenmiş; içi sancılı daktilo tıkırtıları, alın kaşımalar, deri değiştirmeler, yarışırcasına yan yana yürümeler, efkârlı efkârlı sigara içmeler, dudak bükmeler, aniden kalkıp şıngır şıngır oynamalar ve kâğıtların beyazlığına doğru yayılan belli belirsiz gülümsemelerle doldurulmuş; hem dervişlerin çile odalarına hem de cennetin sonsuzluğuna benzeyen, bir varmış bir yokmuş tadında, uzun uzun geceler...*" sözleriyle yazar-anlatıcının okuyucusuna ulaşırken yaşadıkları ifade edilmektedir.

Hasan Ali Toptaş, **Yıldız Ecevit**'in deyişiyle "Soyut bir resim sanatçısı gibi, dış dünyadan aldığı formları metninde malzeme olarak kullanıyordur; sonra inanılmaz bir titizlikle onları farklı formlara dönüştürüyor, daha önce var olmamış yapılar yaratıyordur."

Toptaş'ın eserlerindeki imgelerin, hayal gücünün, döngülerin ve muhteşem dilin tadına varmak için önce *Bin Hüzünlü Haz*'dan başlamanın yerinde olacağı kanısındayım. Türk edebiyatındaki öncül metinlerden biri olan bu eser, sadece Toptaş'ın okurlarının alacağı keyfi artırma dışında yazar adayları için de eşsiz bir rehber olabilir.

KAYNAK: Yıldız Ecevit, *Türk Romanında Postmodern Açılımlar*, İletişim Yayınları, 2004, İstanbul

KAÇAK
DENEME

Serdar Paktin
paktin@leman.com.tr

BOŞLUK MEFHUMU ÜZERİNE BİR DENEME

Ben boşum... Sen boşsun... Biz boşuz...

Martin Heidegger der ki: "Günlük konuşmalarımızın %99'u boştur!" Doğrudur, ama 'boş' ne demektir? Boşluk nedir? Nasıl tanımlanır? Nasıl algılanır? Etrafımızda gördüğümüz her şey, göremediğimiz bir boşluğun içerisinde yer işgal etmekte, yani doluluk yapmakta. Buradan yola çıkarak dolunun ya da doluluğun, diğer bir deyişle boş ve boşluğun tersini bulmuş oluyoruz.

Eğer düz mantık ve çapraz bağıntı kullanırsak boşluğa ulaşabilir miyiz? Deneyelim, doluluk boşluğun içerisinde yer kaplamak olduğuna göre boşluk da, göremediğimiz bu boşluğun içerisinde yer işgal etmemesi yani orada olmaması anlamına gelir ki bu da bize boşluğun zaten boşlukta olduğunu, yani zaten boş olduğunu gösterirmiş gibi yapar.

Peki, etrafımızda göremediğimiz bu boşluk hava ile dolu değil mi? Doğru, fakat bu doluluğun bize herhangi bir somut etkisi nadiren oluyor, herhangi bir durumda fiziksel bir engel ya da destek teşkil etmiyor; tabi bazı istisnalar dışında ki onlar şu anda konumuzun dışında yer kaplıyorlar; Örneğin, bir duvar gibi önümüze çıkmıyor ve etrafından dolaşmak veya üzerinden atlamak durumunda kalmıyoruz. Böylesi bir durumda, havanın boşluğu doldurmuş olmasının boşlukta herhangi bir değişim meydana getirmiş olmadığından, boşluk kendisini doluluğuna karşın korumuş ve boş kalmıştır.

Tam da bu noktada asıl varmak istediğimiz kıvamda bir boşluk yakalamış bulunmaktayız. Dolu olmasına rağmen boş kalmış bir boşluk... Bu boşluk bize Heidegger'in sözlerini açıklamamıza yardımcı olabilir. Bu tanımdan yola çıkarak bir gün içerisinde ne kadar çok konuşursak konuşalım, yani zamanın içini ne kadar sesimizle doldurursak dolduralım, bunların sadece yüzde biri fiziksel gerçekliğe kavuşup hayatlarımızda ('tabula rasa', 'habitus' ya da adını siz koyun) yani boşlukta yer teşkil eder; gerisi ise boşluğu boşlukla doldururlar. Kısaca incir çekirdeğini dolduramazlar. Diğer bir deyişle -belki de bin yıl öncesinde bir günün yüzde biriydi: "Laf ola, beri gele..."

Bu yaklaşımdan yola çıkarak boşluğun ne kadar boş, doluluğun ne kadar dolu olduğunu inceleyelim, lakin bu hususta tek kesin olan şey ise bu mevhumların kişiden kişiye ve açıdan açıya değişebileceğidir. Biz buna göreceelik diyoruz. Örneğin, üçgenin iç açıları toplamı her zaman 180 derecedir, burası kesin (yine de olmadığı ispatlanabilir.) Bu açılardan birini ele alırsak ve bu açıdan diğer açılara bakacak olursak, her birinin farklı bir manzaraya sahip olduklarını görürüz. Tekrar bazı istisnaları kaideyi bozmayacak şekilde konu dışında bırakıyorum. Bunlar ikizkenar ve eşkenar üçgenlerdir.

Şu anda herkesi benim bulunduğum açı safında yerlerini almış olduklarını varsayarak devam ediyorum. Bir bardak ele alalım -hâkim görüş esasından dem vurmak suretiyle- suyla dolduralım ve görelim ki bardak dolu. Sonrasında bardağın yarısını ister içerek ister dökerek boşaltalım. Bu durumda bardağın dolu ve boş tarafını görmek sizin hayat görüşünüze kalmıştır. Benim açıklığa kavuşturmak istediğim konu ise bardağın yarısının havayla mı dolu yoksa suyla mı boş olduğu konusudur ki bu bakan kişinin susamış ya da susamamış olmasına göre değişir. Bu tam da biraz önce göreceelik diye isimlendirdiğimiz mevhumun siyam ikizi kardeşidir.

Peki, bu kâğıt parçasının üzerinde tınlayan bu kelimeler cümbüşü boş mu? Ya da bu beyaz boşluğu siyah boşluklarla mı doldurarak boşaltıyor? İşte, bunun yargıcı da, jürisi de sensin! Bu kâğıda boş demen senin boşluğunu doldurur!

Duruma bir de bilinçli tüketici gözünden bakalım. Farz edin ki bir eviniz var; bu evi bardak olarak düşünün. Çok saygıdeğer kredi kartınızla bir sürü eşya satın alın: Buzdolabı, TV, oturma takımı, DVD, bilgisayar, yemek masası, sandalyeler, sehpa, vs. Bu eşyalarınızı evinize dilediğinizce yerleştirin, ardından boş bir köşeye geçin, bakın evinizde sizin rahat rahat hareket edip, dilediğinizce yaşayabileceğiniz ne kadar alan kaldı? Olmayan onca parayı verip aldığınız eşyalar evdeki hareketlerinizi ve özgürlüğünüzü kısıtlamaktan başka bir işe yaradı mı? Hatta o eşyalar rahatlık sağlayıp, size hizmet edeceği yerde özgürlüğünüzü ve yaşam stilinizi ele geçirip kendilerince yontmaya başlamadılar mı? Başka bir deyişle, eviniz doldu, siz ve özgürlüğünüz boşaldı. Bardağın dolu ve boş kısmı...

Boş zamanlarınızı nasıl değerlendirirsiniz? İş dünyasına girdiğimizde, iş ve mesai adı verilen sürecin dışındaki zamana boş zaman deniliyor. Değişik bir perspektiften, çalışmadığımız zaman boş zamandır, yani çalışmak dolu bir eylemdir. Fakat çoğu insan çalışmayı, bir işe yaramayı vb. sevmez.

İnsanlık bu beyaz boşlukta kara deliklerin oluşturmakta olduğu paradoksal bir girdaba sürükleniyor. Bardağı suyla doldurmaya çalışırken git gide azalan boş kısmını seviyorsunuz. Ne güzel!!

Aziz Nesin'in Kırmızı Balıkları

Büyük Postahane'nin önünde, Cağaloğlu'na giden dolmuş durağı vardı. Karaköy'den yolcu aldıları için, çoğu kez dolu geçiyorlardı. Ancak bu yol arasında biri inerse, o boş yeri kapabilmek çok zordu. Durak da bekleyen bir sürü insan içinden, birini çok açıkgöz olması gerekiyordu. Bir kaç kez yolcu almak için duran dolmuşlara, atıldımsa da ya kendimi kıç üstü yerde buldum, ya da bir dirsek darbesiyle fırlayan gözlüğümün peşine düştüm.

Artık umudumu yitirmiştim; Cağaloğlu yokuşunu yaya olarak tırmanmaya karar verdiğimde biri:

- Eflatun! diye bağırıyordu.

Dönüp baktım dolmuşun ön tarafında oturan, **Orhan Kemal**'i gördüm, bana el sallıyordu; yanındaki boş yere itiş kakış girdim.

- N'aber Eflatun?

- Valla ne olsun, iyilik sağlık Ağabey, dedim.

- Oraya mı gidiyorsun?

- Evet.

Benim birkaç yere uğramam gerekiyor sana şunları vereyim ona ver, ben gelene kadar belki dizilmiş olur, dedi. Ceketinin iç cebinden ikiye katlanmış üç dört sayfa yazıyı bana uzattı. Cağaloğlu'nda o indi, ben de Çemberlitaş turşucusunun köşesinde indim. Karşıya geçtim. Osmanbey matbaasına giden sokağa saptım. Eski bir köşkten bozma büyük bir matbaaya dönüştürülmüştü ama; köşkün izleri görülüyordu.

Sanki Osmanlı saraylarındaki gibi, özene bezene göz nuru dökülmüş, oymalı merdivenler, korkulukları şarap kadehlerine benzer saksılar, dantel gibi işlenmiş mermerdendi. Bu saksılar da kurumuş yaşlı güllerin, kalın çürümüş köklerininin etrafında, yaban otları, kır çiçekleri, hindi bağları, lalabalar, ebegümeçleri, deve dikenleri sarmıştı. Rönesans devri yontucuların elinden çıkmış gibi bir havuz, gerek şekil gerek süsleme yönünden, sanki bir sanat eseriydi. Bir kanattı açık devasa küflü kapıdan bahçeye girdim. Bahçede yaşlı bir manolya, kızılcık, mor salkım, akasya, incir, mustabey armudu, bir de ceviz ağacı vardı. Küçük havuzun yanından geçerken, kırmızı balıklar, artık suya dökülen kuru yapraklar yüzünden yine gözükmüyordu. **Nazım Hikmet** gazetesini çıkaran birkaç üniversite öğrencisinin, sık sık bu havuzun içinde biriken yaprakları toplarken gördüm. Merdiven başında **Aziz Nesin**'le karşılaştım elinde bir dilim ekmek vardı, bana gülerek:

-Şu maskaraları doyurdum, sen de gel şu yapıları temizleyelim, dedi. Orhan Ağbi'ye rastladım, yazılarını verdiğini, daha sonra uğrayacağını söyledim, bana:

Haaa! İyi o zaman sana zahmet Mefkür'e veriver bir göz ativersin, o yazıları, sonra da mürettip haneye teslim etsin; sen de bir sopa bul, şu yaprakları kenara toplayıp atalım, balıklar güneş yüzü görsün! dedi. Yazıyı verdim, kızılcık ağacının kuru bir dalını kırdım, havuzun içini doldurmuş yaprakları kenara çektikçe, Aziz Ağbi de onları toplayıp çöp variline atıyordu. Havuzu iyice temizlemiştik. Bütün kırmızı balıklar, Aziz Ağbi'nin önünde toplanmışlar, ufak ufak doğradığı ekmek parçalarını sabırla bekliyorlardı, ona:

-Aziz Ağbi bu balıkları beslediğini polis görse, hepsini yakalar götürür! dedim.

-Kırmızı diye mi?

-Evet...

-Geçen gün pencereden bakıyordum, kedinin biri havuzun etrafında dolaşıyordu, bir anda suya pençe atıp, balığın birini yakalayıp götürdü; arkasından koştum ama yetişemedim. Yoksa o kedi kılığına girmiş bir polis olmasın?

Aziz Ağbi avucundaki ekmek parçalarını balıklara atarken gülüyordu.

-Ben yine simitçilerden susam isteyeyim, kavrulmuş susamı çok seviyorlar! dedim. O:

-Sakın haa! Susam verme çok yağlı ishal oluyorlar, dedi. İki elini göbeğinin üzerinde gezdirirken:

-Yine bu gün kantarın topunu kaçırdım Eflatun, çok yedim göbeği bir türlü eritemiyorum, yazı yazarken masaya eğiliyorum ya, sanki "güümmm!" diye patlayacağım. Beni bilirsin göbekli insanları da hiç sevmem!

-O zaman biraz kendini düşün, az ye Ağbi!

-Olmuyor işte... kafada yazacak çok şey var; onu mu yazayım? Bunu mu yazayım? Derken bir de bakıyorsun, tepsideki tabakları iyice sıyırmışım! Ben mi bu yemekleri yedim? Yoksa o yemekler mi beni yedi? Yoksa kafayı mı yedim bilmiyorum! Merdivenleri çıktık salona girdik, o önde ben arkadaydım. Salonun sağındaki masa da **Mim Uykusuz** kapıya arkası dönük çalışıyordu. Pencere kenarındaki masa da, Rıfat Ilgaz *Marko Paşa*'nın devamı olarak düşündüğüm, *Merhum Paşa*'yı çıkartıyordu, ama parasal yönden zorlanmaktaydı. Onlar salonu gazetelerinin idarehanesi gibi kullanırken Aziz Nesin'le ben de, salonun solundaki kapının bir oda da, *Medet* adında siyasi mizah gazetesi mi çıkarıyorduk. Salondan geçerken, **Rıfat Ilgaz**'a Mim Uykusuz'a Aziz Ağbi'ye belli etmeden selam verdim. Odaya girdik. Aziz Ağbi eğildi yere düşmüş yuvarlak yastığını alıp sandalyeye koydu, üzerine otururken:

-Eflatun bu hafta ne çizeceksin? Aklında bir konu var mı?

-İnönü'yü çizeceğim Don Kişot olarak, başbakan **Şemsettin Günaltay**'ı da bir eşeğin üzerinde Şonso Panso olarak düşünüyorum, deyince Aziz Ağbi hafif arkaya kaykıldı, saçları dikildi:

-Yahu vur dedikse öldür demedik! dedi. Eli şakağında bir süre düşündü, sonra yumruğunu masaya vurdu, masanın üzerindeki yemek tepsisinden, tuzluk zıpladı, çatal fırladı gitti, tabaklar tıngırdadı.

-Yap anasını satayım annadın mı? Nerden inceyse oradan kopsun! Dedi.

Her şeyi göze almıştık. İsmet İnönü Reisicumhur'du kesinlikle karikatürünün yapılması yasaktı.

Eflatun Nuri (1950)

İNÖNÜ FEVKÂLADE SAYIMIZ

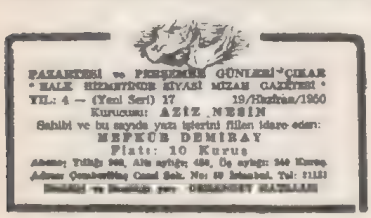

PAZARTESİ ve PERŞEMBE GÜNLERİ ÇIKAR
HALK HİZMETİNDE SİYASİ MİZAH GAZETESİ
YIL: 4 — (Yeni Seri) 17 19/Hazıran/1950
Kurucusu: AZİZ NESİN
Sahibi ve bu sayıda yazı işlerini fiilen idare eden:
MEFKÛRE DEMİRAY
Fiatı: 10 Kurus

HARBİYEPAŞA, MEBUSUMPAŞA, MALÛMPAŞA, ALİ BABA, YEDİSEKİZ HASANPAŞA, ÖKÜZ MEHMET PAŞA GAZETELERİNİN DEVAMIDIR...

O günlerde Cumhuriyet Halk Parti'si çok gözden düşmüştü, İsmet İnönü'nün adı "Milli Şef" olarak anılıyordu. **Atatürk**'ün açtığı Halkevleri'nde gençler için müzik, tiyatro, resim, yabancı dil, el becerileri, spor gibi bir çok kurslar, etkinlikler "Milli Türk Talebe Birliği" adındaki aşırı sağcı, her ortam da kaba kuvvete başvuran, zorbaların eline geçmiş; oralarda yuvalanmışlardı. Basın da *Cumhuriyet, Vatan, Tan* gazetelerinin dışında ki bir çok gazetenin yönlerdirmeleriyle hareket ediyorlardı. Biz de hedef tahtası gibi ortalardaydık. Anadolunun bir çok şehirlerinde, Demokrat Parti'nin seçim mitinlerindeki coşku, aşırı insan topluluğu, Cumhuriyet Halk Partisi'ni ürkütüyordu. Ortalık toz dumandı; biz de bu toz dumanın arasında baskıcı, işkenceci, acımasız, halk düşmanı bildiğimiz iktidarın, tozunu çıkarıyorduk. Karikatürümü bitirmiştim, Aziz Ağbi'ye göstermek için masamdan kalktım, o masasında başı önünde soluk olmadan yazı yazıyordu. Bir süre onun mola vermesini bekledim; bir ara başını kaldırdı, gözlerini tavana dikti, sonra bana baktı:

-Eflatun, yatalak birini büyük için sürgü, küçük için ne veriliyordu?

-Ördek!

-Oğlum o çocuklar için. Yetişkinler için...

-Kaz verirler herhalde!..

Aziz Ağbi:

-Çok güzel... cuk oturdu! Dedi.

Karikatürünü verdim, uzun uzun baktı, güldü:

-Eline sağlık harika olmuş, dedi. Dosyaya koydu.

O ara odaya postacı girdi ortasından bantlanmış bir gazete uzattı, selam verip gitti. Aziz Ağbi bantı yırttı, katlanmış gazeteyi açtı, gazetenin üzerinde *Humanite* yazıyordu, sol köşesinde de orak çekiç vardı. O gazetenin sayfalarını açarken, ben de gazetenin sayfaları masanın yanındaki yağlı tabaklara değmesin diye, yemek tepsisini kaldırdım.

Aziz Ağbi:

-Gazete Fransa'dan geliyor! Adresimi nasıl bulmuşlar? Hayırdır inşallah!... Haaa! "Yakında oradaydım, monşer Aziz, gözlerinden öperim."

Abidin Dino. Gazetenin kenarına yazmış. Bak şuraya, benim karikatürümü de çizmiş! Çok benzetmiş değil mi?

O ara odaya paldır küldür iki polisle iri yarı, fötr şapkalı biri girdi. Sivil olanı:

-Aziz bey sizi ve gazetenizdeki çalışanları almaya geldik, kusura bakmayın biz de emir kuluyuz! O gazeteyi de bana verin!

-Masanın yanında elimde yemek tepsisi, duruyordum. İri yarı sivil polis, bana sert sert baktı! Yemek tepsisinin altına tek elimi koyup omzumun hizasına kaldırırken:

-Aziz bey ben kaçayım! Hesabı yarın alırım, dedim.

-Aziz Ağbi bana baktı, gülmemek için kendini zorlamaktaydı. Ağzı açık kalmıştı, sol tarafındaki altın dişi parlıyordu.

-Sağ kolunu kapıya doğru uzattı:

-Tamam oğlum!... Şimdi toz ol! Dedi.

-Oradan çıktım. Rıfat Ilgaz'la göğüs göğüse geldik. Ona göz kırptım; Mim uykusuz masanın altına doğru çökmüş gülüyordu.

-Elimde tepsi ile gayet ciddi bir tavırla, önlerinden geçtim, bahçeye indim; küçük havuzun yanından geçerken kırmızı balıkları gözüm aradı. Havuzun içine dökülmüş, yeni yaprakların altına saklanmışlar; birkaçının kuyruğunun ucu yaprakların arasından gözüküyordu. Bahçenin bir kanatlı açık kapısından sokağa çıktım; Çemberlitaş'a doğru çıkan yolun köşesini döndüm, solda bozacıya bitişik ahçı dükkânını gördüm. Ahçının yanında çalışan genç elimdeki tepsiyi aldı:

-Ne zahmet ettin Hüseyin Ağbi ya ... Şimdi ben de tepsiyi almağa gelecektim! dedi.

-Küçük ahçı dükkânının içinde üç masa vardı. Arka tezgâha bitişik masa da kalın pis tahta üzerine, ahçı iki iri domates koydu. Garson tepsiyi tezgâhın arkasına bırakırken:

-Sta, Hüseyin Ağbi, Aziz beyin yanında çalışıyor, *'Medet'* gazetesindeki karagöz, hacıvat gibi resimleri bu yapıyo! Ahçı bana baktı:

-Burdan gelip geçerken görüyorum onu, git bize iki çay al da gel, şöyle buyrun oturun. Demek o resimleri sen yapıyorsun ha!

-Yahu! Aziz Beyi görüyorum, ufak tefek bir adam ama mangal gibi yürek var! Onun yazılarını okuyorum şaşıyorum doğrusu, ne korkusuz adam bu yaaa! Hayret bi şey!..

-Önümdeki maltızın üzerindeki tencerinin içinde ufak ufak doğranmış et parçaları pembeleşmeye yüz tutmuş, ince kıyılmış soğanları karıştırmağa başladı. Sonra da iki domatesi doğrayıp, kızgın yağın içindeki kavrulan etle, soğanların üzerine döküp, tekrar karıştırmağa başladı.. Garson elindeki çay bardaklarını önümüze koydu. Ahçı garsona:

-Şimdi beni dinle, tencereye bir kaşık tuz, bir kaşık şeker, yarım kaşık pul, yarım kaşık kara biber .... Koy sonra; haşlanmış fasülyeyi tencereye dök, mutfaktaki sıcak suyu da , tam fasulyelerin üzerinin bir parmak geçene kadar boşalt tencerenin kapağını kapa. Daha sonra da şu camları bi güzelce sil de, gelip geçeni görelim, dedi. Biz çayımızı içerken, garson 'şarlo' gibi hızlı hareketlerle, ustasının dediklerini, bir çırpıda yapıp, eline bir bez alıp camları silmeğe başladı. .

-Biraz sonra garson bana;

-Hüseyin ağbi aziz beyi polisler götürüyor!..

-Yerimden fırladım dışarıya baktım; garsonun elindeki camı sildiği bezi aldım, dükkânın önünden geçerlerken, camıben siliyor gibi, elimdeki bezi selam verir gibi sallıyordum.

-Aziz Ağbi beni gördü, yine gülmemek için kendini zorluyordu, arkadan gelen iri yarı sivil polis bana doğru baktı; dükkana doğru yürüdü, dükkânın kapısını hızla açtı.

Bende şafak attı! Sivil polis bana:

-Şurdan bir bardak su ver bakalım! dedi.

-Soğuk olsun mu? dedim.

-Olsun... olsun... dedi. Garsonun doldurduğu bir bardak soğuk suyu, alıp ona uzattım!

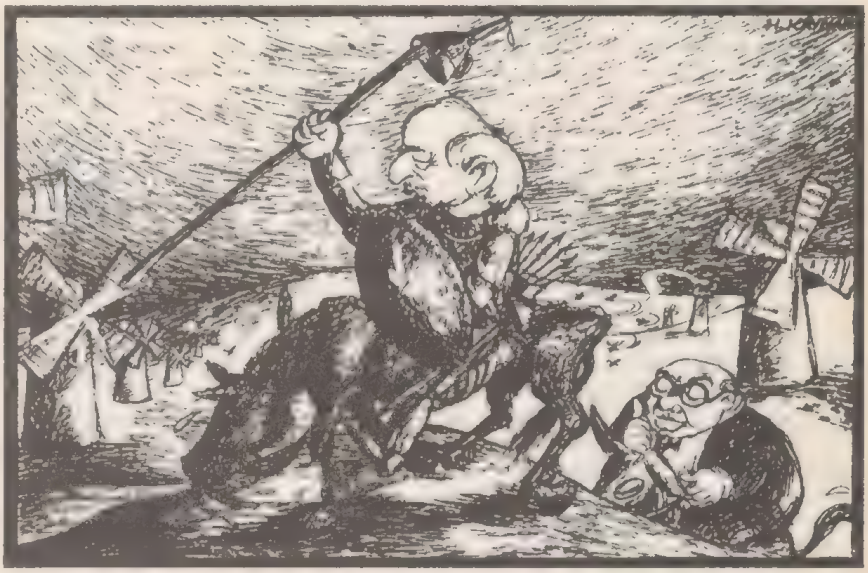

KAÇAK ANLATI

Nena Calidis

Belki de unutmak diye birşey yok

Tam 10 gün oldu, hayatımdan çıkalı. Sesin, yüzün, sırtındaki benin, gözlerin ve bebek gibi kokan teninin kokusu hâlâ burnumda tütüyor.

Seninle aynı şehirde ama sensiz nasıl yaşamayı öğreneceğimi, inan bilmiyorum. Herkes geçer, diyor bana, ama nafile... Yokluğun en çok geceleri koyuyor. Yatak bomboş... Hâlâ, senin sevdiğin beyaz çarşaflar üzerinde uyuyorum, daha doğrusu uyumaya çalışıyorum. Belki de, onlarda teninin kokusunu arıyorum kim bilir.

"Kusura bakma, artık sana âşık değilim. Yoruldum..." dediğinde dünyam başıma yıkılmıştı. O anda boynumun arkasına saplanan acı, hâlâ yokluyor. En çok da seni düşündüğümde. Aşk biter sevgi kalır diyordu ninem... Ne doğru bir söz. Gerçekten de aşk bitiyormuş. Peki ya sevgiye ne oldu. Oysa ben hâlâ âşıktım sana ilk günkü gibi. Ne zaman elimi tutsan kalbim yerinden fırlayacakmış gibi atardı... Oysa sen, "artık sana karşı hiçbirşey hissetmiyorum" diyebiliyordun.

Peki ya sevgi? Onu da mı tüketmeyi başarmıştım... Nerede hata yaptığımı bilmiyorum. Sadece düşünüyorum. Sesini duymayı nasıl özledim bir bilsen. Geceler uzun, geceler karanlık, geceler zor. Hatırlar mısın, ne zaman kafamı attırsan kendimi pencerenin önüne atıp denizi seyrederdim. Sen de usul usul arkama geçip bana sarılırdın. O anda dünyalar benim olurdu. Bütün sinirim, kırgınlığım geçer yeniden doğmuş gibi hissederdim kendimi. Oysa son zamanlarda sıklaşan kavgalar belki de kaçınılmaz sonun belirtileriydi. Düşünüyorum da son zamanlarda artık sarılmıyordun bana. Her kavganın sonunda yüzünü asıp, söylene söylene yatak odasına gidip uyurdun. Ben de pencerenin önünde saatlerce durup bana sarılmanı beklerdim. Oysa sen, aynı evde yanımda ama benim çok uzağımdaydın. Elimi tutacak kadar yakın ama yüreğime ulaşalamayacak kadar uzak değil mi ?

En çok, evi terk ettiğinde, söylediğin `yoruldum' sözü kırdı beni. Gerçekten de seni yoracak ne yaptım, düşünüyorum da. Belki de ilgimden, belki de üstüne bu kadar düşmemden yorulmuştun, ne dersin.

Yokluğuna da alışacağım, biliyorum... Sadece zamana ihtiyacım var... Biliyor musum tam 15 gün oldu... Gün geçtikçe alışmaya başlıyorum yokluğuna. 15 gün önceyi düşündüğümde yataktan kalkmak gelmiyordu içimden... Şimdi ise durum biraz farklı. Uzun süredir görmediğim arkadaşlarımı aramaya başladım, akşamları senin sevmediğin ama benim sevdiğim mahallemizdeki daha doğrusu mahallemdeki o küçük kafe-bara gitmeye başladım... Ve her zaman ki gibi Martini'mi içiyorum tek başıma. Gene de içim buruk. Aramıyor değilim seni... Alışmam lazım biliyorum, yokluğuna.

Yaşadığım aşk acısını derin bir yaraya benzetiyorum... Yaramı tedavi edeceğim etmesine ama izini ne kadar zamanda yok edebilirim diye düşünmüyor değilim... Gerçekten de öyle değil mi, yara geçer izi kalır... Dedim ya alışmaya çalışıyorum yokluğuna. Kendimi bazen delirmiş gibi hissediyorum... Her yerde seni arıyorum... Çoğu zaman bomboş evde dolanırken sesini duyar gibi oluyorum... Tam ``efendim bebeğim'' diyecekken yokluğunla karşılaşıyorum... Zaman en iyi ilaç...

Tam bir ay oldu. Ne telefon, ne bir mesaj ne de başka bir iz var senden. Acım biraz da olsa dindi sanki. Yaram ufak ufak kabuk bağlamaya başladı... Kabuk diyorsam o kalın ve yaranın geçtiğini belirtenden değil. Daha bir ince, daha bir narin, en ufak bir kaşıyışta kanayacak türden... Daha bir alıştım yokluğuna belki de alışmak değil kabullenmek, ne dersin... Beyaz çarşafları kullanmamayı öğrendim. Böylece yatağımda sensizliğe alıştım. Sesin artık yankılanmıyor eskisi gibi kulağımda... Balkonu saksılarla doldurdum ah bir görsen... Sakız sardunyaları balkondan sarkıyor... Bir görsen... Dediğim gibi yaramın kabuğu hâlâ ince ikide bir yaptığım herşeyde aklımdan geçen tek kelime `ah bir görsen,' ne kadar çok kazımışım seni içime, yaşamıma.

Gerçekten de bu yara kabuk bağladıktan sonra iyileşecek mi bilmiyorum...

Aşk ve ilişkiler üzerine nerede ise tüm kitapları okudum... Kimi "sevdiğinizi özgür bırakın" diyor kimisi de erkekler kendileri gibi kadınları sever diyor. Gerçekten de ben neyi doğru dürüst yapamamıştım bilmiyorum.

Kendimle barışmam, daha doğrusu tedavi olmam çok uzun sürdü.

Küçük sahil kasabalarına tatillere gittim. Bol bol denize girdim denizin bütün tuzlu suyunu iliklerime kadar doldurdum. Güneşin batışını seyrettim, siyah-beyaz fotoğraflar çektim, kitap okudum, şarap içtim. Kendime tek kişilik bir dünya kurmaya başladım. Tek kişilik dünyamı kurarken en çok seni rüyalarımda görmeye başladım. Gündüz tek başıma yaptığım her şeyi gece seninle rüyamda yaşamaya başladım. Tam alışıyorum derken yokluğuna yeniden, rüyamda olsa bile hayatıma girmen beni ürkütüyordu... Kimi zaman ateşli sevişmelerimiz oluyordu. Tam 6 ay oldu hiçbir erkekle sevişmeyeli. Özlediğimi fark ediyorum. Gerçekten de özlediğim bir erkek miydi, yoksa hayatımı paylaşacak bir insan mı bilmiyorum. Yalnızlık ah yalnızlık. Bu aşk acısının üstüne 8 aylık ücretsiz izin aldım işyerinden... Ne imiş? Acımı tek başına tedavi edecekmişim... Şimdi düşünüyorum da ne kadarını başarabildim... Hayata karşı dik durmam lazım biliyorum ama gelde bunu bana sor. İlaç almayı hep redettim, oysa alsaydım belki böyle olmayacaktı. Gündüzleri aklıma gelmeyen insan, belki de gece de rüyalarıma girmeyecekti kim bilir. Şehir dar gelmeye başladı bana. Evim, işim, arabam hiçbiri ama hiçbiri mutlu etmiyor beni. Hayatımı senin üstüne kurduğumu fark ettim... Neden... Neden... Neden... diye kimi zaman suçluyorum kendimi. Keşke diyorum, ayaklarım daha fazla yere basabilseydi, keşke daha çok kendimi daha az seni düşünseydim... Keşke... Keşke... Keşke...

Pişmanlıklar, kırgınlıklar ve incinmeler... Hep hayatımın bir köşesinde var... Kendimden sıkılır oldum.

Bazen ne yaptığını çok merak ediyorum... Seni yormayan bir aşk buldun mu acaba, yeni evin nasıl, teraslı mı en önemlisi yokluğum sana nelere mal oldu. Gerçi sana çok pahalıya mal olmadığı kesin, ne de olsa yorulmuştun benden, öyle değil mi?.. Biliyor musun 9 ayın sonunda seni düşünmekten yorulduğumu fark ettim... Onun için de yaşadığım şehri, sevdiğim işimi ve evimi terk etmeye karar verdim. Yeni bir şehirde yeni bir hayat kurmaya karar verdim. Kayaköy civarındaki eski baba evime dönme karar aldım. Önce evi onarttım, sonra da kalbimi onardım. İstanbul'daki evimdeki eşyaları teker teker kolilerin içine koydum. Sana ait pek çok şeyi dostlarıma dağıttım. Bir tek o çok sevdiğim, senin hediyen olan mercan kolyemi aldım yanıma, hatıra için. Büyük aştan geri kalan kınk bir kalp ve kan kırmızısı bir mercan kolye.

Bir aşkın, bir şehirden, bir yaşanmışlıktan arda kalan hatırası niyetine. Ev bomboş, ne kadar da yaşanmışlık kokuyor... Kapıyı kapatmadan önce son bir kez evi dolaştım; mutfağı, yatak odasını, salonu, çalışma odasını... Balkona çıkıp gökyüzüne baktım... Her şey aynı anladım ki beni bu şehirde çeken hiçbirşey yok. Bana gelen zarfları alt komşum ayda bir posta ile yollayacak... Kim bilir belki o zarfların içinden senden gelen bir not çıkar... Onca zamandan sonra hâlâ senden birşey beklemem ne kadar komik değil mi? İnan ben de bu halimi anlamıyorum. Arabaya bindiğimde eve son kez baktım ve yeni hayatım için gaza bastım... Yol boyunca kendimi didiklerdim... Neden böyle yaptım, neden bu adamı sevdim, niçin doğduğum şehri bir erkek için terk ettim.... Uzun bir yolculuktan sonra babaevime döndüm. Yeni evim bir harika... Bahçem, bisikletim... Yorucu yolculuğun ardından arabamdan indiğimde gökyüzüne baktım... Güneş nasıl da parlak, gökyüzü nasıl da mavi... Eşyalarımı yerleştirmeye başladım; kitaplarım, oyuncaklarım, çanak çömleklerim.... Hava kararmaya başlamıştı... Pencereden dışarıya bakıyorum elimdeki şarabımı yudumlarken... İstanbul'a ait hiçbirşey gelmiyor aklıma... ne evim, ne işim ne de sen... Mutluyum, huzurluyum... Eskisi gibi içim acımıyor kim bilir belki de yaram iz bile bırakmadan iyileşmiştir. Bu sabah yatağımdan uyandığımda gözüm duvarımda asılı takvime ilişti... Tarih 10 temmuzu gösteriyordu. Tam da seni unuttum dediğim gün seninle ilk birlikte olduğumuz güne rastgeldi.

Kim bilir belki de unutmak diye birşey yok.

KAÇAK HABER

Meliha Savaş

Çocuk Oyuncular

Sabri Artam Vakfı İlköğretim Okulu beşinci sınıf öğrencileri. Sınıf öğretmenleriyle beş yıldır tiyatro yapıyorlar. Yaşları on, onbir. Son iki senedir okullararası yarışmalarda dereceye girmişler. Sınıf öğretmenleri **Gülseren Abdulhayoğlu**'nun isteği üzerine provalarına katıldım. Günlerden cumartesiydi. Okulun bir sınıfı, mücadeleyle iki yıldır gösteri salonu haline getirilmiş. Tiyatro adına koşullar çok ilkel, ancak onların saflığı, çıplaklığı, samimilikleri o kadar zengin ki... Ülkü Ayvaz'ın *Gümüş Saçlı Altın Gözlü* adlı oyununu çalışıyorlardı. Kendimi tanıtıp, kaynaşmak için bir sohbet başlattım. Çoğu, öğretmen, işçi, memur, babasız, kasap şöfor, terzi çocuğuydu. Hepsi birden tiyatroyu çok sevdiklerini ifade ettikten sonra, niçin? Dediğimde ilk sözü Emre aldı:

Emre- Tiyatro sayesinde daha güzel konuşmayı öğreniyoruz. Tiyatronun amacı insanları eğlendirmek eğitmek olmalı. Tiyatro yaşamalı ama ülkemizde tiyatroya o kadar çok önem verilmiyor diye düşünüyorum. Bunun nedenleri, tiyatroyu sevmemek olabilir, televizyonu daha çok seviyor olabilirler. tiyatroya ilgi gösterilmesi için, tiyatronun ne olduğu herkese anlatılmalı. Sevsinler sevmesinler görüşlerini alınız ve ona göre davranırız.

Nil- Tiyatroların halkımıza ve insanlara sevdirilmesi için daha çok tiyatro salonları açılmalı. Büyüklere ve küçüklere oyunlardan ders çıkarılarak, hem düşündürüp eğlendirirlerse, halk tiyatroyu kendine aşılar.

Merve- Tiyatronun bana bir katkısı oldu. ben şiir yazıyordum. Tiyatro şiirlerime güzellik kattı. hayal kurmamıza, öğrenmemize, Türkçemizi geliştirmemize yardımcı oluyor. Bu yüzden tiyatro çok önemli. Emre arkadaşımızın dediği gibi, tiyatroya çok önem verilmiyor. verilse insanlar daha bilgili olabilir, hayal güçlerini geliştirebilir, Toplum aydınlanır. Tiyatroyu çok seviyorum. Tiyatro yaparken benim bilgim, becerim, herşeyim gelişmiş oluyor. Evde oturup televizyon izlediğim zaman bana zararı oluyor. Tiyatroya ilginin artması için tüm okullarda kampanya başlatılabilir. Her okulda bir tiyatro olsa, ya da oynasa, tiyatro gelişmiş olur. Kampanya başlatılırsa, salonlar çoğalırsa tiyatro gelişir.

Esra- Salonlar az. Tiyatrolar uzakta olduğu için gidemiyoruz. Tiyatro kitaplarının dağıtılması gibi kampanya düzenlenebilir.Tiyatro sayesinde bilgi dağarcığımız gelişiyor. Ben de Merve arkadaşım gibi şiir yazıyorum. Tiyatro şiir yazmama, konuşmama, öykü yazmama katkıda bulunuyor.

Neslihan- Bence okullarda tiyatro salonu ve tiyatro öğretmeni olmalı. Öğretmenimiz, tiyatroyu çok seviyor ve bize birinci sınıftan beri tiyatro sevgisi aşıladı. Cumartesi, pazar günleri, tiyatro çalışmak için okula geliyoruz. dekorumuzu hazırlıyoruz. veliler yardım ediyor ve öğretmenimiz bizi çalıştırıyor. Öğretmenimiz sayesinde çok eğitildik. Bu yüzden öğretmenimize çok teşekkür ediyorum.

Emre- Bende şöyle bir düşünce gelişti. Bir şehirde bir hafta elektrikler kesik olsa, insanlar TV. seyredemeyecekler, sinema izleyemeyecekler, bilgisayar oynayamayacaklar, kitapta okuyamayacaklar. Bir şeyler izlemek zorunda kalırlar. O yüzden, her yere afiş asarak, doğayla iç içe olan bir yerde tiyatro yapılırsa, insanlar tiyatroya gelerek, nasıl önemli bir şey olduğunu anlarlar. Çünkü bizim ülkemizde bazı insanlar hiç tiyatro izlememiş, bilmiyorlar. Ben o yüzden bir hafta Türkiye'de elektriklerin kesik olmasını isterim. Tiyatro sadece sahnede değil açık alanlarda da oynanır. Elektrikler kesik olursa, gündüz tiyatroya gelmek zorunda kalırlar.

İpek- Bazı yoksul aileler tiyatronun ücretleri pahalı olduğundan dolayı tiyatro izleyemiyorlar. Bu yüzden, bütün tiyatroları bir hafta bile olsa, ücretsiz gösterilse, bundan, Ülkemizin yararlanacağını, kültürümüzün daha da artacağını düşünüyorum.

Ayşe- Öğretmenimizle, ben dördücü sınıfta tiyatroya başladım. Daha tiyatro nedir bilmiyordum. Geçen yıl, Ülkü Ayvaz'ın *Papatya* adlı oyunuyla yarışmaya girdik. İstanbul ikincisi olduk ama jüri bize "siz gönlümüzün birincisiniz" dedi. Öğretmenimiz gazetede bir ilan görmüş bize getirdi. Ümraniye Şehir Tiyatroları'nın bir yarışması vardı. Öğretmenimiz,"buraya katılın" dedi. Yarışmaya katıldık, sınıftan iki kişi kazandık. Murat arkadaşım ve ben. Şimdi ben orada ders görüyorum. Ben Tiyatrocu olmayı düşünüyorum, çok seviyorum tiyatroyu. İnsanlar tv. yerine tiyatro izleseler daha iyi olacak. Tiyatro insanlara, kendilerini anlatıyor. Yaşamlarını anlatıyor.

Özlem- Biz sınıfta konu anlatıyoruz. O konuyla ilgili doğaçlamalar yapıyoruz. Aklımızda o konuyu canlandırıp tiyatro haline getiriyoruz. Bilmediğimiz kelimeleri konuları, tiyatroya yansıttığımızda hep beraber öğreniyoruz. Eğer, tiyatrocu olursak, ya komik bir şeyler yapacağız, yada konu anlatımını oynayacağız.

Ali- Tiyatro bence çok güzel bir şey. İnsanın kendisini tanıtıyor. Dram sevinç, hepsi bir arada oyun demek tiyatro. Bende bir oyunda oynuyorum. Yazarı ise **Anton Çehov**. Ben tiyatrodan çok güzel davranışlar öğrendim. Toplum içinde nasıl davranacağımızı, insanların nasıl olduğunu, nasıl hayata karşı duracağımızı öğrendim. Bence tiyatro çok süper bir şey. Tiyatronun ilerlemesi gerekiyor. Bazı kişiler tiyatroyu başka yönlü düşünürler, kötü düşünenlere tavsiye ederim, iyi yönde düşünsünler.

Emre Yaycı- Ben bu okula yeni geldim. Öteki okulda tiyatro salonu yoktu, sınıfta tiyatro yapmaya çalışıyor, başka bir yerde halka oyunumuzu sunuyorduk. Çok kişi izliyordu. Burda tiyatro salonumuz var. Çok güzel çalışıyoruz. Hayatta çok değişik şeyler olabilir. Mesela bir adam herşeyini kötüye kullanıyor, Tiyatro sayesinde iyiye kullanabilir.

Samet- Bence tiyatro hayatı tekrar ediyor. Bence tiyatroyu küçük yaşta sevmeli, başlamalı. Küçük yaşta tiyatroya başlanıldığı zaman, ileride tiyatroya sahip çıkılır diye düşünüyorum.

Elif- Ben Tv.de gördüğüm insanların taklitlerini yapıyordum. Şimdi oynadığım oyunda yaptığım bana daha güzel geliyor. Çünkü kendimiz oluyoruz ve insanları oynuyoruz.

Ayşenur- Ben bu sınıfa yeni geldim. Geldiğim zaman suskundum ama tiyatro oynadıktan sonra, kendimi geliştirdim ve atılgan oldum. Tiyatro bana cesaret verdi. Derslerime bayağı bir etkisi oldu. Düşüncem de çok değişti. TV.ile tiyatroyu karşılaştırdığımda bir aptal kutusuyla zaman öldürüyoruz diye düşünüyorum. Tiyatroda insanı oynadığımız için, insanları daha iyi tanıyabiliyoruz.

Çocuk oyuncular provaya başlamadan önce hep birlikte dilek ve düşüncelerini iletiyorlar:

TİYATRO SEN ÖLME DAHA ÇOK UZUN ÖMRÜN VAR
TİYATRO ÇOK YAŞA
TİYATRO YAŞATILMALI
HAYDİ HEP BERABER TİYATROYA GİDELİM
TİYATROSUZ BİR YAŞAM KÜLTÜRSÜZ YAŞAM
TİYATROLU BİR HAYATIN ÖNEMİNİ ANLIYALIM.

Sonra *Gümüş Saçlı Altın Gözlü* oyunlarıyla, Bu sene okullararası yarışmada İstanbul Üçüncüsü oluyorlar...

Bu ülkenin Gülseren Öğretmen'leri oldukça, umudum besleniyor ve sorumluluğum artıyor. Ülke gerçeğinde yaşadıklarımız hızla yanı başımızdan akıp giderken Attila İlhan'ın:

"İş dünyayı sevmekte
yaşamakta çocuğum,
Ekmeğin içinden namuslu,
Merminin çekirdeğinden sert
Açıkça, merasimsiz, ve cömert
Dünyayı sevmekte, yaşamakta."
dizelerini hatırlayarak susuyorum...

ALMAN TERBİYESİ - SARDES YAYINLA

Zafer Şenocak'tan yeni bir kitap daha: Bu kez, üstelik Türkçe yazdığı *Alman Terbiyesi* romanıyla. Almanya'da kendine kalıcı yer edinmeye başlayan **Babel Verlag**'ın da Türkiye'de yayımladığı ilk kitap özelliğini taşıyor bu roman.

Alman Terbiyesi'nin karamanı **Salih Bey**, Manastır doğumludur ve **Atatürk**'le aynı okulda okumuştur. Almanya'da askeri eğitimini tamamlamış ve "dünya savaşında dört yıl cephelerde" istihbarat subayı olarak da bulunmuştur. Rütbesi yarbaydır. İkinci Dünya Savaşı'nın arifesinde 1939'da Berlin'den İstanbul'a taşınmıştır karısı **Annette** ile birlikte. O, burada, karısının ölümünden sonra, "Muharebe meydanlarından hava muhalefetine kadar varan bir şahsi mücadele tarihini" yazmaya girişir. Anılarıyla sık sık geriye döner, geçmişine bakar Salih Bey. İstanbul'da ortamın havasına uymasına da bozulur Salih Bey ve kendine kızar: "Bir Prusya subayı olduğumu hiçbir zaman unutmamalıyım." Evet, bir Türk olarak tam bir Prusya subayıdır. Türk-Alman ilişkilerinin tarihinde Almanya'da eğitilen Türk subaylarının yanında, Türk ordusunda da görev yapan Alman subaylar olmuştur..

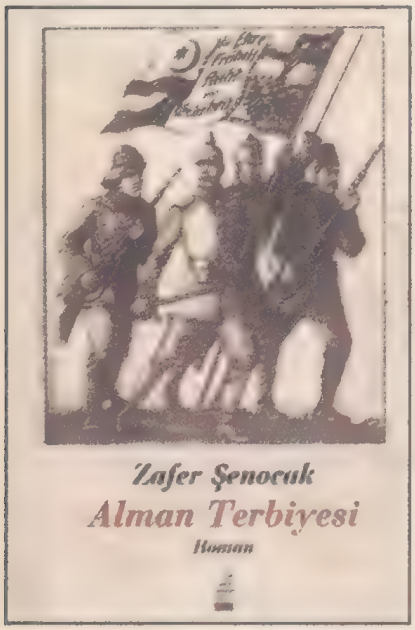

Salih Bey, Naziler hesabına çalışan bir ajandır. Arada sırada neden Almanya hesabına çalıştığını da sorgulamadan yapamaz.. Almanya, Rusya'yı dize getirmeye çalışıyordur çetin kış koşullarında. Kadınlara düşkün bu Prusyalı

subayın Yunanlı **Elena** ile yakın bir ilişkisi vardır savaşa rağmen. Bu hayat kadınıyla buluşmalarında rahatladığını düşünür **Salih Bey**. Ama, bir gün **Elena**'nın cesedi Boğaz'da bulunur. Aslında İngilizler hesabına çalışan bir ajandır **Elena** ve Türk istihbarat örgütü tarafından ortadan kaldırılmıştır. O sıralarda Alman, İngiliz casuslar İstanbul'da fink atıyordur. Türk hükümeti temkinli hareket etmesine karşın 700 Yahudi'yle Romanya'dan gelen **Struma** gemisinin İsrail'e gitmesine izin vermez, Almanların baskısı sonucu ve Karadeniz'de batan gemiden yükselen çığlıklarına da kulaklar tıkanır. 1941'de Türk-Alman Ticaret Antlaşması imzalanır. Türkler Almanlara krom verecekler, Almanlar da Türklere silah. İçerde faşist hareket güçleniyordur. İlericiler suskun, Alman yanlıları da pervazsızdır.

Salih Bey'in altına taşınan yeni kiracı **Muharrem** de –Belediyede çalışan bir mühendis olarak tanıtır kendinipolistir oysa ve bu Prusyalı subayı izlemekle görevlidir. Salih Bey Berlin'de ilişkide bulunduğu Yahudi asıllı **Karla**'yı düşünür. Salih Bey'in karısı **Annette** ise ölmeden önce Karla'ya bir mektup yazarak onu İstanbul'a çağırır. Karla büyük sıkıntılar yaşayarak, rüşvetler vererek İstanbul'a ulaşır ve bir gün Salih Bey'in kapısını çalar. Bir süre beraber olurlar ve Karla İsrail'e gider. Oradan yazdığı mektup Salih Bey'in eline geçmez, mektuba Muharrem el koyar.

Zafer Şenocak *Alman Terbiyesi*'ndeki kurmaca anlatımında çok başarılı bir biçimde üç ayrı dil kullanıyor: Salih Bey'in anılarının dilini günlük ortamın dili izliyor. Bir de yazarın anlattığı dili var ki, o da romanın yazınsal boyutunu yukarıya çekiyor. Geçmişle günümüz arasında ve iki dilli yaşamla gelecek arasında da ilişki kurmak mümkün bu roman üzerinden. Birbirine ta başından beri "silah arkadaşı" olarak bakan iki ulusun ilişkisini romanına başarılı bir biçimde yansıtıyor **Zafer Şenocak**. *Alman Terbiyesi* ne bir eğitim romanı, ne de tarihi roman. Ama üstünde durulması, düşünülmesi ve ders çıkarılması gereken bir roman.

Bu güzel romandan bir alıntı da yapmadan geçemeyeceğim: "Dil toprağa benzemez, çünkü o hep insanın içindedir. Ben herhangi bir toprak parçasına değil kendime dönüyorum. Yazdıkça kendimi kendime daha yakın hissediyorum, o kadar." Sevgilisi Karla'nın Türkçe yazmasına şaşırması üzerine bunları söylüyor Salih Bey.

Çiçeği burnunda **Sardes Yayınları** Erlangen'de kuruldu. Şu iki kitapla yola çıkıyor **Sardes Yayınları**: **Habib Bektaş**'ın öykülerinin Almancaları: *En gewönlicher Tag –Öyle Bir Gün-* ve **Yüksel Pazarkaya**'dan ise 1983'te ilk basımı yapılan *Sen Dolayları* şiir kitabı. **Yüksel Pazarkaya**'nın kitabı iki dilli ya-

yımlandı.

Almanya'da Türklerin kurduğu yayınevleri pek uzun ömürlü olmadı bugüne kadar: **Ararat, Dağyeli...** parlayıp söndüler. **Ortadoğu, Anadolu, Önel Verlag**'lar ise daha çok kitabı yayımlıyorlar, ya da yalnızca Türkçe hizmet vermeye çalışıyorlar. **Babel Verlag**'ın sahibi de Türk. Türk yazarlarıyla sınırlı bir yayın politikası izlemedi bugüne kadar. Almanya'da adını duyuran, kendinden söz ettiren bir yayınevi oldu **Babel.** Şimdi de Türkiye'de kendine bir yol çizmeye hazırlanıyor Zafer Şe-

RI VE WAREN (MÜRİTZ)

nocak'ın romanıyla birlikte.

Gelelim Yüksel Pazarkaya'nın *Sen Dolayları*'na: Aşkı, sevgiyi öre öre gelişen çağdaş bir destana imza atıyor **Yüksel Pazarkaya.** Sıcak, duru, yer yer **Behçet Necatigil** şiirinden el almış dizelerle bir dünya kuruyor kendine.

Habib Bektaş da yalın bir söylemin elinden tutuyor. Günlük yaşamın ve bizi etkileyen küçük şeylerin öykülerini yazıyor: Yabacılık, yabancılaşma, aşk üstüne usta işi gözlemler sunuyor bu öykülerinde.

Bir süre kaldığım **Waren (Müritz)** kentinden de söz etmeden geçemeyeceğim. Berlin'e 2 saat uzaklıktaki bu güzel taşra şehrinin gölü **die Müritz,,** Slavcada "küçük deniz" anlamına geliyormuş. **Waren** de, **die Ware,** maldan türetilmiş, yani ticareti çağrıştıran bir anlamı olabilir. **Mecklenburg-Vorpommen** eyaleti içinde bir sayfiye yeri Waren (Müritz). 21 bin nüfuslu. Eski Demokratik Almanya toprakları içinde kalan bu tarihi şehrin mimari yapısı hiç bozulmamış. Evler birbirine omuz vermiş, aralarından su sızmıyor. Sokaklar daracık ve Arnavut kaldırımı. **Müritz,** Almanya'nın en büyük gölü. Bu bölgede ayrıca irili ufaklı 2000'den fazla göl var. Her yer yazlık ev, pansiyon ve otel. Kış olması nedeniyle sokaklar çok tenhaydı. Liman, biraz bizim Ayvalık'a benziyor, teknesiz, kayıksız bomboş; martılarla ördekler kabul ediyorlardı ziyaretçileri. **Kent Müzesi,** bu güzel yerleşim biriminin tarihinde ne varsa, ne öne çıkmışsa kucaklamış: İlk bisikletten, ilk dikiş makinesinden, ilk şemsiyeden, yöreye özgü bir yatak odasından, gözlüklere, porselenlerden, aile albümlerinden giysilere, mutfakta kullanılan eşyadan yemek takımlarına kadar büyük bir zenginlik içeriyor bu küçük müze. Bu kültür tarihini özel **Deniz Müzesi** izliyor. Hâlâ yaşayan eski bir denizcinin çabalarıyla oluşturulmuş müzede bu bölgedeki denizcilikle ilgili bulunabilen her şey yer alıyor: Üniformadan, madalyalara, denizaltı mermilerinden miğferlere, flamalardan tüfeklere, kılıçlara, fotoğraflara, kitaplara, mektuplara... kadar her şey meraklıların önüne seriliyor. Ayrıca bu güzel bölgenin bir de **Milli Park**'ı var. Dünyada böyle bir milli park, 1872'de Amerika Birleşik Devletleri'nde (**Yelowstone Milli Parkı**-) kurulmuş. 1909'da Amerika'dakinin benzer -örnek alınarak- İsveç'te açılmış. Almanya'da ise ilk milli park 1970'de Bavyera bölgesinde oluşturulmuş. **Müritz** Milli Parkı'nda her türlü sayısız hayvanın, ağaç ve çiçeğin olduğunu belirmekte yarar var, türleri tek tek sayamayacağıma göre. Bu parkta, çiçek türü olarak bizim "gelincik" çiçeğimiz, ya da "yabani haşhaş" da boy gösteriyor: "*Türkenmohn*" adıyla: Kenarları kırmızı, ortası siyah.

Waren'de tek bir Türk dönerci vardı: **Antalya İmbiss.** Diyarbakırlı **Cuma** işletiyordu bu sevimli dükkânı. Onun dışındaki dönerciler ya Pakistanlı, da Hintliymiş. Türkler, -**Cuma**'nın yorumu bu- "İtalyan ve Arjantin lokantalarını komple devralıyor"larmış. Bizimkilerin döner dükkânlarına da Pakistanlı ve Hintliler talip oluyorlarmış hemen. Bu alanda hareketlilik ve gelişmeler de böyle demek ki.

Bu bölgedeki köyler de olduğu gibi korunmuş, hiç bozulmamış, her yer tablo gibi. Kimi eski saraylar, pahalı otellere dönüşmüş. Tarlaları, ormanı, evleri sis basıyor sık sık. Güneş, tüm gücüyle kapkalın bulutları yırtmak için uğraşıyordu ben oradayken. Bulutu bir yerinden delmeyi başaran güneş ışınları romantik dönemden bir resme dönüştürüyordu doğayı! Her yer müze sanki!

Su ve yel değirmenlerinin yanında, yazar **Fontane**'in bu bölgede yazdıkları da ilgi çekici. Şehirde **Hermann Hesse, Thomas Mann, Fontane** gibi yazarların adlarını verdiği sokaklar da var. Bir de *Su, Değirmen, Balıkçı, Gül, Kadı, Denizci, Okul...* sokaklarının güzelliğini zor unuturum gibi geliyor bana.

Edebiyat ve kentle iç içe işte. Zafer Şenocak'ın romanı Berlin ve İstanbul'da geçiyor. **Talat Paşa, Enver Paşa, Salt Faik** de boy gösteriyor yeri geldiğinde bu romanda. Yüksel Pazarkaya ise "*Yoksun, içime doluyor beni/Taşınyorsun//Yoksun, işgalin altında beni/Tutuyorsun//Yoksun, kahır çiçekleriyle beni/Açıyorsun*" diyor sevdiği kadına. Ben de günlerce Waren'in daracık sokaklarında Ayvalık'ı yaşadım neredeyse, elbette gurbeti iyice sindire sindire. Habib Bektaş günlük yaşamdan biriktirdiklerini öykülerinde dokuyor. Be de **İlhan Berk**'in tüm şiirleriyle yıkana yıkana evlerin kapılarına, pencerelerine, dış cephelerine baktım durdum yarım saatte her yerini dolaşıp bitirdiğim Waren'de. Ve, ortama uygun, epeyce gri şiirin de elinden tuttum: Ortaya *Küçük Deniz*, şiir dosyası çıktı.

KANAT ALIŞTIRANLAR

Adnan Özer Atölyesi

Koray Sarıdoğan/Çanakkale

"Ne çok şey saklıyorsun ey gece?" diye başlıyorsun, bizde bekliyoruz, meraklanıyoruz, acaba bu gece neler saklıyor diye. Gece saklaya saklaya "o güzel kızı" saklıyormuş. Oldu mu şimdi..? Delikanlılık hali anlaşılır, lafı döndürür dolaştırır bir kıza getiririz. Neye baksak onu görürüz. Sonra o gider, başkası gelir. Böyle duygusal, bütünlüğü olmayan şeyler yazarız. Kimimiz yazdıkça, deneyim kazanırız, artık yazdığımız ilk dizenin vaadettiği bütünlüğü aramaya başlarız. Böylece şiir denemelerimiz bir 'tasarım'a bağlı olurlar. Kızlar bizi beğenir ya da beğenmez, ama en azından artık ciddiye alırlar. Şimdilerde Türk gençlerinin hastalığı sanatı ciddiye almamak. Beyler, bu şiir sanatı insanoğlunun dile güvendiği çok çok eski çağlardan bu yana kafa patlattığı, kimilerinin bu uğurda delirdiği bir uğraş. İnsanlığın başlıca kültür mirası. Bir şiire başlamak büyük bir vaadte bulunmaktır. Başladıysan onun gereklerini yerine getireceksin. Gece ne saklıyor? diye şimdi bir daha soruyorum. Bize bilmediğimiz, duyunca şaşıracağımız, esriyeceğimiz bir şey söyle. Dile güven ve kendinden geç, göreceksin neler saklıyormuş... Ayrıca illaki soru biçiminde yazmak istiyorsan bunun doğrusu şöyledir: Nedir sakladığın ey gece bunca? O zaman soru işareti yerini buluyor.

Senem Evran/ Tepeköy-Bergama

Hitap zarfa yazılmayacak, sevgili Senem, içerde olacak; bir selam, küçük bir kendini tanıtım... Yazmaya alışmak istiyorsanız yazacaksınız; o birkaç cümlelik alanda bile nasıl bir boğuşma başlıyor göreceksiniz. Düzyazının mantıksal doğruluğu şiir yazmaya kalktığınızda sizin soğuk yüzlü eleştirmeniniz olacak. Saygı bir tarafa, bundan istiyorum mümkün olduğunca fazla kalem oynatmanızı... Hepimizin bildiği yolculuk anlarını sıralamışsın, Tayfun Talipoğlu'nun "umarsız yolcusu"ndan bir adım ileriye gitmemiş. Daha derin tasavvurlara dal. Önce bir Osmanlıca sözlük bul ve "tasavvur" sözcüğünün anlamına/anlamlarına bak.

Aytaç Arslan/ Çorlu-Tekirdağ

"saçların.../ kale arkası tribününde yer yer boşluklar" diye şiire girersen, topu başlama vuruşuyla birlikte taca atmış olursun. 'Şiir topu taca atmak değil midir' diye soracaksın. Doğrudur, gündelik anlamdan sıyrılmaktır. Bu da onun mecazı oluyor.

Futbolu ben de severim, aklıma şöyle zırvalar geliyor; 'aşkımız dar sahalardaydı sevgilim/ o yüzden iki korner bir penaltı', 'başlama düdükleri çınlıyor hala kulağımda/ eski açık: nostalji'... Yine de sevimli bir şiir denemesi. Oldukça saçmalamışsın, ama yine de şiir kokuyor. Niye? Çünkü sende tasavvur etme cesareti var. Şimdilik cüret şeklinde seyrediyor, onu da belirteyim. Ne zamanki cüretine uygun elbiseler biçeçeksin, o zaman şiir sanatı sana gülümseyecek... Tavsiyem felsefe ve klasik şiir okuman.

Burcu Üstün/ Lefkoşa

Şiir denemendeki dileklere ben de katılıyorum. "Çocuğun gördüğü düştür" diyor Paul Eluard. Dileklerin ardında düş vardır, o düşü anlat bize. Haber görüntülerini ne yapalım, bıktık onlardan. Hiç görmediğimiz düşlerden -çünkü bir tek sen görüyorsun, sana özgü- imgeler, saf ve titiz yüreğinden süzülmüş duygu aralıklarını veren ifadeler. Bir de sistem, metrik bir yapı. Şiir sanatına başlaman için önünde. Bu bir iş'tir, boş zamanların avuntusu değil. Böyle diyeyim ki anlayasınız.

Selçuk Erat/Karaköy

"Kumsal şiirleri" iyi bir deneme. Sonunda hiddete kapılmazsan daha iyi olacak. Şiirde öfke vardır, tamam, ama hiddet buyurmak yoktur. Herkes zarif olmak zorunda değildir, onu demek istemiyorum. Nazım Hikmet, Ahmet Arif öfkesi var, Pablo Neruda öfkesi var, pekçokları var. Onlar şairlikleriyle davalarını bütünleştirmişlerdi. Senin davan nedir? Onu düşün.

Not: Elektronik posta ile gönderilenler değerlendirilmeyecek demiştik. Bunda kararlıyız. Mektup ölürse, şiir de ölür. İlla ki kağıt. İllaki devrimci kağıt!

TEK AYAKKABI SİNİR BOZUCUDUR

Deyimler, söz kalıpları

Yeni yazarlarda en çok rastlanan dil yanlışlarından biri, kalıplaşmış söyleyiş biçimlerinin yanlış kullanımlarla bozulması. Oysa söz kalıpları sanatsal biçimlerdir, ortak dilin içindeki "güzel sanat" örnekleridir. Deyimler, atasözleri, özdeyişler de bu sanatsal biçimlerin en çok başvurduğumuz örneklerindedir. Onların sözcük seçimleri, sözdizimleri, yılların, yüzyılların süzgecinden geçerek oluşmuştur. Toplumsal yaşam biçimlerinden, üretim biçimlerinden çıkmış, ses uyumu güzel, etkili, özlü anlatım arayışıyla bulunmuş ortak varlıklarımızdır. Onları özenli kullanmak, yazar sorumluluğumuzun yanında, birey olarak da sorumluluğumuzdur.

Örneğin, hiçbir anlam değişikliği yaratmasa da, "bir deri bir kemik" yerine "bir kemik bir deri" ya da "iki kemik bir deri" diyemeyiz. "Eninde sonunda" sözünü, hiçbir kökanlam araştırması yapmadan, "olsa olsa böyledir" türünden kestirimlerle "önünde sonunda" biçimine dönüştüremeyiz. "Üç beş" yerine "beş üç" ya da "otuz kırk" yerine "kırk otuz" diyemeyiz. Eski dönemlerin diline yönelik canlandırma arayışlarımızda bile, o dönemlerde öyle bir söyleyiş yoksa, "babaevi"ni "baba hanesi" yapamayız. (Örneklerin uydurma olmadığını belirteyim.)

Hiç unutmamamız gereken şudur: Osmanlıcayı, İngilizceyi değil, Türkçeyi işliyoruz. İşlemek geliştirmekse, yönümüz geriye değil, ileriye dönük olmak zorunda. Yoksa kullandığımız dilin gündelik düzeyinden bile aşağı ve geri düşeriz.

Son örneğimiz gülümsetici olsun: "Kâh" tek olarak kullanılmaz; "kâh oturuyor kâh dolaşıyordu, kâh konuşuyor kâh susuyordu" gibi, araya birbirinin aynı olmayan durumlar, eylemler v.b. alınarak kullanılır. "Kâh konuşuyordu" deyip kesmek, ikinci bir "kâh" kullanmadan öylece bırakmak, yanlıştır. Yarım kullanımdır ama tutumlulukla ilgisi olmayan bir yarım kullanımdır, bu nedenle sinir bozucu özelliği de olan bir yanlıştır. Tıpkı alt kattaki komşunun, gece yarısından sonra eve gelen üst kat komşusuna, birinci ayakkabının ardından ikinci ayakkabının çıkarılıp atılma sesi gelmeyince, tavana sopayla vurarak seslendiği fıkradaki gibi: "Öbür ayakkabıyı da çıkar at da, uykumuzu uyuyalım!.."

Kimi yeni kitaplarda yazar, "gerçi" diyor, okuyarak ilerliyorsunuz ilerliyorsunuz, ne "ama" geliyor "gerçi"nin ardından, ne "fakat" ne "yine de." Ülsere, gastrite son derece zararlı bir yarımlık duygusuyla kalıveriyorsunuz. Tek ayakkabının kendisi ya da gürültüsü gibi.

Aziz Gültekin'e

Yazma direnciniz güçlü. Bu, kuşkusuz ki, iyi bir şey. Ama konularınızın kendini okutma gücü yok gibi. Bir yazının konusu çok güçsüzse, o yazının yine de kendini okutabilmesi için, "olmazsa olmaz" bir koşul vardır: Dilinin çok iyi işlenmiş olması. (Ayrıca: Kendini okutma özelliği, tek başına güzellik ölçütü değildir.) Yani bırakın yanlışsız olmasını, içinde bulunduğu sanat türünün dilini, bulunduğu yerden daha ileri götürmelidir. Eskilerden **Ferit Edgü**, yenilerden **Faruk Duman**, dil işçiliğinin özgün işlemecileridir, okumanızı öneririm. Hem de bu işi, konuyu hafife almadan yapmışlardır.

Eskidiği için cep telefonu bozulan birinin esprili duyguları da bir konudur, kendini okutabilir. Ama, "ellerimi pantolon ceplerimin içine koydum. Her iki elimi ceplerimin içine koyunca" gibi anlatımlarınız yazınızı okunmazlaştırıyor. Böyle durumlarda öykü kişinizin, "ellerini pantolon ceplerinin dışına" da koyup koyamayacağını düşünün, o zaman anlatımınız kendiliğinden düzelecektir. Ya da "beyaz tenli olur, beyaz tensiz olanı da vardır" diye yazmışsanız, "beyaz tenli olmayanı da vardır" gibi, en azından doğru bir anlatıma ulaşana değin anlatım arayışınızı sürdürmeniz, ondan sonra da güzel anlatım arayışına geçmeniz gerekiyor.

Sema Gedemen'e

Sanatçının uğraştığı güzel sanat dalı ile mesleği (geçim dayanağı) değişik alanlarda ise, onların sanatı için bitmez tükenmez bir konu alanı var demektir. "Sualtı Resimleri" adlı yazınızı İngilizce öğretmenliğinin içinden yazmış olmanız doğru bir yaklaşım. Ancak, İngilizce öykü okuyayım derken Türkçe öykü okumayı ihmal etmeyin. Türkçe yazacaksanız, öncelikle Türkçe okumak zorundasınız. Üstelik, İngilizce öykü okuyacaksanız, **Hamingway**'den, **Poe**'dan, **Mansfield**'den... yani edebiyatçı öykücülerden **Woody Allen**'a sıra gelmemesi gerekir, değil mi? "Fotokopi etmek, çerçeve etmek, doğum günü hediyesi etmek, kendimin kim olduğunu" gibi kullanımlardan kurtulmanız, Türkçedeki okuma açığınızı kapatmanıza bağlı.

Zübeyde Ayaz'a

Önceki gönderdiklerinizden, yazmadan durmayacağınız anlaşılıyordu. Bir yandan kurt öykücüleri okurken, bir yandan da gönderin yazdıklarınızı. Sanatta çok uzun paydosların, başka sanatların kurtlarına kendini kaptırmak, yani dağılmak gibi tehlikeleri de vardır.

14 Şubat Dünya Öykü Günü

14 Şubat Dünya Öykü Günü kutlamaları bu yıl İstanbul merkezli olarak gerçekleşiyor.

Fransız Kültür Merkezi'nde 17.00 de başlayacak olan etkinliği tiyatro sanatçımız **Gülsen Tuncer** sunacak. İstanbul'dan başka Ankara, İzmir ve Adana'da da kutlanacak olan Dünya Öykü Günü için Diyarbakır, Antakya ve Antalya da hazırlık içinde. Öykü Günü'nün süreklilik kazanacak bir yeniliği de var bu yıl: "Öykü bildirisi." Öykü Günü kutlamalarının yapıldığı her toplantıda okunacak olan bildirinin birincisini, Türk öykücülüğünün en büyük adlarından **Tarık Dursun K.** yazıyor. **Nezihe Meriç**'in kendi sesinden bir öyküsünün de dinleneceği İstanbul'daki etkinlikte doğumunun 100. yılı nedeniyle **Sait Faik** ve ayrıca 2005'te yitirdiğimiz öykücülerimiz **Vüs'at O. Bener**, Salim Şengil, **Sulhi Dölek** de anılacak.

İzmir Öykü Günleri beş yaşında

Şubat ayının öykü etkinliklerinden bir başkası da İzmir'de gerçekleşiyor. Kurumlaşma yolunda yürüyen İzmir Öykü Günleri, 10-14 Şubat tarihleri arasında yapılacak. Öykü okurları beş gün boyunca, yazarlarla buluşmalar, öykü okumaları, paneller ve tartışmalarla öykü havasının içinde yaşayacaklar.

DOĞUBEYAZIT'TA 2 KARDEŞİYLE BERABER KUŞ GRİBİNE YAKALANAN VE ÖLEN MEHMET ALİ KOÇYİĞİT ANISINA...

Pembe Pamuk Şekeri

Mehmet Ali sen
Bizden çok uzakta, bir yerlerde
O küçük, soğuktan çatlamış ellerinle
Yıkık dökük, virane evinde
Pembe pamuk şekerleri yapardın
sessizce

Mehmet Ali sen
Koşardın okuldan, pembe pamuk
şekerlerine
Sırtlanırdın hepsini
Yüzünde büyük bir adam ifadesi
Koşardın ekmeğin peşinden

Mehmet Ali sen
O soğuk gecelerde ne hayaller
kurardın
Büyük bir adam olacaktın,
Kurtaracaktın bu sefaletten aileni
Tanıyacaktı belki o zaman tüm
dünya seni

Mehmet Ali sen
Beyaz giymiş adamlar seni götürürken,
Biliyorum ki ağlayamadın onca acıyı
çekerken
Düşünürdün belki halen
Pembe pamuk şekerlerini giderken

Mehmet Ali
Kardeşlerinle gömdük biz seni
Mezarının üzerine kireç dökülürken
Yukardan baktın, acıdın bize sen
Pembe pamuk şekeri bulutların
üzerinden

Duygu Gündeş

Market Kitapları

Çamaşır deterjanlarının yanında duruyorlardı, iki büyük sıra halinde istiflenmiş, birkaçı yerlere saçılmış... Gamzeliler gezegeninden gelen ve bu kitap yığının yazarı olan şirin şahsın, kitabın arkasındaki "yan bakarım, yürek yakarım" şeklindeki pozu bana, yine gamzeliler gezegeninden "ileri derecede arkadaşı" olan bayan tarafından, "onu ben giydirdim, o pozu ben verdirdim, çişi gelince bana söylüyor...vs" şeklindeki beyanatlarını aklıma getirdi ki, bu bayanın "çiçek-böcek-kuş" üçgeninde yazılmış ve basılmış birçok kitabı, bir tabldot gazetesinde köşesi ve sanırım "gülümse, gamzelerin ortaya çıksın" gibilerinden bir dergisi vardır Kendisinin bu "mutluluktan patladım - patlayacağım" şeklindeki duruşu, nedense bende ters etki yapar ve ciddi olarak, vücudumu en yakın pencereden aşağı bırakmak isteği uyandırır. Her neyse, işte bu iki kişi hoş bir "ileri derecede arkadaşlık" yaşamaktadır ve kıskananlar da çatlayabilirler.

Matik deterjanların yanında istiflenmiş bu yığına bakarak bir elim çenemde, düşüncelere daldım, ah bu edebiyat nerelere gidiyordu bizi beklemeden, sanat halk için miydi, sanat için mi, ki en doğrusu edebiyat sanatı, artık sadece bazı insanların egolarını tatmin etmek için kullanılıyordu. 15 – 20 dakikadan sonra market görevlilerinin bana karşı pek hoş olmayan bakışlarını fark ederek ani bir refleksle yığından bir kitap kaptım ve market arabamı doğruca kasaya sürdüm. Sonuç, Gamzeliler: 1 - Duygu:0...

Eve geldiğimde aldıklarımı yerine yerleştirdim, torbanın dibinde işte o kitap, yenilgimin yaşayan kanıtı. Anlamıyordum, bu yazarın önceki 3 kitabını da almış, okumuş, favorimlerim arasına girmese de, oldukça beğenmiştim, peki şimdi ne olmuştu bana, ne değişmişti? Gamzesizlik kompleksi? Sanmam... Son zamanlarda garip şekillere girerek yazarımızın kazandığı o kof, anlamsız popülerliği mi? Hayırl.. Bir süre sonra kafama dank etti ki (genelde beynim bu şekilde çalışıyor) gamzeli vatandaşın bundan önceki kitaplarını, ait oldukları yerlerden, yani kitapçılardan almıştım. Sonunda anladım ki benim market kitaplarına karşı bir alerjim var, (bir bu eksikti), onları deterjanların yanındaki, yığınların arasından toplayarak değil, diğer kitaplarla birlikte durduğu raflardan, ait oldukları mekânlardan, kitapçılar veya sahaflardan seçip almak istiyorum.

Peki bu sistem nasıl yürür, nasıl yürüyor? "Bana bak gamzeli, bu sene 3 roman bir deneme istiyoruz, 200 sayfayı geçmeyecek hiçbiri, kışın vapur, tren, otobüslerde, yazın sahillerde okunacak bunlar, fazla karmaşık şeyler olmasın ha, çekerim kulağını, bak en ünlü market zinciriyle sözleşme yaptık, sürümden kazanacağız...

Gülümse...

Duygu Gündeş

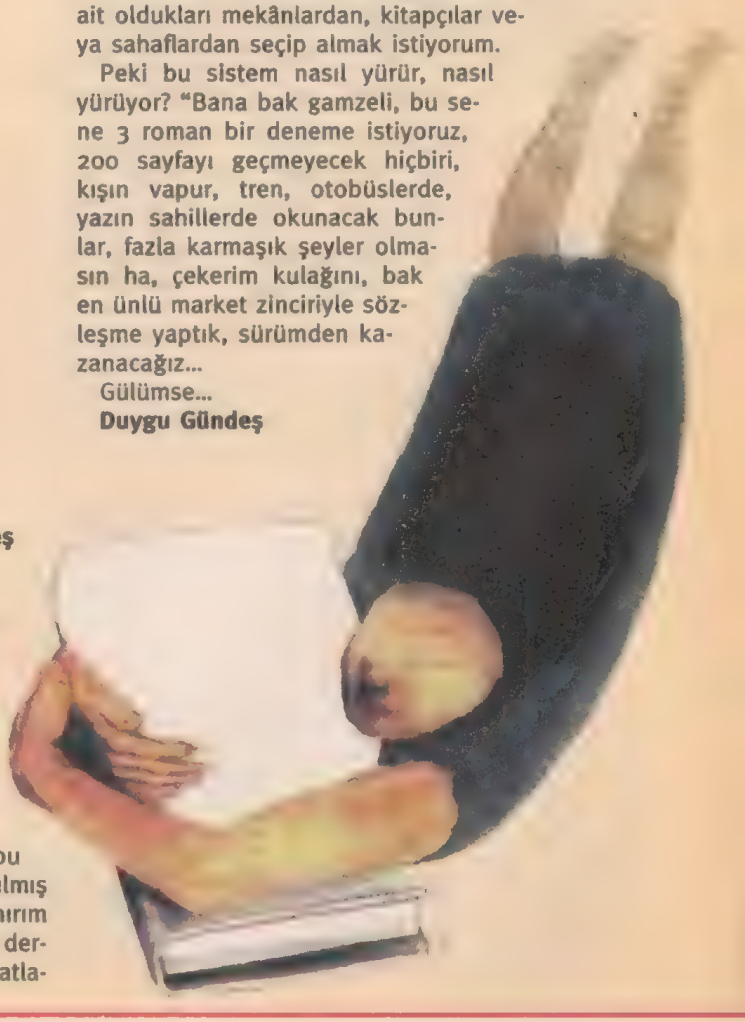

AKTİF DUYURULAR

1979 yılında yitirdiğimiz şair **Behçet Necatigil** anısına ailesi tarafından konulan NECATİGİL ŞİİR ÖDÜLÜ, 2006 yılında da şairin doğum günü olan 16 Nisan 2006 tarihinde verilecektir.

Ödüle, Mart 2005 ile Şubat 2006 tarihleri arasında yayımlanan şiir kitapları aday olabilir.

Seçiciler kurulu **Füsun Akatlı,** Prof. Cevat Çapan, **Mehmet H. Doğan,** Haydar Ergülen, **Doğan Hızlan,** Hilmi Yavuz **ve Prof. Tahsin Yücel**'den oluşmaktadır.

Katılmak isteyen adayların 15 Mart 2006 tarihine kadar sekiz adet kitabı, kısa özgeçmişleri, telefon numaraları ve adresleri ile birlikte, "Necatigil Şiir Ödülü Seçiciler Kurulu Sekreterliği, P.K. 109, 34349 Beşiktaş – İstanbul" adresime göndermeleri gerekmektedir.

Ödül tutarı, 1.500,- YTL olarak belirlenmiştir.

İletişim için: (0212) 293 06 65
(Telefon ve faks)
http://www.necatigil.com
(e-posta bağlantısı)

"Açık Radyo" Program Yarışması II

Açık Radyo gençlerinin biraraya geldiği Açık Alan yeni oyun arkadaşları arıyor.

'Açık Alan' nedir?

Yaratıcı güçlerin paylaşıldığı bir üretme ve kendini gerçekleştirme alanı İletişim ve katılımı destekleyen bir heyecan kaynağı. Boşa giden enerjinin geri dönüşümü. Amansız "sıkıntı" sorununa çare arayışı. Baskıcı ya da kuralcı olmayan bir doğal ortam. Canlı, dinamik, akışkan, tahmin edilemez ve her zaman taze birşey.

Son katılım tarihi: 1 Mart 2006

Başvuru Adresi: Açık Radyo /Açık Alan
Cumhuriyet Caddesi, Üftade sokak Ern Han No.1 Kat:5-6
Elmadağ 34373 İstanbul
acikalan@acikradyo.com.tr

Doğançay Müzesi "İstanbul" konulu resim yarışması

Doğançay Müzesi hazırladığı projeler kapsamında ilk olarak "Doğançay Müzesi I. Resim Yarışması" başlığı altında 2004-2005 eğitim-öğretim yılında "Beyoğlu" konulu bir resim yarışması düzenlemiştir. Beyoğlu İlçe İlköğretim okullarının katıldığı bu yarışmayla, Doğançay Müzesi, sanatta ve yaşamda olması gereken anlayışı yaratmayı hedeflemektedir.

YARIŞMA KOŞULLARI:

1- Yarışmaya il genelindeki ilköğretim okullarında öğrenim gören 3.4.5.6.7.8. sınıf öğrencileri katılacaktır.

2- Yarışma iki kategoride değerlendirilecektir.

A- 3.4.5. sınıflar arasında
B- 6.7.8. sınıflar arasında

3- Resimlerin ebatları, tekniği ve malzeme seçimi serbesttir.

4- Resim kağıdının arkasına öğrencinin adı, soyadı, okulu, sınıfı, telefonu, adresi ve öğretmeninin adı soyadı yazılacaktır.

5- Resimler en geç 1 NİSAN 2005 tarihine kadar, verilen adrese ulaştırılacaktır.

6- Yarışmaya katılan resimler, kazansın kazanmasın iade edilmeyecektir.

7- Yarışmaya müze yönetimi ve yakınlarının çocukları katılmayacaktır.

8- Yarışmaya katılan resimlerin her türlü kullanım hakkı müzeye ait olacaktır.

9- Yarışma sonucunda her grubun 1. si, 2.cisi, 3. sü olmak koşulu ile birer adet de mansiyon verilerek toplam sekiz öğrencimize sponsorlarımızın sürpriz ödülleri ile birlikte müzemizin uygun gördüğü ödüller verilecektir.

10- Ödül alan resimler 23 NİSAN haftasında önceden duyurulacaktır.

Sergilenmeye değer bulunan her öğrenciye ve öğretmenine Doğançay Müzesi Hatıra Belgesi verilecektir.

SERGİ VE ÖDÜL TÖRENİ:
15 Mayıs 2006

Yer: CEMAL REŞİT REY KONSER VE SERGİ SALONU
YARIŞMA JÜRİSİ:
Prof. Ressam Adnan ÇOKER,
Doç. Ressam Güngör TANER,
Galeri Baraz Yöneticisi Yahşi BARAZ,
Ressam Burhan DOĞANÇAY,
Ressam Erkan DOĞANAY

5. İzmir Öykü Günleri

Edebiyatçılar Derneği, Konak Belediyesi, Ege Kültür vakfı işbirliğiyle, 11-14 Şubat 2006 tarihlerinde düzenleniyor. Adnan Özyalçıner'in Onur Konuğu olduğu etkinliğe, aralarında Yiğit Bener, İnci Aral, Suzan Samancı, Sennur Sezer, M. Sadık Aslankara, Necmiye Alpay, Celal Üster, Ahmet Cemal, Mehmet H. Doğan, Hürriyet Yaşar, Özcan Karabulut, Semih Gümüş, Enver Ercan, Feridun Andaç, Cihan Demirci, Çetin Öner, Demirtaş Ceyhun'un da yer aldığı, 60 dolayında edebiyatçı katılıyor.

KAÇAK
YENİ YAYINLAR

Kitap Arkası

Cem Sultan
John Freely YKY

Cem Sultan, fiilen tahta oturmamasına, Sultan olmamasına rağmen Osmanlı hanedanının herhalde en çok tartışılan, üzerinde en çok konuşulan üyesidir.

Babası **Fatih Sultan Mehmet**'in ölümünün ardından ağabeyiyle girdiği taht kavgasından mağlup ayrılan, bunun üzerine Rodos Şövalyeleri'ne sığınan Cem Sultan bir daha memleketine dönemedi. Fransa'dan Vatikan'a, oradan İtalya'ya, neredeyse bütün Avrupa'da kafese kapatılmış bir kuş gibi dolaştı/dolaştırıldı. Kısacık ömrünün neredeyse üçte ikisini sürgünde geçirdi. Osmanlı tarihinde ve siyasetinde taşıdığı önemin yanında, Cem Sultan yazdığı Farsça ve Türkçe Divan'larla 15.yüzyıl edebiyatının da en seçkin şairlerinden biriydi.

BOĞAZ ÇOCUĞU
CAROLINE BONGRAND
CAN

Yıl 1662, İstanbul. Ortodoks Rum bir ailenin bir oğlu olur. Çocuğun sünnetli doğması, ailenin mutluluğunu yarıda bırakır. Çocuk dünyaya Yahudi olarak gelmiştir ve bu bir lanettir. Antilogus, İspanyol Yahudisi bir çift tarafından evlât edinilecek, masal gibi bir çocukluk yaşadıktan sonra Osmanlı ülkesinden Amerika'ya uzanan serüven dolu bir yaşamın içinde bulacaktır kendini. Fransız yazar **Caroline Bongrand**'ın modern bir masal tadındaki romanı *Boğaz Çocuğu*, 17. yüzyıl İstanbul'undaki Yahudilerin

yaşamından kesitler sunmakla kalmıyor, insanoğlunun ölümsüz arayışına, 'Ben kimim?', 'İnsan nedir?' sorularına yanıtlar arıyor. *Boğaz Çocuğu*, uçsuz bucaksız bir hayâlgücünün ürünü. Büyülü ve kozmopolit İstanbul'da geçen çocukluk ve ilkgençliğinin ardından, dehşetengiz bir okyanus yolculuğuna çıkan Antilogus'un özgürlük ve varoluş uğrunda verdiği uğraşın destansı romanı.

Leyla Erbil
Üç Başlı Ejderha
OKUYAN US

" Türk edebiyatçısı ilk olarak Batı'nın estetik ve düşünsel alandaki yaratışlarıyla aralarında **Leyla Erbil**'in de bulunduğu 1950 sonrası yazılarıyla, zamansal açıdan aynı hizaya gelmiştir."
Selahattin Hilav

"Erbil, insanın içinde bir delinin, şeytanın varlığını görmezden gelemez. Her ikisinin de ne iyi ne de kötü olduğunu ama insanın kendisi olduğunu vurgular.

O, suçlarımızın, günahlarımızın, yetersizliklerimizin, ve hüzünlerimizin de yazarıdır..."
Cem Mumcu

"(...) Leyla Erbil'e Türk edebiyatında modernlerin klasiği" denebilir. Ne mutlak bir feminist ne

de bağnaz bir komünisttir. Leyla Erbil sadece kendisidir ve insani edebi bir mercidir."
Erika Glasen

"Fransız Devrimi tek büyük yazar çıkartmıştır, denilir, onu da kabul etmedi: Sade, Sovyet Devrimi şairlerini sevmedi: Alkol, intihar, çalışma kampları, Cumhuriyetimiz en radikal yazarlarına fanus geçirdi: Nazım Hikmet, **Oğuz Atay**, Leyla Erbil."
Enis Batur

Betül Dünder
Ayna Yorgunluğu
1 MAYIS

Ey Tanrım şimdi ben buysam:
kadife gölde bir rüya..!
bırak yarasalar insin göğsüme
kuş deyip beslerim, bir manadır
karanlığıma...

Anais Nin
Dört Odalı Kalp
EVEREST

Şu an elinizde, **Anais Nin**'in "*İçsel Kentler*" dizisinin üçüncü kitabı olan Dört Odalı Kalp'i tutuyorsunuz. Dizinin bir önceki romanı *Albatrosun Çocukları*'ndaki aykırı sanatçı Djuna'nın serüvenleri bu kitapta da sürüyor. Guatemalalı, güçlü kuvvetli, ancak sorumluluklarından kaçan bir gitarcıya, Rango'ya âşık olan Djuna, kendini üçlü bir ilişkinin tam ortasında buluyor: Rango, Djuna ve Rango'nun hastalık hastası karısı Zora...

Aşkın kimliğini yitirip bambaşka bir ilişki ve duygu durumuna dönüşmesinin şiirsel bir haritasını çizen Dört Odalı Kalp, "fedakârlık" kavramını bütün yönleriyle sorguluyor. Bunu yaparken de okuru en çetin fedakârlığın, aşkın yüzleriyle buluşturuyor.

Dört Odalı Kalp'te Anais Nin, *Ateş Merdivenleri* ve *Albatrosun Çocukları*'ndan sonra aşkın, dostluğun, fedakârlığın ve

mutlak yalnızlığın bambaşka boyutlarıyla yüzleşiyor. *Dört Odalı Kalp*, aşk denen duygunun anlaşılmazlığına inananlar için...

İşaretler
Abdülkadir Budak
TOROSLU KİTAPLIĞI

Şiir "yapılan" bir şeydir de; ama bende daha çok da "yazılan" bir şey olmuştur. Daha ileri giderek söyleyecek olursam, "kendini yazdıran" derim. O doluluğu, taşma hâlini hissedip oturduğumdda yazmışımdır sıcak bulunan, bu yüzden de sevilmiş olan şiirlerimi. Şiir bir ustalık gösterisi yeridir ama ben bundan da kaçındım. Başa kakılan bir ustalık, abartılmış bir hüner çekmedi beni. Bir şiir

okuru olarak biliyorum, bana itici gelir bu tür şiirler. Ustalığını gizleyen bir alçakgönüllülük, ne güzel bir o kadar da zor olsa gerektir. "Suyu bulandırırsan derin sanılır" denir ya, en çok kaçındığım, şey de bu oldu sanırım. Bir derdim, meselem var ki şiir yazıyorum, paylaşmaya ihtiyacım var paylaşmayı deniyorum, yani yazdıklarımı yayımlıyorum.

Atilla Birkiye
Roman'tik bir yolculuk
PLAN B

Aşk-ı Memnu, Dokuzuncu Hariciye Koğuşu, Eylül, Huzur gibi unutulmaz Türk romanları arasında başlayan bu yazınsal yolculuk, günümüz Türk yazarlarına ve **Dostoyevski**, Andre Gide, **Camus**, Calvino gibi ustaların eserlerine kadar uzanıyor.

Yazar, roman sanatı üzerine görüşlerini aktaran kitabını şöyle tanımlıyor:

"Roman üzerine yazdığım yazılardan yapılan bir seçme bu. Romanlar üzerine inşa edilen, 'düşünen' denemeler demek daha doğru."

Cem Mumcu
Hayat Kırıklığı
OKUYAN US

Cem Mumcu etrafında ve dünyada olup bitenlerin kendi içinden nasıl geçip gittiğini, ne izler bıraktığını gözlüyor. Yaşama dair, dünyaya dair, o ana, düne, yarına ve olan biten bir sürü şeye dair hissettiklerine, düşündüklerine bakıyor... Sonra çırılçıplak soyunup içini açıyor bize.. Ve kendisini görürken bizlere de gösteriyor.

Cem Mumcu'nun on yılı aşkın süredir yazdığı yazılar bu kitapta bir araya getirildi.

Futboldan teröre, aşktan ilişkilere, sinemadan cinselliğe, internet'ten mizaha dek çok çeşitli ve güncel konuların yazarın içinden geçişine tanık oluyoruz... Ve Cem Mumcu'nun içini görüyoruz, en içini, ta kendisini.

Şili'de seçimleri aslında Pablo Neruda kazandı

Yedi Şilili Şair

Bu ay Şili'de yapılan Devtel başkanlığı seçimlerini Merkez-sol Koalisyon'un adayı Michellle Bachelet kazandı. Bayan Bachelet tüm dünyanın ilgisini çekiyor; Latin Amerika'nın ilk kadın devlet başkanı olması, 1974 Şili faşist Pinochet darbesinin mağdurları arasında olması seçim zaferine daha bir anlam katıyor. Michellle Bachelet bu darbe sırasında babasını yitirdi, hava generali Eduardo Bachelet tutukevinde kalp krizinden öldü, kendisi sayısız işkenceden geçti. 1974 darbesi pekçok Şilili vatandaşın öldürülmesine, işkence görmesine, hapislerde çürümesine, ülke dışında yaşamasına yol açtı. Darbe gerçekleştiğinde büyük şair Pablo Neruda ölümcül hastalığıyla boğuşuyordu. Şairin evi basıldı, talan edildi. Birkaç gün sonra da kansere yenik düştü, acılar içinde, ülkesinin içine düşürüldüğü durum karşısında derin kederle. Michelle Bachelet'in seçim zaferi Neruda'yı tekrar hatırlamamıza vesile olsun. O seçimle gelen yakın dostu Başkan Salvador Allende'nin seçim kampanyasına büyük destek vermişti. Yıllar sonra Neruda haklı çıktı, Neruda kazandı diyoruz!

Şili'den bir şiir demetiyle Kaçak okurlarına Venceremos!

GABRIELA MISTRAL

1899 yılında Vicuna'da doğdu. Gerçek adı Lucila Godoy Alcayaga'dır. 1945 yılında Nobel Edebiyat ödülünü kazandı.

VICENTE HUIDOBRO

1893 yılında Santiago'da doğdu. Modernizm sonrası "Creacionismo" akımının öncüsüdür.

PABLO NERUDA

1904 yılında Parral'da dünyaya geldi. Latin Amerika şiirine tekrar özbenliğini kazandıran şairdir. 1969 Nobel Edebiyat ödülü sahibidir.

NICANOR PARRA

1941 yılında Chillán yakınlarındaki San Fabián de Alico'da dünyaya gelmiştir. Gündelik dilde yazdığı şiirlerle devrimci bir boyut getirmiştir.

PABLO DE ROKHA

1894 yılında Licanten'de doğdu. Asıl adı Carlos Diaz de Loyola'dır. "Tremendista" (Acı gerçekçilik) akımının en önemli şairlerindendir.

GONZALO ROJAS

1917 yılında Lebu şehrinde dünyaya geldi. Ahlak ve aşk temalarını metafizik kaygıyla işlemiştir.

RAÚL ZURITA

1950 yılında Santiago'da doğdu. Yaşamın ayrıntılarını büyük duygu zenginliğiyle işlemiştir.

Vicente Huidobro

Çev: Ayfer Teker

BİRİNİN BEKLEDİĞİ ÖLÜM

Birinin beklediği ölüm,
Birinin uzaklaştığı ölüm,
Yoldan giden ölüm,
Suskun gelen ölüm,
İnce mumları yakan ölüm,
Dağa oturan ölüm,
Pencereyi açan ölüm,
Lambaları söndüren ölüm,
Boğazı sıkan ölüm,
Böbrekleri kapatan ölüm,
Başı koparan ölüm,
İç organları kemiren ölüm,
Şiir söyleyip söylememesi gerektiğini bilmeyen ölüm,
Birinin yarıya kadar açtığı ölüm,
Birini güldüren ölüm,
Birini ağlatan ölüm,

Biz olmadan yaşayamayan ölüm,

Dört nala gelen ölüm,
Büyük gümbürtülerle yağan ölüm.

ANNE

Ah! Benim kanım
Ne yaptın?
Nasıl oldu da gittin?
Uzakları hiç önemsemeden
Zamanı hiç düşünmeden.
Ah! Benim kanım
Yokluğun nafile
Sen benim içimdesin zaten
Sen benim yaşamımın özüsün zaten
Ah! Benim kanım
Yuvarlanarak bir göz damlası süzülüyor
Ağlıyor musun yoksa
Ölümüm yarı yolda kaldığı için.

Damarlarımdaki tatlı derinlik
Ah! Benim kanım
Yokluğun öylesine nafile ki
Çiçek-güvercin şimdi neredesin?
Kanatlarındaki enerji
Ve ruhundaki sevecenlikle.

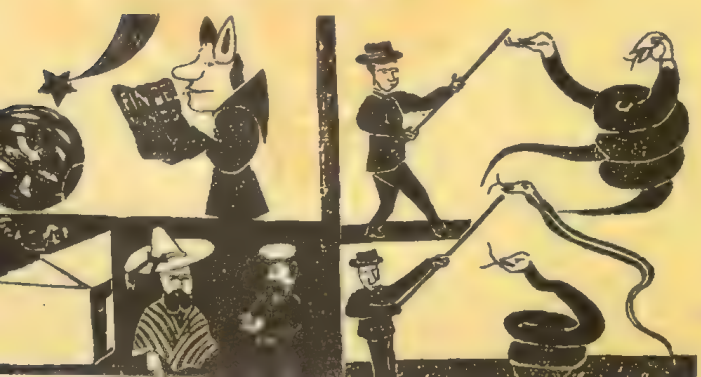

Pablo Neruda

Çev: Hale Toledo

ŞİİR 15

Seviyorum seni sustuğunda çünkü yok gibisin,
ve beni uzaklardan duyuyorsun sesim sana ulaşmasa da.
Gözlerin yerinden uçuyor gibi
ve bir öpücükle ağzın kapanmış gibi.

Benim ruhumla dolu sanki tüm nesneler
ruhumla gün ışığına çıkarsın.
Ruhuma benziyorsun, düş kelebeğim,
karasevda sözcüklerine benziyorsun tıpkı.

Seviyorum seni sustuğunda uzaklarda gibisin
Sızlanır gibisin, kuğuran kelebeğim
Duyuyorsun beni uzaklardan, sesim sana varmasa da:
Senin sessizliğinle bırak susayım ben de.

Senin sessizliğinle bırak konuşayım ben de
lamba gibi ışıl ışıl, sade bir yüzük gibi
Gece gibisin, suskun ve yıldızlarla dolu.
Suskunluğun yıldızdır senin, çok uzaklarda ve yalın.

Seviyorum seni sustuğunda çünkü yok gibisin.
Uzaklarda, acılı sanki ölmüş gibisin.
Yeter o zaman bir sözcük, bu tebessüm.
Öyle sevinirim ki, başka bir şey sevindiremez beni.

BUGÜN KIZ KARDEŞİMİN DOĞUM GÜNÜ

Bugün kız kardeşimin doğumgünü, ona verecek
hiç ama hiç bir şeyim yok. Hiçbir yeyim yok kardeşim.
Sahip olduğum her şeyi uzaklara taşıyorum
Kimi zaman ruhum bile uzaklrda geliyor bana.

Sararmış bir sonbahar yaprağı gibi zavallı ve
tarlada ip gibi akan suyun sesi,
acılar, bildiğin üzere bütün acılar bana düşer
bütün ölü yaprakların yollara düşmesi gibi.

Sevinçlerimi asla bilmeyeceksin kardeşim,
İşte acım burada,onu da sana veremem;
hayatıma poz vermek için giren kuşlar gibi,
tek bir sert sözcük onları uçurur.

Günün birinde onlarında beni terk edeceğini düşünüyorum,
yalnız kalacağım, hiç olmadığı kadar.
Sen biliyorsun, kardeşim, yalnızlık bulutlara doğru esen
bir esinti gibi dünyanın öbür ucuna götürür beni!

Peki bu elemli düşünceler niye!
Benim sesim kimseye ıstırap vermemeli,
sana ise hiç vermemeli!
Zaten söylediklerimin hiçbiri gerçekleşimyor.
Tanrı aşkına bunları gidip anneme anlatma!

İnsan bu yalanları nasıl tasarladığını bilemiyor
biri onlara söylüyor, onlar birine söylüyorlar.
Ruhumun gülüşlerle dolu olduğunu düşün,
Kendini aldatmazsın, kardeşim,sana yemin ediyorum.

Nicanor Parra

Çev: Mehmet Necati Kutlu

UYARILAR

Dua etmek ve hapşırmak yasaktır
Tükürmek, methetmek,diz çökmek.
Tapmak, ulumak, boğaz temizlemek de.

Burada uyumak yasaktır,
Yoldan çıkarmak, konuşmak, aforoz etmek de
Uyumlu kılmak da, kaçmak da, yakalamak da,

Koşmak kesinlikle yasaktır.
Tütün içmek de, sevişmek de.

ÇAY SAATİ SORULARI

Beti benzi soluk bu adam
Müzelerdeki balmumu heykelleri andıran haliyle,
Yırtık tüllerin arasından bakıyor etrafa...
Hangisi daha kıymetli, altın mı, güzellik mi?
Akıp giden ırmak mı kıymetli,
Yoksa kıyıda sabit duran çimen mi?
Uzaklarda bir çan sesi yankılanıyor,
Bir yara daha mı açıyor,çeşmenin suyu mu,
Hangisi daha gerçek? Çeşmenin suyu mu ,
Yoksa suda kendini seyreden kız mı?
Çevabı bilen yok, insanların işi gücü
Kumdan kaleler inşaa etmek...
Ya o saydam bardak,
Onu üreten elden üstün müdür sanki?
Etrafta kül, duman ve hüzün yüklü,
Yorgun bir ortam hissediliyor.
Kuru yapraklar; bir görünen
Bir daha aynı şekilde görünmez diyorlar.
Çay saati geldi, tost ekmeği ve margarinde var,
Ve bir sis perdesi, sarmalamış tümünü...

Pablo De Rokha

Çev: Şebnem Atakan

ÖNSÖZ

Felaket günlerimde,iyi ve kötü,
kilise gibi,batakhane gibi
acı gibi,hıçkırarak,
haykırarak yürürler.

Kırbaç ve çiçek,kan benim dilimdir,
sert bir göçebe ya da
pis kokulu bir mezara dönüşen
yaşamımın karanlık trajedisidir.

Benim tutuşun kalbim,
ne kadar çok severse o kadar tüketir,
-çünkü aşk gümüş yılanlarla dolu
bir yuva gibidir-.

Yaratarak yok etme zevki!
Güneşi koparmak, tepeyi doğurmak,
ve çelikten çiçeklerle dolu
bir bahçeyi yeşerterek yaşamı sürdürmek!

Her şey kirli,kalbim acı
İçinde
pisliğin ruhunun müthiş bir
güzelliği var!

Çanların ateşi ve
bütün insanca şarkıların
çatısında yuvalandığı
duygularımın çan kulesi.

Modern makinede tıkırdar,
madende, ayda,
evde, tavernada
mezarda, beşikte şarkı söylerim.

İçtenlikle,gölge ve ışık,
kök, yaprak ve meyve olmak,
ve tüm yaşamımı bir dakşkaya
sığdırmak istiyorum.

Çiçek açmış ağaç benim iskeletimdir.
yaşamın çiğinde tatlı küçük kız
salıncağını sınırsız
çiçeklerine yaslar.

Karanlıklardayım ve ışığım,
çoğunluğum ve yalnızım
adımlarım doruktan doruğa,
beynim kutuptun kutba gider.

Asla geniş gökyüzümden
başka çatım olmadı;
göğsünde dağlar,
yüzünde çiçek ve ot yaratırım.

Düşüncelerim, kesinlikle
anatomimde devam eder,
eğer organizmam etkiliyse
ideolojimde etkilidir.

Yedi bin kış önce yaşadım,
şu anda nerede olduğunu anımsamıyorum,
sınırsız sayıda mimiklerim
ve sıradan alışkanlıklarım var.

Yeni evli bir kadın gibi
yaşam kollarımın arasında inler,
o, beni paramparça
ederken hamile kalır.

Harabeler arasında bir bina gibi,
yağmuru, tıkırtıları hissederim,
kırlangıç yuvası olarak
büyücülere ve böceklere kucak açarım.

Karışık duygularmın
güzel ve kocaman gözleri vardır;
şafak koyunlarını otlatırken,
çavdar ekmği yerim.

Ben gümbürdeyen bir volkanım,
bir avuç saf duygularım ben,
büyük bir panik hareketiyle
donakalmış yaratığım.

Eski uygarlıklar,
eski şehirler,ölü insanlar,
yaralı ruhumun
köşelerinde bağırarak yürürler.

Gerçek,evrensel ve somut
bu dizelerde dolup taşar;
ben azizlerin en kabasıyım
ben kabaların en aziziyim.

Benim önsezimde,yeni doğan çocuğun
bilinmeyene duyguları vardır,
o muhteşem saflığım
ondandır.

Yararsızlık ve başıboşluk benim harcım değildir,
kuvvetliliğe ve karalılığa hayranım;
gönlüm dünyayı dolduran
bir göl gibidir.

Yaşamı algılayışımın
dört ana yönü vardır,
dört asal sayı
benim hareket noktamdır.

Eğer su temiz ve ekmek tazeyse
gönlüm ekmek ve sudur,
ve işte bu yüzden çiçik zehirli
ve lav püskürür çünkü dökümhanedir.

Ağıt denizlerinde,
içki içinde yüzmüş
sarhoş bir adam gibi
acı acı gülerek yelken açarım.

-Kadın, sen benim etimsin,
eğer ben şiirdeki bal değilsem
sen ki eşyalara isim verdin.
Ben nesîrde bir boğa da mı değilim?

Dok Kişotçu davranışlarımı
pazarda bulmadım!
Asılanın durumu
Bana pitoresk gelmez.

Benim gölgem dünyanın gölgesidir,
evren benim içimde kaynar,
tanrı olmalıydım,kartal,kurt olmalıydım,
biraz tatlı,biraz büyük ve biraz da korkunç.

...darbelerle şiir yazmak,
trajik,kaba ve güçlü olmak,
ve yaşam ve ölüm arasında
soytarılığa son vermek.

Güncel olaylarla
duygusallığım ağırlaşır;
karışık yaşamı ve ulusal
değerleri haykırırım.

Damarlarımda tay kanı dolaşır
kafamdaki kahrmanlardan oluşun
-iyi ve kötü şeyler-
ölümsüz ve anlık bir davranıştır.

Gonzalo Rojas

Çev: Ertuğrul Önalp

ÖLÜM GEÇERKEN BENİ EĞLENDİRİYOR

Ölüm, peşinden lüks otomobillerle gelen
matem olduğu halde muhteşem arabasıyla
geçerken beni eğlendiriyor
havadan sudan konuşulduktan sonra
rahmetli güller içinde uğurlanıyor.
Yıkık ve bitkin akrabaların her biri
öğle yemeğinde şarabı daha tatlı buluyor.

SESSİZLİKTE

Ey ses, yegâne ses: denizin tüm boşluğu,
denizin tüm boşluğu yetmez,
gökyüzünün tüm boşluğu,
güzelliğin tüm derinliği,
seni mutlu etmek için yeterli olmaz,
insanoğlu sussa, bu dünya batsa,
ey haşmetli, sen tekrar yine,
sen yine her yerde var olurdun,
çünkü ses, sen ha varsın ha yoksun,
[sen benim için bir tanrı gibisin.
ve ben her zamankinden daha karanlıkken
[sen benim için bir baba gibisin.

Raúl Zurita

Çev: Nil Ünsal

CLV

Sevgili kudretliler, sevgili
alçakgönüllüler

Tamam; her şey sona erdiğinde kalacaklar
bu lifleri yeşilliklerin
yaşamda kalacaklar kocaman dalgalara karşı,
yüzyıllara karşı ve de düşlere karşı
kudretlilere,
yürekten dikkafalılara
ve de beni aşağılayan insanlara karşı
bu aşk şiirlerinin bütün her şeye karşı sonsuza değin
süreceği gibi

ATACAMA ÇÖLÜ II

Selam oraya selam oraya
asılı kalmış havada
Atacama Çölü

i. Aslı kalmış Şili göğünün üzerinde çözülerek,
esintiler arasında

ii. Dönüştürerek bu yaşamı ve ötekini
Atacama Çölü'nün ta kendisinde kaybolarak
havada

iii. Ta ki sonunda gök değil de Atacama Çölü olana
ve hepimiz böylece kendi
ışıldayan bozkırlarımızı kare yelkenleri görene dek
ufukta yükselerek

Gabriela Mistral

Çev: Ertuğrul Önalp

SAMAN ÇÖPÜ

Bu balmumundan yapılmış bir bebekti,
Hayır, hayır o balmumundan değildi,
aslında harman yerine bir demet samandı,
hayır, hayır saman da değildi,
o sadece muhteşem bir çiçekti.
Hayır, hayır o çiçek olamazdı,
o yalnızca camlara yapışmış bir gün ışığıydı.
Gün ışığı da değildi:
Gözüme kaçan bir saman çöpüydü

Gelin bakın, bir gözyaşıyla
bir bayram gününü nasıl yitirdim!

DANS EDEMEYENLERE

Sakat bir genç kız sordu
-Ben nasıl dans edebilirim?
Ona yüreğiyle dans
etmesini söyledik...

Daha sonra genç kız boynu bükük sordu:
-Ben nasıl şarkı söyleyebilirim?
Ona yüreğiyle
şarkı söylemesini öğütledik...

Zavallı kuru bir diken sordu:
-Ben nasıl şarkı söyleyebilirim?

Ona yüreğini rüzgâra
bırakmasını söyledik.

Daha sonra Tanrı yükseklerden bize sordu:
-Bu maviliklerden nasıl inebilirim?
Ona ışıkta bizimle
dans etmesini söyledik.

Şimdi tüm vadi güneş altında
el ele dans ediyor.
Gruba giremeyen toprak oluyor,
yürek toprak oluyor.

Alek Popov

Alek Popov, "Geçiş Dönemi" Bulgar Edebiyatının en önemli isimlerinden biridir.

"Edebiyat ve Stres"

Rus yazar **İgor Yarkeviç**'in *Edebiyat ve Seks* romanında belirttiği gibi, *Yeryüzünde Rus ve Amerikan yazarlarından başka yazarlar da var. Asya'da da yazar var. Latin Amerikalı yazarlar son derece başarılı. Son zamanlarda Çeçen yazarlar da oldukça büyük başarılar elde etti. Avrupalı, Arap, Yahudi ve Avustralya yazarları her zaman düzeyli olmuştur ama edebiyatta genel akımlar nedense hep Rus ve Amerikalı yazarlar tarafından belirlenir...*"

Bulgar yazarının en temel sorunu, tam da *Bulgar* yazarı olmasıdır. Samimi olmak gerekirse, bu ontolojik, dolayısıyla da bazı metafizik gerekçelerden dolayı, çözümsüz bir sorundur... Yazmaya başladığımda Bulgar yazarı olacağım aklımın ucundan bile geçmemişti. O zamanlarda aslında okul defterlerine açık saçık öyküler karalıyordum, hangi dilde yazdığım üzerinde de pek düşünmüyordum. Bulgar yazarı olduğumu anladığımda, iş işten geçmişti... 1986'da, bizimkilerle birlikte ilk defa Amerika'ya gittim. Orada birkaç ay kaldım, zamanımın yüzde yetmişini uzun, çok sıkıcı, haklı olarak da gün yüzü göremeyen bir roman yazarak geçirdim. Doğal olarak Bulgarca yazıyordum! Hiç kimse de gelip bana "Hey, kardeş, dur, neler yapıyorsun, etrafına bir bak, neler saçmalıyorsun!" demedi. O dönemde Bulgar filolojisinde okuyordum, ondan önce de klasik lisenin mermer göğsünden beslenmiştim. Artık uyduruk öyküler yazmıyordum. Edebiyatın bulaşıcılığı beynimin derinliklerine kadar işlemişti. **Camus**'u okumuştum, **Natali Sarot**'la münasebetlerim vardı. Pipo içiyordum.

Sonra, er veya geç, yayınlar geliyor, ve sen de gururla, bakın, ben artık yazarım diyorsun. Ama sen, bu artık ne anlama geliyorsa, aslında Bulgar yazarısın.

Amerikalı, Rus ve Bulgar yazarını "Edebiyat ve Seks" konulu bir toplantıya davet etmişler. *"Amerikalı yazar edebiyat konusunda ilginç bir konuşma yapmış, seks konusundaki konuşması da çok ilginçmiş, onların (edebiyat ve seksin) hayatında nasıl kesişip iç içe geçtiği, bazen de nasıl ayrıldığı üzerinde konuşmuş. Rus yazar panele zil zurna sarhoş gelmiş, organını çıkarmış, masanın üzerine pat diye vurmuş ve edebiyatın öldüğünü, edebiyat diye bir şeyin artık kalmadığını açıklamış, ama çok şükür en azından organım var ve yaşıyor demiş. Sonra da Rus yazar masanın altına yuvarlanmış ve sızıp kalmış."* Bulgar yazarının da edebiyat ve seks konusunda ilginç bir konuşma yapma niyeti varmış, hatta özel bir bildiri bile hazırlamış. Ama herkes Rus yazarın edepsizliğini tartışmaya başlamış ve kargaşada Bulgar yazarını hiç kimse iplememiş. Bulgar yazarı öfkelenmiş "Bende koyacağım malımı ortaya, pat diye vuracağım onu masaya, göreceksiniz gününüzü, o. çocukları," demiş ama, öyle veya böyle, organını çıkarmaya cesaret edememiş.

*"Bir gün, Amerikalı yazar **Pasternak**'ın Doktor Jivago romanını okumaya karar vermiş. Amerikalı yazar kitaptan hiçbir şey anlamamış: hem dili, hem konusu ona son derece yabancıymış ama roman ona çok ilginç gelmiş. Rus yazar da Pasternak'ın Doktor Jivago romanını okumaya karar vermiş. Yaklaşık beşinci dakikada bağırmaya başlamış: "Ne, ne bu yahu, anasını ..." diyerek kitabı uyuyan hasta hamile karısının kafasına indirmiş. "* Bulgar yazar da Pasternak'ın *Doktor Jivago* romanını okumaya karar vermiş. Ama kitabın Bulgarcada hâlâ yayınlanmadığını öğrenmiş... Bu 90'lı yılların başlarında olmuş.

Bir gün, Bulgar yazar lahana turşusu yapmaya karar vermiş. Bir öykü yazmış ve 60 levalık telif ücreti almış. Paranın yarısıyla musluklu, güzel bir plastik bidon almış, kalanıyla da pazardan lahana almış, lahana başlarının her birini de özenle, büyük bir zevk ve özveri katarak kendi seçmiş. Kış boyunca kütür kütür kehribar sarısı lahanaları yemiş, rakı içmiş, ve hiçbir şey yazmamış. Rus yazar da lahana turşusu yapmaya karar vermiş, ne gerekiyorsa almış, ama yerel fermantasyonun özelliklerinden dolayı turşu olmamış. Bunun üzerine Rus yazar bir roman yazmış, *"Fakel"* dergisi de onu Bulgarcaya çevirterek yayınlamış. Amerikalı yazarın da canı lahana turşusu çekmiş. Lahana turşusunun Bulgarların buluşu olduğunu iddia eden bir internet gezi sayfasına kanarak, Bulgaristan'a gitmeye karar vermiş. Bulgar yazarı onu evine davet etmiş, lahana turşusu ve ev yapımı şarapla ile ağırlamış, rakı da içmişler. Amerika'ya döndüğünde Amerikalı yazar "Bulgar Lahana Turşusu" başlıklı öyküsünü yazmış, Bulgar *Edebiyat Cephesi* gazetesi de onu Bulgarcada yayınlamış.

"Bir Amerikalı yazar şu müthiş "seni arkadan becereyim" ifadesini bir türlü anlayamıyormuş. Bir Rus yazar da onu uygulayarak açıklamış, durumu aydınlatmak için kullanılan araçlardan biri kendi poposuymuş, diğeri de Amerikan yazarının organı olmuş, tersi değil. Ve Amerikalı yazar söz konusu ifadenin ne anlama geldiğini kavradığı için çok memnun kalmış..." Bulgar yazar "seni arkadan becereyim" kalıbının ne anlama geldiğini çok iyi biliyor ve uygulamalı derslere ihtiyacı yok. Dilin bu tayfında yer alan zengin ifadelerin anlamları konusunda da yönünü son derece iyi belirliyor. Fakat bu, kitabının binden fazla basılmasına çok ender yardımcı oluyor...

Amerikalı yazar olmak – bu bir roldür. Rus yazar olmak – bu, daha da büyük bir roldür. Bulgar yazarı olmak ise bir haldir: katı, likit veya gaz hali, duruma göre. Eli aya düzgün diyebileceğimiz her Bulgar yazarının amacı, bu belirsiz durumdan çıkıp daha somut yaşam biçimlerine yönelmektir. "Fakat edebiyat tarihçisi şaşırarak "Bulgarca yazıp da Bulgar yazarı olmama gibi bir durum söz konusu olabilir mi?" diye karşı çıkacaktır. Peki, açıklayayım sana. Edebiyat, onu hatırladığın anlamda, artık yok. Etrafımızda birçok şeyle olduğu gibi, onun da kimyasal içeriği değişiyor. Dil ve bilgi dengesi bilginin lehine doğru kayıyor. Sadece olay anlamında bilgi değil bu, fikir, deneyim (dil deneyimi dahil), anlatım anlamında da. Dilsel deneysellik, sosyal deneyselliğe yol veriyor. Veya sosyal deneyselliğe dönüşüyor. Edebiyat, ulusal bir projeden, yavaş yavaş disiplinler arası bir projeye dönüşüyor.

Amerikalı, Rus ve Bulgar yazarını uluslararası PEN kongresine davet etmişler. Amerikalı ve Rus yazar hemen üzerinde "USA" ve "Russia" yazan yaka kartlarını takmışlar ve sürekli onlarla dolaşmışlar. Bulgar yazar yaka kartı takmadan dolaşmış, Amerikalı ve Rus yazar da bu yüzden onu personelden biri (staff yani) sanarak bazı eserlerin fotokopilerini çekmesini rica etmişler. "Bu anı nasıl beklediğimi bir bilseniz" demiş Bulgar yazar heyecanla; çantasından Pasternak'ın *Doktor Jivago'sunu* ve Faulkner'ın *Köy-Kasaba* eserini çıkartmış ve kitapları kafalarına indirmiş: Rus yazarın kafasına Pasternak'ı, Amerikalının kafasına da Faulkner'ı indirmiş, belki de tersini yapmıştır. Bunun üzerine tüm diğer yazarlar onu tebrik etmeye gelmiş, çünkü uzun zamandır hepsine hem Amerikalı, hem Rus yazardan gına gelmiş durumdaymışlar. Sonra da uzun bir süre "Tanrı aşkına, bu dehşet tip de kimdi?" diye düşünüp durmuşlar.

Derleyen: **Hasine Şen**

LALE BAHÇELERİNDEN FRANSIZ SOKAKLARINA

bir bilinçaltı turu

Kemal Siyahhan

Doğu ve Batı medeniyetlerinin kazandırdığı Asyalı ve Avrupalı kavramları arasında Avasyalı bir bilinçaltının üçyüz yıldır ait olduğu yeri arayış hikâyesi...

LeMan

Oktay Taftalı

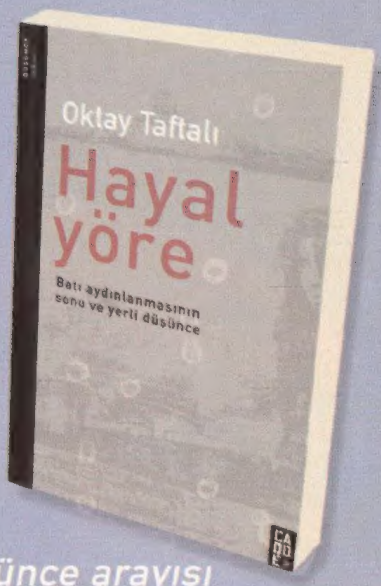

yerli bir düşünce arayışı

CADDE

Derinliğine Kimse Sevgili Olamadı

Aşkta mı gizli faşizm,
yoksa insanda mı...
Seven niye terkedilir...
Saf kalmak mucize midir...
Sevgi neden kimi geceler
zalim bir cinselliğe kurban edilir...

CEZMİ ERSÖZ 'ün kendi sesinden şiirleri LEMAN SAM, VEDAT SAKMAN ve HALUK ÇETİN'in müzikleriyle.

cezmi ersöz

TEKİN YAYIN DAĞITIM SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.

www.tekinyayinevi.com . e-mail:info@tekinyayinevi.com